REVISTA

PENTRU

ISTORIE, ARCHEOLOGIE ȘI FILOLOGIE

ORGAN AL

SOCIETĂȚII ISTORICE ROMÂNE

DIRECTOR-PROPRIETAR

EM. E. KRETZULESCU

Președintele Societății Istorice Române

AJUTAT DE COMITETUL DE REDACȚIUNE ALES DE SOCIETATE

VOLUMUL XI

PARTEA II-a

1910

BUCUREȘTI

Instit. de Arte Grafice CAROL GÖBL S-r I. St. Rășidescu

16, Strada Doamnei, 16

1911.

27.944.

www.dacoromanica.ro

CONDIȚIUNILE PUBLICAȚIUNII

Revista pentru Istorie, Archeologie și Filologie, organul Societății Istorice Române, apare semestrial în două tomuri pe fiecare an.

Costul abonamentului pe an, pentru cei cari nu sunt membrii ai Societății, este de 25 lei în țară și 35 lei în străinătate, cu începere dela 1 Ianuarie al fiecărui an.

Membrii Societății primesc Revista gratuit, în schimbul cotizațiunii de 20 lei anual.

Redacțiunea Revistei se află la sediul Societății, Calea Victoriei No. 57, unde se vor trimite pe adresa d-lui Al. T. Dumitrescu, secretar, manuscriptele de tipărit, revistele, publicațiunile periodice sau ziarele ce au schimb cu Revista. Tot d-sale pot trimite cărțile lor autorii cari doresc să li se facă dări de seamă în Revistă.

Cotizațiunile, abonamentele și orice chestiuni de administrațiune a Revistei să se adreseze d-lui Al. T. Dumitrescu, Calea Victoriei 57 București.

In caz de schimbare de domiciliu, d-nii Membrii sunt rugați a notifică de urgență Secretariatului societății noua adresă a lăcuinții.

Colecțiunea completă a Revistei pentru Istorie, Archeologie și Filologie, dela înființarea ei și până în present, se află de vânzare la administrația Societății Istorice Române.

---

www.dacoromanica.ro

CODEX KRETZULESCUS.

(Urmare)

PARTEA II.

1. Cronica bisericii Sf. Nicolae şi a Românilor din Scheiu (Braşov); 2. Relaţiuni despre biserica română greco-orientală din Ungaria şi Transilvania; 3. Turburări în biserică.

CONSIDERAŢIUNI GENERALE.

1. *Cronicari braşoveni.* Materialul de faţă face parte dintr'un ciclu de compilaţiuni şi reîntregiri cronologice, datorite preoţilor şi dascălilor români dela biserica Sf. Nicolae din Braşov, unde s'a desvoltat o mişcare literară locală. Această mişcare a pornit acolo de timpuriu, de vreme ce preoţii încep să noteze fenomene naturale petrecute încă din zilele voevozilor noştri Neagoe şi Bogdan, dela începutul secolului al XVI-lea, dar despre un curent propriu zis nu poate fi vorba decât dela mijlocul secolului XVII-lea. Pe atunci a trăit un preot, Vasile, care a scris istoria bisericii Sf. Nicolae dela întemeerea ei, din zilele lui popa Pătru cel bătrân, până în timpul său (+ 1659) [1]. Urmaşii lui au continuat cronica, lăsând fiecare, oareşcum prin tradiţie, să se scrie mai departe. Astfel unul spune: „Până acum s-au scris la anul 1750 Dechemvrie 14, iară de va aveà cinevà poftă de a scrie ce va fi de acum înainte, poate, — că eu îi dau slobozenie" [2]). *1. Consid. gen.*

In a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, apare autorul co-

[1]) Vezi studiul d-lui N. Sulică: Cruci comemorative în Braşov (Un capitol din trecutul poporului Român din Scheiu Braşovului), publicat în gazeta „*Deşteptarea*" Braşov, an. III (1907), n-rul 1.

[2]) Vezi o variantă a acestei cronici, mai desvoltată, în gazeta „*Deşteptarea*" Braşov, an. II, asupra căreia ne-a atras atenţiunea d-l prof. C. Lacea.

Însemnarea citată, în „Deşteptarea" II, 5.

www.dacoromanica.ro

dexului nostru, un cărturar cu vederi mult mai largi decât predecesorii săi, care îmbrăţişează, după cum am spus la începutul părţii I, atât istoria locală a bisericii şi a Românilor din Scheiu, cât şi suferinţele celorlalţi Români greco-orientali din Ungaria şi Transilvania, precum şi luptele şi izbânzile Ruşilor, de peste hotare, contra Turcilor, şi altele. Despre acest cărturar, d-l prof. C. Lacea, conservatorul arhivei şi bibliotecii bisericii Sf. Nicolae,ne comunică o dată preţioasă. Şi anume, pe un hrisov dat de Alexandru Constantin Voevod la 1783, şi publicat de d-l Dr. Stinghe în Istoria bisericii Sf. Nicolae, se află următoarea notă inedită: „Acest hrisov s'a înnoit prin a doua oară mergere a d(umnealui) Rad(u) Duma la Iaş(i) cu destulă ostenească".

Prin această însemnare se atestă dar faptul neîndoios, că înainte de 1783, Radu Duma fusese trimis de Braşoveni de două ori la Iaşi, ca să obţină înnoirea hrisoavelor din partea Voevodului Moldovei. Este de presupus că aceeaş însărcinare a avut-o el şi către Domnul Ţerii Româneşti.

In vederea unei asemenea misiuni, Radu Duma a căutat fără îndoială de mai înainte să traducă şi să copieze vechile acte şi hrisoave din arhiva bisericii Sf. Nicolae ca să alcătuiască o scurtă relaţiune despre trecutul acestei biserici, ţinând seamă atât de acte şi inscripţiuni, cât şi de compilaţiunile de cronici de mai înainte.

In acest sens se prezintă cronica ce urmează, care însă nu reprezintă decât un extras redus, scos de Simeon Hiară de pe originalul lui Radu Duma [1]).

[1]) O variantă mai completă decât cronica din codexul nostru se află tipărită în gazeta „Deşteptarea" din Braşov, anul II. „Ea este o reproducere după însemnări făcute de un cărturar mirean la anul 1780". D-l N. N. Statie descrie manuscrisul astfel: „Aceste însemnări sunt cuprinse într'un volumnios sbornic, care pe lângă partii de istorie universală, fragmente din istoria celor două Principate Române şi studii calendaristice cuprinde şi o serie de capitole din istoria poporului Român din Scheii Braşovului. Părţile sbornicului privitoare la trecutul Românilor din Scheiu sunt parte reproducere sau compilaţie după însemnări şi cronici mai vechi, parte însemnări contimporane făcute de diferiţi cronişti. Nu încape nici o îndoială că toate fragmentele de cronici ce le cunoaştem (până azi cele mai multe în posesiune privată: cele mai multe la prof. N. Sulică; una, cea publicată de prof. Dr. Stinghe, în posesiunea bisericii Sf. Nicolae, alta în posesiunea prof. A. Bârseanu, alta în Biblioteca Academiei Române, etc.) se reduc la o singură cronică mai veche, amplificată mai târziu cu notiţe contimporane de diferiţi cronişti" (Deşteptarea, II, 1).

Din comparaţia codexului nostru cu varianta publicată în „Deşteptarea", s'ar părea de altfel că originalul n'a fost complet terminat de autor, de oarece în codexul nostru se întâlnesc, precum vom vedea, datări în ani numai cu cifrele pentru mii şi sutimi, fără zecimi şi unimi. De aci nepotriviri de date şi greşeli, datorite compilatorilor posteriori. Codexul nostru reprezintă dar un extras mai redus, însă mai aproape de original.

www.dacoromanica.ro

1. a. CRONICA BISERICII SF. NICOLAE ŞI A ROMÂNILOR DIN SCHEIU (BRAŞOV).

2. Textul

INŞTIINŢARE. Pentru Bolgarseg [ce să numeaşte Schiai][1]) de când s-au început a să strânge oameni la acest loc, şi dela ce ţară. *Pag. 16*

La anul 1383[2]), începând a se zidì biseareca acea mare a Sasilor din cetate, şi lucrând în patruzeci de ani păn s-a isprăvit, — la acea vreame fiind la ţara Bolgarii mare foamete, au început a venì Bolgari la acestu locu pentru lucru. Şi aşa din an în an au început a se strânge cu mueri şi copii lor. Şi aşa făcându-şi colibi afară din cetate, păn s-au strânsu mai mulţi. După aceïa s-au rugat la domnii Sfatului ca să-i lase să facă o biserecă de lemn, ca să se roage şi ei lui Dumnezău. Şi i-au lăsat de au făcut o biserecă de lemn[3]) încheïată cu scânduri, care până în vreamea de acum iaste acea biserecă în curtea biserecii[4]). După aciasta s-au strânsu oameni mai mulţi şi dela alte părţi, precum să viade în vreamea de acum, că sânt mai multe de 700 de case. Numai să ne teamem ca să nu trimiţă Dumnezeu vre-o urgie asupra acestui oraş. Că mai nainte vreame s-au fost iubind unii cu alţii, precum porunceşte Dumnezeu, şi nu au fost mândrìi între oameni; iar în vremile de acum s-au înmulţit răutatea şi urăciune a unul asupra altuia, căt nici părinţii cu fiii, nici fiii cu părinţii nu să iubesc, nici au dragoste unul asupra altuia; numai zavistia, pisma şi mândrïa stăpăneaşte în vremile de acum la acest oraş. Că unde nu iaste dragoste nici milă Dumnezeiască nu iaste; şi unde nu iaste mila lui Dumnezeu, acolo urgie şi nevoe.

După ce au auzit Domnul Ţării Rumăneşti, Neagoe-Vodă, că

---

[1]) Parentesele drepte, cași explicaţiile dintre ele, sunt ale scriitorului codexului.

[2]) In „Istoria sfintei biseareci a Scheailor Braşovului", atribuită lui Radu Tempea şi editată de d-l Stinghe, Braşov 1899, se arată însă că la anul 1392 (6900) au venit Bolgarii într'acest loc, care se zice Bolgarseg" (pag. 1). Iar în „Hronologia sfintei biserici românești din slăvita cetate Braşov în Bolgarsechi (sau Schei), hramul marelui Arhiereu Nicolae", scoasă din inventariul bisericii din 1771, şi editată de d-l Stinghe, (Doc. I, p. 330), se scrie: „Aşezământul acestei sfinte bisearici se trage după vreme, de când au venit Bolgarii în Braşov (Ţara Bârsei), umblând cursul anilor dela zidirea lumii 6800 (= 1292).

[3]) In Istoria beserecii Scheilor editată de d-l Stinghe se spune: „Fost-au cursu anilor dela Christos 1484, iar dela Adam 6992, iar den venirea Bolgarilor 92. Intr'această vreame fost-au preot aici în Scheai la sfânta biserecă cea de lemn, până n'au fost ridicat Scheaii biseareca de piatră, anume popa Pătru, care au preoţit până la moarte şi l-au îngropat în beseareca Scheailor" (pag. 1).

[4]) Astăzi pe locul acela e o capelă. V. inscripţia la d-l Iorga, Scrisori şi inscripţii ardelene şi maramureşene p. 65, nr. 16.

www.dacoromanica.ro

s-au strânsu mulţi oameni la acest locu, s-au milostivit de au făcut biseareca acea mare şi cu boltiţa. S-au zidit la anul 1492 [1]).

După aciasta Domnul Ţării Moldovii, Petru Vodă, s-au milostivit şi au făcut tinda acea mare, unde stau muerile [2]). La această

[1]) *Chestia zidirii bisericii Sf. Nicolae.* Cronicile, pomelnicile, inscripţiile şi hrisoavele nu concordă în privinţa zidirii bisericii Sf. Nicolae dintru'nceput. Şi anume, cronicile transpun ca dată a zidirii anul 1492 sau 1495, însă în zilele lui Neagoe Basarab, care nu domneşte la această dată. Pomelnicile arată ca prim ctitor pe Neagoe Voevod. Inscripţiile şi hrisoavele, de acord, arată printre ctitori pe Petru Cercel, Domnul Munteniei şi al doilea pe Petru Aron, Domnul Moldovei.

Adevărul însă pare a fi acesta: o biserică, probabil de lemn, există la Braşov, în Schei, pe la 1515, când se notează de către un preot de acl, că s'a întâmplat un cutremur şi că s'a arătat un semn pe cer, în zilele lui Neagoe Voevod Domnul Munteniei şi ale lui Bogdan Voevod, Domnul Moldovei. Raţiunea lui Neagoe printre ctitori poate fi înţeleasă în sensul că el ajută vechia biserică sau stărueşte pe lângă Sfatul Saşilor din Braşov să îngădue Românilor din Schei a-şi zidi o biserică de piatră. In acest sens grăeşte vechia cronică: „1495 (7003), din venirea Bolgarilor 103, căzut-au un cuget bun spre creştinii dintr'acest loc de merseră la cinstitul Sfat, cu mare rugăciune şi cu mare cinste, şi cu rugăminte dela Io Neagoe Basarab Voevod din Ţara Muntenească, şi i-au îngăduit Sfatul de au zidit şi au ridicat biseareca această de piatră şi cu ajutorul lui Neagoe Voevod" (pag. 2). Nu cunoaştem însă nici un act de danie dela acest Voevod către biserică, cum s'ar fi cuvenit în cazul când el ar fi început zidirea. Data 1495, substituită în codexul nostru prin 1492, este străină de istoricul bisericii. Ea a fost găsită în însemnările vechi, imprumutate din isvoare străine, de vreun preot, care a notat „să se ştie de când s'a descoperit America" de către Cristofor Columb, un „călugăr franţuzesc" (sic). Un compilator posterior a luat ca dată pentru biserică acest an, 1492, fiindcă i s'a părut cea mai veche.

[2]) In „Ist. bis. Sch." se spune: „ . . . Şi au îndemnat pre Io Petru Voevod Dimitrie Cercel, fiul Pătraşcului Vodă Domnul Muntenesc, de au ridicat tinda bisearecii de piatră cu voia Sfatului, şi au înfrumuseţat oltariul şi biseareca cea veche cu toate chipurile sfinţilor şi cu podoabe în anul 1583 (7092)"; apoi mai jos: „s-au sculat Aron Vodă dela Moldova, de au mai ajutat sfânta biserecă: de ce n-au isprăvit Petru Vodă, Aron Vodă au isprăvit şi o au zugrăvit, şi au mai înălţat şi turnul în anul 1594 (7103) (p. 4—5) Cf. şi hrisovul lui Aron Vodă din Iaşi, 7103 (1594) Nov. 28, dat bisericii din suburbia Braşovului, numită Scheiu, „zidită dela un răposat în sfinţie frate al meu Io Pătru Voevod numit Cercel, care a fost Domn al Ţării Ungrovlachiei, fiind de Domnia Sa zidită şi neisprăvită" (pag. 173—174).

In fine tot acl, la pag. 5, se mai spune: că „După aceia la 1599 (710[7]), din venirea Bolgarilor 206, s'au sculat Mihaiu Vodă din Ţara Muntenească de au trecut muntele, şi au aprins satele. Atunci au mers Domnul Ţervis, judeţul din Braşov, cu protopopul Miha şi au făcut pace şi legătură cu Mihaiu Vodă să nu strice ţinutul".

Din această epocă datează copia inscripţii din faţa bisericii, de deasupra uşii care în traducere sună astfel: „In numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, s'au zidit această biserică din launtru cu cercetarea Dumnezească de nişte creştini de Chr. iubitori, cu darea şi mila binecredincioşilor Domni din Moldova

www.dacoromanica.ro

tindă, unde iaste gratia acea de fier, iaste Doamna Soltana a cestui Domn Petru Vodă şi iar un Voevod de al acestui Domn [1]).

După aceasta Domnul Ţării Rumăneşti, Radu Vodă, s-au milostivit şi s-au făcut cu cheltuială Mării Sale turnul cel mare, sau să zic clopotniţa.

La anul 17[44] [2]), mergănd Părintele Protopop Eustatie Grid la *Pag. 17*

şi din Ţara Munteniei, în numele Adormirei Născătoarei de Dumnezău şi a Sfântului Arhierarh şi făcător de minuni Nicolae. Pe urmă, în anul 7092 (= 1583—1584) binecredinciosul Io. Petru Voevod Cercel au văzut acest lăcaş învechit şi neîmpodobit; cu dorinţă dumnezeiască s'au aprins, şi împodobindu-l cu toate dumnezeeştile şi a sfin ii lui icoane, s'au făcut paraclis şi pridvor cu stâlpi.

„După aceasta în anul 7103 (1594) iubitorul de Christos Domn Io Aron Voevod, şi acesta a urmat celor vechi buni domnitori, zugrăvind paraclisul şi pridvorul cu dumnezeeşti chipuri ale sfinţilor prin zugrăviri minunate. Şi am făcut *Noi* pirapul. Şi de acuma pe cine Dumnezeu va alege să fie Domnitor, acela mai mult să miluiască şi să deà de pomană lui. S'a scris la anul 7107, dela naşterea lui Chr. 159[9] Mai 13. (Traducerea la pag. 215; copia slavoană la pag. 8, anex. la fine).

Nota B. Socotim că printre ctitorii bisericii Sf. Nicolae din Braşov este şi Mihaiu Viteazul, trecut în pomelnicul bisericii, dar scos din cuprinsul inscripţiei reprodusă mai sus, la restaurarea bisericii făcută în sec. XVIII cu ajutorul Împărătesei Rusiei. Contribuţia lui Mihaiu Viteazul reese însă din cuprinsul inscripţiei: data 159(9) şi formula: „pe cine Dumnezeu va alege să fie Domnitor", etc.

[1]) Din catastivul cel mai vechiu al bisericii Sf. Nicolae din Braşov, pp. 19, 27 şi 80 reiese că tot „în tinda cea mare" a numitei biserici a fost îngropată şi doamna lui Şerban-Vodă Cantacuzino. (C. Lacea).

[2]) In manuscris copistul adăugase în locul zecimilor şi unimilor, ce lipseau din original, 33, pe cari apoi le-a şters cu degetul, rămânând totuş destul de vizibile. Anul 1733 nu se potriveşte însă cu faptul, la care se raportă, de oarece la această dată, Protopopul Eustatie Grid erà simplu preot, pe când protopop se aflà Florea Baran. (Vezi actul din 28 Martie 1733, prin care Vladică Inochentie învită pe protopopul Florea să meargă la Soborul dela Gherla (Stinghe, Documente privitoare la trecutul Românilor din Schei, Braşov 1901, vol. I p. 160). Eustatie Grid erà fiul protopopului Vasile Grid din Braşov. I se zice şi „Dascălul Statie Grid", la 1721, când s'a ales ca preot. (Stinghe, op. cit. I, p. 61). La 23 Maiu 1742, preotul Eustatie Gredovici a fost ales de obştea din Schei Protopop, după moartea lui Radu Tempea. În acelaş an a fost întărit de către Arsenie, patriarhul sârbesc. (Stinghe, op. cit. I, p. 211). Despre călătoria lui Eustatie Grid la împărăteasa Elisabeta, făcută în anul 1744, se păstrează mai întâiu o notă inedită comunicată de d-l Lacea: La 1744, Sept. 30 se notează în catastivul II al bisericii Sf. Nicolae din Braşov, p. 52: „Toate cărţile câte trebuesc peste tot anul . . . s'au trimes dela luminata înpărătească a Moscului Elisabeta Petrovna". Aceste cărţi se pot recunoaşte în preţiosul catalog publicat de d-l Lacea în „Transilvania". Apoi tot despre aceasta se aminteşte în Chronologia bisericii din Schei, scoasă de Ioan Jipa la 1836, că: „Deci către anul 1744, prea înalta înpărătească Elisabeta Petrovna, stăpânitoare a toată Rosiei au trimis la acestă sfântă biserică prin protopopul Eustatie Vasilievici (deplin Grid) mai multe daruri şi un

www.dacoromanica.ro

Ţara Moscalului, la Peterburhi, fiind înnălţata Înpărătească Elezabeta Petrovna au dat milostenie la acïasta sfântă biserecă, ce iaste hramul Sfântului făcător de minuni Nicolae, şi dintr-aciastă milostenie s-au zidit turnul ce iăste ciasornicul la anul 17... [1])

La anul 17... [2]) s-au făcut un paraclis ce iaste suptu clopotniţă, ce iaste hramul Adormirii Născătoarei de Dumnezău. S-au făcut din milostenia creştinilor.

La anul 17... [3]) s-au făcut hora dela biserecă dinpreună şi cu oltariul, cu cheltuiala jup. Hristea, ginere jup. Gheorghe Leb.

La anul 17... [4]) s-au făcut paraclisul cel vechi, ce iaste hramul Bunei-Vestiri a Născătoarei de Dumnezeu, cu cheltuiala creştinilor, *fiind îndemnători Părintele Protopop Radul Tiampea* [5]).

La anul 17... [6]) s-au făcut paraclisul cel nou, ce iaste hramul Înnălţării Domnului Hristos, cu cheltuiala jup. Radul Pricop.

INŞTIINŢARE. *Pentru gratiia cea de fier*, care au fost la tinda bisericii, la locul unde au fost îngropată Doamna Soltana a Domnului Petru Vodă. [Poate socoti fieştecine, că ar fi fost de un bun semn]. Pentrucă viind la această biserecă mulţi domni dela multe locuri pentru vedeare, cum vedeà acea gratie, întreabà pentru ce iaste; şi spuind că iaste îngropată o Doamnă a unui Domn ce a făcut biseareca, să mirà.

Iar la anul 1772, nu să ştie cine va fi fost cu atăta nepricepere

---

crug de cărţi, adecă toate cărţile câte trebuesc peste tot anul la biserică", (Stinghe, Doc. I, p. 327). Tot în această cronologie se vorbeşte despre ajutoarele trimise de Elisabeta pe la 1750 pentru repararea bisericii şi alte zidiri nouă, precum se dove-„deşte prin inscripţia deasupra porţii de căpetenie pă turnul ceasului: „Pia libertate (recte liberalitate) Elisabethae Petro(v)nae Monocratricis totius Rusiae invictae hic sacer locus est renovatus anno [1751]". Aceste cuvinte sunt scrise cu slove de aur. (Ioan Jipa, la Stinghe. Doc. I, 328).

[1]) Loc gol în manuscris, de reîntregit 17[51].

[2]) Loc gol în manuscris.

[3]) Idem.

[4]) Idem.

[5]) Protopopul Radu Tempea I, funcţionează între anii 1736 — 1742; un alt Protopop Radu Tempea II s'a întărit la 5 Septemvrie 1779. Aici e vorba de Radu Tempea I, întrucât către anul 1749, Elisabeta înpărăteasa Rusiei trimite bisericii între alte odăjdiii „un rând (de odăjdii) de catifea galbenă şi cu Adormirea Născătoarei şi pururea Fecioarei Mariei, iarăşi cu fire de aur cusute" (Stinghe, Doc. I 327-328).

[6]) Loc gol în manuscris, de reîntregit 1752, dupre pomelnic, greşit 1765 la Stinghe, IV. Radul Pricop iea parte la afacerile bisericii din Scheiu, între anii 1723—1779. La 1779, Iunie 15, printre dispoziţiunile privitoare la afacerile bisericii, se arată că „pentru venitul paraclisului celui nou şi pentru păstrarea aceluia şi chiverniseala, jupân Hagi Radu Pricop, după cum pân acum, aşà şi de acì înainte să aibă purtare de grijă" . . . (Stinghe, Doc. I. 288).

www.dacoromanica.ro

din epitropii bisearecii, şi au luat acea gratie dela acel loc, nesocotind ceale după urmă cum vor fi şi cum să vor mai schimbà vremile [poate să fie fost de vreun folos]. Precum scrie la *Istoriia Troadei:* că având oaste cu Elinii 12 ani, şi neputându cu vitejiïa ca să dobăndească acea cetate, s-au socotit cu vr-un meşteşug ca s-o dobăndească; şi aşa făcându un cal de lemn foarte mare, cât au încăputu 24 de ostaşi înarmaţi, şi lăsând calul acela, cu o scrisoare scriind, că având 12 ani oaste cu dănşii nu o au putut dobândì, numai au lăsat acel cal pentru pomenire, ca oricine ar mai venì cu oaste asupra lor şi văzând acel cal, să crează. Iară ei nesocătind răul lor, s-au sfătuit să bage acel cal în cetate. Şi neîncăpând pe poarta cetăţii — au fost deasupra porţii o piatră scriindŭ, cândŭ să va luoa acea piatră de la locul ei să va luoa şi cetatea, — şi neîncăpându acel cal pe poartă, *Pag. 16* au lăsat acea piatră şi au băgat calul, şi aşa s-au prăpit cetatea [1]).

Pentru groapa unde au fost gratiïa cea de fier, fiind acea *Pag. 54* Doamnă îngropată cu multe scule ca o Doamnă; şi la sfârşitul vieţii sale au lăsat cu blestem ca nimeni să nu îndrăznească să o dezgroape, până când ar avia bisearecа vr-o supărare sau vr-o lipsă de bani, atuncia să o dezgroape, şi sculele ce să vor aflà să le ïa, să fie la lipsa bisearecii. Iar până în vreamea de acum au apărat Dumnezău de n-au avut sfânta bisearecă nici o supărare sau vr-o lipsă; şi acei mai de nainte răposaţi preoţi şi epitropii bisearecii n-au îndrăznit să desfacă acea groapă, temându-se de blestem, iar în vremea de acum, preoţii şi epitropii bisearecii n-au gândit la acel blestem şi groapa au desfăcut şi sculele au luoat, până şi gratiïa, ca să stângă de tot acea pomenire. Socotesc că ce s-au făcut, rău s-au făcut, iar nu bine. La anul 1770 [2]) s-au luat acea gratie dela locul ei.

1. b. ISTORIA BOLGARESEGULUI [3]). *Pag. 52*

După ce s-au strâns oameni la acest oraş şi s-au făcut bisearecа din milostenïa Domnilor ai Ţării Româneşti şi ai Ţării Moldovii, fiind la aciastă ţară Înpăratul Turcului poruncitori. Şi aşà avia cinste oamenii dela acest oraş, fiind de ajutori la cetate. Că, când era ca să trimiţă la Ţarigard cu nescare trebi la Înpărăţie, trimitea oameni dela Bolgarseg.

---

[1]) La pag. 54, după ce se relatează despre alte fapte, scriitorul, care face şi trimitere, revine asupra acestei chestiuni. Pentru aceasta o tipărim aici.

[2]) Mai sus, însă 1772.

[3]) La pag. 16 se face trimitere la pag. 52, arătându-se: „Să se caute mai înainte la No. 52". Acilea se arată din nou legătura cu pag. 16, scriindu-se: „Se începe Istoria Bolgaresegului dela No. 16". Această istorie se tipăreşte aici.

www.dacoromanica.ro

Şi când să strângià Sfatul, trimiteà de aduceà pe Protopopul care erà, şi un epitrop ai biserecii de mergeà la Sfat. La aşa cinste au fost Schiai(i) în vremile acelea. Iar după ce au dobândit Nemţii aciastă ţară, n-au mai avut Sasii dragostea aceĭa pentru Schiai, ci din zi în zi cu multe meşterşuguri şi răutate au început Sasii asupra Schiailor, precum păn în vremile de acum sânt. [Precum scrie la Istorie, că au fost Eghypteanii asupra fiilor lui Israel cu răutate, mai asemenea iaste şi răutatea Sasilor asupra Schiailor]. Căci mai nainte vreame, pănă a nu luoa Nemţii aciastă ţară, Sasii n-au fost aşa isteţi la învăţătură, iară după ce au stăpânit Nemţii, au început a-şi trimite feciorii lor la învăţătură la Ţara Nemţească. Şi luând prahtica nemţească aşa din zi în zi s-au făcut mai isteţi la învăţătură, iar ticăloşii Schiai aciasta n-au mai socotit ca să-şi pedepsească copiii cu învăţătura, fără numai tot cu gânduri rele spre mândrie, spre zavistie şi spre alte răutăţi, iară a fi cu dragoste unul asupra altuia, şi a să silì spre folosul de obşte, nù. Pentru aciasta văzând Sasii acele fapte rele ale Schiailor să bucură. Şi aşà din zi în zi tot mai cu rău asupra Schiailor, măcar că înălţatul Înpărat Leopold au dat şi Schiailor un dicretum [1]) cu milă, precum să fie şi cum să trăiască supt stăpânirea înpărăţiei sale. După aceia n-au mai căutat ca să înnoiască dicretumul şi la alţi înpăraţi, şi au rămas ca un lucru mort. Precum şi alte hrisoave dela Domnii Ţării Rumăneşti şi ai Moldovii din negrije s-au pierdut [2]); iar Sasii ca nişte vrednici s-au silit şi să silesc a-şi căutà folosul lor. Iar ticăloşii Schiai binele nu-l caută, iar răul, căci din zi în zi mândrĭa, zavistĭa şi a nu iubì unul pre altul, aciasta iaste în vremele de acum. [Oh, ce amar şi rău poate să fie după aciasta asupra
Pag. 53 ticăloşilor || Schiai]; numai Dumnezeu să-i lumineze şi să le dea gânduri bune ca să aibă dragoste unul asupra altuia.

La anul 1701, fiind rebelia Curuţilor care au ţinut zece ani, au fost mare nevoe la această cetate, la Braşov, ne având carne şi alte lucruri de mâncare. Iară Rumânii dela Schiai mergia la Ţara Rumânească şi aducià vite de făcea carne. Şi de atuncia li-au dat Sfatul un dicret ca să fie apururea slobozi să facă carne de vită şi de tot fealul, făcând mare folos la toţi.

La anul 1718, fiind mare ciumă la Braşov şi în toată ţara, iar au făcut folos cu carne la toţi.

La anul 1756, fiind iar ciumă la Schiai, s-au fost închis cetatea,

---

[1]) Decretul dat de împăratul Leopold în anul 1701, la 16 Septemvrie se păstrează în arhiva bisericii Sf. Nicolae din Braşov. (C. Lacea).

[2]) Aici apare în mod evident Radu Duma, cărturarul preocupat de învăţătura copiilor din Scheiu şi de hrisoavele bisericii.

www.dacoromanica.ro

şi iar măcelarii rumăni au adus vite şi au făcut carne. După aciasta uitând Sasii binele care li-au făcut Rumănii măcelari la vreme de nevoe, la anul 1765 s-au sculat Sasii măcelari şi au mers la d-nul Brukental şi cu multe daruri au făcut de au oprit pe măcelarii rumăni să nu mai tae carne de vită, numai de oae, fiind şi Sfatul înpotrtivitor Rumănilor, zicând că nu pot Sasii măcelari să trăĭască dacă vor tăĭa şi Rumănii carne de vită. Şi aşa i-au oprit, nesocotindŭ binele ce li-au făcut Rumănii la vremile de nevoe şi lipsă.

La anul 1776, iar s-au sculat Sasii măcelari şi au mersu iar la Sibii la d-nu Brukental fiind Prezidens la Gubernie şi au făcut şi au oprit să nu mai facă Rumănii nici un fealiu de carne. Şi acum sănt de tot opriţi. Pe urmă vor cunoaşte toţi binele ce au făcut Rumănii măcelari, că iar poate Dumnezeu să trimiţă vr-o urgie asupra acestei cetăţi, şi iar vor căutà pe Rumănii măcelari şi atuncĭa va fi târziu, că domnii nu mai gândesc la lipsa şi răul săracilor, numai să aibă ei. *[Până când, Dumnezeule, vei răbdà ?]*.

Iar Rumănii dela Schiai neavând nici loc de semănat nici de făn, şi având căte vr-o vită, s-au muncit săracii de au tăĭat pădure şi tufe la poiană [2]) şi şi-au făcut căte o ţiră de loc de făn pentru vitele lor: Care de multă vreame s-au fost muncit săracii. Iar *acum* la anul 1773 li-au luat Sasii şi aceale locuri. Poate socotì fieştecine cu ce răutate || s-au pornit Sasii asupra Schiailor ; şi poate după aciasta *Pag. 54* şi mai rău va fi, că Dumnezeu nici un bine numai viade dela niamul nostru,, numai zavistie şi urăciune, unul asupra altuia [2]).

La anul 1776, văzând măcelarii Rumăni că i-au oprit cu porunca *Pag. 54* Gubernii ca să numaĭ tae nici un feliu de carne, au scris la Beciu la Aghentul care l-au avut acolo şi le-au scos dicretum dela Împărăţie ca să fie slobozi să tae tot feliul de carne ca şi Sasii ; iar Sasii neascultând porunca înpărătească n-au vrut să-i lasè ; ci au mers la Gubernium cu daruri Sasii. Şi de acolo au slobozit pe Rumănii măcelari să tae numai carne de oae, şi la două săptămăni carne de rămători, iar de vită nu. Dumnezeu va şti după acĭasta cum va mai fi [3]).

*

Şi i-au slobozit ca să tae carne de vită, de rămători, de oae în prund, dăndu-le şi locuri unde să-şi tae, iar în cetate de vită nu, iar

---

[1]) Platou mare, în partea sud-vestică a Braşovului. (C. Lacea).

[2]) De aci urmează continuarea episodului despre ridicarea gratiei din biserică, reprodusă mai sus, apoi mai jos, pe aceeaş pagină, continuă firul relaţiunei despre măcelari.

[3]) După aceste cuvinte, urmează o însemnare posterioară, singură scrisă de altă mână în tot Codexul. Ea se adaugă aici în continuare.

www.dacoromanica.ro

de rămători i oae, slobozi. Aşa văzând măcelarii cei rumâneşti, s-au sculat 2, adică Ioan Stinghe bătrânu şi Dumitru Orghidanul [1]) şi pă tainâ tocma la Beciu au mers şi dând jalobă, la Înpăratul încă s-au învrednicit de şi din gură au vorbit. Şi acest răspuns le-au dat: să
Pag. 55 meargă || acasă, că cartea înpărătească înnaintea lor va merge. Şi aşea viind la Braşov, le-au venit şi lor dela Gubernie carte... Şi văz că până în zioa de astăzi nu să pot învrednici măcelarii cei rumâneşti a tăia şi carne de vită în cetate. Nu ştiu după aceasta cum va mai fi.

2. Relaţiuni despre biserica română-greco-orientală din Ungaria şi Transilvania.

Pag. 12 Anul 1700.

INŞTIINŢARE. *De cand s-au început unaţiia la această ţară a Ardealului şi care Vlădică au fost în vremia aceia şi din ce pricină s-au început.*

INŞTIINŢARE. *Fiind scaunul Prinţipatului ţării Ardealului la cetatea ce s-au numit Alba Iuliia sau Beligrad sau Cetatea Albă [care acum să numeaşte Carolina], care aciastă cetate s-au zidit şi s-au întărit cu şanţuri în zilele înpăratului Carolus al şaselea, la anul 17...* [2]).

La aciastă cetate au fost scaunul Mitropolii ţării Ardealului; acîastă Mitropolie au fost închinată la Patrierşiia Ţarigradului, şi căţi Arhierei să hirotonià, toţi la Mitropolitul dela Bucureşti să hirotonià.

La anul 1700, fiind Vlădică Athanasie, care şi acesta s-au hirotonit Arhiereu la Bucureşti, acesta s-au unit cu bisearecа Romei, în zilele înpăratului Leopold. Şi mergând la Beciu, din porunca Papei l-au jurat Nunţiul adecă Solul Papei pe aceste patru ponturi, fiind pusă înainte Evangheliia şi crucea şi 12 sfiaşnice cu făclii aprinse, fiind Nunţiul şi cu Vlădica Athanasie înbrăcaţi în haine arhiereşti; şi cu mare pombă l-au jurat:

Întăiu: Precum Papa iaste însuş cap tuturor bisearecilor lui Hristos, şi bisearecа Romei iaste maică tuturor bisearecelor creştineşti; şi iar fără ertarea şi blagosloveniia Papei nici un suflet în ceriu nu va miarge, nici va vedea faţa lui Hristos, având acest dar, după Apostol Petru, fiind el namesnic scaunului în urmă;

A doao: Precum Duhul Sfânt purceade dela Tatăl aşa şi din Fiiul;

A treia: Să crează în porgatorium, ce să zice foc curăţitoriu, aşa că, după ce moare omul, îndată sufletul miarge într-acel foc cură-

[1]) Numele acesta e nesigur, fiind corectat de scriitor.

[2]) Loc gol lăsat în manuscris, 1715.

www.dacoromanica.ro

ţitoriu, şi, de are păcate multe, arde mult acolo, iar de are puţine, arde puţin; şi aşa lămurindu-să iase curat şi miarge la înpărăţiïa Ceriului, şi mai mult nu să judecă ‖ .

A patra: Precum azima iaste tainä deplin a Sfintei Cuminecă- *Pag. 13*
turi, ca şi păinea cea dospită;

A cincea: Mai iaste, precum zic, că sfinţii ş-au luat plata şi cununile deplin şi nu mai au a să judecà, pentru că au dobândit făgăduinţele. Mai sănt obiceiuri, zicănd că are Papa putere şi voe dată dela Hristos şi dela Apostoli, îndulgenţile patriarşiilor Romei, a scoate şi a băgà ori ce ar vrea, sau a înmulţì sau a scădeà, sau a înnoì căte va voì în beseareca Apusului.

După ce au venit Vlădica Athanasie dela Beciu şi s-au înpreunat cu tot săborul cel unit cu Papistaşii, au mers la Beligrad la Mitropolie şi au adunat săbor mare pe toţi Protopopii şi popii a toată ţara. Şi dela Braşov încă au mers Protopop Vasile Grid şi cu Pop(a) Florea şi Gociman Stoica Postovariul şi Gheorghie Vătaf şi alţi Negoţitori. Era acest săbor la Mitropoliïa Beligradului. Şi aşa s-au gătit Vlădica Athanasie înbrăcat cu toate podoabele arhiereşti, şezănd în rădvan cu Apor Iştvan Gubernatorul ţării. Şi înnaintea rădvanului mergïa mulţime multă de popi la rănd căte patru, pănă ce au ajunsu la biseareca cea mare papistăşască; şi mult nu să zăboviră, ci iarăş s-au întors cu praporile şi cu tot feliul de muzică pănă au ajuns la mijlocul târgului. Şi cum s-au apropiat de Mitropolie, au scos şi praporul de acolo în vederea [1]) a toată ţara.

Anul 1761. August 23. *Pag. 7*

Fiind turburată ţara Ardealului pentru unire şi avănd oaste Casa Austrii cu Craiul Prusii, socotesc că s-au temut să nu să facă vr-o rebelie într-aciastă ţară, şi aşà au trimis dela Curte să fie Vlădică neunïat [2]). Şi au trimis pe Vlădica dela Buda Dionisie Novacovici să fie Vlădică la acïastă ţară a ţării Ardealului neunită. Şi s-au făcut inştilaţia aici la biseareca Braşovului cu mare pombă [sau

[1]) Intre aceste cuvinte se lăsase la început un spaţiu gol, pe care în urma s'a scris: „Să să ştie pănă aici nu iaste sfărşit; să să caute la altă parte că să va aflà". După această arătare, textul continuă precum se vede în jos.

[2]) Cf. Deşt. II, 6. Apoi Şaguna: „... la anul 1761, la multele rugi ale clerului şi poporului s-au îndurat Împărăţia a încredinţà biserica ortodoxă răsăriteană din Ardeal vremelniceşte Episcopului din Buda Dionise Novacovici, ceeace multora n'au plăcut" (Andreiu Baron de Şaguna, Istoria bisericii ortodoxe, Sibiu 1860, II, pag. 186).

www.dacoromanica.ro

ţiromonie] fiind şi Comandir Ghinărar [1]) şi cu alţi domni; fiind şi tot Maghistratul de aici. Osebit de aceşti domni au fost mulţi protopopi şi popi din ţara aciasta.

Şi întăiu l-au jurat pe vlădică, ca să ţie pravoslavnica credinţă curată; după aceia s-au cetit dicretumul care s-au dat dela Înălţata Curte. După aciasta s-au făcut mare tractaţie [sau veselie], că s-au făcut ospăţ la toţi domnii şi la toţi preoţii ţării. Au fost şi negoţătorii de aici. Pentru aciasta, s-au scris ca să se ştie ‖ .

Pag. 8 Anno 1761.

După ce s-au aşezat acest Vlădică la acĭastă ţară, au mersu prin toată ţara, făcând vizitaţie [sau cercare], şi la care sate au fost de trebuinţă au preoţit preoţi, şi la toate bisearecile care au fost neunite au dat Antimise [2]). Şi aşa au strănsu o sumă mare de bani [3]). După acĭasta s-au făcut linişte în toată ţara, căci carii au fost uniţi, au rămas uniţi, şi carii au fost neuniţi, să rămăe neuniţi.

Şi aşa s-au scris în toată ţara, căte bisearecі şi preoţi, şi cătă sumă de familii s-au aflat neuniţi.

Bisearecі [4]).

Preoţi [5]).

Familii [6]).

---

[1]) Dionisie a fost numit prin rescriptul Mariei Terezia din 13 Iulie 1761; sosește la Brașov în luna lui August, la 23, după acest codex, la 26, după Bunea (Episcopii Petru Paul Aron și Dionisie Novacovici, Blaș 1902, p. 228 — 9). Instalarea s'a făcut la Brașov, în prezența Generalului Buccow, la 4 Septemvrie 1761. (Bunea, op. cit. mai sus, p. 229).

La pagina întâia a „istoriei bisericii Scheilor", publicată de d-l Stinghe, se află nota următoare: „1761 Au(gust) 23 s'au făcut înstalaţiĭa vlădichi Dionisie"; În arhiva orașului Brașov se păstrează sub No. 166 ordinul generalului de Buccow către magistratul orașului, ca Dionisie Novacovici să fie recunoscut și respectat ca episcop. (V. Deșteptarea VI, No. 31). Dela Novacovici a rămas la biserica Sf. Nicolae din Brașov un clișeu de singhelie, lucrat cu multă artă. (C. Lacea).

[2]) „Locţiitorul episcopesc Dionisie venind la Ardeal, cercetă bisericele, clerul și poporul, și îi mângâe în cele sufletești, sfințind preoți, unde erà lipsă, înzestrând pre biserici cu Antimise, unde erà trebuință, cetind rugăciunea de deslegare morților, ș. a. m.". (Șaguna, op. cit. II, 186).

[3]) Despre „colecta de 100.000 fl. făcută de Dionisie pentru Împărăteasa Maria Terezia, în 1761 și 1762", vezi Bunea, Episc. Petru Paul Aron și Dionisie Novacovici, Blaș 1902, p. 241 seq.

[4]), [5]), [6]) Loc gol în manuscris; însă „După conscripţia făcută la ordinul lui Buccow în 1761, Românii (din Transilvania) afară de cei din Brașov și țara Bârsei, locuiau 2.012 sate și aveau: biserici 1.746, preoți 2.858, cantori 2.714 și 547.243 alți credincioși, sau cu totul familii 135.866, iar suflete 552.820, la cari, dacă vom adăogà pe cei din Brașov și țara Bârsei, obținem cifra de 574.474 Ro-

www.dacoromanica.ro

Anul 1762. *Pag. 7*

La acest an s'au sculat Comandir Ghinărar Bucov dinpreună şi cu Vlădica cel unit dela Blaji, Aaron [1]), şi au ars toate mănăstirile cari au fost pe supt munte în ţinutul Ţării Oltului [sau ca să zic în scaunul Făgăraşului] cari au fost 37 de mănăstiri, afară numai mănăstirea dela Sămbăta de sus, care sat iaste al Brăncovianului, nu o au ars. Şi acĭasta tot din zavistie s-au făcut, că n-au vrut să să pliace spre unire. Vor avia să dea seamă înaintea lui Dumnezeu pentru aciastă răutate ce au făcut.

La anul 1764 Mai 18[2]). La acĭasta zi au trimis Dumnezeu urgie *Pag. 7* lui Ghinărar Bucov, otrăvindu-să singur; şi Vlădica Aaron iar în grabă au murit, trimiţindu-le Dumnezeu urgie pentru acĭastă fără de leage care au făcut.

Anul 17... [3]). *Pag. 8*

Acest prea cuvios Arhiereu, vrănd ca să miargă la eparhiĭa sa [sau la rezidenţiia sa, la Sănt Andrei, din sus de Buda], ca să-şi vază eparhiĭa, mergănd acolo, şi fiind om vechi de zile ca la 75 de de ani, acolo ş-au dat sfărşitul. Şi aşa a rămas acĭastă ţară iar fără Arhiereu [sau fără Păstoriu] ||.

Anul 17... [4]). *Pag. 10*

---

mâni. Conscripţia dela 1762, ne arată 25.223 familii laice unite, 128.653 familii laice neunite... Adăogând la acestea 2.250 preoţi uniţi şi 1.365 preoţi neuniţi, am aveà 672,995 suflete„. (Bunea, Episcopii Petru Paul Aron şi Dionisie Novacovici, Balş 1902, pag. 425).

[1]) Petru Pavel Aaron (episcop dela 1752 — 1764) (Deşt. II, 5). Despre colaborarea lui Buccow cu Vlădica Aaron, însă Bunea scrie: „Pentru a da deslușirile de lipsă (sic), episcopul Aron trebuì să petreacă la Sibiu din Septemvrie 1761 până în Fevruarie 1762, de unde abia de două ori i-a fost iertat a se depărtà la reşedinţa sa, odată în Nov. 1761 şi a doua oară la sărbătorile Crăciunului din acelaş an. In tot timpul acesta generalul Buccow tratà foarte aspru şi grobian cu episcopul Aron, pe care la cea mai mică opoziţie faţă cu planurile sale îl amenință cu disgraţia Împărătesei şi-l sileà să steà pururea la dispoziţia sa". (Episcopii Petru Paul Aron şi Dionisie Novacovici, Balş 1902, p. 231).

[2]) Cf. Deşt. II, 5.

[3]) Loc gol în manuscris; se poate reîntregì: 1767. Deşt. II, 6: 1771 (neexact). „Acest Arhiereu lucrà cu dinadins, ca biserica noastră din Ardeal să capete Arhipăstoriul său, însă moartea l-au ajuns în reşedinţia Episcopiei sale la Sent-Andrei, unde răposă în Domnul". (Şaguna, op. cit. II, 186). „Episcopul Dionisie în toamna anului 1767 se retrăsese la Buda, unde repauză la 8 Decembre 1767 (Bunea, Episcopii Petru Paul Aron şi Dionisie Novacovici, Blaş 1902, pag. 258; Cf. Petru Maior, Ist. Bis. Rom., p. 131).

[4]) Loc gol în manuscris. Se poate reîntregì: 1768 Decemvrie (cf. Deşteptarea II, 5, nota 7).

www.dacoromanica.ro

După ce au chemat Dumnezeu dela acĭastă lume pe Vlădica Dionisie Novacovici, şi rămâind ţara acĭasta fără Arhiereu, s-au sculat Vlădica dela Blaj numit Athanasie [1]) şi au umblat prin toată ţara, spuind multe cuvinte şi umblând cu multe meşterşuguri, ca să se întoarcă oamenii spre unire, dar nimic n-au folosit. Şi aşa au venit şi aici la Braşov. Şi fiind poruncă de s-au strănsu toţi preoţii şi negoţătorii şi alţii; şi strângându-se la Cruce în prundu, au spus multe cuvinte, ţiind mai mult de doao ceasuri, arătând şi nişte chipuri scrise, ca când ar fi fost la o comedie. Şi aşa neluându-i nimeni cuvintele în seamă, s-au dus iar de aici.

Pag. 8 Anul 17... [2]).

După ce au chemat Dumnezeu pe acest prea cuvios Arhiereu Dionisie Novacovici dela acĭastă lume, au rămas ţara acĭasta fără Arhiereu [3]). După acĭasta pohtind [sau cerând] dela Înălţata Curte să le trimiţă alt Arhiereu, s-au trimis altul anume Sofronie [4]) Chirilovici. Şi la acest Arhiereu s-au făcut inştilaţiĭa la Sibiĭu, în casele unde iaste Comandir Ghinărar, fiind mulţi domni adunaţi şi mulţi Protopopi şi preoţi din toată ţara. Şi mai nainte de inştilaţie, au chemat să pue jurământ acest Vlădică, ca să ţie pravoslavnica credinţă nezmintită. După aceaia s'au citit dicretumul şi l-au priimit toată ţara.

Pag. 9 Anul 1774 [5]).

Acestui Arhiereu viindu-i poruncă dela Înălţata Curte dela Beciu, au mersu acolo, şi de acolo l-au orânduit să fie Vlădică la eparhiĭa Budii. Şi aşa au rămas acĭastă ţară fără Arhiereu. Ce pricini vor fi, nu să ştie, numai Dumnezeu cel mult milostiv să fie cu milă spre noi păcătoşii.

Mai bine ar fi fost să fie lipsit acest Vlădică, să nu fie mai venit la acĭastă ţară, că nici un bine nu s-au făcut.

---

[1]) Athanasie Rednic, episcop între anii 1765 — 1772 (cf. Deşteptarea II, 5, nota 5).

[2]) Loc gol în manuscris, de reîntregit 1770. Deşt. II, 6, însă greşit 1772.

[3]) Administraţia interimară şi provizorie o ţin Epeiscopul sârbesc din Verşeţ. (Bunea, op. cit. p. 258).

„După el (Dionisie Novacovici) au urmat în scaunul Episcopiei dela Buda Arhimadritul din Mănăstirea Grabovăţ, Sofronie Chirilovici, la anul 1770 sub 2 Martie..." (Şaguna, op. cit. II, 186.

[4]) Numele corectat de scriitor.

[5]) Cf. Deşteptarea II, 6. Sofronie Chirilovici, episcop exempt pentru Românii ortodocşi 1770 — 1783.

www.dacoromanica.ro

După [1]) aceĭa s-au orănduit la acĭastă ţară dela Curte să nu mai fie Arhiereu neunit, fără numai să fie un Vicareş cu doisprezece Protopopi, să fie la Conzistorie, ca să aibă purtare de grije pentru cei neuniţi; şi carii vor fi să să preoţească să mĭargă la Arhiereul dela Buda să-i preoţească ‖ .

3. TURBURĂRI ÎN BISERICĂ.

Anul 1744. *Pag. 11*

La acest an, viind un sfănt pusnic, anume Visarion [2]) dela Ţara Sărbească, viind prin Ţara Banatului, şi viind în Ţara Ardealului au inceput a propoveduĭ pentru unaţie cum iaste, şi nimeni să nu să înşeale la unaţie a crede, numai fieştecine să-şi ţie credinţa a sa curată. Şi aşa auzind norodul, neştiind ce iaste unaţiia, s-au făcut mare turburare. Şi aşa au prinsu pe acest sfănt pusnic la Sibiiu. Şi aşa auzind noroadele, mergea la acest sfănt pusnic ca să audă cuvănt de învăţătură. Şi văzănd înprotivitorii adevărului, că mulţi merg la acel sfănt, s-au socotit şi dela Sibiiu l-au scos noaptea cu straje mare cu zoldaţi înpărăteşti şi l-au dus tocmai la ţara Bavarii, şi acolo să-l ţie pus la închisoare la o mănăstire papistăşească. Şi s-au auzit că acolo şi-au sfărşit vieaţa sa. Fericit va fi înnaintea lui Dumnezeu [precum spune la zeace (sic, nouă?) fericiri]. Fericiţi cei ce să gonesc pentru dreptate că acelora iaste înpărăţiĭa Ceriurilor]. Numele cetăţii unde au dus pe acest pusnic iaste Kopfştain.

Anul 1776. *Pag. 11*

Auzind că un preot din scaunul Sibiiului, dela un sat Siliştea, nevrănd să să pleace spre unaţie, l-au pus la închisoare, şi dela Sibiiu l-au trimis tocma la Ştaermark la cetatea anume Gran. *Şi acum sănt 21 de ani de cănd iaste la acea închisoare* [3]). Spun negoţitorii care merg acolo după negoţătorie, că au vorbit cu acel fericit preot, şi

---

[1]) Aceeaş mână, însă altă cerneală, mai neagră decât cea de până aici.

„După acest Arhiereu zelos (Ghedon Nichitici), au administrat Eparhia Ioann Popovici din Hondol, ca Vicariu, carele s'au meritat între altele cu aceia că el au tipărit la Sibiu în anul 1789, în tipografia lui Petru Bart, o carte foarte folositoare pentru preoţi sub titlul *Preoţia* sau..." etc. Cartea aciasta au tradus-o din limba slavonească *Radul Duma, dascălul şi cântăreţul bisericii Braşovului la anul 1789*". (Şaguna, op. cit. II, 188—189).

[2]) Cf. Deşt. II, 4. Aceste două cuvinte scăpând la prima transcriere, s'au adăogat de scriitor, în urmă, deasupra rândului. Despre Visarion Sarai, amănunte în Deşteptarea II, 4, unde se indică şi alte isvoare.

[3]) Socotind 21 de ani dela 1776, am aveà data 1797, cea din urmă din codex.

www.dacoromanica.ro

au zis ca un vrĭadnic, că mai bine va murì acolo de căt să-şi lase credinţa a sa cea pravoslavnică ‖ .

Pag. 14 Incepăndu-să a să scornì multe lucruri rele şi necuvioase asupra obiceiurilor pravoslavnicilor creştini, întâiu la Petervarodin, avănd poruncă Arhiereul locului aceluia, precum niminea din pravoslavnici să nu mai ducă descoperiţi pe cei morţi la groapă, numai să fie acoperiţi, aşa acel Arhiereu au dat acea poruncă la toţi preoţii dela Eparhia sa, ca să înplinească acea poruncă. Şi întămplăndu-să la Petervarodin de au murit un om, ĭară preotul acelui loc avănd porunca Arhiereului, n-au îndrăznit a face peste poruncă. Şi văzănd norodul care a fost adunat la acel mort că preotul nu va să ducă pe mort descoperit pănă la groapă, precum au avut poruncă, ei încă n-au vrut să să facă acel obiceiu, şi aşa l-au dus pe mort descoperitŭ, după obiceiu, pănă la groapă, fără preot, şi aşà l-au îngropat. Aciasta s-au făcut la anul 1775.

A doao, iar la Varşăţ la ţara Banatului, iar s-au făcut o turburare între oamenii de acolo, că avănd Arhiereul locului aceluia ĭară poruncă dela Curtea Înpărătească, precum să numai sărbeze atătea sărbători precum s-au fost aşezat dela Sfintele Saboare la pravoslavnicii creştini, şi fiind la praznicul Sfăntului Marelui Mucenic Dimitrie la Octomvrie 26, la anul 1776, acel Arhiereu au fost dat poruncă la preoţi precum să numai sărbeze atătea sărbători nici aciastă sărbătoare. Iar oamenii locului de acolo neştiind nimic de acĭasta, la acea zi au aşteptat ca să tragă clopotele la biserecă, după obicĭaiul care ştiĭa. Şi mergănd norodul la beserecă au întrebat pe preoţi, ce lucru iaste aceasta. Ei au răspunsu, că Arhiereul au dat poruncă să nu să mai serbeze acĭastă sărbătoare. Şi auzind aciasta s-au turburat norodul şi au mers la rezendenţiĭa Vlădichii şi l-au întrebat ce lucru
Pag. 15 iaste acesta ‖ . Răspuns-au, că aşa au venit poruncă dela Curte. Şi aşà auzind norodul s-au turburat, şi cu mare mânie şi necinste au apucat pe Vlădică şi *l-au necinstit, rumbăndu-i toată barba.* Şi făcăndu-să acĭastă zarvă, s-au sculat dela Cazarme Căpitanul cu cătanele care au fost supt comanda lui şi au mersu acolo. Şi văzănd această turburare, au poruncit la catane de au dat foc asupra lor, şi 14 inşi au înpuşcat şi vr-o 40 au rănit. Şi aşa s-au potolit acia turburare şi Vlădica au scăpat cu vieaţă.

A treia iar la Lipova, la ţara Banatului au fost acĭasta, că trimiţind Vlădica de la Timişoară la Protopop(ul) de acolo poruncă, precum să dea poruncă la toţi popii carii sănt la protopopia sa, precum dela toate satele să să scoale popii cu câte doĭ oameni de la fieştecare sat, care sănt 70 de sate. Şi fiind acĭa poruncă, s-au sculat popii şi cu oamenii mergănd la Lipova.

www.dacoromanica.ro

Şi văzând Protopopul atăţa oameni strânşi, s-au temut ca să citească acea poruncă la besearecă şi au mersu la Ober-Şpan de acolo, spuindu-i pricina, şi pohtindu-l ca să citească acia poruncă la curtea lui. El au zis că nu să va amesteca la acestu lucru, ci să citească la besearecă precum are poruncă. Şi rugându-l Protopopul pe acel domn ca să mĭargă la bisearecă să fie acolo până să va citi porunca, au mersu. Şi citind acea poruncă şi auzind norodul precum pravoslavnicii creştini *să ţie călindarul cel nou* şi sărbătorile care le ţin şi papistaşii, acĭasta auzind norodul s-au turburat zicând, că ei acĭastă poruncă nici cum nu vor priimì; şi aşa s-au pornit cu mare mănie asupra Protopopului şi a domnului aceluĭa. Iar Protopopul scăpând în oltariu, iar pe acel domn apucându-l, l-au întrebat ce caută acolo, şi bătându-l, de abia au scăpat cu vieaţă [1]).

Iară Protopopul scăpând de acolo, au mersu la Temeşvar la Vlă- *Pag. 13*
dică, spuindu-i toate ce s-au întâmplat. Iar oamenii dela acele sate s-au sculat vro câteva sute şi au mersu la Vlădica la Temeşvar, întrebându-l pentru ce s-au primit acele porunci, că ei porunci ca acelea nici cum nu vor primì, *că ei sânt supuşi Inpărăţii şi toate poruncile vor priimì, numai la lucrurile legii să le dea bună pace; nici vor fi ascultători păn la moarte.* Şi aşa le-au zis Vlădica să miargă la casele lor, că va scrie la Curte. Aciasta s-au făcut la anul 1778.

După aceasta Dumnezeu va şti ce va mai fi.

EM. E. KRETZULESCU.

(Sfârşitul părţii II).

[1]) Scriitorul face trimitere la pag. 13, arătând: „Să se caute înapoi la faţa No. 13". Acolo se află continuarea relaţiunei ce se tipăreşte aici.

www.dacoromanica.ro

GENEALOGIA NĂSTURELILOR

V. 1-iu). Şerban 1-iu, Logofătul.

1592 † 1628. Martie 2.

Şerban, primul cu acest nume în neam, este cel mai mare dintre fiii lui *Radul Năsturel.* S'a născut probabil pe la 1592 şi a încetat din vieaţă, în floarea tinereţelor, nelăsând pe urmă-i descendinţi.

Primul document [1]) care pomeneşte despre Şerban este din:

5 Aprilie 7119 (1611) prin care *Radul Voevod,* feciorul lui *Mihnè Vod* „dă hrisov mănăstirii *Golgota* ca să'i fie moşia care este împre-„jurul locului cu tot hotarul cât înconjură sfânta mănăstire", care moşie au fost închinată încă de răposatul *Petraşco Vod* şi de răposatul *Mihail Vod* şi au fost aleasă de jupân *Radul Clucerul Buzescu* şi de *Nica Vistierul* şi de alţi boieri. Asemenea au scutit *Mihail Vod* de toate dăjdiile şi pre săracii care lăcuiesc înprejurul mănăstirii, ca să păzească ei sfânta mănăstire: pentru că maï nainte, de multe ori, o au jăfuit tălharii în trei-patru rânduri. Pentru care mili au avut mănăstirea şi acei săraci şi cărţi de la *Petraşco Vod* şi de la *Mihail Vod* şi de la *Simeon* Vod şi de la *Radul* Vod, dar aceste cărţi s'au pierdut toate când au venit Craiul cu Ungurii şi au prădat toată ţara Domnieï Méle.

Martorii Domnului: jup. *Pănă* Vistierul, jup. *Ventilă* Vel Dvornic, jup. *Cernica* Vel. Log., jup. *Stoica* Vel. Vist., *Cărstè* Vel. Spăt., *Coci* Vel. Comis, *Panait* Vel. Stolnic, *Stanciul* Vel. Peh., jup. *Fota* Vel. Postel. Ispravnic jup. *Cernica* Vel. Logof.. Au scris *Năsturel Logofătul* în Tărgovişte. Traducţiune română făcută la 1749. Origin. slav nu esistă.

La Noembrie (ziua ruptă) 7125 (1616) Alecsandru Vod, feciorul

---

[1]) *Academia Română.* doc. [15]/LXXVI.

www.dacoromanica.ro

lui *Iliaşi Vod* dă hrisov mănăstirii *Golgota* [1]) ca să aibă a ţine moşia din prejurul ei. Mărturiile Domnului: jupân *Dumitru* Velichi Ban Cralevschi, jupân *Cârstea* Vel. Dvornic, jupân *Nica* Vel. Logofăt, jupân *Steriano* Vel. Vistier, . . . , *Gorgan* Vel. Stolnic, *Gligorie* Vel Comis, *Mărzea* Vel. Paharnic, jupân *Ianiu* Vel. Postelnic. Ispravnic jupân *Nica* Vel. Logofăt, i az *Şerban „iuneişii vă diiaţăh snă Radulov „Năsturel postelnic ot Hierăşt ispisah vă nastolnii gradu Trăgovişte:* eu Şerban, *cel mai tânăr dintre diiaci,* fiul lui Radul Năsturel Postelnic ot Hierăşt(i), am scris în cetatea de Scaun în Târgovişte. Iată şi în facsimil scrisul lui Şerban Năsturel:

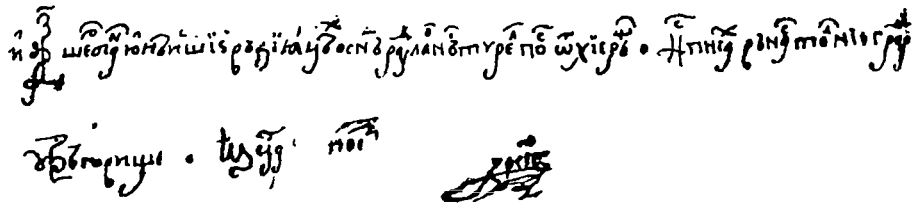

La 20 August 7126 (1618) Gavriil Movilă Voevod dă hrisov [2]) mănăstirii *Nucetul* ca să stăpânească satul Livezenii. Originalul slav este scris de *Şerban Logofătul,* iar mărturiile Domnului sunt: jup. *Ianache* Vel Ban Cralevschi, i jup. *Ivaşco* Vel. Dvor., i jup. *Teodosie* Vel Logof., i *Miche* Vel Vist., i *Lupul* Vel Spăt., i *Vălcul* Vel Peh. i *Mihalache* Stolnic, i *Gheorghe* Comis, i jup. *Necula* Vel Postelnic.

La 10 Septembrie 7127 (1618) Gavriilă Moghilă Voivod dă un hrisov [3]): *„Şi am scris Şerban Logofătul fecĭorul Radului Postelnicul Năsturel ot Hierăşti".*

La 12 Iuniu 7128(=1620). Adica jup. *Enache* Vel Ban din Craiova dă carte sf. m-rii de la Buzău ca să-i fie satul *Ruşeţul* $^1/_2$, pentru că acest sat $^1/_2$ de Ruşeţu fost-au a jupânesii *Marii,* fata lui *Staico Postel.* de in Buc(ov), şi a nepotă-său lu *Dumitraşco Comis,* feciorul *Stoicăi Spăt.* de în Cepturile. Iar când au fost acum în zilele Domnului nostru *Iω Gavriĭla V.V.* iar jupânésa *Maria* şi cu nepotu-său *Dumitraşco Comis* ei mi-au vândut mie această jumătate de sat de în Bucov: însă jupânésa *Maria* mi-au vândut parté ei ce să chiamă a 4-a parte drept 85 galbeni, iar altă parte a 4-a parte ce au fost parte lui *Dumitraşco Comis* mi-au vândut-o drept 100 galbeni de aur: fac împreună bani 37.000. Deci daca mi-au vândut ei acestă $^1/_2$ de sat etc. eu am socotit de am dat şi am

[1]) Arhivele Stat. *M rea Golgota,* pach. 4, doc. 5.
[2]) „ „ *M-rea Nucet,* pach. 3, doc. 1.
[3]) „ „ *Condica No. 1 M-rea Radu-Vodă,* pag. 540.

www.dacoromanica.ro

miluit sf. m-re ce iaste mai sus scrisă etc. etc. şi mărturii: jup. *Ivaşco* Vel. Vorn., *Papa* Vel Log., *Hiera* Vel. Vist., *Buzinca* Comis, *Tudor* Vel Sluger, *Paraschiva* Vt. log., i *Popa Stoica* Logof., *Miclé Postel ot Văléni*, i *Radul Postel ot Herăşti*. Şi eu *Şerban Logof. ot Hierăşti* am scris în oraşul Târgovişteі [1]).

La 7 August 7129 (=1621). Iω Radul V.V. fecior *Mihneĭ* V.V. dă sf. m-ri din oraşul Domnii mele Buzău să-i fie ocină în *Măcsin* însă toată parté *Vladuluĭ Pah. din Ruda* pentru că această ocină fost-au vândut o *Vlad* Pah. în zilele lui *Gavriil Vod* lui *Ivaşco* Vel Vorn., *Papa* Vel Log., *Miho* Vel Spăt. şi *Paraschivei* Vt Log., iar acestia au închinat-o sf. m-rii etc. Şi iar să-i fie sf. m-ri satul Meteleu şi satul Albeşti, pentru că aceste sate sunt ale sf. m-ri date şi închinate de jupăn *Andronie Vist.* încă din zilele luĭ *Mihail* V.V. etc. etc.

Divan: jup. *Vintil* Vel Vorn., *Papa* Log., *Aslan* Vist., *Necula* Spăt., *Vartolomei* Vel Stoln., *Goga* Vel Comis, *Ion* Vel Pah., *Trufanda* Postel. şi ispravnic jup. *Papa* Vel Log. Şi am scris eu *Şerban Log.* în Târgovişte.

Pecete aplicată se păstrează [2]).

La 18 Ianuarie 7130 (=1622) Iω Radul V.V. fec. *Mihnei* V.V. dă lui *Stroe* şi fraţilor săi *Pătraşco* şi *Giurgiu* şi cu fii lor etc. ca să le fie toate satele şi moşiile şi rumânii etc. ori câţi au câştigat jupânésa *Stoica (sau Voica)* împreună cu *Stroe (sau Stoica?) Vorn.* şi cu fii lor *Drăghici* şi *Giurgiu* strămoşii şi moşii lui *Stroe* şi *Pătraşco* şi *Giurgiu* ori cât au câştigat şi au cumpărat jupânésa *Stoica* împreună cu bărbatu-său *Stroe Vorn* şi cu fii lor *Drăghici* şi *Giurgiu:* însă să le fie moşie în *Toméni* parté *Vilaei* toată şi partea *Cherei* toată şi parté *Buicăi* $^1/_2$ etc, etc.

Şi iar să fie lui *Stroe* şi fraţilor săi *Pătraşco* şi *Giurgiu* moşie ln *Sfinteşti* partea *Vilaei* toată şi a *Buicăi* toată, fiind-că au cumpărat-o jupânésa *Stoica* şi *Stroe Vorn.* strămoşii lui *Stroe, Petraşco* şi *Giurgiu* împreună cu fiii lor *Drăghici Postel.* şi *Giurgiu Postel*, moşii lu *Stroe* şi ai fraţilor lui, aceste mai sus zise moşii şi rumâni de la nepoatele juâpnesii *Stoicăi* de soră de la *Vilae* şi de la *Kiera* şi de la *Buica*.

Şi iar să-i fie lui Stroe şi fraţilor lui moşie în Sfînteşti parté lu *Tudor* toată şi partea lui *Truţă* toată şi partea *Calei* toată şi partea lu *Spăntec* toată etc. etc.

Şi iar să le fie moşia şi rumâni în sat în *Coteana* partea Vişei fata *Fratei* a 6-a parte etc. etc.

Şi iar să le fie moşie în *Coteana* partea *Coteanei* toată.

---

[1]) Arh. Stat. *M-rea Banul*, pach. 19, doc. 1. Copie veche.

[2]) „ „ *M-rea Banul*, pach. 11, doc. 11. Orig. slav. piele.

www.dacoromanica.ro

Şi iar să le fie moşie în *Borâlă* din moşia Borâlănéscă şi din *Epoteşti* toată însă partea Borâlănéscă etc.

Şi iar să le fie moşie în *Jidu* însă toată parté strămoşului lor *Stroe Vorn.* Fiind că aceste mai sus numite sate şi moşii şi rumâni sânt vechi şi drepte moşii şi moşteniri cumpărate şi câştigate de jupânésa *Stoica* şi de bărbatul său *Stroe Vorn.* şi de feciorii lor Drăghici şi Giurgiu strămoşii şi moşii lui *Stroe* şi *Pătraşcu* şi *Giurgiu,* încă din zilele bătrânilor Domni de mai nainte vréme. Iar când au fost acum în zilele D. Méle, în a 2-a domnie, au avut *Stroe* şi fraţii lui prigonire înaintea D. Mele cu *Staicu* fecior *Marcului din Comani.* Şi aşa pâra *Staicu din Comani* în divan că ar fi avut şi el parte şi împărtăşire într'aceste sus numite sate şi moşii fiind că este şi el din némul lu *Stroe Vornicul,* şi *este dintr'un sânge şi el* precum şi *Stroe* cu fraţii lui. Domnul cercetează şi citeşte cartea *Radul V.V. fec. Radului V.V.* (7034) şi alte 2 cărţi ale răpos. părintelui D. Méle *Iω Mihné V.V.* şi bine am înţeles D. Mea cu tot Divanul că sunt satele acestea şi moşiile şi moştenirile toate a lui *Stroe* şi fraţilor lui drepte moşteniri de la moşi şi dela strămoşii lor, iar *Staicu din Comani* n'are nici o trébă şi împărtăşire cu aceste sate şi rumâni şi nimeni den rudenia lui treabă n'au avut şi nici o carte n'a scos *Staicu* în Divanul D. Mele dela nici un Domn coprinzând că ar fi stăpânit vreodată tatăl său ori altul din rudenia lui vre-o parte de moşie. Deci am aflat D. Mea foarte bine cu toţi cinstiţii boierii D. Méle din Divan că n'are *Staicu din Comani* nici uă treabă şi împărtăşire a intra într'aceste sate şi moşii etc. etc. *fiindcă el este din alt neam* şi din altă familie, nu este *dintr'un sânge cu Stroe şi cu fraţii lui.* Şi rămase *Staicu din Comani* de lége etc. etc.

Divan jup. *Vintilă* Vel Vorn., *Papa* Vel Log., *Hrizé* Vist., *Necula* Spăt., *Vartolomei* Stoln., *Furtună* Comis, *Ion* Pah., *Trufanda* Vel Postel. Şi ispravnic jup. *Papa* Vel Log. Şi eu *Şerban Log. din Hierăşte* am scris în oraşul Târgovişte.

Pecete aplicată se păstrează. (cu 2 lei affruntaţi la trunchiul arborelui) [1]).

La 24 Aprilie 7130(=1622) Iω Radul V.V. fec. *Mihnii* V.V. dă M-rii ce să zice *Aninoasa* să-i fie nişte mori din *Băncesti* etc. pentru că acele mori au fost *ale răposatei mamei D.-Méle, Doamnei Négăi;* apoi când au fost la ceasul morţei Domniei sale iar răpos. muma D-ei Mele, Doamna Néga, singură au dat şi au adăogat zisele mori sf-tei M-ri Aninoasei etc.

Divan: jup. *Vintil* Vel Vorn., *Papa* Log., *Hieré* Vel. Vist., *Necula*

[1]) Arhiv. Stat. *M-rea Brâncoveni,* pach. 25, doc. 10. Piele.

www.dacoromanica.ro

Spăt., *Vartolomei* Stoln., *Fortună* Comis, *Ion* Pah., *Trufanda* Vel Postel., şi Ispravnic jup. *Papa* Vel Log. Şi eu *Şerban Log.* am scris în Târgovişte.

Pecete aplicată căzută [1]).

La 14 Mai 7130 (1622) Radul Voevod *Mihnė* dă hrisov [2]) jupânului *Costandin Vaptista* prin care'i întăreşte dania ce'i face cu satul Frăsinetul ce au fost sat domnesc pentru buna slujbă şi dragoste ce au arătat către Domnia Mé. Hrisovul e scris de *Şerban Logof. ot Fierăşti.*

La 12 Septembrie 7132 (1623) întâlnim pe Şerban Logofătul ot Hereşti iscălind ca martor *Cartea* Veliţilor boieri, dată la mâna lui *Isar* ca să poată să'şi vânză moşia Hăreşti cui va vrea (vezi doc. reprodus mai sus).

La 18 Septembrie 7132 (1623) Şerban Logofătul dela Hieraşti scrie Cartea Veliţilor boieri prin care întăreşte cumpărătoarea lui *Pană Logofătul de Vistierie,* a moşiei Hăreşti.

La 22 Septembrie 7132 (1623) Alecsandru Voevod, snă *Radului* Voevod, dă hrisov [3]) prin care întăreşte vânzarea *Gramii Logofătul za Vistierie* a jumătate den Hăreşti ot sud Ilfov, către *Pană* Logofătul. In divan este ca scriitor: „Eu *Şărban Logofătul ot Hărăşti,* am „scris în Scaunul cetăţei Târgovişteei, luna lu Septembrie 22 de zile, „iar dela Adam până acum, curgerea 7132".

La 18 Noembrie 7132 (1623) Pârva fata *Stanciului din Păuşeşti,* nepoata lui *Gligorie,* dă zapis [4]) prin care vinde partea ei de moşie din Păuşeşti lui *Sima Logofătul.* Actul este scris în Târgovişte de însu-şi *Şerban Logofătul ot Hierăşt(i),* care iscăleşte şi aplică şi pecetea lui. Particularitatea, cu deosebire interesantă, ce rezultă din acest act, este că *Şerban* sub iscălitura lui, de uă frumuseţe remarcabilă ca concepţiune şi esecuţiune,

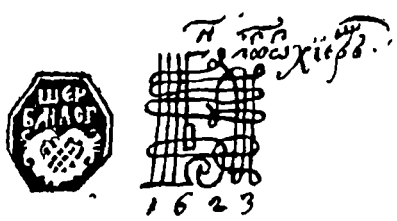

scrie şi data în *cifre arabe* ceia-ce denotă, la el, uă cultură occidentală serioasă, ştiut fiind că, pe atunci, obiceiul de a se servi la *datare* de cifre arabe, era foarte puţin răspândit în ţările române.

La 17 Decembrie 7132 (1623) Alecsandru Voevod întăreşte prin hrisov [5]), lui *Muşat Vt. Clucer,* moşie în Stăneşti. Originalul slavon

---

[1]) Arh. Stat. *Epis. Buzău,* pach. 10, doc. 7.

[2]) „ „ Condica No. 2, *Mitrop. Bucureşti,* pag. 332.

[3]) „ „ *Condica No. 1. M-rea Radu-Vodă,* pag. 244.

[4]) „ „ *Condica Schitului de un lemn,* p. 243 şi *Cartoane* pach. 5, doc. 6.

[5]) „ „ *Condica No. 1. M-rea Câmpulung,* p. 105 şi *Cartonul* 3, pach. 8, doc. 25.

www.dacoromanica.ro

poartă deslușirea că actul a fost scris de *Șerban*: „și eu *Șerban Logofătul dela Herăști* am scris în cetatea Târgoviștei".

In fine, un alt document care mai vorbește despre *Șerban* este *din 27 August 7132 (1624)*: Hrisovul [1]) lui *Alexandru* Voevod prin care întărește *Hriziĭ Vel Vist.* cumpărătoarea moșii *Bucșani*: „*Și am scris eu Șerban Logofătul Năsturel în cetatea Târgoviști*".

*

Alte documente despre Șerban nu am mai aflat, iar din cele de mai sus se poate conchide că data nașterii lui indicată de noi poate fi considerată ca foarte aproape de adevăr: *cel mai tânăr dintre diiaci* la 1616, avea 24 de ani, și el a putut, ca fecior de boer, să înceapă și mai de vreme de 1616 să scrie *hrisoave*, după cum ne probează hrisovul din 5 Aprilie 1611 pe care îl scrisese îndată ce se întorsese în țară dela studii din Polonia, unde fusese trimes cu frații lui. Dacă despre un astfel de tânăr instruit documentele rămân mute mai departe, apoi trebuie să conchidem că la 1628 el încetase din viață. Fost-a el însurat sau nu și avut-a el urmași și câți la număr? Nu putem ști. Este probabil ca el să nu fi fost însurat.

Din inscripțiunile vechi dela biserica Fierăști (vezi mai sus) pare a rezulta că *Șerban Logofătul* ar fi încetat din viață la 2 Martie 1628.

V. 2-a). Cazan al 2-lea, Postelnicul și apoi Vornicul.

1594 † 1674.

Cazan, al doilea cu acest nume în neam, este al doilea fecior al lui *Radul Năsturel*. El se născu probabil pe la 1594.

Despre *Cazan Postelnicul* ne vorbesc următoarele documente:

La 3 Mai 7158 (1650). „Adică eu *Dragomir* snă *Stan Tebeicu* „fiiastru ot Bădéni dă zapis sf. m-ri ot Dălgopol că mi-am închinat „parté mea de moșie den sat de Bădéni însă o délniță a lui Tetel etc. „și ne-au scris și la poménic etc. Și când am închinat acéstă moșie „tâmplatu-s-au și mulți boiari martori: jupân *Kazan Postel ot Fierăști*, i *Badé Pârcălab ot Vlădești*, i brat ego *Pârvul* Vorn.

Și am scris eu *Nan log. ot Berevoești* [2]).

La 11 Februarie 7159 (1651). „Adecă acești 6 boieri anume: jupân *Cazan* „*Năsturel Postelnicul*, ispravnicul Scaunului Bucureștilor, i *Dumitru Pârcălabul*, i „*Damaschin Vornicul*, i *Vlădilă Iuzbașa*, i jupân *Manul Pârcălabul*, i jupân il *Deftva* „*neguțătoriul*, care suntem luați de părintele *Nichifor* egumenul dela *Plumbuita* „și de părintele . . . . . egumenul de la *Sărindar*, pe răvașe domnești, dinnaintea „Măriĭ Sale Domnului nostru *Iω Matei Basarab* Voevod etc." [3]).

---

[1]) Arh. Statului. *Condica No. 1. M-rea Radu Vodă*, p. 644.
[2]) „ „ *M-rea Câmpulung*, pach 27, doc. 3.
[3]) „ „ Condica *M-rii Plumbuita*, pag. 51.

www.dacoromanica.ro

La 10 Iunie 7159 (1651) Cazan iscăleşte ca martor şi aplică şi pecetia lui pe următorul zapis:

„† Adecă eu *Badé Părcălabul* scriu şi mărturisesc cu acesta al mieu zapis „ca s(ă) fie de bun(ă) credinţă la mâna nepotu-mieu *Tudoran* Părcălabul cum să „s(ă) ştie că au luat un ţigan al lui, anume Bade, o ţigancă a me anume Flore.

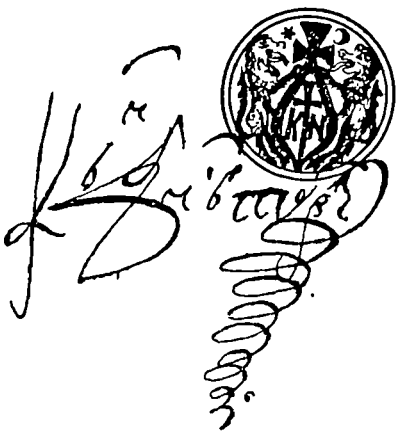

„Dic(i) ne-am tocmit de mie au datu doao „copile dă ţigan păntru ţiganca me a- „nume Stana . . . însă o copilă dă ţigan „ci au luat dă la *Stroia* cumnatu-său păn- „tru o ţigancă a lui an(u)me Anca ci au „fost dup(ă) un ţigan al lui, iar altă co- „pilă anum(e) . . . au fost a ţigănci(i) lui, „a Ancăi. Dic(i) nem tocmit dă mi-eu dat „Tudoran aceste 2 copil(e) păntru ţiganca „me, însă copila dă ţigan care am luat „dă la Stroia păntru ţiganca lui an(u)m(e) „Anca, să nu'm(i) va plăti, să aibă a'm(i) „dare alta dă potriva cie car(e) are ne- „potu-mieu acol(o). Şi iar i-am dat pre „Flore ţiganca ca s(ă)-i fie moşie stătă- „toare să aibă a-m(i) dare alta şi copilul „care mi-eu datu Tudoran, să nu vor fi stătătoare, să aibă a-m(i) dare altel(e). Şi „mărturie *Arsenie* Căpit., i *Laudat* Comis ot Vlădeni, i *Pârvul* Vornic ot Neteşti, „*Manta* Cupeţ şi alţii cari îş(i) vor pune pecetil(e) şi iscălituril(e) mai jos. Dic(i) „şi eu păntru credinţa mie-am pus pecete şi iscălitura ca să s(ă) crez(ă). Pis Iun. 10 vlt. 7159 [1]).

La 29 Mai 7160 (1652). Iŵ Matei Basarab V.V. scrie lui jupân *Radu Vel Agă i Cazan Postelnicul* ispravnicul Scaunului Bucureştilor, *Zdravău.* Cătră ac(e)asta vă dau ştire Domnia Mé pentru că aic(i) nainté Domnii Mél(e) venit-au boieriul Domnii Mél(e) *Radul Logof. Dudescul* de au spus pentru călugării dela sfânta Troiţă cum că-i strică hotarul despre dânşii dela moşăia Dudeştilor; de care lucru văzând *Radul Log.* că fac cum nu să cade, ca nişte oameni răi, apucatu-i-au de au adus pe *Manta Postel.* carele au fost vândut acé moşăe călug(ă)rilor pre lângă *Radul Log* de lé-au spus hotarăl(e) şi sémnel(e). Dec(i) de vrém(e) ce veţ(i) vedé ac(e)astă Carte a Domnii Mél(e) iar voi să căutaţ(i) să mănaţ(i) iar la *Manta Postel* să vie, şi să mai strângeţ(i) şi alţi boiari den prejur şi să mérgeţ(i) cu ei den preun(ă) cu toţ(i) să direptaţ(i) hotarăl(e) şi să puneţ(i) petri şi sémne să nu mai aibă gălc(e)avă întru dânşii. Ac(e)asta vă scriu Domnia Mé etc. etc. [2])

---

[1]) Arhivele Stat. *Mitropolia Bucureşti,* netrebnice, pach. $\frac{346}{165}$, doc. 20.

[2]) *Acad. Rom.* XLIII, doc. 158.

www.dacoromanica.ro

La 6 Martie 7161 (1653). Pe zapisul [1]) lui *Ianache* şi al fratelui său prin care „vând jupânului *Radul Vel Sluger Dudescul* moşie în „*Dobromir*", figurează ca „martori: jupân *Căzan Postelnicul Năsturel*, „ispravnicul Scaunului Bucureştilor, jup. *Dumitru Pârcălabul za Curte*, „*Hamza Armaşul*, *Damaschin Vornicul* şi *Mané* Pârcălabul.

La 19 Martie 7161 (1653). Hamza Armaşul şi soţia lui *Dragomira* dau zapis [2]) jupânului *Radul Dudescul* prin care'i vinde moşia din *Flocoşi*, stânjeni 130, drept bani gata ughi 20. Au fost martori jupân *Cazan Năsturel* ispravnicul Scaunului Bucureştilor, jup. *Tatul* neguţătorul, *Dumitru* Pârcălabul, jupân *Cuţar* neguţătorul şi jup. *Radul Portariul.*

La 8 Octombrie 7162 (1653). Adică eu Nedelco ot Bădéni dă zapis sf. m-ri dela Câmpulung [3]) ca să aibă a ţinéré o délniţă şi o livade care livade au fost zălojitŭ Stan Tebéică la Dragomir şi să fie de în partea megieşéscă. Care moşie au fost dată de moşi-meu Stan Tebéică lu Dragomir iar Dragomir o au dat la sf. m-re să fie de moşie etc. Şi când s'a făcut acesta zapis fost-au mulţi boiari mărturie anume: *Cazan Postel ispravnicul Scaunului Bucureştilor* şi *Dumitru Pârcălabul ot Bobeşti* i jup. Dumitru Cojocarul ot Bucureşti şi Toader Croitorul. Iar cine se va scula etc. etc.

La 29 Iulie 7162 (1654) Costandin Şărban Voevod dă [4]) boiariului Domnii méle *Ventil Iuzbaşa* i *Cândie Postelnicul* ot *Baloteşti,* ca să ţie satele „*Voevodeştii, Futeştii, Crăceştii, Scăeştii, Zămnicele cele mici* „*Zămnicile cele mari şi Ulmuleţii*, care sate au fost de moşie de stră- „moşie ale lui *Ventil Iuzbaşa* şi ale *Cândei Postelnicul, care le-au ţinut* „*împreună* cu *Radul Logofătul Năsturel* şi cu feciorii lui: *Căzan Postel-* „*nicul* şi *Udrişte Logofătul* până în zilele răposatului *Matei Vodă*, când „s'au rădicat Domn Ţării-Româneşti, când *Radul Logofătul* şi cu „feciorii lui au luat aceste sate tot în sila lor, *fără judecată şi fără* „*dreptate*". Acum, în zilele domniei lui *Costandin* V.V., s'au judecat la divan pentru aceste sate *Ventil luzbaşea* şi *Cândea Postelnicul* cu feciorii *Radului Vel Logof. Năsturel* dându-le Domnul din Divan, 2 boieri „la mijloc", pre jupân *Bunea* Vel Vist. şi pre jupân *Gheorghie Caridie* Vtori Clucer „să cerceteze pricina lor".

Mărturiile Domnului: jupân *Ghiorma* Vel Ban Cralevschi, jupân *Preda* Vel Vornic, jupân *Stroe* Vel Logofăt, jupân *Bunea* Vel. Vist., jupân *Hrizea* Vel Spătar, jupân *Gheorghe* Vel Clucer, jupân *Chirca*

---

[1]) *Academia Română.* Ms. 260, fila 69.
[2]) „ „ pach. XLIII, doc. 123. a.
[3]) Arh. Stat. *Câmpulung,* pach. 27, doc. 4.
[4]) „ „ *M-rea Mărcuţa,* pach. 5, doc. 1.

www.dacoromanica.ro

Vel Stolnic, jupân *Pană* Vel Paharnic, jupân *Istratie* Vel Postelnic, jupân *Radul* Vel Comis, jupân *Danciul* Vel Sluger, jupân *Necula* Vel Pitar. A scris *Manta* Logofătul în Bucureşti.

Despre Căzan Postelnicul mai vorbeşte şi zapisul din *20 Martie 7163 (1655)* dat de Mitropolitul *Ignatie* al Ungro-Vlahiei şi pre care îl vom reproduce la capitolul despre *„Udrişte al II-lea"*.

La 12 Decembrie 1660, Cazan Postelnicul face schimb cu Măciucă ot Buciuméni, dând acestuia 80 de stânjeni în Buciuméni şi primind alţi 80 de stânjeni ce avea Măciucă în moşia din Sărbi, moşie pentru moşie [1])

La 12 Februarie 7178 (1670) adică eu *Căzan Postelnicul* dă zapis [2]) nepotu-său *Radul Vt. Logofăt* că au făcut schimb de i-a dat 30 de stânjeni de ocină de la *Sărbi* „din ocina care am cumpărat de „la Măciucă cel mare, însă în lung din matca Dâmboviţii până în drumul Slatinii „cé bătrână, iar dumné-lui mi-au dat 30 de stânjeni la *Bobeşti din care ne-au fost „de la moaşa noastră;* aşa ne-am tocmit de bună voia noastră. Şi am scris eu cu „mâna mé. Şi mărturie toţi câţi vor iscăli. Semnat *Cazan Postelnicul.*

In fine, la 27 Martie 7181 (1673) întâlnim pe Cazan când „răvaş" [3]) nepotu-său Radului Serdarul „că au început dumnélui să facă un heleşteu la Prosa- „nichiu; deci, m'au întrebat: fi-voiu şi eu frate pre chieltuială, au nu voiu fi? Eu „am răspuns că nu pociu, ci să facă dumné-lui sănătos; eu, de voiu puté, voiu face „într'alt loc etc". Semnează *Cazan Postelnicul.*

După 1673 nu mai întâlnim pe Cazan, ceia-ce ne autorizâ să credem că va fi încetat din vieaţă la o etate destul de înaintată: „pentru că au venit *Cazan „Postelnicul* înainté Domnii méle, zice *Antonie Vodă* [4]). în divan de au spus cum „că fiind slab şi bătrân (26 Decemvrie 1669), socotit-au el ca să'ş(i) împartă casa „şi să tocmească feciorii etc.".

Putem dar admite că la 1674 *Cazan* încetase din vieaţă în etate de 78 de ani.

Din cartea lui *Antonie Vodă*, dela 26 Decembrie 1669, rezultă că *Cazan Postelnicul* zis şi *Vornicul*, din cauza, probabil, a ispravnicatului Scaunului Bucureştilor, a avut doui feciorii: *Udrişte al III-lea* şi *Căzan al III-lea* şi o fată *Elina*. In *carte* însă se vorbeşte despre *Udrişte* şi fratine-său *Năsturel*, în loc de *Cazan*, ceia-ce credem că este o eroare a scriitorului documentului sau a copiatorului documentelor în *Condică*.

Cazan al II-lea mai avu fiică şi pe Anghelina despre care se pomeneşte în hrisovul lui Matei Voda din 10 Aprilie 1654: „după aceia având Doamna Domniei „Méle pre *Cârstea Cluceriul* şi pre jupâneasa lui *Anghelina, nepoata* Doamnei

[1]) Condica *Domeniului Fierăşti*, doc. 8.
[2]) Idem, doc. 10.
[3]) Idem, doc. 17.
[4]) A se vedeà mai departe Capit. despre *„Udrişte al III-lea"*.

www.dacoromanica.ro

„Domniei Méle, ca pre niște feciori și dăruindu-le Dumnezeu den trupurile lo: co-„coane, socotit-au întru inima ei ca să-i ajute den mila ei [1])..."

S'ar putea ca Anghelina să fie fata lui Udrişte al II-lea, fratele lui Căzan al II-lea, dar fiind-că Doamna Elina a lăsat și a *miluit* și pe frate-său *Udrişte* personal, iar despre *Căzan* nu am aflat să fi făcut vre-o astfel de milă către el, de aceia bănuim că *Anghelina* a fost fata lui *Căzan*. Vom vedea, când vom vorbi despre Doamna Elina, că aceasta Doamnă a mai avut o altă nepoată numită *Marica*.

Data căsătorii lui Căzan al II-lea nu o cunoaştem precum nu ştim nici numele soţiei lui.

Ca urmare a procesului din 16 Aprilie 1577 despre care am vorbit mai sus, avem următorul document [2]):

La 20 Februarie 7144 (1636) Matei Voevod dă lui *Dumitraşco Clucerul din Spinéni*, fiul jupânesii *Marăii*, nepot jupânesii *Neacşii*, sora lui *Şerban Banul* și *Diicului Clucerul*, ca să'i fie moşie în satul *Futeşti* după Mostişte ot sud Ilfov etc. etc.

„Iar când au fost în zilele lui *Mihné Voevod*, *Neacşa* și sora sa „*Mara*, maica lui *Dumitraşco Cluc.*, ele au avut prigonire cu *Stoica* „*biv Vel. Postelnic*", care pretindeà că *Vlad Banul* a cumpărat jumătate din Futeşti; atunci intervine jupăniţa *Caplea de la Periş* și cu nepotul ei *Tudor* și jupăniţele *Maria* și *Muşa*, care au mărturisit în divan că nu a cumpărat nimic *Vlad Banul*. (Vezi mai sus pag. 288 și urm. *Revista* 1909).

După moartea acestor jupăniţe au intrat *Tudosie Logof.*, și *Pârvul Logof.*, *Rudénii*, de au cumpărat o parte de moşie în satul Futeşti și au cotropit și părţile de mai sus ale *Marei*, maica lu *Dumitraşco*, *Cluc.* Acum *Dumitraşco* prezintă cărţile lui Mihnea din 7087 și altele în divan, unde s'a pârît cu *Andrei Slugerul* și *Radul* și *Vladul*, fii *Vladului Logof. Rudeanul*, nepoţii lui *Teodosie Log. Rudeanul*, pentru satul Futeşti. Dumitraşco câştigă procesul, iar la 21 Iunie acelaş an, împreună cu frate-său *Mihai Spătarul*, dă zapis la mâna lui *Andrei Spătarul*, feciorul *Vladului Log. Rudeanul*, prin care fac schimb satul *Futeştii* cu satul *Vrbiţa*.

Deşi schimbul moşiilor a fost admis în principiu încă dela 21 Iunie 1636, totuş luarea în posesiune se amână, căci:

La 10 Februarie 7144 (1638), doi boieri anume: „*Gheorghie Vistierul Caridi* „(ot Popeşti) i *Radul Dvornicul ot Desa*, scris-am și mărturisim cu ac(e)astă a noa-„stră *Carte* [3]) ca să fie de mare credinţă la mâna lui *Dumitraşco Cliuc. ot Spinéni*, „snă jupaniţii *Marăi*, nepotul jupânésii *Neacşii*, sora lui *Şerban Banul* și *Diicului*,

[1]) Arhivele Statului. *Condica No. 1. M-rea Cozia*, pag. 764 și urm.
[2]) „ „ *Mitropolia Bucureşti*, pach. 31, doc. 3 și 4.
[3]) *Acad. Rom.* pach. XLIII, doc. 12.

www.dacoromanica.ro

„*Cliuc.* ca să se știe cum ne-au luat denaintea Domnu nostru *Iŏ Matei Băsărab* den „divan de am mersu la sat la *Futești* de pre Mostiște den județul Eli(ov), ca să „căutăm hotarăle céle bătrâne și să'i alégem pa tea cum scriià și în cartea Mihnei „Voevod snă Alesandră Vod, vlt. 7087. Intr-acéia noi, déca am mers acol(o) la sat „am umblat și am căutat pre unde au fost hotarăl(e) și sémnele satului și am ales „parté lu *Dumitrașco Cliuc,* însă depre tot satul Futeștii doao părți den câmp, „den pădure, den balt(ă), den săzutul satului și cu rumânii câți au fost de moșie „și cu viile și cu tot venitul de preste tot hotarul. Și hotarăle satului, sémnele „încă să să știe: de cătră Curăteștii den Mostiște păn(ă) în fântâna Săracului și „pren valé cu perii la deal în gorganul Stelii; dé-ci în lacul Stoii păn(ă) în dru- „mul Icoanei, la casa de milă. Pentru că au fost a lui bătrână și de.éptă ocină „și de moșie și zeastre despre moașă-sa *Neacșa,* dată de frații ei *Șerban Banul* „și *Diicul Cliuc.* încă mai denainte vrém(e), cum am văzut și cărți bătrâne de „moșie și de păr(ă) și de rămas. Drept acéia și noi încă am ales partea lu *Du-* „*mitrașco Cliuc.* și hotarăl(e) cum scrie mai sus, cum am aflat mai pre dereptate „și cu ale noastre suflete, ca să-i fie de moșie lui și coconilor în véc(i), cum i-au „fost și mai dinainte vrém(e). Ac(e)asta am scris ca să se știe, și, pentru mai „bună credință ne-am pus și pecețile mai jos și iscala. Pis *Dumitru* Logofătul u „București".

Despre o moșie Futești ne vorbesc și următoarele documente, însă această moșie se află în județul Ialomița.

La 3 Iulie 7152 (1644) Matei Vodă dă M-rii Argeș [1]) satul Futești cu vecinii din jud. Ialomița, părțile lui Albul Rogoz, pentru că această mai sus zisă moșie din Futești a fost de moștenire a *Albului Vornic Rogoz,* iar după aceia când au fost în zilele răposatului bătrânului Radul Voevod, feciorul lui Radul Voevod, *Albul Vornicul Rogoz,* au fost venit înainté răposatului Radului Vod, când au fost cursul anilor 7036 (1528) și au fost dat și adaos parté lui toată din satul Futești la sfânta mânăstire Argeș, singur de bună voia lui, pentru sufletul său și al părintelui său *Nanul Rogoz,* ca să le fie pomană lor în veci. Și iar să fie sf. mânăstiri Argeș ocină Futești câtă iaste parté Păpéscă toată pentru că i-au fost dat de a lor bună voe *Dragomir al Scurtului* și cu cumnată-său *Stan Paharnicul* (continuă ca în documentul următor).

La 15 Iunie 7155 (1647) Matei Basarab dă hrisov „Sfintei mânăstiri Argeș [2]) „ca să aibă jumătate satul Futeștii jud. Ialomița, pentru că acest sat au fost de „moștenire al lui *Albul Vornicul Rogoz;* apoi, când au fost în zilele răposatului „bătrânului Radului Voevod, feciorul Radului Voevod, iară Albul Vornicul Rogoz „el au fost venit înnaintea răposatului Radului Voevod, în curgerea anilor 7036 „(1528), de au dat și au închinat partea lui din Futești toată la sf. mânăstire Ar- „geșul pentru că tată-său *Nanul Rogoz* el și-au pierdut capul lui pentru fiiu-său „Albul Vornicul. Și iar să fie sf. mânăstire la Futești partea Badei toată cum- „părată de Gheorghie și frații. Și iar să fie partea Oanei toată cumpărată. Și iar „să fie partea Păpească, pentru că au venit Dragomir al Scurtului și cu cumna- „tă-său Stan Peh. împreună cu jupânésele lor de au dat și au închinat jumătate „din partea lor din moșia Păpească, răposatului Radului Voevod, feciorul Radului „Voevod, de bună voia lor de când era curgerea anilor 7050 (1542), iar mai la urmă

[1]) Arh. Stat. *M-rea Argeș,* pach. 22, doc: 47.
[2]) „ „ *Cartoanele M-rii Argeș,* pach. 22, doc. 13.

www.dacoromanica.ro

„la sf. mânăstire Argeş, ér altă jumătate din Păpeasca el au fost vândut-o iarăş „sf. mânăstiri drept 17.000 aspri gata şi încă i-au fost dat atunce răposatului Radul „Voevod o trâmbă de postav subţire, pentru că au fost închinat această moşie „Păpească din Futeşti sfintei mânăstiri Argeş.

„Acum, în zilele Domniei méle, sfânta mânăstire a avut multă pâră cu Du- „mitrul Vistieriul Dudescul pentru partea Păpească şi tot a rămas de lége şi de „judecată Dumitru Vistieriul".

V. 3-a) Udrişte al II-lea, Vtori Logofăt.

c. 1596 † 1660

In privinţa datei naşterii acestui distins „*Logofăt*" nu avem nici un document, precum nu ştim pozitiv nici când a încetat din viaţă.

Totuşi, am presupus [1]) că el s'ar fi născut cam pe la 1596 plecând dela data căsătoriei tatălui său, *Postelnicul Radul Năsturel ot Fierăşti* „cu o fată din casa domnească a lui Mihai Vodă", şi dela data morţii Doamnei Elena.

După ce a terminat, în copilărie şi ca flăcău, împreună cu fraţii lui, studiile şi-a dobândit o educaţiune şi o cultură occidentală, Udrişte intră în boierie începând a fi, de sicur, *diiac* în Divanul domnesc.

Pentru prima oară, în viaţa publică, îl întâlnim în documentul din *24 Iulie* 1627 pe care-l scrie chiar el, fiind un „zapis de vânzare „prin care Dobra, fata Pârvului (Barbului) de Voineşti, îl dă la mâna „dumnealui Hrizea Marelui Logofăt pentru partea ei de moştenire din „moşia Voineşti". *Udrişte Năsturel de Fierăşti* figurează şi ca martor, şi iscălind zapisul *(fără boerie pe lângă nume)*, el aplică şi pecetea lui lângă semnătură. Cu privire la semnăturile de pe zapis, B. P. Haşdeu zice [2]): „din peceţii se cunosc mai bine două: „a lui *Udrişte Năsturel* şi a lui *Pană Armaşul*. „Pecetea cu iniţialele ✠.H., are lambrechinuri, „coroană, o figură după regulile blasonului, fără a se puteà descifrà detaliile". Ca *vârf* se află un turn.

La 21 Iulie 7135 (1627), Armaşul Pană cu toată familia sa vinde Logofătului *Hrizea*, cu ştirea tuturor megiaşilor, partea sa din Voineşti pe preţ de 4000 bani. Martori: din Pietrariu popa *Pătru* şi iar popa *Pătru*, popa *Radu* şi popa *Necula* [3])...

„Şi am scris eu *Udrişte Năsturel de Fierăşti* în sat în Pietrar „în luna lui Iulie în 21 de zile, văléto 7135".

La 1628 *Alesandru Vodă Iliaşi*, în a doua domnie, confirmă jupânului *Hrizea* un loc de casă în Bucureşti printr'un hrisov slovenesc scris de *Udrişte Năsturel*. Hrisovul se termină astfel: „Eu Udrişte

[1]) Vezi mai sus.

[2]) *Archiva Istorică*, t. I. No. 1. pag. 8. Vezi şi Arh. Statului. *M-rea Radu Vodă* pach. 16 doc. 9.

[3]) *Archiva Istorică* I (1864) p. 14.

www.dacoromanica.ro

Năsturel *tânăr scriitor*, am scris în oraşul secular „Bucureşti [1])".

Din aceasta vedem că *Udrişte* îşi începe cariera, ca *diiac.*

La 6 Martie 7136 (1628) Alecsandru Vodă Iliaş dă un hrisov pentru neînchinarea monastirii Snagovul la monastirea numită *Pantocrator* dela s^f. munte: **й написахъ вѣрный нашій писецъ Оудрище Нкстоурел... въ шестыи дньмца перваго иже ест мартїа...** adică, „Şi a „scris credinciosul nostru scriitor *Udrişte Năsturel*, în anul dela fa„cerea lumii 7136, adică şapte mii una sută treizeci şi şase, iar dela „întruparea Fiului şi cuvântului lui Dumnezeu, a Domnului Dumne„zeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, 1628, în a şasâlea zi a „luneı dintâi care este Martie (!!), în cetatea noastră în Bucureşti" [2]).

La 13 Martie 7137 (1629) Alecsandru Voevod întăreşte cumpărătoarea *Hrizii* Vel Logofătul printr'un hrisov în care citim că anul dela Hristos este 1628 (în loc 1629) „şi am scris eu Udrişte Năsturel în Scaunul cetăţii Bucureştilor" [3]).

La 10 Mai 7137 (1629) Bratul biv Vel Comis dă zapis lui *Trufanda Vistierul* prin care îi vinde partea lui de moşie din satul Cruşov.

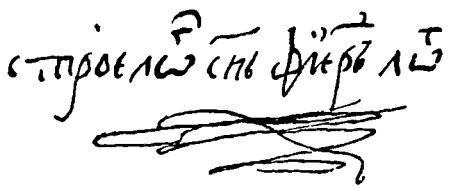

Printre martori se află *Stroe Logofătul* snă *Fieräi Logofătul* (Leurdeanul), *Şerban Logofătul* (Bilciurescul) şi *Uriil Năsturel* tainic. Originalul zapisului se află în proprietatea d-lui Şerban Gr. Stoienescu din Craiova, iar facsimilele semnăturilor ce dăm acì ne-au fost procurate de distinsul translator al Arhivelor Statului d-l Stoica Nicolaescu.

Semnătura *Bilciurescului* imitează foarte mult pe aceia a lui *Şerban Năsturel* de care însă diferă, dacă se pun faţă în faţă. Nu se poate deci admite că Şerban Năsturel ar mai fi trăit la 1629.

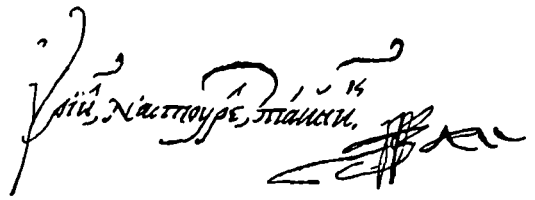

La 14 Maiu 7137 (1629) într'un document [4]), intrat de curând în posesiunea Academiei române (prin urmare, încă nenumerotat) şi care nu este decât un „zapis prin care

[1]) Ilie Bărbulescu. *Cercetări istorico-filologice* 1900, pagina 96, şi Arhivele Statului, *M-rea Radu-Vodă*, pach. 10, doc. 10.

[2]) A. D. Xenopol. *Ist. Rom.* II. p. 269 nota 4 şi *Academia Rom.* pach. XX Doc. 273. Pecetea 76.

[3]) Arh. Statului. *Condica No. 1 M-rea Radu Vodă* p. 646.

[4]) Comunicat de d-l Iuliu Tuducescu.

www.dacoromanica.ro

„moştenii satului din Devesl judeţul Romanaţi, se vând cu partea „lor de moşie a fi *români* jupânului Neculii Viestierul: Udrişte sem- „nează în act astfel:

„*Uriil Năsturel tainic*". Semnătură de o caligrafie ireproşabilă, sub care „*tainicul*" a avut grija să adauge că este *manu propria*, iar deasupra a aplicat şi sigiliul identic cu cel descris mai sus de B. P. Haşdeu.

Tainic: Consilier intim, cum am zice azi, *vtori Logofăt*, cum se obişnuia să se mai zică pe atunci.

Eată dar *Udrişte* trecut peste treapta *diiacilor*.

La 23 Mai 7137 (1629) Iω *Alecsandru Voevod*, fiul lui *Iliaş Voevod* dă hrisov mănăstirii Argeşului şi egumenului ei părintelui ieromonah chir Melentie [1]), ca să le fie satul Corbii de Piatră din judeţul Muscel liber şi slobod de dăjdii, „precum a fost dat şi miluit de întâiul său ctitor şi strămoş al nostru". „Deci aducându-mi aminte cum că aceasta mai sus zisă mănăstire Argeş a fost înălţată şi zidită din temelie şi prea frumos săvârşită de sânt răposatul strămoş al domniei mele de luminatul domn Neagoe Voevod Basaraba şi cu luminata şi întru fericire răposata lui soţie strămoaşa noastră Doamna Despina".

Divan: jupân *Hrizea* vel Dvornic, j. *Vladul* vel Logofăt, j. *Trufanda* vel vistier, j. *Miho* vel Spătar, *Dumitrachi* vel Stolnic, *Diamandi* vel Comis, *Costandin* vel Paharnic, jupân *Condilă* vel Postelnic, şi Ispravnic . . . . . Şi a scris cel credincios între scriitorii domniei mele **Uriil Năsturel** piseţul în cetatea noastră Bucureşti [2]).

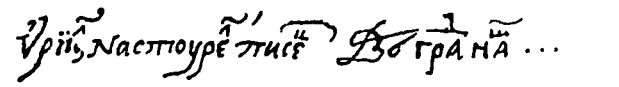

Pecetia atârnată s'a pierdut.

La 3 Aprilie 1630. Uriil Logofătul din Fierăşti scrie hrisovul lui Leon Vodă [3]) pentru orânduirea Igumenilor pe la toate mânăstirile şi pentru administrarea acelor mânăstiri.

La 13 Februarie 7140 (1632), Udrişte figurează printre martorii

[1]) Arh. Stat. *Epis. Argeş*, pach. 16, doc. 14.

[2]) Arh. Stat., M-rea Episcopia Argeş, pach. 16, doc. 14. Orig. piele.

[3]) *Acad. Română*. pach. LIII, doc 4.

www.dacoromanica.ro

de pe zapisul [1]) prin care mai mulţi moşteni se vând Vistieresei Maria Trufanda (Prâşcoveanca).

El pune semnătura următoare: *Udrişte Năsturel vtori Logofăt.*

La 1634 Udrişte, vtori Logofăt, traduce [2]) din latineşte în slavoneşte *„Imitatio Christi"* care se tipăreşte mai târziu la Mănăstirea Dealului cu cheltuiala surorii sale, Doamna Elena, după cum vom vedeà mai departe.

La 10 Maiu 7142 (=1634) Adică noi cei 6 boieri (vezi doc. 3) ai egum. Vasilie ot Bistriţa care s'a pârât în divan cu jup. *Buzinca Vel Comis* şi cu jupânésa *Anca* a lui *Mihail Postel de în Văleni* şi cu ginerisău *Ghiné* Postel. pentru satul *Gândenii* den jud. Romanaţi care sat au fost cumpărat de răposatul *Barbul Banul Craiovescul* şi cu fraţii lui *Prăvul* Vorn i *Danciul* Armaş i *Radul* Postel. ctitorii m-rii, dela moşul lu *Drăguşin Banul* şi al lu *Dumitru Vorn.* în zilele *Radului V.V. bătrânul* drept 15.000 de aspri gata etc. După moartea ctitorilor ce scriu mai sus, iar *Drăguşin Banul* şi *Dumitru Vorn.* ei au fost luat satul *Gândenii* în putéré lor şi au fost pus la sf. m-re o cădelniţă de argint drept 3.000 de aspri. Şi au fost satul Gândenii tot pe seama nepotu-său lui *Mihăilă Postel. den Văleni* după moarté lor făr lége fără judecată; şi au fost pus ei atunci şi un egumen al lor în m-re anume *Mitrofan* şi au tăiat cărţile şi hrisoavele m-rii fără Divan fără judecată etc. şi au făcut cum au vrut în silă ca nişte oameni puternici, căci n'au avut cine căută de m-re etc. [3])

Acum au venit la judecată păr. egum. *Vasilie* cu jup. *Buzinca Vel Comis* şi cu jup. *Anca a lui Mihăilă Postel. din Văleni* şi cu *Ghine* pentru satul Gândenii. Şi a scos egum. *Vasilie* în divan toate hrisoavele m-rii: 1-iu al lui *Radul* V. lét 7002; *Mihnii* V.V. cel bătrân 7017; *Basarab* V.V. 7028 toate întărite unul pre altul pe satul Gândeni; *Ales.* V.V. fec. *Mircii* V.V. nepot *Mihnii* V.V. de pără şi de rămas cu *Drăguşin Banul* şi cu *Mitré Vorn.* lét 7077. Iar jup. *Buzinca Vel Comis* şi cu jupâneasa *Anca* i *Ghiné Postel.* ei aşà părîià cum l'au fost cumpărat acest sat Gândenii dela jupâneasa *Velica* pentru 3.000 de aspri şi cum au pus acea cădelniţă în m-re pentru sat şi au scos şi ei un hrisov al *Mihnii V.V.* în divan. Intr'aceia Domnu nostru văzând atâtea hrisoave şi cărţi bătrâne M. Sa n'au vrut să intre în blestem şi într'această pără veche, ce ne-au dat pre noi 6 boieri etc. etc. etc.

† *Gligorie* Vel log. *Teodosie* Log., *Nedelco* Vel Cluc., *Dumitraşco* biv Vel Vist, *Radul Vorn. ot Desa*,. **Udrişte Năsturel** Vt. Log. (în locul *Radului biv. Vel Log. Năsturel*).

---

[1]) dintre ale mânăstirii Argeşului.

[2]) Dr. M. Gaster, *Tipografia română*, anul I, 1886. No. 10.

[3]) Arh. Stat. M-rea *Bistriţa*, pach. 21, doc. 4.

www.dacoromanica.ro

Pe un manuscris slavonesc [1]) în folio-foi 403, conţinând învăţături soborniceştei din sfinţii părinţi, *Udrişte* scrie următoarele: adică: „Această carte de Pravile alcătuită de *Mantie* şi de jupăneasa Despina „dată mânăstirii Bistriţii, eu păcătosul *Udrişte Năsturel din Fierăşti* „am citit-o în anul Domnului 1636, în timpul lui *Matei Basarab*, Domnul „Ţării Româneşti, etc. etc. în curgerea anilor dela facerea lumii 7144." (Trad. Ilie Bărbulescu).

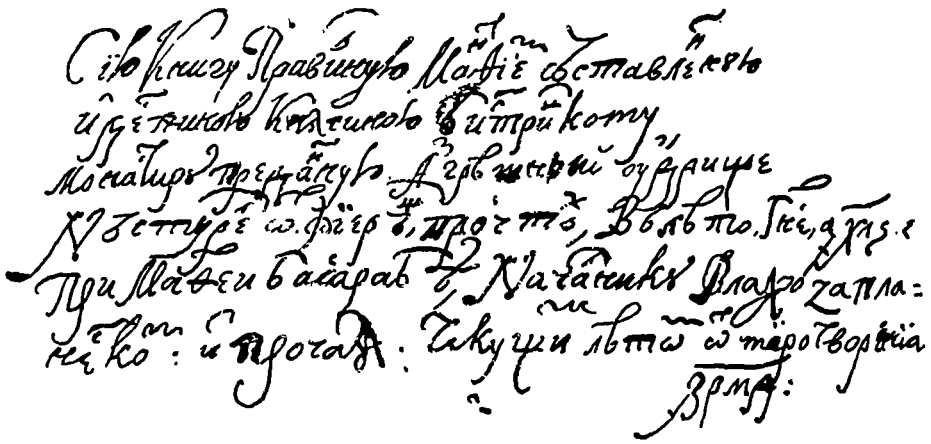

La 16 Martie 7146 (1638) Iŵ Matei Basarab V.V. dă sf m-ri Bistriţa şi egum. *Vasilie* ca să-i fie satul *Vaideei* şi *Cândrii* din sud Vâlcea etc. etc. Pentru că satul Vaideei şi Cândrii tot au fost oameni slobozi cu moşiile lor dela moşi dela strămoşi, iar după aceia când au fost acum în zilele D-mele dar aceste sate ei au venit toţi de s'au vândut D-ei méle vecinici cu feciorii lor şi cu toate părţile lor de moşie etc. iar D-Mé am dat şi am miluit pe sf. m-re Bistriţa pe o $^1/_2$ de sat dela Tisména ce o au fost avut de mai dinainte sf. m-re Bistriţa; apoi au venit egum. *Vasilie* înainté D.-Méle la Brâncovéni cu nişte cărţi şi hrisoave vechi de s'au pârât de faţă cu egum. *Teodosie* dela Tisména pentru acé $^1/_2$ de sat dela Tisména etc. etc.

Divan: jup. *Hrizé* biv Vel Ban, *Teodosie* Vel Ban Craiovei, j . . . Vel Vorn, *Grigorie* Vel Log., *Radul* Vel Vist., *Preda* Vel Spăt., *Vasaiache* Vel Stoln., *Buzinca* Vel Cluc., *Radul* Vel Comis, *Vucina* Vel Pah., *Costandin* Vel Postel., Şi ispravnic . . . Şi am scris eu *Soare* micul Diiac cu dictarea lui **Udrişte Năsturel** Log. în Scăunala cetate Bucureşti etc.

Pecete atârnată se păstrează [2]).

[1]) Se află acum între manuscrisele slavone la *Academia Română*, sub numărul 287. El a fost adus acî dela *Muzeul de Antichităţi* unde aveà acelaş număr.

[2]) Archivele Statului. *Condica No. 1 M-rea Bistriţa*, p. 363 Şi pach. 8, doc. 8, orig. slav piele.

www.dacoromanica.ro

La 25 Iulie 7146 (1638) Matei Basarab dă hrisov cu privire la satul Coteştii din Muscel (Arh. Stat. între cele istorice). Udrişte semnează cum se vede aci:

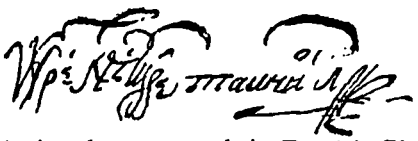

La 8 Octombrie 7148 (1639) Udrişte Năsturel al 2-lea Logofăt, se află printre martorii iscăliţi pe „zapisul [1]) lui *Dumitraşco Clucerul* „feciorul răposatului *Predii Clucerul ot Ţinţiréni* către Măria Sa „Domnul nostru *Matei Basarab* Vod(ă), prin care-i vinde jumătate „din satele Bistriţa ot sud Mehedinţi".

La această vânzare au fost mărturie boierii: jupân *Teodosie* vel Ban, jupân *Hrizea* vel Vornic, jupân *Gligore* vel Logofăt, jupân *Radul* vel Vistier, jupân *Preda* vel Spătar, jupân *Socol* vel Stolnic, jupân *Drăguşin* vel Sluger, jupân *Radul* vel Comis, jupân *Dumitru* vel Pitar, jupân *Diicul* vel Agă, *Radul Căpitan ot Farcaş*, *Teodosie* cumnatul meu ot Curtişoara, *Dima* Postelnicul ot..... Au scris *Pătraşco Clucer* snă *Stanciul ot Dâlga*, apoi *Bunea* vtori Vistier, *Udrişte Năsturel vtori Logofăt*, *Radul Logofăt ot Desa* ot Dol-Jil.

Actul este iscălit de *Dumitraşco Clucerul ot Spinéni* (vânzătorul) cu pecetea lui şi de ceilalţi martori toţi cu peceţiile lor.

La 10 Noembrie 7149 (=1640) Iω Matei Basarab V.V. dă sf. m-ri Bradul după Nijcov ca să-i fie $2^1/_2$ pogoane vie lucrătoare etc. în dealul Săsénilor etc. etc. pentru că au cumpărat cinst. boier D.-Méle jup. *Radul Vel Comis* dela *Partenie* călugărul drept 7750 aspri gata cu zapis de vânzare dela lét 7148 etc.

Şi iar să hie 2 pogoane şi o cestvărtă (sfert) de vie etc. etc.

Şi iar să-i fie moşie la *Albeşti* etc. etc.

După acea, când au fost la urmă, jup. *Radul Vel Comis* el au dat şi au adaos şi au miluit la sf. m-re Bradul etc. etc.

Divan jup. *Teodosie* Vel Ban Craiovei, *Hrizé* Vel. Vorn., jup. (alb) jup. *Preda* Vel Spăt., *Dragomir* Vel. Cluc., *Socol* Vel Stoln., *Vucina* Vel Pah., *Costandin* Vel Postel. Şi ispravnic **Udrişte Năsturel** Vt. Log. Şi s'au scris de *Stan* Spudeu în Scaunul Târgovişteí.

Pecete aplicată se păstrează [2]).

La 14 Noembrie 7149 (1640) Iω Matei Basarab V.V. dă *Lecăi Spăt.* feciorul *Agăi Oprei ot Bucul* să-i fie lui ocină în *Bucul Vladului* sud Ialomiţa însă $^1/_2$ de sat etc. Pentru că această ocină fostu-o-au cumpărat cinstit boiarul D.-Mele *Opré Aga* şi cu fiu său *Leca Spăt.* dela cinst. dregătoriul D.-Mele jup. *Mitré Vel Pit.* şi dela jupâneasa lui *Anghelina* muma *Albului Cluc.* încă din zilele răpos. *Ra-*

[1]) Arhivele Statului. *Mânăstirea Tismana* pach. 12 doc. 5.

[2]) „ „ M-rea *Bradul*, pach. 3, doc. 13 şi 14.

www.dacoromanica.ro

dului V.V. în Domnia dintâi când au pogorît Ungurii aici în Ţară. Şi au vândut ei pre vréme de lipsă etc. Acum, în zilele D.-Méle, fiind *Mitré* şi soţia lui *Anghelina* vii ei au ridicat pără ca să întoarcă moşia îndărăt etc. Domnul judecă şi dă *Lecăi Spat.*, sin *Oprii Agăi*, ca să'şi ţie ocina etc.

Divan: jup. *Teodosie* Vel Ban Craiovei, *Hriza* Vel Vorn., . . . Vel Log,, *Radul* Vel Vist., *Preda* Vel Spăt., *Dragomir* Vel Cluc., *Socol* Stoln., *Radul* Vel Comis, *Vucina* Vel Pah., *Costandin* Vel Post. i Ispravnic **Udrişte Vt. Logof.** Şi a scris *Dumitru* Log. în oraşul Târgovişte.[1])

Pecete aplicată se păstrează.

La 13 Decembrie 1640, aflăm pe **Udrişte** iscălind tot ca vtori Logofăt un document [2]); şi tot în acest an se tipări la Govora, *Pravila mică.*

Pe foaia a doua, în faţa stemei, *Uriilă Nasture* (sic) *ot Fierăşt(i)*, scrie următoarele versuri dedicatorii la luminata stemă a milostivilor Domni Basarabi:

Faţa aceasta drept stemă *pasăre corb* poartă,
Pe deasupra al cărui sbor, coroana acum atârnă:
El arată pe al unei case prea luminate şi prea antice,
Pe al casei neamului Basarab, prea viteazul
Bărbat cu sceptru, ce nu fără spor pe tron se vede.
Ale lui vitejii biruitoare, al multor auz minunează.
Deci tronul, înălţimea acestei case învederează.
Şi sceptrul, a lui vitejie curat înfăţişează.
Sub dânsul oricărui pământean e paşnică vieţuirea.
Nu lăsà să se risipească, Doamne, în perire
A lor coroană, ci ea să nu aibă curmare,
Iar al Corbului piept să fie pururea ferit [3]).

La 1636 se tipăreşte, tot la Govora, *„Evanghelie învăţătoare"* în care *„Predoslovie cetitorului"* este scrisă iarăş de *Uriil Năsturel* [4]):

„adică tot omul înţelept, dator este, cu bun cuget, şi cu semuire „vie fieştecare lucru de folos, o iubiţi cititori, a socotì, şi ce folos „trage cu el şi până în care margine măsură; dar căruia altul mai „vârtos decât voao, iubiţi de **Xc.** creştini întâiu spre căutarea cărţei „acesteia întâiu a cunoaşte pre adeveriţii lucrători a viei lui **Xc.**. întru „care şi eu mai ticălosul şi greşitul venit-am la unsprăzécelé cias la „lucrul Domnului, întocma ca aceia ce au purtat zăduhul zilei, pur- „tând grije pentru izbăvirea sufletelor omeneşti, cu luare de multe „boale şi ostenéle, şi sudori, şi asupréle, dela diavolul în multe chi-

[1]) Arh. Stat. M-rea *Cotroceni*, pach. 9, doc. 13.
[2]) „ „ *Mitropolia Bucureşti* pach. 152, doc. 9.
[3]) *Bibliografia românească* veche de d-nii I. Bianu şi N. Hodoş I, pag. 109.
[4]) Ibid. pag. 120—122.

www.dacoromanica.ro

„pure, cu scrâbe şi in legătură aproape şi de moarte, atâta cât Dum-„nezeu ştie însuşi, carele ispiteşte tainele inimei.

„Şi nemică numai mila rudei méle creştinilor m'au îndemnat spre „aciasta, că văzuiu în neamul nostru mulţi unii ca aceia oameni de „amândoao cétele, proşti şi sufleteşti, carii pentru ne(cuvi)inţa se de-„părtară cu învăţături striine şi cu proastă şi scurtă minté lor răz-„luşindu-se den credinţa adevărată protivnică beséricii lui Dumnezeu „cu ereticii împreunându-se; şi ca musca la dulciaţa mieriei aşà şi ei „înşelători de spaseniia proştilor, şi întru amărăciuné veninului cel pur-„tătoriu de moarte (în)necând şi ucigându sufletele lor şi ale oamenilor. „Derept aciasta eu cu râvne pohtiiu pentru fraţii miei şi cugetaiu să scoţ „această sfântă carte ce se chiamă Evanghelie învăţătoare tălcuită, „să fie propovedanie creştinătăţei noastre, a sfintei beséreci aposto-„leascâ a răsăritului de o ani primenit de în limba rusască pre limba „rumânească şi ca un izvor ascuns în pământul inimii noastre, cel se-„cetos şi uscat de învăţătură, cu ajutoriul lui D-zeu şi îndemnarea du-„hului aceluia scurmat-am cu tâmpâ minté mia şi am scos acest izvor „de apă dulce şi pururea curătoriu, adăpătoare de suflete omeneşti.

„Şi nu îndrăzniiu însumi aşa prost la acest lucru cu trudă mai „multă de putéré mia; ci întâiu cuvântul Domnului mieu Ïc. Xc. mă „îndemnă şi talantul (Math. 25) carele-m(i) fu dat mie nedestoinicul „nu-l îngrupaiu în pământul cel întunecat al neştiinţei fără dobândă şi „fără folos vecinilor miei, şi mai vârtos aprinse întru mine focul iubirei.

„Şi, după aciasta, cu porunca şi cu vòia luminatului Domn M(ateiu) „B(asarab) V(oevod) şi cu blagoslovenia prea sfinţitului Mitropolit Kyr „Theofil împreună cu sfinţii şi iubitorii de Xc. archiepiscop Kyr Ig-„natie Răvniceski, Kyr Ştefan Buzevskii şi cu sfatul cinstiţilor boiari „ai Ţărei Rumâneşti dintre carii mai vârtos purtătoriu de grijă, **Uriil** „**Năsturel Predoslov**, leat 7147".

La 9 Mai 7149 (1641). Badea Postelnicul ot Bucşani şi nepotu-său *Nica*, feciorul frăţine-său lui *Staico Postel*, şi cu fii-mieu *Preda Paharnicul*, dau zapis [1]) la mâna vărului nostru *Radul Logof. Stăicuţ ot Popeşti;* printre semnăturile martorilor se află şi o prea frumoasă iscălitură în românește a lui *Udrişte Năsturel Vt. Logofăt.*

La 9 Iulie 7149 (1641). Iω Matei Basarab V.V. dă lui *Mirceà* fiul *Stanciului* din Tihuleşti sud. Buzău, şi nepoţilor lui *Andrei* şi *Mircea*, fii fratelui său *Ilie*, să le fie lor moşie în Tihuleşti însă partea tatălui său *Stanciului* toată etc. pentrucă a fost a lui dreaptă şi moştenească dela moşi dela strămoşi dela tatăl său *Stanciul*. Ci au fost 3 fraţi pe această moşie *Mircea* şi *Ilie*, tatăl lui *Andrei* şi al lui *Mircea*, şi *Ţi-*

[1]) Arh. Stat., *Mitropolia Bucureşti*, pach. III, doc. 2.

www.dacoromanica.ro

gulea. Apoi *Ţigulea* a murit şi a rămas în urma lui multă datorie, ci a plătit-o toată *Mircea* cu averea lui în preţ drept 1.400 de bani etc. etc.

Divan: jup. *Hrizé* Vel Vorn., *Gligorie* Log., *Radul* Vist., *Preda* Spăt., *Dragomir* Cluc., *Socol* Stoln., *Radul* Comis, *Vucina* Pah., *Costandin* Vel Postel. Şi ispravnic **Udrişte Vt Log.** Şi am scris eu *Soare* în Bucureşti [1]).

Pecete aplicată căzută.

La 7150 (1642) Hrizea Vornicul îşi face *Diiată* de dăniile ce lasă sf. mânăstiri *Bălténi* şi de orânduiala ei; printre boierii martori care iscălesc se află şi *Udrişte Năsturel* Vtori Logofăt [2]).

La 1643 se tipăreşte la Câmpu-lung Antologhion slavonesc a cărei *precuvântare* „a fost întocmită şi scrisă de mine mai micul între robii „prea luminăţiei tale *Orest Năsturel*, al 2-lea Logofăt, în satul mieu pă„rintesc Fierăşti [3])".

Iată precuvântarea:

„Prea luminatului, prea puternicului şi prea cuviosului gospodar, Domnului Princip *Ion Matei Basarab*, cu bine cuvântarea lui D-zeu Stăpân şi Voevod al întregei ţări Ungrovlahe Transalpine, etc., prea milostivului nostru Domn, stăpânitor şi binefăcător;

„Graţie, pace, sănătate, lungă şi fericită viaţă şi norocoasă petrecere în prea înalta şi prea puternica domnie, şi mântuire prea dulce;

„Prea supuşii, Luminăţiei Voastre, deapururea rugători robi, mai jos scrişi, doresc, urează şi din inimă se roagă.

„S'a spus de înţelepţi mari, prea luminate Principe, că binefacerea lăudată creşte. De aceia şi noi, martori fiind atâtor binefaceri felurite şi vrednice de laudă ale Luminăţiei Voastre, iubirea nesăturată a acestora (binefaceri) ca piatra magnet pe fier, aşà pe noi aducerea lor ne atrage spre lauda lor; sau iarăşi multele şi bogatele binefaceri, de care ne-am îndulcit noi şi vestitul lăcaş pus sub îngrijirea (ctitoratul) prea Luminăţiei Voastre; întocma ca straşnicul răspuns al stăpânului către nemulţămitorul rob, a deşteptat neputinţa noastră spre mulţămire. Şi văzându-ne, în împrejurările noastre prea restrânse, neîndestulirea (insuficienţa) noastră şi stând multă vreme în nedumerire, cum ne-ar fi cu putinţă să îndepărtăm dela noi ponosul (ruşinea) nemulţămitorilor slugi şi să ne învrednicim de graţia celor mulţămitori (recunoscători), din insuflarea dumnezeească şi prin mijlocirea prea călduroasei apărătoare a noastră, prea curatei Fecioare Născătoare de D-zeu, ne-a fost dat un sfat bun, prin care am fost convinşi că nu

---

[1]) Arh. Stat. *Epis. Buzău*, pach. 49, doc. 13, piele.

[2]) „ „ Condica No. 1. *M-rea Radu-Vodă*, p. 224 bis.

[3]) *Bibliografia* etc., pag. 128–132.

www.dacoromanica.ro

altfel, nici prin alt chip, ci numai prin tipografie ne va fi cu putinţă să împlinim cele de datoria noastră. Pe care (tipografie) cu ajutorul lui D-zeu şi cu conducerea aceleiaşi apărătoare fericite a noastră (Născătoarea de D-zeu) şi cu cheltuiala adunată de noi dela lăcaşul darnic al prea Luminăţiei Voastre, aducând-o (tipografia) în mănăstirea noastră cea de D-zeu păzită, mai întâi de toate, din porunca prea Luminăţiei Voastre am dat o carte prea trebuincioasă pentru slujba bisericească *„Mineiul ales"*, adică *Antologhion* sau *C(i)vetoslov* numită, spre marea noastră recunoştinţă şi răsplată prea Luminăţiei Voastră Domnului nostru şi stăpânului prea milostiv cu cea mai adâncă închinăciune şi plecăciune, cu toată osârdia, o aducem, prezintăm şi închinăm ca nişte robi datornici, nefăcând nimic altceva prin aceasta (este vădit) decât contribuind (orig. ascuţind) la creşterea binefacerilor prea Luminăţiei Voastre şi înmulţind obişnuitele şi obşteştile binefaceri osebite. Căci carii din Domnii de mai nainte ai ţării (afară de cel din al cărui neam şi familie prea vestită, prea Luminăţia Voastră prea nobilă, prin urmaşi se trage, adică prea bunul Basaraba Neagoe de odinioară) s'a arătat aşa de spre bine făcător al ţării ca prea buna Domnie a Voastră care a revărsat acì atât de mari binefaceri, cum într'adevăr nu s'a pomenit niciodată mai nainte?

„Aceasta este una din cele dintâi (trebuinţe) pentru înmulţirea laudei lui Dumnezeu, prin zidirea a o mulţime de biserici dumnezeeşti mănăstireşti şi mireneşti. De asemenea prin tipografie şi prin moara făcătoare de hârtie, apoi prin felurite metale, aramă şi fier şi prin alte prea frumoase lucruri, de unde pe atâtea şi atât de mari comori de binefacere pentru ţeară aduse prin binefacerea vrednică de laudă a prea Luminăţiei Voastre prin laude netrecătoare şi niciodată peritoare (ce nu se sting) şi cari se întind mai departe decât veacul (viaţa), întru adevăr, şi după datorie (cum suntem datori) a le lăudà, am socotit, adică prin cărţi scoase din tipar din mânăstirea noastră de sub protecţia (ctitoratul) voastră. Primeşte-o dar pe aceasta, primeşte-o acum cu bunătate, o stăpâne al nostru puternic şi ctitor al nostru totdeauna prea darnic, dela noi prea nedestoinicii robi rugători ai Luminăţii Voastre.

„Primind această (carte) cu graţie, aibi bunătate şi milă şi cu çelelalte cărţi care, după aceasta, cu bunavoinţă lui D-zeu şi cu ajutorul prea puternicei Apărătoare a noastră, se vor scoate, crescând (astfel) chiar şi prin noi nedestoinicii, binefacerile lăudate de toţi şi în totdeauna. Şi ajută-ne pre noi, robii tăi, în neajunsurile noastre, din moara ta făcătoare de hârtie, pentru lauda peste tot strălucitoare a numelui vostru blagoslovit şi pentru câştigul fericirilor cereşti celor de veci, cu care după o viaţă fericită şi îndelungată (ca anii lui Nestor)

www.dacoromanica.ro

pe pământ, Luminăţia Voastră împreună cu soţia sa prea luminată, stăpâna noastră prea miloasă şi binefăcătoare, şi cu tot neamul său, a-Tot-puternicul şi de oameni iubitorul D-zeu să binevoiască a te împodobì, împreună cu împăraţii şi prinţii toţi ceice au slujit lui de veci; cât mai cu silinţă şi cât mai cu osârdie şi cât mai cu râvnă datori fiind să ne rugăm fără încetare, plecaţi (cu plecăciune) ne încredinţăm buneivoinţei domneşti a Luminăţiei Voastre, noi pe noi înşine împreună cu cele mai nedestoinice servicii şi cu rugăciunile noastre neîntrerupte.

„ Ai Luminăţiei Voastre, Domnului şi Stăpânului şi binefăcătorului nostru, prea milostiv şi pururea îndurătorului ctitor deapururea rugători către D-zeu şi prea supuşi robi.

„*Melhisedec din Pelopones*, egumen al marei mânăstiri din Câmpulung etc. etc., ctitor fiind prea Luminăţia Voastră, şi cu toţi fraţii întru **Xc**.

„Această precuvântare o, prea luminate şi prea cuvioase stăpâne, a fost întocmită şi scrisă de mine, mai micul între robii prea Luminăţiei tale, *Orest Năsturel*, al 2-lea Logofăt, în satul mieu părintesc Fierăşti".

La 15 Ianuarie 1642 Preda Spătarul (Corbeanul), nepotul Predii Banul ot Cepturoaia (Buzescu), dă zapis lui *Mihaiu* sin jupân *Dumitru vel Sluger Filiişeanul* etc. etc. Ca martor este şi *Udrişte Năsturel vtori Logofăt* [1]).

La 21 August 7151 (1643) Iŵ Matei Basarab V.V. dă jupânesii *Ancăi Cluceresii,* ce a fost jupăniţă *Radului Clucerul,* şi cu fii ei *Dumitraşco* şi *Papa,* ca să-i fie moşie în satul *Iubăneştii* din jud. Oltul o funie deplin etc. pentrucă este bătrână şi dreaptă a lor.

Şi iar să le fie lor tot din Iubăneşti însă din 4 funii ce au fost cumpărat *Manea Piscotan,* jumătate, 2 funii, din câmp etc, etc. iar celelalte 2 funii să aibă a le ţinea *Manea,* fiul lui *Manea Piscotan,* pentru că le-a cumpărat fără ştirea *Radului Clucerului* şi a jupăniţii *Ancăi* dela *Négoe, fiul lui Tudor Logof. din Iubăneşti.* Acum, în zilele D-Méle, după moartea lui *Manea Piscotan* şi a *Radului Cluc.* iar jupăniţa *Anca* Clucerésa şi cu fii ei *Dumitraşco* şi *Papa,* ei dacă au prins de veste ei au venit înaintea D-Méle în marele Divan la Brâncovéni de s'au pârât de faţă cu *Manea* feciorul lui *Piscotan.* Domnul judecă şi dă jupâniţei *Ancăi* ca să întoarcă banii lui *Manea* fiul lui *Manea Piscotan,* înapoi, însă din galbeni 64 ce a fost cumpărat aceste 4 funii, galbeni 32 pe doao funii, cum e mai sus scris; iar alte 2 funii cumpărate pă 32 de galbeni pă ele să aibă a le ţinea *Manea,* fiul lui *Piscotan,* etc. iar una funie megieşească ce este nevândută, când se va vinde să

[1]) *Studii şi doc.* V. pag. 298.

www.dacoromanica.ro

aibă a o cumpărà jupăniţa *Anca* cu *Manea*, fiul lui *Piscotan*, dinpreună amândoi.

Pentru că a rămas *Manea* lu *Piscotan* de lege etc.

Divan: jup. *Dragomir* Vel Ban, *Dumitru* Vel Vorn., *Radul* Vel Log., *Stroe* Vel Vist., *Preda* Vel Spăt., *Dumitraşco* Stoln., *Radul* Comis, *Marco* Pah., *Costandin* Vel Postel. Şi ispravnic jupân **Udriște Năsturel** Vt. Log. Şi am scris eu *Soare* Log. în Brâncoveni.

Pecete aplicată se păstrează [1]).

La 24 Mai 7154 (1646). Iŵ Matei Basarab V.V. dă boierului D-Méle *Moisi Spăt.,* snă *Mihalcei Vorn.* ot Pătărlage, *brat vernom* boiarului pan *Radul Vel Comis* şi feciorilor lui etc. să le fie ocina *Şopărligăi* toată care iaste cătunul de sus ot sud. Ialom. etc. Pentrucă această silişte fost-au o moşie de au umblat din mână în mână ca o moşie pustie de n'au fost de folos nici Domnii nici Ţării din zilele răpos. *Mihail V. V.* Acum, D-Mea am socotit cu boierii D-Méle că toate moşiile pustii să fie pre seama domnească pre cine voi milui D-Mea să-i fie moşie stătătoare în veci etc. Domnia mea m'am milostivit de am miluit pre credincios boiarinul D-Méle, *Moisi Spăt.*, cu silištea Şopârligăi cu toată făr'de rumâni etc. pentrucă o au ajuns credincios sluga D-Méle *Moisi Spăt*,. cu dreptate şi cu credincioasă slujbă, cum fieşte căruia Domn sau Stăpân i să cade a milui pre sluga lui cea credincioasă etc. etc. urmează blestem.

Divan: Dragomir Vel Vorn., *Radul* Vel Log., *Stroe* Vel Vist., *Diicul* Vel Spăt., *Preda* Vel Cluc., *Barbul* Vel Stoln., *Radul* Vel Comis, *Drăguşin* Vel Pah., *Costandin* Vel Postel., Ispravnic **Udriște Vt. Log.** Şi am scris eu *Pârvul* Log. ot Târgovişte. [2])

La 26 Martie 7155 (1647). Udrşite Năsturel Vtori Logofăt este ispravnicul hrisovului dat de *Matei Basarab* sfintei mânăstiri Câmpulung [3]).

La 28 August 7156 (1648). Iŵ Matei Basarab V.V. dă slugii D. Méle lui *Iane Roşul*, ginerele lui *Dumitru inimă-rea* şi jupăniţii lui *Arhondii*, fiica lui *Dumitru inimă-rea*, să le fie lor 2 pogoane de vie în dealul Sirbienilor, ce îi este de zestre dela socru-său *Dumitru inimă-rea*, pentrucă aceste 2 pogoane de vie ele au fost puse zălog de *Mihnea* Diaconul la fratele lui *Dumitru inimă-rea* drept ughi, adică galbeni 12 şi cu soroc. Şi la zioa sorocită n'a putut să plătească banii etc. etc.

Divan: jup *Ghiorma* Vel Ban Craiovei, *Dragomir* Vorn., *Radul* Log., *Stroe* Vist., *Diicul* Spăt., *Preda* Cluc., *Dumitru* Stoln., *Radul*

---

[1]) Arh. Stat. *M-rea Brâncovéni*, pach. 10, doc. 8. piele.

[2]) Acad. Rom. pach. XXX. doc. 3. copie veche.

[3]) Arh. Stat. *Condica No. 1 M-rea Câmpulung*. p. 341.

www.dacoromanica.ro

Comis., *Drăguşin* Pah., *Constandin* Vel Postel. Şi ispravnic jup. **Udrişte Năsturel Vt. Log.** Am scris eu Soare logof. în Târgovişte [1]).

Pecete aplicată căzută.

La 20 Octombrie 7159 (1650). Iŵ Matei Basarab V.V. dă boiarului Domnii mele *Tudor Vel Cămaraş* (ot Fălcoi) să-i fie lui moşie la *Stoeneşti* la Olt însă a 3-a parte din sat, partea *Radului Vt. Postel.*, fec. *Vladului Log. Rudénul,* etc. pentrucă această moşie a fost de cumpărătoare a *Vladului Log. Rudénul,* tatăl *Radului Postel.* Acum, în zilele Domniei mele, după moartea tătă-ne-său, *Vladului Rudénul,* au avut *Radul Postel. Rudénul* moşie şi la Periş în sud Elhov a 6-a parte; apoi fiind departe de casa lui dela Olt s'au sculat de au făcut aşezământ boiarul Domnii mele, *Tudor Cămăraşul,* şi o au vândut-o lui pe bani ughi (alb) şi cu aceşti bani au cumpărat *Radul Postel.* alt sat la Olt lângă casa lui anume *Ceptrarii* cu rumâni, sat pentru sat şi moşie pentru moşie, pentru că a fost iar a lor de mai nainte vréme ca să fie şi lui *Tudor Cămăraşnl* Perişul de baştină cu bună pace. Iar mai pe urmă s'au sculat *Calotă Cluc.*, feciorul *Stancinlui Postel., din Cocorăşti* cu pâră fiind el mai volnic ca să cumpere, şi l'au luat dela mâna lui Tudor Cămăraşul. Apoi au rămas *Tudor* şi făr de moşie şi făr de bani. Drept aceia el dacă au văzut aşà au venit la Divanul cel mare de s'au pârât cu *Radul Postelnicul.* Domnul judecă şi legea au ajuns pe *Radul Postel.* ca sa aibă a da lui *Tudor Cămăraşul* sat pentru sat şi moşie pentru moşie, iar nu bani, precum au fost scris zapisul lor cel dintâiu. El i-au dat pentru Periş toată partea lui din Stoeneşti a 3-a parte din sat moşie pentru moşie, ca să fie a lui de baştină şi ohabnică etc. etc.

Divan: jup. *Gheorma* Vel Ban, *Dragomir* Vel Vorn., *Radul* Vel Log., *Stroe* Vist., i *Diicul* Spăt., *Barbul* Stol., *Radul Mihalcea* Comis., *Costandin Postelnicul.* Şi ispravnic **Udriste Năsturel** Vt. Log. Şi au scris *Dumitru log. Boldici* în oraşul Târgovişte [2]).

Pecete aplicată se păstrează.

La 13 Noembrie 7160 (1651). Matei Basarab V.V. dă slugii sale *Preda Pah.* şi jupânesii sale *Stoianii,* fata lui *Lepadat* Căpit, să le fie 1/2 Tărnava partea lui *Lepădat Căpit.* şi 1/2 din Hurez, 1/2 din Bârza etc.. pentrucă aceste mai sus zise ocine şi ţigani au fost ale lui *Lepădat Căpit.* cumpărate cu banii lui din munca lui şi pe care i-a tot ţinut cu bună pace până la moartea lui. Iar când a fost atunci la moarte, *Lepădat Căpit.* el au chemat preoţi şi boieri şi au întocmit tot lucrul lui şi au lăsat fiicelor lui *Stoianei,* jupâneasa *Predei Pah.,*

---

[1]) Acad. Rom. pach. XX. doc. 186. Trad. Peşiacov. 1849.

[2]) Aşezăm. Brâncoveneşti. *Stoeneşti,* doc 7. orig. slav. hârtie.

www.dacoromanica.ro

i *Marii*, jupâneasa *Ghiurei*, toate moşiile lui şi vecini şi ţigani să le ţină pe din doao ca 2 surori. Iar după moartea lui *Lepădat Căpit* jupâneasa lui *Voica* împreună cu ginere-său *Ghiura* ei n'au vroit să ţină precum au fost lăsat mortul, ci au vrut să ţină ei totul. Sluga Domnii mele *Preda Pah.* (Urdărénul) şi cu soţia lui *Stoiana*, fiica lui *Lepădat Căpit.*, dacă au văzut o astfel de strâmbătate ei au venit la Divan etc. Divanul judecă şi le dă dreptul ce-l aveau prin aşezământul mortului etc.

Divan: jup. *Gheorma* Vel Ban, *Dragomir* Vorn., *Radul* Log., *Ghinea* Vel Vist., *Diicul* Vel Spăt., *Barbul* Vel Stoln., *Radu Mihalcea* Vel Comis., *Hrizea* Vel Pah., *Costandin* Vel Postel. Isprav. **Udriste Năsturel** Vt. Log., şi eu *Dumitru Boldici* am scris în cetatea oraşului Bucureşti [1]).

La 22 Septembrie 7161 (1652) Matei Basarab dă hrisov jupânului *Radul Mihalcea* Vel Comis, pentru moşia Plăseni din Mostişte; ispravnicul hrisovului este **Udriste Vt. Logofătul Năsturel** [2]).

La 26 Aprilie 7161 (1653). † Cu mila lui Dumnezeu Iω. Mateiu Basarab voevod şi domn a toată ţara Ungrovlahiei. Dă [3]) domnia mea această poruncă a domniei mele satului Nămăeştii din judeţul Muscel, plasa şi vecinii răposatului *Matiiaş postelnicul*, nepot de fiică al lui *Ventilă dvornicul*, şi cu feciorii lui, câţi Dumnezeu îi va dărui, ca să fie în pace şi slobozi de vecinie, ei şi feciorii lor, de către unchiul său *Negoiţă logofătul*, feciorul lui *Ventilă dvornicul*, şi de către feciorii lui, şi de către nepotul său *Preda spătarul din Cepturoaia*, feciorul lui *Teodosie Banul* şi de către fiicele lui *Ventilă dvornicul*, şi de catre toată rudenia lor, dela nimeni bântuială să n'aibă şi cu toate moşiile lor din Nămăeşti; pentrucă acest sat Nămăeştii a fost de moştenire şi de zestre al lui *Matiiaş postelnicul* dela maica sa jupâneasa *Maria* fiica lui *Ventilă dvornicul* jupâneasa lui *Udriste Năsturel vtori logofătul*, încă de mai nainte vreme. Şi au tot fost vecini pe sama lui până ce au fost *Matiiaş postelnicul* în viaţă. Iar după aceia, când a fost acuma în zilele domniei mele acelaş *Matiiaş postelnicul* în casa domniei mele şi pe mâna mătuşei sale a doamnei domniei mele a Elinei, i s'a întâmplat lui să moară; deci, la ciasul lui de moarte dinaintea domniei mele, el, a ertat toate satele lui de vecinie cu moşii cu tot şi a ertat şi pe acest sat Nămăeştii, plasa lui de vecinie cu moşie cu tot, ca să-i fie de pomeană lui şi maicei sale jupânesei *Mariei* şi moşului său *Ventilă dvornicul*, iar vecinii de acolo din Nămăeşti, să se odihnească cu bună pace de vecinie şi ei şi feciorii lor în veci cu toate moşiile lor; pentrucă însuş domnia mea am auzit cu urechile mele cuvintele lui pe cari în ciasul morţii lui le-a mărturisit domniei mele dinaintea tuturor cinstiţilor dregători ai domniei mele, mari şi mici, în Divan. Aşijderea şi cu această carte a domniei mele pe urma noastră; şi am lăsat domnia mea

---

[1]) Arh. stat. Condica 268 pag. 90.

[2]) „ „ Condica *M-rii Plumbuita*, p. 76 bis.

[3]) Acad. Rom. Din documentele rămase dela răposat. Gr. G. Tocilescu, dăruite Academiei Român de Facultatea de litere din Bucureşti. Traducere de d. St. Nicolaescu.

www.dacoromanica.ro

şi blestem: cine din rudele răposatului *Matiiaş postelnicul* se va ispiti să strice aceasta pomeană a lui şi iertăciunea ce a făcut-o el însuş cu limba lui, la ciasul lui de moarte, acel om să fie de trei ori blestemat şi anatemă de către Vlădica Christos şi de cei 318 părinţi dela Niceia, şi să aibă sălăşluire cu Iuda şi cu Arie la un loc şi cu ceilalţi necredincioşi Iudei. De aşijderea şi dela domnia mea încă să fie în blestem neertat în veci. Şi de către nimeni să nu se clintească, după porunca domniei mele.

Iată dar şi mărturii aşează domnia mea: jupân *Spahiul* vel ban Craiovenesc, şi jupân *Preda Brâncoveanul* vel dvornic şi jupân *Radul* vel logofat, şi jupân *Ghinea* vel vistier, şi jupân *Diicul* vel spatar, şi jupân *Bunea* vel stolnic, şi jupân *Radul Mihalcea* vel comis, şi jupân *Hriza* vel paharnic, şi jupân *Costandin Catacozino* vel postelnic, şi ispravnic jupân *Radul* vel logofăt. Şi eu *Dumitru logofăt Boldiciu* am scris în cetatea Trăgovistei, luna Aprilie 26 zile, şi dela Adam şi până acuma la această scriere, cursul anilor, în anul 7161.

† Io. Mateiŭ voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

(ss) Io. Mateiŭ voevod.

Pergament. Pecetia aplicată în faţă: mare, rotundă, de ceară roşie, cu legenda: „† *Cu mila lui Dumnezeu Iω. Mateiŭ Voevod, nepotul răposatului Basarab voevod, în anul 7141*“.

La 17 Decembrie 7162 (1653) adică eu *Udriste Vt. Logof.* scris-am şi mărturisescu cu acesta al nostru zapis, ca să fie de mare credinţă la mâna lu *Negoiţ Cluc.*, cum să s(ă) ştie că un ţegan al dumnealui a-num(e) Radul au luat o ţegancă a noastră anum(e) Chéjna, iar dum-

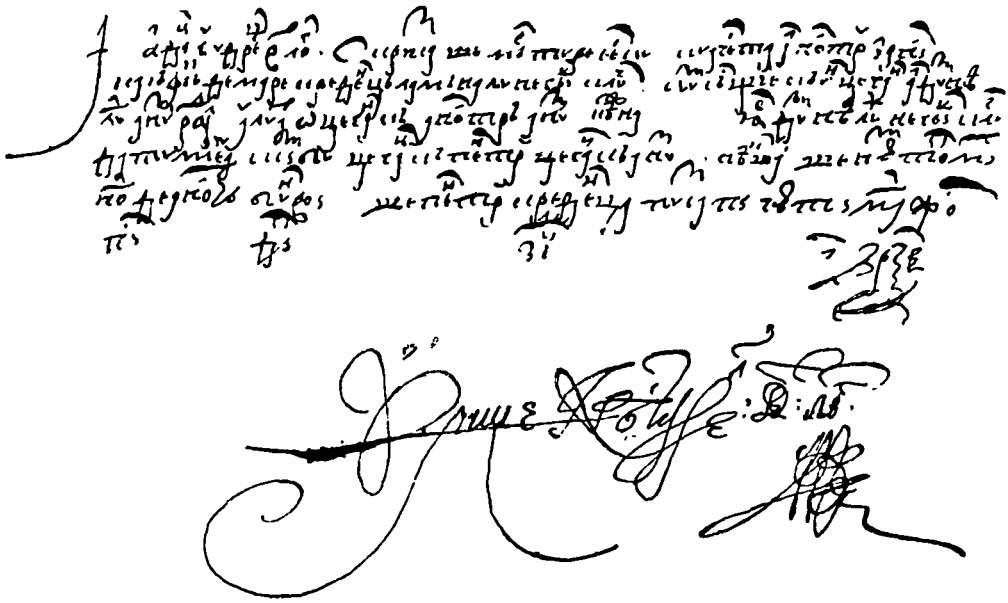

nealui *Negoiţ* Cluc. datu-mie au schimbu ţegancă pentru ţegancă anum(e) Neacşa. Şi ne-am tocmit noi de a noastră bun(ă) voe. Şi pentru credinţă pus-am pecéte mai jos. Pis. Dech. 17 lt. 7162 [1])

[1]) Doc. particular.

www.dacoromanica.ro

La 20 Iulie 7162 (1654) tot ca Vt. Logofăt Udrişte figurează împreună cu fratele lui mai mare, *Căzan*, în procesul pentru moşiile Voevodeştii Crăceştii, Zemnicele etc. cu *Vintilă Iuzbaşea* (vezi mai sus *Cazan*).

La 20 August 7162 (1654) în divan, ispravnicul hrisovului este *Udrişte Năsturel* însă din eroare, în *Condica No. 2 a Mânăstirii Vieroş* p. 10, se zice că *Udrişte* este *Vel* Logofăt în loc de *Vtori*.

La 8 Noembrie 7163 (1654). Hrisovul lui *Constantin Şerban Voevod* pentru *ocolnica* moşiei *Giurgiţa* ot sud. Dolj. In divan *Udrişte* semnează ca Vt. Logofăt ot Hierăşti [1])

La 9 Decembrie 7163 (1654). Costandin Şărban V.V. dă slugii Domniei mele *Drăgan*, nepotul lui *Coman Armaşul ot Broşteni*, să-i fie lui moşie în Malu stj. 40 însă partea moşu-său lui *Boian* şi a tătână-său *Vlad* etc. şi dela Inăgraş(?) şi de în *Broşteni* să ţie el din două cu unchi-său *Coman Armaşul* etc. Pentrucă aici în divanul Domniei mele avut-au *Drăgan*, feciorul lui *Vlad*, multă pâră cu unchi-său *Coman Armaşul* jeluindu-să *Drăgan* cum că ţinea unchi-său *Coman* toate moşiile moşi-său *Boian* şi ale tătâni-său *Vlad*. Iar într'aceia *Coman Armaşul* el ziceà înaintea Domniei mele cum dupre ce au murit tată lu *Drăgan* iar el au plătit birul tătâni-său lu *Vlad* într'un an şi el n'au avut treabă nimic etc. Domnul judecă: şi nu a putut Domnia mea rumpeà judecata din Divan, ci le-am dat Domnia mea la mijlocul lor 6 boiari din divanul Domnii mele dinprejurul locului pomenit: ot Gărban *Fiera* i *Opriviţ Marco*, i ot tam *Muşat* i *Radul*, i ot Broşteni *Necula* i *Strezé* ot tam, ca să jure *Coman Armaş* cu aceşti 6 boieri etc. etc. Şi au rămas *Coman Armaş* de lége etc.

Divan. j. *Ghiorma* Vel Ban Cralevski, pan *Preda Brâncovénul* Vel Vorn., *Stroe* Vel Log., . . . *Gheorghie* Vel Cluc., *Ivstratie* . . . *Kirca* Vel Stoln., *Radul* Vel Comis, *Pan(ă)* Vel Pah., . . . *Danciul* Vel Sluj. i **Udrişte Năsturel** Vt. Log. Şi a scris *Mihai Log.* la Bucureşti [2]).

La 10 Decembrie 7163 (1654). Adică eu *Udrişte biv Cămaraş* dă zapis d-lui *Négoe Log. ot Săcuiani* că am avut eu nişte vii şi cu livezi în dealul Bărbăteştilor jud. Dâmboviţa pre valé Vălénilor şi cu 2 delniţe în Bărbăteşti, care le-am fost cumpărat dela feciorii, Dobre şi Nicula ot Săténi ai popei clisierul Atanasie ot Târgovişte etc. le-am vândut d-lui *Négoe Logof.* drept bani gata ughi 631½ etc.

Marturii: *Stroe* Log., *Hrizé* Vel Spăt., *Kirca* Vel Stoln., *Gheorghe Bălénul* Vel Cluc., *Naan* Vel Pah., *Danciul Părăian* Vel Slug., *Radul Vel Aga ot Farcaş*, *Ivaşco* Vel Arm., *Radul Log. Kreţulescul*, **Udrişte**

---

[1]) Arh. Statului. *Condica M-rii Obedeanul*, p. 11.

[2]) Arh. Stat. *M-rea Sf. Apostoli*, pach. 3, doc. 10, orig. rom. hărt. şi Condica, pag. 115.

www.dacoromanica.ro

Năsturel Vt. Log., *Buliga* Aga, *Iordake Postel snă Trufanda, Pătru* Céușul, *Barbul Cupariu, Preda Căp ot Bucșani, Costandin Chiurciubașa, Dumitru* Log. *Boldiciu, Grama* ot Negoești, *Bratul* Log., *Dumitrașco* Toloit. [1]).

La 25 Ianuarie 7163 (1655). Printre boerii lui *Constantin Vodă* (Cârnul) aflăm pe: Ghiorma Banul, Preda Vornicul, Stroe Logofătul Bunea Vistierul, Pană Spătarul, Ghierghi Clucerul, Kirca Stolnicul, Radu Comisul, Hrizea Păharnicul, Danciul Părăianul Postelnicul, *Udrișteă Năsturel vtori Logofăt* [2]).

La 20 Martie 7163 (1655). Mitropolitul Ignatie al Ungrovlahiei dă zapis [3])

„...la mâna jupânului Ghinea Cojocarului ca să se știe cum aŭ fost avut unchiul „săŭ Ghinea Mustachi negutătorul, aicea în Bucureștĭ, o pivniță cu 5 prăvălĭ „la ulița cea mare, cu curte cu loc cum merge până'n fund, de cumpărătoare de „la *Radul Logofătul Năsturel* maĭ dinainte vréme. Apoĭ, aŭ venit vréme de și „le-aŭ răscumpărat și iar aŭ căzut pre seama lor de aŭ făcut pivniță de piatră. „Iar când aŭ fost acum în zilele mării sale Ion Costandin Șerban Vodă, după „moartea *Radului Logofĕtul Năsturel și după moartea fie-sa Doamnii Elinĭ*, „*Udrișteă al doilea Logofăt Năsturel*, fratele Domneĭ Elinĭ, el s'au sculat fiindu-ĭ „*a doua jupănĕsa lui Despa* îngropată la sfînta Mitropolie în tinda cea mare lângă „ușa bisericeĭ, aŭ dat și aŭ închinat sfinteĭ Mitropolĭ partea luĭ jumătate de „pivniță și dé-supra douĕ prăvălĭ și jumĕtate, de pomană pentru sufletul luĭ și „al părinților și al jupâneseĭ luĭ *Despei*; iară altă jumătate de pivniță cu 2 pră„vălĭ și jumĕtate aŭ rĕmas pre seama *frăține-său luĭ Căzan Postelnicul*. Decĭ, „nicĭ el nu o aŭ putut ținea trebuindu-ĭ bogate, ci și-aŭ făcut partea luĭ jumătate „vênzătoare", pe care a cumpărat-o jupân Ghinea Cojocarul.... și aŭ răscumpărat moșiia unchiu-săŭ Ghinea Mustachi de la Căzan Postelnicul cu voia frăține-săŭ lu Udriște Năsturel Logofătul za 32.000 aspri gat. cu zapis de la mâna luĭ de vênzare.

„Intr'aceia și Smerenia Nóstră, după vênzarea luĭ Căzan Postelnicul, încă „am socotit, pentru partea luĭ Udriște Logofătul, ne avênd sfênta Mitropolie nici „un venit.... făcut-am tocmélă și noĭ cu jupânul Ghinea Cojocarul.... în prețu za „ughiĭ 100 gat, cu cari banĭ am cumpărat... oĭ sfinteĭ Mitropolĭ.... și încă a maĭ „dat sfinteĭ Mitropolĭ și o prăvălie la Târgoviște, care prăvălie o aŭ fost cum„părat eĭ de la *Fota* din Târgoviște, ughi 50 ca să poată fi sfinteĭ Mitropolĭ „moșie pentru moșie și oile de hrană, iar ctitorilor pomană (în) véc.... Și o am „vândut cu voia și cu întrebarea lu *Udriște* Logofătul".

Actul poartă „iscala" Mitropolituluĭ Ignatie cu pecetea Mitropolieĭ și pe a luĭ *Radul Năsturel* (feciorul lui Udriște).

La 18 Aprilie 7163 (1655) Constantin Șerban Voevod dă hrisov pentru satul Obislavul din Vlașca; ispravnicul hrisovului este *Udrișteă Năsturel* Vt. Logofăt [4]).

---

[1]) Arh. Statului. Condica No. 4. *M-rea Cotroceni*, pag. 8. Și pach. 60, doc. 5
[2]) *Studii și doc.* V. p. 121 și Arh. Stat. *Condică No. 1 Vieroș*, p. 10 bis.
[3]) Arhivele Stat. *Episcopia de Argeș* pach. 48. doc. 1.
[4]) „ „ *Condica M-rii Glavacioc*, pag. 22.

www.dacoromanica.ro

La 4 Iunie 7164 (1656) Anghel din Negoeşti, feciorul Paraschivei dă zapis [1]), dumnélui *Udrii Vt. Logof. ot Fierăşti* prin care îi vinde, stânjeni de ocină 13, care'i dăruise mătuşa lui Stana, fata lui Dragomir din Gurbăneşti etc. Martori: *Gherghina* Armaşul şi Mihaiu feciorul unchiaşului, i Drăgan i Ignat. Şi am scris eu popa *Stanciul* ot Fierăşti.

La 15 Iunie 7164 (1656). Udrişte Vt. Logofătul Năsturel este ispravnicul hrisovului dat de Constantin Voevod sfintei mânăstiri *Câmpulung* [2]).

La 23 Decembrie 7165 (1656). Iŵ Costandin Şerban V.V. dă boierului Domnii mele *Vlad Pah. Rudénul* să-i fie ocină în sat în Stoeneşti sud Romanaţi însă toată partea lui *Dumitru Stolnicul* şi a fii-său *Stanciului Postel din Vărăţi* şi rumâni anume (etc). Pentrucă această ocină şi rumâni fost-au ai lui *Dumitru Stolnicul* şi ai *Stanciulni Postel. din Vărăţi* încă mai dinnainte vréme de moşie de strămoşie. In zilele lui *Matei V.V.* la lét 7154, *Dumitru Stolnicul* etc. a vândut drept 300 galbeni partea lui din Stoneşti lui *Vlad Pah. Rudeanul* etc. A văzut Domnia mea acest zapis de vânzare şi cartea răposatului *Matei V.V.* făcută pe acest zapis.

Drept aceea Domnia mea încă am dat *Vladului Pahar. Rudeanul* şi am întărit zapisul etc.

Divan: jup. *Gheorghie Bălénul* Vel Vorn., *Stroe* Vel Log.,„*Pârvul* Vel Vist., *Naan* Vel Spăt., *Diicul* Vel Cluc., *Négoe* Vel Postel., *Radul* Vel Comis, *Radul* Vel Pah., *Măiné* Vel Sluj., *Nicola Glogovénul* Vel Pit., i **Udrişte Năsturel** Vtori Logof. A scris *Costea Log. Buliga* în oraşul de Scaun în Târgovişte.

Pecete aplicată se păstrează [3]).

La 11 Iunie 7165 (1657). In hrisovul [4]) lui Constantin Basarab, dat jupăniţei *Negoita* a Costei Cluceriul din satul Rumâneşti ot sud Jiul de jos, ispravnic este Udrişte Năsturel ot Fierăşt(i).

La 7 Ianuarie 7166 (1658)· Dumitraşco Spătarul dinpreună cu fratele lui *Alexandru Postelnicul*, fii răposatului *Ghiormei Banul*, dau zapisul lor [5]) de vânzare lui *Udrişte Năsturel* Vt. Logof. ot Fierăşt(i), ca să se ştie că i-au vândut satul *Seaca* ot sud Mehedinţi pe preţul de 340 galbeni, şi jumătate din satul *Pelişoiul-de-sus* din judeţul Jiului-de-jos, drept 261 galbeni; din satul *Slatina* a patra parte, drept galbeni 24 şi siliştea ce se chiamă *Laucoţea* din judeţul Jiul-de-jos drept etc.

---

[1]) Condica *Domeniului Fierăşti*, doc 5.
[2]) Arh. Stat., *Condica No. 1 Câmpulung*, pag. 281 bis.
[3]) Aşezăm. Brâncoveneşti. *Stoeneşti*, doc. 8, orig' rom. piele.
[4]) Arh. Stat. *Secţiunea istorică* la data hrisovului.
[5]) „ „ Condica *Schit. de un lemn*, pag. 321 şi pach. 10, doc. 4.

www.dacoromanica.ro

La 11 Iunie 7166 (1658). Hrisovul [1]) lui *Ion Mihail Radul* Voevod şi *Archiduce* către *Gheorghe* [2]) şi femeia lui *Frujina* ot Târgovişte,

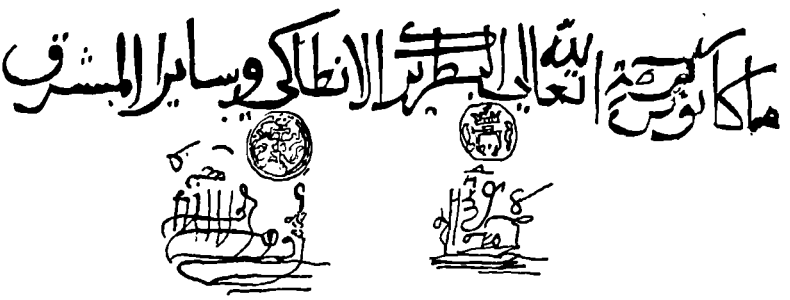

ca să le fie lor o funie de ocină la Răstoaca ot sud Vlaşca, stânjini 43.

Martorii Domnului: jupân *Preda Brâncovcanul* Vel Ban Cralevschi, jupân *Barbul Poenaru* Vel Dvornic gornei Zemli, jup. *Manul* Vel Dvornic dolnei zemli, jupân *Costandin Cantacuzino* Vel Logofăt, jup. *Pârvul* Vel Vist., jupân *Evstratie* Vel Clucer, jup. *Badé* Vel Stolnic, jup. *Manta* Vel Comis, jup. *Gheorghie* Vel Pah., jup. *Iordachi Trufanda* Vel Postelnic, jup. *Mihai Harjătoianul* Vel Slujer, jup. *Vladislav ot Belcin* Vel Pitar. Ispravnic **Udrişte Năsturel ot Fierăşti** Vt. Logofăt. S'au scris în Bucureşti.

La 31 (sic) Iunie 7166 (1658). Iω Mihail Radul Arhidux (Mihné Grecul) dă jupânului *Preda* Vel Ban *Brâncovénul* şi cu feciorii lui etc. să-i fie lui jumătate de sat din *Drăncé* ot sud Mehed. cu rumâni etc. şi jumătate de sat din *Comoşteni* şi cu rumâni etc., care sat este în jud. Jiului-de-jos şi jumătate de sat din *Nedéia* din Jiul-de-jos şi cu rumâni etc. şi iar jumătate de sat din *Betejani* ot sud. Rom(anaţi) şi cu rumâni etc. Şi iar să fie lui siliştea *Brăneţilor* jumătate ot sud Rom(anaţi). Pentrucă aicea înaintea Domnii-mele, la Divan, venit-au boiarinul Domnii-mele jupân *Preda Banul* de au spus cum că au fost el mic iar *Matei Vod* când erà la casa lui, încă mai dinainte vreme, fost-au vândut nişte sate anume *Perăia* peste tot hotarul şi cu toţi rumâni ot sud. Mehed. şi satul *Récĭa* şi satul *Cornăţelul* şi satul *Spinişorul* cu toţi rumânii şi cu moşile şi au vândut şi siliştea *Dăeştilor* toată. Iar aceste sate câte scrie mai sus, care le-au vândut *Matei Vod* mai nainte vréme, n'au fost tot ale lui, ci au fost numai pre jumătate iar pre jumătate au fost ale *Predii Banul;* siliştea *Dăeştilor* iar au fost pre jumătate a *Predei Banul.* Intr'aceia Domnia mea am căutat

[1]) Idem, *M-rea Golgota* pach. 3, doc. 6 şi 7.

[2]) Acesta este jupân Gheorghe Postelnicul Hărapul din 1671. (vezi mai la vale).

www.dacoromanica.ro

şi am luat seama pre amăruntul etc. Domnul dă dreptate lui *Preda Banul*, întărindu-i stăpânirea etc. etc.

Divan: j. *Barbul* Vel Vorn. al Ţări de sus, *Nanul* Vol Vorn. al Ţări de jos, *Costandin* Vel log., *Pârvul* Vel Vist., i —— Vel spăt., *Radul* Vel Cluc., *Evstratie* Vel Postel., *Badea* Vel Stoln., *Manta* Vel Comis, *Gheorghe* Vel Pah., i **Udrişte Năsturel** Vt. Log. S'a scris în cetatea Bucureşti [1]).

Pecete aplicată cu inscripţiunea latină:

† Ioannes Michaeli. Radulivs, D. G. Princeps et Archidvx Valachiae Transalpinae.

La 2 Iulie 7166 (1658) aflăm pe *Udrişte* ca Vtori Logofăt în divanul [2]) lui *Mihai Radul* Voevod (Mihnea Grecul) şi în hrisovul pentru moşia Răteştii liberat de acelaş Domn [3]).

La 7166 (1658) Domnul acordă lui jup: *Preda Brâncoveanul* Vel Ban, stăpânirea peste mai multe sate. In Divan figurează şi *Udrişte* ca Vtori Logofăt [4]).

In fine, la *12 Iulie 7166 (1658)* este ultimul document ce am aflat, care pomeneşte de Udrişte [5]).

* * *

In decurs de aproape 30 de ani de vieaţă publică acest *slovésnic* bărbat nu-şi schimbă boieria lui de *al doilea Logofăt* = vtori Logofăt, pentru multele şi marile lui calităţi intelectuale şi pentru însemnatele lui virtuţi creştineşti. Işi iubià Domnul şi stăpânul cu acea convingere creştinească care izvorăşte din adânca credinţă în poruncile Evangeliei: „Toată puterea şi tot darul este de *sus* dela Părintele luminilor"; şi „Cel ce se împotriveşte Cesarului, lui Dumnezeu se împotriveşte". Nu erà viclean, nedrept, pizmătareţ sau invidios; ci, treaz la minte totdeauna şi curat la cuget şi la faptă, ne zăbavnic întru îndeplinirea datoriei; lin şi dulce la cuvânt; bun şi milos cu cei mici, cuviincios cu cei mari; tainic preţios şi consilier luminat în sfaturile Domnului şi stăpânului său.

Fără preget pentru trebile Domniei şi ale Bisericii, el urmărià cu sârguinţă luminarea poporului prin învăţătură, căci binefacerile ei le cunoscuse şi erà, mai bine ca ori care altul, în măsură să le aprecieze pe acea vreme. Şi dacă, fiind încă în viaţă, nu putù realizà dorul lui, apoi erà rezervat fiului său Radu Toma să-l aducă la în-

[1]) Aşezămintele Brâncoveneşti. *Gângiova*, doc. 2. Orig. rom. hârtie,
[2]) Arhivele Stat. *Condica No. 1 M-rea Hurezi*, p. 176.
[3]) Idem. *Condica M-rii Mărgineni*, p. 280.
[4]) Iorga. *Studii şi Documente*, V, p. 185.
[5]) Arh. Stat. *Condica No. 1 M-rea Vieroş*, p. 87.

www.dacoromanica.ro

deplinire, înființând școala la Câmpu-lung: „Așà am socotit dinpreună „cu toții, cum că Țara noastră iaste o Țară săracă și făr'de învățătură, și oamenii, pentru sărăcie, nu-și pot da copiii lor la învățătură".

Când trebile Domniei îi îngăduiau, el se retrăgeà la „satul lui părintesc", la Fierăști, unde în liniște lucrà, pentru luminarea neamului și apărarea ortodoxiei, scriind și traducând în românește „cărțile folositoare de suflet".

Un bărbat ca înțeleptul Udriște, înzestrat de Dumnezeu cu atâtea calități, nu-și puteà schimbà *boeria* ca alții mulți; căci nu toți cei chemați erau și aleși. Genialul adormit B. P. Hășdeu în *Columa lui Traian* zice că „rangul de *vtori Logofăt* erà conferit unui *consilier intim* al Domnului".

In calitate de consilier intim, Udriște vtori Logofătul Năsturel, avù mai multe misiuni diplomatice de îndeplinit.

Așà, în Martie 1638, Matei Basarab Voevod trimete o solie la Regele Poloniei, în Lituania, și o altă solie la Impărat la Viena. La această din urmă Curte, propunerile lui Mateiu fură transmise de cumnatul său Udriște Năsturel [1])

La Aprilie 1648, Mateiu trimete în Ardeal pe Udriște, care conchise o *„legătură"* între Rákóczy și Mateiu [2]).

La 1655 (după moartea lui Mateiu) se vede un concept, *„o legătură"*, încheiat de Bunea Vistierul, Udriște Năsturel și Sava logofătul, iarăș între Rákóczy și Mateiu [3]).

In fine, Gheorghe Stefan, Domnul Moldovei, trimesese solie la Cazaci și fusese vorba ca și Domnul Munteniei să trimeață pe Udriște Năsturel [4]). Probabil, cu această ocaziune, Udriște își lăsă „în slove „albe săpate, amintirea lui pe zidurile vechii biserici a lui *Ștefan „cel Mare*, din Hârlău [5]).

La 6 Aprilie 1652, sosește în Bălgrad, la principe, solia Voevodului muntean, în care se află Udriște Năsturel [6]).

Activitatea literară a lui Udriște.

Câteva aprecieri.

Activitatea literară a lui Udriște Năsturel nu se mărginește numai la facerea de *stihuri dedicatorii*, de *predoslovii* sau *precuvêntări*, ci se întinde și la tra-

[1]) N. Iorga, *Studii și Documente* vol. IV, *Prefața* p. CLXXXIV.
[2]) „ ibidem . . . . . *Prefața* p. CCXXX.
[3]) „ ibidem . . . . . ibid p. CCLXI.
[4]) „ ibidem . . . . . vol. V. *Prefața* p. CCLXXXIX.
[5]) „ *Sate și Mănăstiri din România*. 1905. pag. 18.
[6]) „ *Studii* etc. . . . . vol. IV, p. 277.

www.dacoromanica.ro

ducerĭ de cărţĭ din limbĭ streine „pre limba românească", limbă care pe atuncĭ era socotită ca în neputinţă să redea în totul conţinutul izvoadelor streine: râmlenesţtĭ, ellinesţtĭ séu slovenésţtĭ, din pricina sărăcieĭ de cuvinte. A trebuit un maestru ca Udrişte care să probeze contrariul, maestru despre care G. I. Ionnescu-Gion se esprimă astfel [1]): „Învăţatul Logofĕt Udrişte Năsturel a fost póte „*cel maĭ bun prosator român din seculul XVII*, décă ar fi să judec după pagi„nele ce onor. d. Hasdeu mi-a citit într'un rônd din manuscriptul: *Vieţele sfin„ţilor Varlaam şi Ioasaf* care, pentru cinstea şi împodobirea limbeĭ române ar „trebui publicat cât mai curând". Iar d. profesor universitar N. Iorga [2]) scrie: „Ştim „însă multe despre activitatea literară a unui boier muntcan de pe acest timp, „fratele Doamneĭ lui Mateiu: Uriil séu Udrişte Năsturel, care a tradus pe *Varlaam „şi Ioasaf*, a adunat cărţĭ şi a scris prefeţe slavone".

Tot acest domn profesor făcênd comparaţiune între Vasile Lupul şi Mateĭ Basarab zice [3]): „Maĭ puţin cult, om simplu de ţéră, oştean bătrân, Mateiu iubia „ênsĕ tot atât de mult învăţăturile, şi ştim că între rudele nevesteĭ sale se afla „un om cu multe cunoştinţĭ: Udrişte Năsturel". Iar mai departe [4]), vorbind despre starea în care se afla cultura slavonă în seculul al XVII-lea şi despre influenţa propagandeĭ l terane şi calvină din Ardeal prin tipărire de cărţĭ bisericeştĭ în limba română, d. Iorga zice: „Dar pe accst timp, în mijlocul seculului al XVII-lea, „cartea românéscă prinsese temeiu în ţările române cu guvern propriu. Cărturariĭ „răspunseră de cea-l-altă parte a munţilor cu scriptură românéscă curată, cu pra„voslovie drépţă în limba naţională, cărţilor bănuite ce veniaŭ din Ardeal....." Literatura română „fu ocrotită la început de boierĭ marĭ séu înalţĭ clericĭ, ultimiĭ „represintanţĭ aĭ culturiĭ slavone şi înainte-mergătorĭ aĭ timpurilor nouă. Astfel „ne apar, când străbatem acéstă literatură cu alt scop decât acel bibliografic sau „exegetic, traducĕtoriĭ, tipăritoriĭ şi patroniĭ de cărţĭ, care aŭ fost în *Ţéra Ro„mânéscă* Udrişte Năsturel şi Şerban Vodă Cantacuzino; iar în *Moldova* Mitro„politĭ vrednicĭ de uă veşnică recunoştinţă, cari au fost Varlaam şi Dosofteĭ, „luminĭ ale culturiĭ româneştĭ din timpurile lor".

In fine, vorbind despre esemplarul luĭ Boţulescu, scris în italieneşte, din Viéţa luĭ *Varlaam şi Ioasaf*, d. Iorga zice [5]): „Pe care (carte italienéscă) o stră„mută în românesce" dar care „o popularizase o-dată la Românĭ, fără ca Boţu„lescu să fi ştiut acésta, o veche traducere din *slavonesce* [6]), al căruĭ autor nu „era altul de cât *învăţatul* [7]) *Udrişte Năsturel* cumnatul luĭ Mateiu Vodă Basarab".

„Domniĭ românĭ, zice d. academician A. D. Xenopol [8]), văzêndu-se atât de „răŭ jefuiţĭ (de către Turcĭ, care le cereaŭ mereŭ banĭ), par pentru un moment a

---

[1]) *Revista noua.* III. No. 1, pag. 1

[2]) *Istoria literaturii române* în seculul XVIII Vol. II, pag. 613.

[3]) ibidem ibidem Vol. I p. 30.

[4]) ibidem Vol. I p. 414.

[5]) *Istoria literaturii române* în secolul XVIII, Vol. II, p. 509.

[6]) mai esact „din ellinéşte în slavonéşte şi românéşte".

[7]) În *Sate şi mănăstiri din România* la pag. 251 citim însă: „Odată stătea „aici (Fiirăşti) Logofătul Radul din vremea lui Mihai Vitézul (!?), care avea un „fiu învăţat în streinătate, *prefenţiosul pedant* Udrişte, Uriil, Orest sau Iorest, - îşi zicea în toate limbile şi în toate felurile, etc.". Cine poate explică această calificare de *prefenţios pedant* pe care d. Iorga o hărăzeşte lui *Udrişte?* Fiind-că îşi zicea în toate felurile!? (Vezi pag. 63 a *Revistei*)

[8]) *Istoria Românilor* Vol. VII p. 30.

www.dacoromanica.ro

„uita rivalităţile lor, şi se împacă chiar în anul 1644—1645, în care aflăm pe Lupu „numind pe Domnul Muntenieĭ *„fratele nostru Mateiu“*, în uă scrisóre către agentul „său din Constantinopol. Tot atuncĭ trimete Vasile Lupu în solie la Mateiu Ba- „sarab pe Mitropolitul Varlaam, când acesta descopere la cumnatul Domnuluĭ, „boierul Udrişte Năsturel, *catehismul calvinesc*“.

Şi, maĭ departe, d. profesor Xenopol zice [1]): „Anume la 1642 se tipăreşte „în Alba Iulia, un *catehism calvinesc*, care în 1643 se impune de către principele „Ardealuluĭ Gheorghe Rákóczy, mitropolituluĭ ortodox al Transilvanieĭ Stefan Si- „mionovicĭ. Acest catehism trece şi în Ţéra Muntenéscă, însă *numai întêmplător „şi într'un singur esemplar*, peste care dă Mitropolitul Moldoveĭ, Varlaam, în casa „boieruluĭ cărturar Udrişte Năstu-el, cumnatul luĭ Mateĭ Basarab, în anul 1644, „când fusese trimes de Vasile Lupu la Domnul Muntenieĭ, spre a pune la cale „împăcarea între eĭ“.

In urma acesteĭ descoperirĭ a urmat de sicur, între Mitropolit şi boier, sfa- turi întinse şi o analisare a conţinutuluĭ cărţeĭ în scopul de a combate învăţă- turile ereticilor: „Aparițiunea catehismuluĭ luĭ Rákóczy, zice d. Iorga [2]), provocase „o mişcare neobicinuită în biserica românéscă de dincóce de munţĭ. Fruntaşiĭ „culturalĭ aĭ Moldoveĭ şi Ţăreĭ-Românescĭ, — Mitropolitul din Suceava, Varlaam şi „Năsturel, cumnatul luĭ Mateiu Vodă—se sfătuise în privinţa primejdieĭ etc“. Aşia că în anul 1645 Mitropolitul Varlaam scoate de sub téscurĭ *„Răspunsurile la ca- „tehismul calvinescŭ“* ce se tipărise la Bălgrad în româneşte la 1642, după cum văzurăm maĭ sus.

La redacţiunea acestor *Răspunsurĭ* nu maĭ încape îndoială să nu fi contri- buit şi Udrişte, de nu cumva el va fi fost chiar autorul lor. Din prefaţa cărţiĭ se vede cât de multă scârbă şi amărăciune avea în sufletul luĭ vrednicul prelat şi păstor al turmeĭ cuvêntătóre din Moldova şi câtă nevoinţă şi sârguinţă punea el întru păzirea neclătită a credinţeĭ strămoşeştĭ.

„Reproducem [3]) aci un fragment din *Prefaţă*, aşa cum îl găsim în Şincai [4]), „zic domniĭ I. Bianu şi Nerva Hodoş:

„Iubiţiĭ mieĭ fiĭ! tâmplându-mi-se ést timp a fi în părţile Ţériĭ Româneştĭ „cu trébe domneştĭ şi a norodului, în Târgovişte, cu ceĭ maĭ de frunte şi maĭ „de-a firé vorbind, maĭ vârtos cu óre-care boiarin cinstit şi *slovésnic* şi a toată „destoinicia şi înţelégerea harnic, drept pravoslavnic creştin al doilea logothet şĭ „frate Doamneĭ a bun-luĭ credincios şi a luminatuluĭ Domn Ioannu Matheiu Voe- „vod cu mila luĭ D-zeŭ Domnul Ţériĭ-Româneştĭ, dumnéluĭ *Udrişte Năsturel*, ca- „rele ca un iubitoriu de învăţătură şi socotitoriu credinţeĭ ceiĭ drépte, în mijlocul „altor cărţĭ noao, ce mi-aŭ arătat, adusu-me-aŭ şi uă *cărţălue* mică în limba noastră „rumânéscă typărită, şi déca o am cetit, am văzut semnul ei scris catehismuş „creştinesc, carea o am aflat plină de otravă de moarte sufletéscă. De care lucru „iubiţiĭ mieĭ fiĭ! mărturisesc înaintea luĭ D-ḑeŭ cu firé mea că mare grijă şi multă „scârbă au cuprins sufletul şi inima mea, pentru care lucru, am chemat şi am „strâns săbor dintr'amândoao părţile şi den Ţéra Românéscă şi den Ţéra Mol- „doveĭ, nu atâta, că dóră să pótă ei clăti inima voastră, ce-ĭ întărită şi rădăci- „nată pre temelia cea bună şi tare a biséricei noastre pravoslavnice, cât cuget şi „socotesc când aĭ cu acéste minciunĭ şi amăgiturĭ, cu care cércă şi ispitesc în tot

[1]) *Istoria Românilor* Vol. VII p. 52.
[2]) *Nouă Revistă română*. Vol. IV p. 441.
[3]) *Bibliografie românéscă veche* p. 152.
[4]) *Cronica lui Şincai* t. III p. 45.

www.dacoromanica.ro

„chipul, să poată afla pre neştine prostan şi neştiutoriu, să-l sparie cu mărturia „sfinteĭ scripturĭ, care fără de cale le-au pus şi răŭ tălcuesc spre a lor perire. „Pentru acéia am socotit, că am o datorie mare, să fac răspuns şi să arăt strâm- „bătura şi tălcul cel răŭ al lor, etc. etc.".

Ca să se védă cât de marĭ eraŭ legaturile sufleteştĭ dintre vrednicul Mitropolit Varlaam şi învĕţatul boier Udrişte, acesta dedică Mitropolitului cartea *Imitatio Christi* tradusă din latineşte în slavoneşte, şi pe care o tipări la Mănăstirea Délului.

Despre acéstă traducere am arătat [1]) ce spune d. dr. M. Gaster, cartea însă nu a fost tipărită în 1633 ci în 1647.

Iată acum şi un estras [2]) din prefaţa cărţiĭ *Imitaţia luĭ Christos*: „Cu aju- „torul luĭ Dumnezeŭ şi cu porunca şi cu toată cheltuiala pré luminateĭ şi drept- „credincióseĭ prinţese, Doamneĭ Elena, stăpâna Ungrovlahieĭ transalpine, soţia pré „luminatuluĭ Domn şi Voevod Iŏ Mateĭ Basarab, cu ostenéla adevărateĭ sale rude „Oŭest Năsturel al 2-lea logofăt, tradusă acum din limba latină în limba slavona, „fu scósă la lumină din tipografia lor domnéscă, care se afla la Mônăstirea Délului. „In anul dela zidirea lumiĭ 7155, iar dela mântuirea lumiĭ 1647 luna April 15 „zile, s'a sfîrşit".

Acesta este titlul cărţiĭ dedicată Mitropolituluĭ Suceveĭ, Varlaam, de către traducător.

D. Stoica Nicolaescu în călătoria d-sale, din vara anului 1906, la Sfântul Munte, a aflat acolo un exemplar bine păstrat din această tipăritură şi a decalcat pentru noi *stema* lui *Udrişte Năsturel* pusă în capul cărţei. Reproducem aci interesantele ştiinţe ce ne-a transmis:

O carte românească din 1647.

(Imitatio Christi).

In călătoria d-sale la Sfântul Munte, în vacanţa anului trecut, d-l Stoica Nicolaescu, laureatul Academiei Române, descoperì pe lângă alte numeroase documente, şi *Imitaţiunea lui Christos*, tradusă de învăţatul literat *Udrişte Năsturel*. Apreciind importanţa acestei lucrări pentru istoria literaturei române şi dorind în acelaş timp a-mi procură ştiinţe cu totul nouă pentru *Genealogia Năsturelilor*, la care lucrez de aproape un sfert de veac, d-l Nicolaescu a studiat amănunţit *Cartea* şi a luat chiar desluširi numeroase pe care mi le-a oferit, iar eu le aştern acum acì.

In biblioteca mănăstirii sârbeşti *Hilandar* din Sf. Munte Athos se păstrează două exemplare din scrierea *Imitaţiunea lui Christos* sub numerele 101 şi 102. Actualul bibliotecar, — un călugăr învăţat, —

[1]) Vezi „Varlaam şi Ioasaf", Prefaţa.

[2]) Op. cit. de I. Bianu şi N. Hodoş, pag. 158—159.

www.dacoromanica.ro

părintele *Sava Hilandareț*, a publicat la Praga [1]), în 1896, o mică broșură: *Catalogul manuscriselor* și *tipăriturilor mănastirii*, și, în această broșură dă, la No. 92 și 93, o scurtă notiță, la pag. 89, și despre cele două exemplare pomenite mai sus (101 și 1 2). Această schimbare a numerotațiunei provine din rearanjarea Bibliotecii de către acest învățat călugăr.

Vom vorbi numai de exemplarul No. 101 care este mai bine păstrat și mai complet. Exemplarul este octav mic, legat cu scoarțe de lemn acoperite cu piele neagră.

Pe prima foaie se dă titlul cărței:

Кни́га ѡ Хв҃ѣ по
дража́нїи
Кожїею помощїю повелѣнїем ж и
вс҃ѣцѣмь и́ждивенїемь, прескѣтыѧ
с҃
а бл҃гочс҃тивыѧ кнѧгини Гнжды
Єлены, Нача́ницы Оу҃гровлахїи за
планє́нскоѧ. сѳпрѳжницы прсвѣ
плаго г҃пдара и воєводы Iw Ма҃
Ѳеа Басарабы. Трѳдолюбїемъ
своегѡ є҃ѧ йстагѡ сврѳ́вника Ѡре́ста
Настѳрела, вторагѡ, логодета,
ѡ латѝнаскагѡ на славе́нскїй ѩзы́къ
нс҃ѣ превеле́наѧ. из г҃ѳподарскоѧ
йхъ тѵпографїи и҃же в҃ Дѣлскомъ
Монастири, мїрѳ и҃зда́ сѧ.
къ лѣто, бы́тїѧ мїра. ѕѯрнє.
с҃
Єпиїа же мїра. ѕѧхмз.
мц҃а а҃пр́илїѧ дн҃ѧ є҃, сквр҃ши́ сѧ.

adică,

„Cartea despre *Imitațiunea lui Christos*, cu ajutorul lui Dumnezeu și prin porunca și toată cheltuiala a prea luminatei și bine cinstitoarei principese a Doamnei *Elina*, stăpânitoarea Ungrovlahiei Transalpine, soția prea luminatului Domn și Voevod *Iω Matei Basarab*, prin iubirea ei de osteneală și a adevăratei sale rude *Orest Năsturel* vtori Logofat, din limba latinească pre limba slovenească acum tradusă, din domnească lor tipografie care se află în *Mănăstirea Dealului*, s'a dat la lumină. In anul dela zidirea lumei 7155, iar dela mântuirea lumei 1647, luna Aprile 15 zile, s'a sfârșit.

Pe a doua față (verso titlului) vine stema Doamnei *Elina* cu inscripțiunea:

[1]) Sava Chilandarec, Rucopisy a starostisky Chilandarské. V. Praze 1896.

www.dacoromanica.ro

„*Elina,* cu mila lui Dumnezeu, stăpâna Ungro-Vlahiei."

O aquilă cu sborul jos și cu cruce în cioc stă pe o terasă. De gâtul ei este atârnat un scut purtând armele Ungariei-nouă (trei munți și o cruce patri-

Stema Doamnei Elina.

arhală). Un soare mișcător din unghiul dextru superior și o lună-nouă întoarsa în unghiul senestru superior însoțesc aquila. Suporți sunt doi lei. Scutul este timbrat cu coroana deschisă a vechilor Domni.

Pe fața 3-a: „Himnul de laudă către Doamna Elina."

Сѣ бл҃гочт҃ивѣйшей, нашей Нача́лници
добродѣтелей а҃вѣ вѣсѣхъ вит҃аници

—

Дахнѣ бжт҃вѣннаѧ а҃же и҃ ѣтерой
Бл҃года́ть, ц҃ци, сѣи́. е́диной мѣнной.

—

www.dacoromanica.ro

Крⷭтже ѡвѣй ѡврѣшн, рⷭвность вьлагаеши,
Крⷭтоно́сное, сⷭю, мїр҃ѹ предлага́еши

Жи́тїе, и҆мⷭже Хⷭ, дⷭесн҃ѡ подража́ши,
И тогѡ҆ неоу҆клонн҃ѡ, стоⷭйсⷭ сѣдр҃жа́ши.

Прⷭїемше нецⷭа҆наго, плⷭ, и҆зн҃врⷭе́нїа.
Ѡ҆дⷭѣаньх славенскаго, в҃ скⷭ҃ оу҆крашенїна

Доспⷭойны҆ оу҆во шⷭой, ѿ мѫжⷭе до́блⷭесши.
Блг҃да́рны҆ вⷭѣнцⷭей, не оу҆нывайте плⷭе́ши.

adică,

„A tot bine cinstitoarei stăpânei noastre,
Făcatoarei de bine vădită în toate lăcașele;

Cu dumnezeiască inspirație, care asemenea
Cu har împărătesei aceleia cu acelaș nume,

(Acelia) ce această cruce a aflat, acea râvnă pune
Prin purtare de cruce, lumei propovăduind:

Viață celor întru Christos la drept a imita
Și pe urmele acestuia neclintit a se ține.

Primind fructul fără de cruțare istovit
Îmbrăcat în haina de podoabă a limbei slovenești.

Destoinici pentru aceia de bărbătească virtute
Cununi de mulțămire nu încetați a-i împleti".

Pe fața a 4-a urmează prefața traducătorului adresată către Mitropolitul Sucevei *Varlaam*.

«Предосло́вїе,

Прⷭеѡсвⷭще́нномѹ
а҆ Бг҃о и҆збра́нномѹ, прⷭемѫдрⷭѣйшемѹ же
ѡ҆ хр҃тѣ ѡц҃ѹ, гⷭви гⷭви, Варла́амѹ.
Бж҃їю бл҃года́тїю Митрополитѹ
Соучⷭа́вскомѹ, и҆ вⷭсеⷭ Молда́вскомѹ
Земл҃ѧ а҆рхіе҃пѹ, теплⷭѣйшемѹ же
своемѹ вл҃цⷭѣ и҆ бл҃годⷭѣтелю и҆же до́лⷭѣ
пⷭи́санный, раболⷭ́пнⷭѣ кланⷭа́ѧ сⷭѧ,
ра́доватⷭи сⷭѧ глⷭе́тⷭ»

adică,

„Precuvântare

Prea osfințitului și de Dumnezeu alesului și prea înțeleptului întru Christos părintelui Domnului Domnului Varlaam, cu harul lui Dumnezeu Mitropolit al Sucevei și Arhiepiscop a toată țara Moldovei, și cu multă căldura Vladiciei Sale și făcătorului de bine, cele mai jos scrise cu servicii închină-se și bucură-te îți zice

www.dacoromanica.ro

Precuvântarea se sfârşeşte la pagina 13-a cu următoarele cuvinte:

«Здравствýй Ѿчѐ, Ѿцѣмъ, блгостыннѣйшїй,
Твоегѡ бг҃оѻзбр'аннагѡ
Прѣсщ҃енства,
ѿбóмгѡ спс҃éнїа
рачителнѣйшїй рáбъ,
Ѻ҃рéстъ Настvрéлъ
втóрый логоѳ҃т҃,
Оу҃гровлахїйскїѧ
земл҃ѧ.»

adică,

„Fi sănătos Părinte al Părinţilor cel prea binefăcător.

Al prea Sfinţiei Tale, de Dumnezeu alesul de ambele părţi, mântuire cată prea iubitul rob

Orest Năsturel, al doilea logofăt al ţării Ungrovlahiei".

Pe a 5-a foaie dela sfârşitul cărţii, citim următoarea notă:

«Бг҃ъ всѧ строѧщомъ
в҆ Трóйци ст҃ѣй слáвимомъ, чт҃ь, и҆ хвáла, въ
безконéчныѧ вѣ́ки вѣ́кы, а҆ кнáзъ нш҃емъ
прсвѣ́тломъ и҆ велúкомъ господáрь и҆ воєводѣ
Іо Мѧ́дéю Басарабѣ, съ прсвѣ́лою ѣ҃гѡ
с҃ъ жиш҃éницею, длъго лѣ́тный а҆ блгополу́чный
живо҃ и҆ нези́блемое дрꙗжáвство, и҆ побѣ́ды
на враги́: прѣсщенномъ же а҆рхиє҃п҃ъ нш҃емъ
Ѳеѡфилъ, длъгодѣ́ственнѣ слóво йстины
в҆ цр҃кви, въстóчкой в҆ мúрѣ и҆справлáти, Ѿ
всє сúлнымъ рукы
да подáстъ съ
Ѧ́минь...»

adică,

„Lui Dumnezeu a tot întocmitorul, Celui în sfânta Treime slăvit, cinste şi laudă fie în veacu ile cele fără de sfârşit, iar Domnului nostru, p ea luminatului şi marelui Domnitor şi Voevod *Iō Matei Basarab*, cu prea luminata lui soţie, viaţă lungă, şi fericită şi domnie neclintită şi victo.ie împotriva vrăjmaşilor, iar Preasfinţitului nostru Arhiepiscop *Teofil*, zile multe; cuvânt l adevărului în bise.icile Răsăritului în lume a îndreptà, din a tot puternicile mâini să se dea, Amin".

După aceasta urmează: stema smeritului traducător U(riil) N(ăsturel) Ѻ ot (din) F(ierăşti), care „s'a adaos aci spre pomenire:"

www.dacoromanica.ro

In *Arhiva istorică* [1]) nemuritorul Hasdeu, am văzut, zice că: „pe„cetea lui *Udrişte Năsturel* are lambrechinuri, coroană şi o figură după „regulile blasonului, fără a se puteà descifrà detaliile".

Stema logofătului Udrişte Năsturel.

Mulţumită d-lui St. Nicolaescu acum putem descifrà şi detaliile despre care ne vorbeşte vrednicul de amintire Hasdeu. Nu putem totuş precizà *smalturile*, căci la acea epocă nu se inventase încă semnele convenţionale ale iesuitului Petra Sancta:

„(Pe câmpul de aur sau argint) un leu (armat şi limbat) cu coada înno„dată trecută *en sautoir* şi o cruce (roşiă) între labe, şade pe o terasă (verde) „bătând un şarpe ce se ridică împotrivă-i. (Puterea şi credinţa bat necredinţa). „Scutul este timbrat cu o cască cu 3 zăbrele şi o coroană deschisă dela care cad în laturi fâlfâind lambrechinuri a căror smalturi nu cunoaştem. Ca vârf, un turn

[1]) Tom. I, No. 1, pagina 8.

www.dacoromanica.ro

deschis și „*ajourée* (poarta turnului și ferestrele sunt de altă coloare sau smalt decât turnul)".

Stema este înconjurată de o ghirlandă ovală în formă *de cartuș* însoțit de inițialele *V(riil) N(ăsturel)* Ѡ (ot) F(ierăști).

La urmă de tot se află notița:

„Pentru că ne-am trudit oameni cu greșeli și nevoiași . . . smeriții Proca „Stanciulovici, Radul Staicovici, Teodor Dumitrievici și micul Ivanovici".

Tot din porunca și cu cheltueala Doamnei Elena s'a tipărit și *Penticostarul slavonesc* [1]) în Târgoviște la 1649.

Dar dintre toate lucrările literare ale lui Udrișteă Năsturel cea mai de frunte este, fără contrazicere, *„Traiul și viața a prea cuvio-„șilor părinților noștri a lui Varlaam și a lui Ioasaf"* scrisă la 1649 dupre **elliněște,** *slovenește*, **rumânește.** In această lucrare, literatura românească se găsește cu totul la ea acasă, căci ne dă putința să apreciem însă limba vorbită în seculul al XVII-lea, iar nu o traducțiune recentă din limbi străine. In ea vom puteà constatà apoi evoluțiunea limbei dela un secul la altul, prin comparațiunea textelor, și modernizarea sau transformarea ce a suferit în cursul timpului.

Din această operă remarcabilă se află încă exemplare manuscrise prin seculul al XVIII-lea și începutul celui d'al XIX-lea chiar; conținutul este păstrat în întregime la unele din ele, ceeace va permite comparațiunea despre care vorbirăm mai sus, atât în privința limbei cât și în privința ortografiei.

Activitatea politico-religioasă a lui Udrișteă.

Vorbind [2]) despre *„Răspunsurile"* Mitropolitului Varlaam la *„Catehismul calvinesc"*, prea cucernicul protopresbiter, d. Simeon Popescu, profesor la liceul Lazăr, zice că Mitropolitul „aflând din întêmplare, la *Udrișteă Năsturel*, un *Cate-„hism calvinesc*, ochiul său ager întrevede îndată marele pcricol, ce acel catehism „cuprinde **nu** *pentru Românii din Muntenia și Moldova* **ci pentru cei din Tran-„silvania,** față cu cari, el, ca *Exarh*, avea o mare datorie. Și el își și împlinește „acéstă datorie, așa cum cerea gravitatea situațiuniĭ . .

„*Răspunsurile* la *Catehismul calvinesc*, nu aŭ fost menite pentru alțiĭ, *ci „numaĭ și special pentru mult strâmtoraților Românĭ ortodoxĭ din Transilvania... „Ortodoxia și naționalitatea română din Transilvania s'aŭ salvat prin interve-„nirea luĭ Varlaam".*

Fără a tăgădui meritele prea fericitului și marelui ierarh al Moldovei în această împrejurare, ca și în altele multe în care s'a ilustrat pentru apărarea credinței neschimbate și înrădăcinarea ei în sufletele drept credincioșilor ce păstorià, totuș, spre a fi în acord cu adevărul

[1]) Op. cit ibidem pag. 171.

[2]) *Istoria Bisericii Române*. 1903. București, pag. 47.

www.dacoromanica.ro

adevărat şi deplin, va trebuì să asociem prelatului pe învăţatul slovésnic cu care se concertase atât de mult în această privinţă. Căci Udrişte Năsturel urmăreà o politică religioasă naţională bine s'abilită între Domnul său Matei Basarab, de o parte şi papa Urban al VIII-lea de altă parte, şi ca probă că se interesà de soarta bisericii şi a naţionalităţii Transilvaniei este aflarea **numai la el,** şi, de sicur, nu din **întâmplare,** a unicului exemplar din acel Catehism în ambele ţări libere.

Udrişte, ca bărbat învăţat şi ca consilier intim al cumnatului său care erà, cum zice d-l Iorga, „mai puţin cult, om simplu de ţară, oştean, etc.", Udrişte zic, este adevăratul steajăr, adevăratul centru, împrejurul căruia gravitează întreaga cestiune religioasă din ţările locuite de Români.

Lupta în potriva calvinismului făcù ca Mateiu să se găsească de aceeaş parte cu Curia Romană, care urmăreà, la rându-i, şi unirea Românilor ortodocşi cu Roma catolică. Se pare că Mateiu înclinase spre unirea cu Roma pe bazele „definirilor conciliului dela Florenţa" [1] (1439), definiri cari, după cum se ştie, au rămas literă moartă. „El chiamă, zice d-l Ilie Bărbulescu, la sine pe croatul „catolic Raphael „Levakovic(i) spre a pregătì aceasta (unirea) şi spre a tipărì cărţi „chiar slavoneşti îndreptate" [2].

Va fi fost croatul chemat de Mateiu, sau va fi fost trimes de Papa în ţară spre a pregătì unirea bisericii noastre cu Roma, ne este indiferent. Ceeace ne preocupă acì este următoarea scrisoare latinească pe care fratele franciscan Rafael Levakovici, zis şi *Croatul,* o adresează lui Udrişte Năsturel şi din care se poate deduce seria de discusiuni ce trebue să se fi urmat atunci cu privire la mărturisirea Credinţei (Simbolului Credinţei). Scrisoarea mi-a fost comunicată de d-l Ilie Bărbulescu din disertaţiunea d-sale de sub titlul: *Contribuţiuni la Istoria Catolicismului la Români.*

„Fr. Raphael Chroata Ord. Min., S. P. Fr. de observantia, Sacrorum Illyricæ Ecclesiæ Librorum iussu auctoritateque Sedis apostolicæ in Urbe corrector.

„Perillustris ac Generose Domine *Uriel* sacrorum in Christo Jesu

---

[1]) Vezi, Ilie Bărbulescu, *Studii privitoare la Limba şi Istoria Românilor.* Bucureşti, 1902 pag. 180.

[2]) Fermendzin: *Acta Bulg.* p. 148—149: „Nicolaus episcopus Argis in Va„lachia, et suffraganeus Luccoriensis, retulit de principe Valachiæ ad unionem „cum sancta Romana ecclesia satis disposito..... juxta sac. concilii Florentini di„finitionem præfato principi demonstrare possit... sperat enim prædictus episcopus „hisce mediis dictum principem catholicum facere".

In privinţa lui Levakovici a se vedeà *Relaţiunile Principatelor cu Croaţia* de d-l Ilie Bărbulescu p.p. 14 şi 16.

www.dacoromanica.ro

dilectissimeque gratiam ab eodem Christo Jesu Dno Deo nostro in præsenti et gloriam in futuro.

„Veritatem illam Fidei, quam de æterna S. Spiritus processione, a magistro veritatis edocta atque ab apostolorum Principibus instructa credidit semper creditque et profitetur Sancta Romana Chatolica atque apostolica Ecclesia, mater et magistra omnium fidelium et totius Orbis Ecclesiarum, quamque ab omnibus Christianis salutem exoptantibus credere, suscipere ac profiteri necesse est; eo tempore quo non nulla mandata sanctæ Memoriæ Papæ Vrbani octavi, eiusdem S. Romanæ Vniversalis Ecclesiæ Pontificis Maximi apud Excellentissimum Dominum Jo. Matthæum Bassarabbam Valahiæ Principem piissimum ac Magnificentissimum obibam, nobilitati Tuæ, *Vriel* humanissime, quantum et Tuæ et meæ gravissimæ patiebantur occupationes, a te provocatus, pro virili, libero intrepidoque animo evidentissime demonstravi, nec non Sacræ Scripturæ, sanctorumque Patrum auctoritatibus comprobaui et propugnaui, idemque cæteris quoque eiusdem Principis viris Primariis, pro opportunitate requisitus præstiti. Verum cum veri testimonia ea, auctoritatesque, quibus ego memoratam Fidei ueri.atem demonstrabam quisbusque insuper clarior etiam tibi reddi posset, in scriptis habere cuperes, neque ego pro tunc, (nam ut nosti), in Poloniam properabam, desiderio tuo satisfacere valerem, quam primum, fauente Deo, temporis opportunitatem nactus fuissem, velle tibi morem gerere, memini me promisisse. Cum ergo Deo Comite incolumis, Leopolim Russiæ peruenissem, atque optata sese mihi præbuerit commoditas, en tuæ humanitati promissi debitum pendo, veritatemque eandem, quam uiva voce coram asserui, scripto hoc interum affirmo absens, ne videlicet esse censear vel tui Debitor vel Proditor veritatis".

Iată traducerea:

„Fratele Rafael Croatul din ordinul Minoriţilor, din porunca şi cu autoritatea Scaunului Apostolic, corector în cetate (Roma), pentru supraveghierea cărţilor sfinte (de cult) ale bisericii ilirice.

Prea strălucite şi generosule, Domn *Uriel*, al celor sfinte întru Iisus Christos şi prea iubite, graţie (ţi vestesc) dela Iisus Christos Domnul Dumnezeul nostru pentru timpul de faţă şi glorie pentru viitor.

Pe acel adevăr al Credinţei, pe care dela veşnica pogorâre a Sântului Duh propovăduit de maestrul adevărului şi instruit (dat spre învăţătură) de cei dintâi (de frunte) între apostoli l-a crezut în totdeauna şi-l crede şi-l mărturiseşte Sf. Biserică romano-catolică şi apostolică, mama şi învăţătoarea tuturor credincioşilor şi a tuturor bisericilor din lume şi care trebue să-l creadă, să-l primească şi să-l mărturisească toţi creştinii cari doresc mântuirea; în acel timp când veni

www.dacoromanica.ro

cu o însărcinare a papei Urban al VIII-lea, de sfânta memorie, marele pontifice al aceleaşi sfinte biserici romane universale, la prea înălţatul Domn Iŏ Matei Basaraba prea piosul şi magnificul Principe al Ţării Româneşti, de tine întrebat fiind, am dovedit foarte clar, nobleţei tale, prea înţeleptule *Uriel*, atâta pe cât ocupaţiunile foarte însemnate, şi ale tale ca şi ale mele, îngăduiau pentru spiritul bărbătesc, liber şi îndrăzneţ (al tău), şi am arătat cu autorităţile sfintei scripturi şi ale sfinţilor părinţi şi am apărat (acea *adevărată* credinţă) şi acelaş lucru l-am făcut şi cu ceilaţi bărbaţi de frunte ai acelui principe, după prilejul întâlnirei.

Dar pentru că acea mărturie a adevărului, şi autorităţile prin care eu dovedeam amintitul adevăr al credinţei şi prin care mai ales puteà şi ţie să-ţi devină mai limpede, doreai s-o ai înscris (acea mărturisire) şi nu puteam să-ţi satisfac dorinţa atunci, pentru că mă grăbeam, precum ştii, să plec în Polonia, de îndată ce avui, cu ajutorul lui Dumnezeu, vreme favorabilă, voiam să-ţi îndeplinesc făgăduiala, după cum îţi promisesem. Deci, când cu conducerea dumnezeiască am ajuns sănătos la Lemberg în Rusia şi vreme liberă dorită mi s'a oferit, eată-ţi plătesc datoria Luminăţiei Tale şi acelaş adevăr pe care ţi l-am arătat cu vorba de faţă, din nou prin această scrisoare, absent fiind, ţi-l afirm, ca nu cumva anume să fiu socotit sau de datornic al tău sau de trădător al adevărului."

* * *

După cum aflăm din documente, *Udrişte* Logofătul a avut două soţii. Cea dintâia s'a numit *Maria* şi a fost fata Marelui Vornic *Vintilă Corbeanu*. Cu această jupăniţă *Udrişte* se căsători pe timpul lui *Alexandru Vodă Coconul* (1623—27), căci hrisovul lui *Duca Vodă*, din 24 Mai 1678, reprodus deja la pag. 217 a acestei *Reviste*, ne spune că *Ventil Vornicul* erà *încuscrit* deja cu *Radul Postel. Năsturel*, iar această încuscrire nu se puteà face decât sub domnia lui *Alexandru V.V. Coconul*. Din această căsătorie el avù un fiu *Mateiaş*, botezat şi înfiiat de Doamna Elena, căci „rămăsese *sărac* de maică-„sa numai de două săptămâni". Acest *Mateiaş Postelnicul* murì la etatea de 17 ani, după cum ne spune un document din 1665 Febr. 16.

In filiaţiunea dela S-ta Vineri Udrişte al II lea vtori Logofătul, nu figurează. Anul morţii sale nu-l cunoaştem; am puteà presupune însă că el trecuse peste 60 ani la moarte, fiind probabil născut pe la 1596. Documentele posterioare, de care dispunem, cu privire la fiul său *Radu-Toma*, nu mai pomenesc nimic despre părinte precum nu mai aflăm pe *Udrişte*, după 5 Mai, 1659, nici printre boierii divaniţi.

Retras dar „la satul său părintesc" din Fierăşti, el va fi continuat de sicur a se ocupà în linişte cu studiul, departe de zgomotul

www.dacoromanica.ro

societăţii în care numerà, firește mulţi admiratori, dar poate şi mai mulţi invidioşi; căci o reputaţiune căştigată prin muncă fără preget şi prin modestia care caracterizează spiritele distinse, o asemenea reputaţiune, meritată de altfel, se plăteà atunci, cum se plăteşte şi azi, destul de scump: nu de geaba s'a zis că „nimeni nu dă cu bulgări în plop".

Ce trebue să fi fost pe acea vreme, cu privire la atacurile nedrepte şi pasionate îndreptate împotriva lui Udrişte, ne putem da uşor seama azi, căci lucrurile nu s'au schimbat: patima rămâne aceiaş în toate timpurile şi la toate popoarele!

Asemenea oameni au neapărat detractori, fiindcă *meritele* lor supără pe invidioşi şi ştiut este că numai meritele cuivà sunt pricinuitoare de neajunsuri, numai ele atrag ura, invidia, patima, întocmai precum ferul atrage rugina.

Educaţiunea aleasă a lui Udrişte, situaţiunea lui socială şi mai ales sentimentele religioase atât de dezvoltate şi bazate pe dragostea către aproape, nu-i îngăduiau o linie de conduită sucită, întunecoasă şi neplăcută lui Dumnezeu. Udrişte a avut de sicur merite reale şi, prin urmare, şi detractori înverşunaţi.

Cam acesta a fost traducatorul lui «*Varlaam şi Ioasaf*», descris după faptele sale.

Fie-i pomenirea eternă!

Cea de a doua soţie, a fost jupaniţa *Despa;* nu ştim din ce neam va fi fost nici când se va fi însurat cu ea Udrişte. In orice caz el avù din această căsătorie un al doilea fiu, *Radu-Toma*, viitorul Mare Ban al Craiovei. Şi acesta a fost botezat de Doamna Elena.

Ambii fraţi se văd figurând în inscripţiunea de pe crucea dela Nămăeşti a lui *Udrişte Năsturel* din anul 7167 = 1659 Mai 5, deşi *Mateiaş* murise de mult.

Iată crucea:

Crucea dela Nămăeşti a lui Udrişte Năsturel.

Este de piatră (destul de gelivă), de coloare vânătă şi are o înălţime de aproape $2^{m},70$ afară de *căciula* care acopere, la partea superioară, crucea, şi afară de *blocul* sau rădăcina crucii. Suprafaţa scrisă are o lărgime de 370^{mm}. Braţele crucii încep la 440^{mm} dela vârf şi au o lărgime de 360^{mm} şi o lungime totală de 860^{mm}. Dela înălţimea părţii inferioare a braţelor se află o inscripţiune slavonă, în 18 rânduri, în care slovele au o înălţime de 85^{mm}. Grosimea crucii este de 250^{mm}. La partea superioară se află, în dextra, iniţialele **І Н** (Iisus Nazarineanul), iar în senestra **Ц І** (Ţarul Iudeilor); între aceste slove se află alte 2 iniţiale: **Ц̃ С**. Sub această inscripţiune a rândului superior se află două circonferinţe concentrice (diametru

www.dacoromanica.ro

Crucea lui Udriște Logofătul Năsturel dela Nămăești.

www.dacoromanica.ro

interior 210^{mm}, iar cel exterior 240^{mm}), pe suprafaţa acestui cerc sunt gravate iniţialele ЇС flancate de 2 stele cu câte 8 raze. In dextra cercului (în exterior) se vede С Н Ѣ apoi de desupt П şi subt aceasta un Ш sau Щ; în senestra. . . И, (?) de desubt Б. şi sub acesta З. . Rostul acestor iniţiale nu l-am putut află. Sunt iniţialele unor nume?

In mijlocul braţelor se află 4 circonferinţe concentrice şi anume: cea exterioară are un diametru de 490^{mm}; a doua 470; a trea 340^{mm}; iar a patra 320^{mm}. Pe suprafeţele limitate de aceste 4 circonferinţe se află următoarele inscripţiuni:

In interior, iniţialele ХС având la dextra Л в к. la senestra Іон d'asupra МѲ. şi jos МР: iniţialele celor 4 evanghelişti.

In exergă, cu litere înalte de aproape 55^{mm} se citeşte:

† „Днесь спасенїе нашемъ начало и вѣчнѣки таинѣе вденїе, сн̃ь „бжїи сн̃ь дѣвїе." adică: Azi începutul mântuirei noastre şi a veşnicei taine privighere, fiul lui Dumnezeu, fiul Fecioarei".

Pe braţul dextru, într'un segment de cerc, se află silaba iniţială, ИН, având deasupra şi dedesubt câte o stea cu 8 raze, iar pe senestru sfârşitul cuvântului, К Л, în acelaş chip, (νικᾷ = învinge).

In exteriorul acestor segmente se află: în dextra iniţialele М sus şi Р jos, iar în senestra Л sus şi Б jos.

Sub aceste inscripţiuni începe următoarea:

Проѝзволенїе wц̃а | и сѫпоспешéнїе сн̃а | и сѫвръшенїе с̃тго дх̃а | вьздвиже сѧ сьи̇ чс̃тни кресть | вь млвѣ и вь похвáло бг̃о | вещéнїе прс̃тїе вдц̃е Мá | рїе вь дни ЇѠ Михаи̇л Во | евод мл̃енїе рáби вжїю | жѕпан Ѹдриц̃е Деспà | и сн̃ви е̃г Матеи: Радѣл: Вьд | рьзи̇ сіѡ ѕво рдвѣ Во· вод | . . . ерен Влаикѣл. Дѣмитра | и сн̃ви е̃г Некѣла: Ѧнтонїе | . . . . Рад и сн̃ви е̃г Добра Ѧндреи | . . . : Воикà. Дѣмитра (?) за дни . . | . . . . Манѣ Цѡна. wт. | д̃. Дѣдюл: пис мц̃а маи̇ | е̃. дни влѣ. ѧзр̃з:

adică,

Cu vrerea Tatălui şi ajutorul Fiului şi săvârşirea sfântului Duh, înălţatu-s'a această cinstită cruce întru ruga şi lauda Buneivestiri a prea sfintei Născătoarei de Dumnezeu Maria, în zilele lui Iѡ Mihail Voevod, prin ruga robilor lui Dumnezeu jupân Udrişte, Despa şi a fiilor lui Matei, Radul. Şi s'a înfipt aceasta de rob . . . Hristos . . . . . Vlaicul ereu, Dumitra şi fii lui Necula, Antonie . . . pentru feciorii lui: Dobra, Andrei . . Voica, Dumitra, pentru zilele(?) . . . Manea Ţona din . . Dediul. Scrisă luna Mai 5 zile, în anul 7167=1659. (trad. St. Nicolaescu).

Crucea se găseşte azi înfiptă în curtea bisericii satului *Nămăeşti* din judeţul Muscel, în partea despre Miazăzi a bisericii[1]). Cine

[1]) Biserica este zidită în sec. XVIII-lea de *Gheorghe Rucăreanul* şi de fiul său *Nicolae* şi are hramul *sf. Nicolae*.

www.dacoromanica.ro

Piatra mormântală a Doamnei Despina, soția Radului vel Logofăt Năsturel.

www.dacoromanica.ro

şi când a fost adus-o şi pus-o acolo, nu se ştie; ceeace se ştie însă este că din timpurile mai vechi crucea era înălţată pe *linia* satului, cam în dreptul stradei ce duce la schit. De altfel, din inscripţiunea reprodusă mai sus se vede că nu avem a face cu o cruce de mormânt ci cu una comemorativă: va fi fost poate pusă ca hotar, sau la vreun puţ, de către jupân *Udrişte* Vt. Logofătul *Năsturel.*

Muntele *Mateiaş* dela Nămăeşti poartă numele Coconului *Mateiaş* Postelnicul.

GENERAL P. V. NĂSTUREL.

www.dacoromanica.ro

CERCETĂRI CRITICE

CU PRIVIRE LA

ISTORIA ROMÂNILOR

„VLAD I VOEVODUL BASARABIEI"

1396—1397

Există un document din 1396 [1]) din care rezultă că, în timpul domniei lui Mircea cel Bătrân, pe la acest an, un oare care Vlad reușise a îndepărtă pe acesta de pe tron și a-l ocupă el. Regretatul Hasdău [2]) identificase pe acest Vlad cu fiul lui Mircea, cu Vlad Dracul. Domnul Iorga [3]) a arătat că aceasta nu e cu putință de oarece în diploma din 1430 e vorba de Vlad (Dracul) un tânăr crescut la curtea regală din Budapesta, pe când Vlad din 1396 era însurat și avea copii, după cum rezultă din diploma Regelui Sigismund din 1397 [4]); și dealmintrelea, admițând că el să fi avut la 1396, când apucă tronul, cel puțin douăzeci de ani, pe la 1435, când ar fi urcat treptele tronului pentru a doua oară, ar fi fost cel puțin în vârstă de cincizeci și nouă de ani. Dar Vlad nu a putut fi, cum susține d-l Iorga, un simplu boer. Această posibilitate pe acele timpuri este exclusă. Dealtmintrelea sorgintea la care se referă d-l Iorga, deși nu o zice expres, este cronica sârbească care nu

[1]) Hurm. Doc. I, 2, 374. Documentul e datat „ipso die sancte et individe Trinitatis" care cade în ziua de 12 Iunie stil nou sau 7 Iunie stil vechiu.

[2]) Istoria critică a Românilor, București, 1875, I, 72—76.

[3]) Convorbiri Literare, XXXIV, I, 54.

[4]) Wenzel Gusztav, Stibor Vajda, Budapest, 1874, 101: „simulcum coniuge „necnon prolibus et tota familia".

www.dacoromanica.ro

spune că domnul pus de Turci ar fi fost unul din boierii țării, ci unul din viță, din dinastia țării [1]). El era dar din neamul lui Mircea, probabil un frate mai mic al său [*]).

Deasemenea nu putem admite părerea d-lui Iorga [2]) după care Vlad ar fi fost pus Domn deja în toamna anului 1394. Notița din cronica sârbească [3]) după care Sultanul, după învingerea sa la Rovine în 10 Octomvrie 1394 ar fi pus Domn pe unul din dinastia țării, se referă de sigur la Vlad — dar anul când a fost pus Domn, trebue să fie greșit, căci nu e admisibil ca Sultanul învins cu desăvârșire chiar după această cronică să fi putut pune un Domn contra învingătorului său Mircea. Evident că cronica din greșală pune acest evenimeut la 1394, pe când în realitate apucarea tronului de Vlad cu ajutorul Turcilor și sub protecțiunea Regelui Poloniei, nu avea loc decât în 1396 cum este adeverit atât prin diploma sa din acest an precum și prin aceea a Regelui Sigismund din 1397.

In cea dintâi, Vlad zice anume că a dobândit domnia *de curând „nuper"* de la Regele și Regina Poloniei [4]), iară în a doua, Regele Sigismund zice, vorbind de trecerea lui Stibor prin Țara Românească în toamna anului 1396 spre Nicopole, că Vlad fusese pus *atunci* «protunc» Domn de către Turci [5]), adică tocmai ca și Vlad în diploma sa. Dealtmintrelea dacă Vlad ar fi domnit cum admite d-l Iorga din 1394—1397, dacă prin urmare el ar fi fost Domn la 1395, când Mircea încheia tractatul

[1]) Edit. Bogdan.

[*]) D-l Stoica Nicolaescu, translator de limbele slave la Arhivele Generale ale Statului, o spune categoric - în articolul d-sale: *Două prețioase hrisoave dela Alexandru Vodă Aldea, fiul lui Mircea Vodă cel Bătrân* (1431—1435), — vezi *Revista din Iași* pe Mai 1908, a. I, No. 5, pp. 271—274, — că Vlad Vodă pretendentul este fratele lui Mircea Vodă cel Bătrân. Tot dela d-sa cunoaștem încă doui frați de ai marelui Voevod, necunoscuți până acuma, pe Stoica logofătul și pe Dobrișan vornicul. Care va să zică Radul Vodă cel Înțelept a avut cinci fii, pe: Dan Voevod, Mircea Vodă, Vlad Vodă, Stoica logofătul și Dobrișan vornicul.

[2]) Geschichte des rumänischen Volkes, I, 289.

[3]) Edit. Bogdan.

[4]) Hurm. l. c. 374: „presertim quomodo ipsi domini Rex et Regina *nuper* „Woyewodatum Bassarabie et dominia que in Regno Ungariae obtinemus".

[5]) Wenzel, op. cit. p. 99: „ubi iniquus Wlad Wayvoda *protunc* per dictos „Turcos ad Wayvodatum dictarum parcium nostrarum Transalpinarum intrusus „fuerat".

www.dacoromanica.ro

său de alianță cu Sigismund, neapărat că una din condițiunile acestui tractat, sau mai bine zis principala, ar fi fost reintegrarea sa pe tronul usurpat. Ei bine nu numai că nu e nici un cuvânt despre aceasta, dar din toată concepțiunea tractatului rezultă în mod nediscutabil cum că Mircea la acea epocă erà Domn netăgăduit în Țara Românească.

Vlad n'a apucat tronul decât după cucerirea Nicopolei Mici din 1395 de Sigismund în unire cu Mircea, în primăvara anului 1396 după cum rezultă din sus zisele diplome.

In vara târziu a anului 1396 Stibor intră în Țara Românească și după o luptă crâncenă în care Vlad este chiar rănit, îl bate și-l alungă; apoi Stibor și Mircea trec Dunărea și se întrunesc cu armatele creștine dinaintea Nicopolei [1]).

După această luptă nefericită, după care Vlad revenì în Țara Românească și reocupă tronul, în anul viitor 1397, Stibor revine în Țara Românească, asediază pe Vlad în cetatea Dâmbovițci, o ia cu asalt, prinde pe Vlad și-l trimite împreună cu soția sa și cu copii săi la Budapesta [2]).

Vlad dar în realitate a domnit din 1396—1397. De acea greșește d-l Iorga [3]) atribuind victoria repurtată la Posada în 1395 asupra lui Sigismund lui Vlad, pe când victoria revine tot marelui Mircea. D-l Iorga presupune că în diplóma lui Sigismund din 1408 [4]) în care se amintește de această înfrângere s'ar fi confundat Mircea cu Vlad. Această tălmăcire este imposibilă. Sigismund zice însuș anume că a fost atacat de Mircea care — adaoge el — alunecase de povârnișul vechei sale necredințe și al nerecunoștinței, ceace în nici un caz nu s'ar potrivì cu Vlad, căci acesta niciodată nu fusese supus Regelui Ungariei Sigismund, nerecunoscând de adevărat moștenitor al tronului ungar decât pe Vladislav Regele Polonici, ca soț al Edvigei.

CONST. M. KOGĂLNICEANU.

[1]) Wenzel o. c. p. 99.

[2]) Ibid. o. c. p. 100—101.

[3]) Gesch. d. rum. Volkes, I, 290.

[4]) Hurm. I, 2, p. 460: „in Alpibus Pazata dictis strictissimis indaginibus conclusa et obdurata multitudo Wlachorum *per ipsum Merche Waivodam in „pristinae infidelitatis ingratitudinisque viam relapsum*".

www.dacoromanica.ro

MOŞTENIREA LUI TUDOR VLADIMIRESCU

Tudor Vladimirescu lăsase, după tragica sa moarte, o stare modestă — binale, mori, fâşii de pământ şi vie, în cuprinsul celor două judeţe, în care mai cu seamă şi-a desfăşurat el vieaţa: Gorj şi Mehedinţi.

Rude n'a lăsat altele decât o mamă, o soră şi pe acel frate cu numele de Pavel, căruia i se ziceà în familie Papa [1]).

Menirea acestei averi, evaluată la 12.350 de lei [2]), o hotărîse el însuş odată, prin „diata" ce lăsase când erà să plece în Rusia [3]). Norocul nostru l-a ţinut însă mai departe în vieaţă, pentru marea lui

---

[1]) Intr'un *Pomelnic* al schitului Cioclovina, din Gorj, (asupra căruia mi-a atras atenţia d-l Al. T. Dumitrescu), păstrat la Ac. Rom., (ms. 3469), am aflat şi un pomelnic al luĭ Tudor Vladimirescu, din 1813, interesant pentru cunoaşterea neamului său:

„Pomealnicul Dumnealuĭ Slugerul[ui] Theodor. Comandirul Pandurilor. 812, Fevr[uarie], ot Cerneţĭ. sud Mehedinţĭ.

„Costandin. Ioana. Theodor. Papa. Costandina. Dimitrie. Martha. Manolache. Grigorie. Radu. Nicola. Iovana. Vladu. Ana.

„Acest Theodor au ajutat la sf[ă]ntul schit Čoclov[ina] cu tl. 100, la chiliile şi moara cĭa noao, prin mine Chi iac Ieroshi[monah] d[u]hov[nic] Čocl[ovina], pre care să cade a-l pomeni ca pre un ctitor, dupre cum şi până acum. 813: dech[emvrie] 31.

„Acestuĭ boiarĭ i-am fost d[u]hov[ni]c" [adaoge, mai târziu, însuşi ieroshimonahul Chiriac, ce prescrisese, de la 1 Februar 1812, acest Pomelnic al schitului].

Pe cealaltă pagină e însemnat, cu data anului revoluţiei, pomelnicul unui slujitor al luĭ Tudor, al cunoscutului Simion, care, în zilele acelea de groază, se va fi gândit astfel la ajutorul cel dumnezeiesc:

„Pom[elnicul] Dum[nealuĭ] Căp[itanul] Simion-al Dum[nealuĭ] Sl ig[e]r[ul] Theodor, maioru muscăl[e]sc. sud Mehed[in]ţĭ: Cernăţan — sud. Argeş: Piteştĭ: 821: Mart 22.

„Simion. Pătru. Andrei. Călina. Stanca. Ancuţa, cu tot niamu.

„Intr'această vreame a fost mare turburare în toată Ţara Rumăniască şi jafurĭ şi morţĭ, asiamenia şi în alte ţărĭ au fost, după cum ştim toţi, adecă mare amestecare şi peristasis al vriamii. Aprili".

[2]) V. C. D. Aricescu, *Acte justificative la Ist. revoluţiunii române*, p. 15.

[3]) *Ibidem*, p. 14.

www.dacoromanica.ro

faptă românească dela 1821. Şi atunci, săvârşindu-se prin trădare, moartea l-a surprins, se pare, fără a se fi gândit să lase iarăş pe hârtie cele din urmă voinţe ale sale.

Marele rol politic în care s'a aruncat, cu atâta curaj, un om sărac ca dânsul, îl va fi silit a se îndatorà şi astfel, multă vreme dela trecerea lui din vieaţă nimeni nu s'a arătat, pentru a reclamà modesta moştenire ce lăsà după dânsul.

Dacă moştenitori nu se ivesc, în schimb însă creditorii se ridică îndată.

Cel d'intâi e un Răducan Nicolau, sudit austriac, pentru care intervine, către sfârşitul anului 1822, „Comandiru ot Ruşava". In Decemvrie 1822, Ispravnicii de Mehedinţi scriu Logofeţiei Ţării-de-Sus în această pricină, alăturând şi scrisoarea Comandirului care, în puterea zapiselor de datorii dela „Teodor Vladimirescu", cerea, pentru suditul Nicolau, împlinirea dreptului său „dela clironomii numitului Teodor".

Logofeţia Ţării-de-Sus, după porunca Domnului, scrie însă ispravnicilor (la 2 Ianuar 1823) că „nu să face nici o urmare din partea Măriі[i] Sale pentru periusia lui Teodor, până nu să va da pentru-aceasta prea înnaltă împărătească poruncă" [1]).

Cum se va fi deslegat pricina, n'am putut aflà.

In anul acesta însă se ridică altă plângere. Ea are de obiect o moară a lui Tudor, de pe apa Topolniţei.

Boiernaşii şi neguţătorii din Cerneţi se jăluesc că, din pricina acestei mori, aceia a şcoalei şi altele, ale lor, au rămas fără apă. Ei cer să se oprească deci moara lui Vladimirescu, ca una ce a fost făcută mai în urmă, şi încă silnic, acolo unde nici odată n'a fost vad de moară.

O anaforà a boierilor, cu data de 21 Septemvrie 1823, aduce la cunoştinţa Domnului că, mergând ispravnicii în persoană împreună cu orăşanii, la faţa locului, „prin cercetare şi mărturii destoinice s'a făcut dovadă că moara şcoalelor cu 20 de ani mai înainte decât moara Vladimirescului erà făcută". Dar, „în răzmiriţa Ruşilor", când a ars oraşul Cerneţi mai tot, a ars şi moara aceasta a şcolii şi, Epitropia neavând bani spre a o clădì iarăş, a rămas vadul morii „făr'dă binà şi făr'dă zăgaz". Vladimirescu a cumpărat atunci 80 de stânjeni de loc, „din hotarul Severinului, dela moşneni", şi „fiind comandir de panduri, au năvălit cu tot judeţul de au făcut moara pe acei s[tîn]j[eni], luând din moşie streină apa, care erà să meargă la moara şcoalelor şi, făcând zăgaz tare, au adus-o la moara lui". Pe temeiul acestor

[1]) Arhiva Statului, condica 105.

www.dacoromanica.ro

constatări, boierii cer Domnului să dea voie jăluitorilor ca să taie zăgazul, pentru a-şi aduce iarăş apa la moara şcolii — prin urmare şi a lor [1]).

Intărirea domnească vine târziu, la 9 Ianuar 1824. Ea sună, răspicat, în aceste cuvinte:

„De vreme ce clădirea aceştii mori a Vladimirescului s-au făcut cu mijloc silnic, unde n-au mai fost altă dată moară şi este pricinuitoare de pagubă celor mai vechi mori, după pliroforia ce ne dau printr-această anafora D[u]m[nea]lor veliţii boeri, de aceiia poruncim D[umnea]v[oastră] ispravnicilor judeţului să să taie zăgazul acei mori a Vladimirescului, spre a merge apa la scurgerea ei, pă unde mergea şi maĭ nainte, până nu să făcuse acea moară de către numitul Vladimirescu" [2]).

*

Incurajaţi de buna voinţa boierilor faţă de dânşii — şi în această bunăvoinţă intră, poate, cevă din amintirea încă proaspătă a eroului ce se ridicase peste ei toţi —, orăşanii Cerneţilor fac în curând o nouă jalbă la Stăpânire. Boierii, bine înţeles, îndreaptă şi ei cuvenita anafora către Domn.

De data aceasta e vorba de o adevărată însuşire de avere străină, în sprijinul căreia se aduc însă, nu fără oare-care naivitate, argumente.

Afară de moara care începeà acum să umble iarăş, prin oprirea celei a Vladimirescului, fără stăpân, şcoala avea încă un simplu vad de moară, mai sus şi, neavând mijloace a ridicà acolo moară, şedeà vadul gol. Să se milostivească prin urmare Domnul şi să hărăzească şcolii lemnele acelei mori pustii a Vladimirescului, pentru ca „cu acele lemne ale morii lui Tudor să facă cum vor puteà acea moară a şcoalii, căci îndestulă pagubă au pricinuit moara lui Tudor la moara şcoalii, cu luarea şi împuţinarea apei, încât nici pe jumătate paguba nu se poate plătì cu lemnele morii lui Tudor, şi neavând cu cine să-şi caute dreptul moriĭ şcoaliĭ a să despăgubi". De altmintrelea scopul orăşanilor erà destul de lăudabil: cu venitul acestor două mori aveau să ţină ei dascăli la şcoală, „spre a nu le rămăneà copii(ĭ) făr' de învăţătură" [1]).

Domnul întăreşte şi anaforaua aceasta.

---

[1]) Semnează: Istrate Kreţulescu, Constandin Bălăceanu, Scarlat Grădişteanu, Ioan Ştirbeiu şi Dimitrie Bibescu.

[2]) Arh. Statului, Condica 107.

[3]) Arh. Statului, Condica 108. Anaforaua, datată din 6 Maiu 1824, e semnată de: Istrate Kreţulescu vel vornic, Constandin Filipescu vel vornic, Iordache Golescu, Ioan Ştirbeiu vel vornic, Dumitrache Bibescu vornic, Mihalache Racoviţă vel Logofăt.

www.dacoromanica.ro

Casa lui Tudor Vladimirescu în satul Vladimir.

www.dacoromanica.ro

Moştenirea lui Tudor Vladimirescu se risipeà astfel pe apucate şi nimeni, din puţina sa familie, nu se arătà spre a luà în grijă. Un creditor însă se va mai ridicà, târziu de tot acesta. *Imprejurările* îl scot la iveală, ceea ce ne face a crede că nu va fi avut tocmai temeinice drepturi nici dânsul.

*

Zece ani şi mai bine rămăsese părăsită această moştenire mică a marelui viteaz. Atunci, la sfârşitul anului 1831 [1]), orăşanii din Cerneţi, unde se aflau „acareturi" ale răposatului Sluger, îndreptează Marei Vornicii din lăuntru — ei învăţaseră doar bine drumul —, o cerere, pentru a li se da lor în stăpânire acele acareturi [2]), ca să le întrebuinţeze la nevoile şcoalei, ce erà să se întocmească, potrivit noualor aşezământuri regulamentare, şi în acel oraş. Ne putând dispune de averea cuivà, mai înainte de a se fi constatat, în mod public lipsa moştenitorilor de drept ai aceluia, Marea Vornicie dă atunci poruncă Ocârmuitorilor judeţelor oltene şi celor vecine cu Oltul — avem dosarul corespondenţei cu Ocârmuirea de Argeş [3]) —, ca să „publicuiască", în tot cuprinsul judeţelor respective, dacă se află vre un „firesc şi pravilnic clironom" al răposatului Sluger Tudor Vladimirescu. Cârmuitorul de Argeş sloboade atunci următoarea poruncă Supt-ocârmuitorilor acelui judeţ [4]):

„Către Supt-ocîrmuitorii plăşilor. 832, Ghenar 14.

Pă temeiu' poruncii Cinstitei Mari Dvornicii, cu No. 1798, atingătoare pentru nişte acareturĭ ale răposatuluĭ Sluger Tudor ot oraş Cerneţi, din sud Mehedinţi, nerămăindu-i nici un clironom, acei oroşanĭ au făcut cerere stăpînirii ca acele pomenite acareturi să li să dea supt a lor stăpînire, ca să le întrebuinţeze întru întocmirea şcoalei ce este a să aşăza şi într'acel oraş. Să scrie D(umita)li ca pă dată ce veĭ priimi această poruncă să publicuieşti, către toţi de opşte, că dacă să va fi aflând vre un firesc şi pravilnic clironom, să i să dea în cunoştinţă ca, până în soroc de patru luni, să să arate la stăpînire, căruia i să va da pomenitele acareturi întru a lui stăpînire, atîta numai să aibă dăstoinice ducumenturi, ca să poată fi crezut; iar când până la arătatul soroc, nu să va arăta, atunci Stăpînirea va înplini

[1]) V. porunca Marei Vornicii din lăuntru către cârmuirea de Argeş, n. 469 din 11 Mart 1832, în Dosarul Administrativ 1279 din 1832, la Arhiva Statului.

[2]) După diata publicată la Aricescu, Tudor aveà la Cerneţi: casa şi viile din deal, casa de zid şi patru „silişti" în oraş.

[3]) Dosarul citat mai sus (1279).

[4]) Dela Piteşti, Olt, Topolog, Loviştea, Arif, Argeş şi Gălăşeşti.

www.dacoromanica.ro

cererea pomenitului oraş Cerneţĭ, din sud Mehedinţi, iar acum de primirea şi cea întocmai urmare să trimiţi răspuns Ocîrmuirii" [1]).

Dosarul cu lucrările cuprinde unele răspunsuri [2]). In Argeş nu s'a aflat nimeni. Dar Ocârmuirea judeţului Gorj, unde Vladimirescu îşi petrecuse o bună parte a vieţii, acea din Dolj, vecină cu cea d'intâi, nu se puteà să nu ştie de rostul puţinelor rude ale revoluţionarului. Se descopere astfel nepotul marelui Tudor, feciorul fratelui său Papa, care, în vremea de până acum, murise şi dânsul. Văduva lui trecuse în altă căsătorie cu Dumitrache Golumbeanul şi nu îndrăznià a ridicà pretenţii de moştenire, în numele copilului nevârstnic, temându-se de datoriile ce puteà să fi lăsat Tudor. Trei „feţe de boeri" din Craiova adeveresc, în scris, identitatea moştenitorului. Rămâneà acum o ultimă formalitate de împlinit: trebuià să se încunoştiinţeze aceia cari ar fi avut vreun zapis de datorie dela Ţudor, pentru a se despăgubì din moştenire, înainte ca aceasta să treacă celor în drept. Atunci Marea Vornicie dă o nouă poruncă, aceloraşi Ocârmuitori. Cea către Ocârmuitorul de Argeş ni se păstrează, în dosarul amintit. O transcriem întreagă, pentru însemnătatea ce poate avea.

„Vornicia mare din lăuntru a Ţărĭĭ-Rumâneştĭ.
Otcărmuitoruluĭ judeţuluĭ Argeş.

„Asemănat cu porunca acestĭĭ Vornicĭĭ, dată şi către acea Otcârmuire, încă dela 28 ale trecutuluĭ Dechemvr(ie), supt no. 1797, în pricina cereriĭ ce au făcut obştea oraşului Cerneţĭ, din sud Mehedinţĭ, pentru nişte rămasurĭ ale răp(osa)t(u)luĭ slugeru Tudor Vladimirescu, ce au murit sterp, fiindcă din răp(or)tul otcîrmuiriĭ judeţuluĭ Gorj, cu no. 361 şi al judeţului Dolj cu no. 545, cum şi din înscrisul ce au dat la otcîrmuirea judeţuluĭ Dolj treĭ feţe dintre boeriĭ din Craiova, să dovedeşte pravilnic moştenitor un copil al răposat(u)luĭ Vistieru Papa Vladimirescu, frate cu Slugeru Tudor, care copil nevărsnic fiind să află supt creşterea unuĭ Dumitrache Golumbeanul, ce ţine de soţie pă muma numit(u)luĭ şi care să sfieşte a priimi acea moştenire maĭ înainte până nu va lua ştiinţă şi de datoriile care poate să aibă mortul Sluger,—drept aceia să scrie acei otcîrmuirĭ să să publicariseascâ prin suptotcîrmuitoriĭ plăşilor, în tot coprinsul acelui judeţ, ca orĭ cine va avea a lua datorie dela numitul răp(osa)t Slugeru Tudor, în soroc de patru luni să să arate la acea otcîrmuire, ca şi otcîrmuirea

[1]) Dos. citat.

[2]) „Niminĭ nu s'a arătat de rudenie" zice Supt-ocârmuitorul plaiului Loviştea; „am publicarisit la toţi de opşte şi nimini până acum nu s'au arătat", răspunde cel din Topolog.

www.dacoromanica.ro

să facă cunoscut Vornic(iĭ) cine sint aceia şi ce are să ia fieş-care, spre ştiinţă, căcĭ orĭ care până la numitul soroc nu să va arăta, să ştie că nu-ĭ va mai rămînea cuvînt de a mai cere cevaş, iară rămasurile numituluĭ Sluger să vor da moştenitoruluĭ şi nepotuluĭ său de frate." 1832, Mart 11.

Secsia 3-lea
Masa 2-lea
no. 469
Bucureştĭ.

Indată Ocîrmuirea judeţului invită pe supt-ocîrmuitori să facă publicaţia. Răspunsurtle sunt şi de data aceasta negative [1]).

Dacă în Argeş nu s'a aflat vre un creditor, iată însă că din alt judeţ s'a ridicat unul, „parucicu Makedonschi", cu zapis pentru o datorie de 21.903 lei. Marea Vornicie „scrie" prin urmare (ord. No. 1064, din 16 Maiu 1832) Judecătoriei judeţului Mehedinţi ca să scoată la mezat averea Slugerului Tudor Vladimirescu, în puterea zapisului pomenit [1]). Judecătoria face punerea la cale şi înştiinţează, în Iulie, Marea Logofeţie a Dreptăţii. Aceasta, la rândul său, face cunoscut Marei Vornicii din lăuntru că, în pricina vânzării averii lui Tudor Vladimirescu, a însărcinat cu punerea în lucrare a hotărîrilor pe „Vistierul Gheorghe [2]).

N. BĂNESCU.

---

[1]. E interesant acela al supt-ocîrmuitorului din Topolog: „de loc am şi făcut-o [porunca] la toţi cunoscută, şi nici unul nu s-au arătat până acum cu vre un zapis de datorii, iar de jăfuiţi strigă toţi." (rap. no. 217, din 12 Mart 1832):

[1]) Arh. Statului, dosarul administrativ No. 2773 din 1832.

[2]) *Ibidem*, adresa din 19 Aug., 1832.

www.dacoromanica.ro

O CARTE A LUI BALCESCU

D-l Al. T. Dumitrescu a găsit anul trecut la un anticvar un mic volum care fusese odinioară al lui Bălcescu. Vândut, împreună cu un catalog de opere istorice şi cu alte cărţi din biblioteca marelui scriitor, volumul de care ne vom ocupà înfăţişează un interes deosebit. Lăsând la o parte valoarea pe care o are fiece lucru rămas dela un om ilustru, scrierea cea rătăcită prin rafturile unui buchinist are meritul de a ne desvălui un colţişor din lumea gândurilor cari se deslușiau în mintea cea delicată, poetică, genială, a lui Nicolae Bălcescu, întemeietorul prozei literare moderne în România.

Cartea fiindu-mi dăruită mie de d-l Dumitrescu, am putinţa — mulţumită acestei alese gentileţe a prietenului meu—să o cercetez de aproape şi cu deamănuntul. Este legată în piele de culoare „fauve", cu împodobiri aurite — imprimate — pe cotor. Locul unde venià titlul este ros, şters, — cum de altfel sunt mare parte din cele două coperte. Cărticica asta se vede a fi fost citită, răscitită: un fel de „livre de chevet". E alcătuită din 225 pagine în 8⁰ mic (154$^{mm.}$ lung., 100$^{mm.}$ lăţ.) text + 4 pagini albe la început şi 5 la sfârşit.

E o culegere de maxime franceze, publicate, împreună cu traducerea lor germană, la Königsberg, în 1793, de către un lăcuitor al Varşoviei, Friedrich Schulz. Titlul este următorul:

Aphorismen | aus der | Menschen-Kunde und Lebens- | Philosophie; || Französich und deutsch herausgegeben | von | Friederich Schulz. || Eine Nachlese | zu | de la Rochefoucault's | bekanntem Werke. || Königsberg, | bey Friedrich Nicolovius. | 1793.

Cartea este imprimată la Berlin: *Imprimé chez Jean Frédéric Unger* e tipărit în josul paginei 224. Gedruckt bey Johann Friedrich Unger — se citeşte pe recto filei următoare.

Pe pagina primă a volumaşului, în josul titlului, este scris de mână probabil preţul volumului: 6 gl. [6 gulden].

Inainte cuvântarea e scrisă într'un spirit puţin cam pretenţios,

www.dacoromanica.ro

adică întocmai așà după cum judecă autorul ei titlul cărții care e în franțuzește: *Esprit des Esprits*. De altfel cugetările, în genul lui Vauvenargues și Joubert, sunt cu totul distinse. Insemnătatea lor ne explică marea dragoste pe care le-a arătat-o Bălcescu, după cum vom vedeà. Iată ce zice Schulz în precuvântarea (Vorerinnerung) sa:

Folgende Sätze, die ich dem erfahrnen Welt- und Menschenkenner zur Wiederholung, dem Denker zur Prüfung, und dem Wissbegierigen zum Unterrichte vorlege, machen den Inhalt eines kleinen Buches aus, welches, unter dem etwas gezierten Titel: *Esprit des Esprits*, son einem Ungenannten ist zusammen getragen worden. Man wird, glaube ich, finden, dass es wohl verdient, ein Pendant zu de la Rochefoucault's ähnlichem We ke genannt und demselben, wo nicht vordoch gewiss auch nicht nach – gesetzt zu werden.

Bey der Uebertragung dieser Sätze in das Deutsche, habe ich eben die Regeln zum Grunde gelegt, die ich befolgte, als ich jenes Schriftstellers Maximen in unserer Muttersprache ausdrükte. Ich bin überzeugt, dass sie bey Uebersetzungen von Schriften dieser Art die angemessensten sind, und ich würde mich sehr freuen, wenn sie von wichtigern Schriftstellern gebilligt und angewandt, und dadurch in ein Gesetz, zur Nachachtung für jedermann, verwandelt würden. Warschau, den 12ten Februar, 1792.

S.

Incepând cu pagina 5 și sfârșind cu 225, avem înaintea ochilor 358 aforisme ori maxime, rânduite în chipul următor:

Textul francez, imprimat în caractere italice, se găsește pe verso filelor; în față, pe recto foilor, se citește traducerea germană, tipărită cu litere latine obicinuite.

Din cele câtevà citări pe cari le vom face, se va vedeà dacă Fr. Schulz s'a ținut de făgăduiala din precuvântare în ce privește chipul de a traduce.

Venim acum la partea cea interesantă pentru doritorii de a completà cât se poate de mult amănuntele privitoare la vieața și preferințele lui Bălcescu.

D-l Alex. T. Dumitrescu a comparat o serie de cuvinte scrise de mână pe paginele dela începutul și sfârșitul cărții, cu diferite manuscrise ale lui Bălcescu și a constatat că ele au fost scrise acolo de însuși marele istoric.

Aceste cuvinte alcătuesc un fel de indice alfabetic — incomplet de altfel — al cugetărilor mai de seamă sau cari au interesat mai mult pe Bălcescu în acest volum.

Pe recto filei 2 albe el a scris, în două coloane, următoarele:

www.dacoromanica.ro

P

p.

préjugés 14
plaisir (ceux qui refusent de nous faire) 24
plaideurs 34
projets 40
personel (c'est permis) . . 236

Q

R

pag.

raison 6
reputation *[sic]* acquise . . 18
riche 22
raisoner 32
reputation *[sic]* 38

S

sciences 28
secrets 38

Pe verso acestei foi găsim urmarea:

T

la page

tranquilité d'un état . . . 10
taxes 14
trompent (ceux qui) . . . 26
trone *[sic]* 42

V

p.

vertu 8
vertueux 10
vertu 20
vérité 24
vertu 28
verité et aparence . . . 36
vivre (coment il faut) . . 236

U

X

Z

La sfârşitul cărţii pe verso filei care poartă pe recto drept număr de paginare 225, găsim iarăş scris:

A

pag.

ambition 126
Amour propre 8
idem 10
Amant 16
Art de cacher une sotise *[sic]* 16
Amis 20
Amitié 24
Amour 28

B

beauté 20

www.dacoromanica.ro

Pe recto paginei următoare:

C

p.

chemin (le) de la gloire . 14
chefs des sectes . . . 18
chagrin 36

d

dangereuses (choses a aprendre *[sic]* 12
devoir (des femes) 16
le declin de l'age *[sic]* . . 18
divorce 20
discours 40

E

page

esprit 8
esprit et jugement 16
educations *[sic]* 236

f

favoris 12
feme . . . . . —
idem 22
feme honête 26
faveur (homes en) 32
femes (jalouses) 34
feme (qui a des principes). 36
femes dereglées *[sic]* . . . 40

Pe verso aceleiaş file:

G

p.

graces (les) 12
gens qui n'ont qu'une | sorte d'esprit 30

H

home de courage 6
Homes grands . . . . . } 8
homes sans esprit . . . . }
homes habiles . . . . . }
Heros *[sic]* . . . . . [12]
Homes *[sic]* que nous considerons *[sic]* 18
Hm. qui flate *[sic]* le peuple. 22
Homes bornés 22
honeur 30
Histoire 32
home d'esprit et de genie *[sic]* 34
honeurs 35
home satisfait de lui même. 38

I

p.

imagination 16
Institutions mauvaises . . 22
S'instruire 26
Ignorance et sotise . . . 40

J

justification 30

K

www.dacoromanica.ro

In sfârşit pe recto celei de a doua file albe:

L

p

Liaisons vieilles 24
louanges qu'on se done.

M

modestes (perssones) *[sic]*. 14
modestie des beaux esprits 18
manieres *[sic]* (polies) . . 26
modestie 26
memoire *[sic]* 34
miroir 35
medecin *[sic]* 236
monde 42

N

nature 30

O

p.

offense *[sic]* (ceux qui) . 10
oreille 42

După cum se vede, Bălcescu vroià să alcătuiască un indice alfabetic după ideile principale. Incepuse a face această muncă, notând, întâiu, pe patru pagini albe finale, observările dela A până la O. Continuase apoi pe filele începătoare. Lasă loc alb în jurul fiecărei serii, pentru a le completă. Unele litere nu au nimic scris sub ele. Cele mai multe au fost notate întâiu cu creionul; pe deasupra s'a scris în urmă cu cerneală. Q, R, T, U, X, Z, C, K au rămas însă aşà cum au fost scrise în primul minut: creionate.

Cercetarea nu pare a fi trecut dincolo de pagina 42 decât de două ori. Cele puse la pagina 236: „personel (c'est permis)", „vivre (coment il faut)", „education", „medecin" se găsesc în realitate pe pagina 216. A doua notare dincolo de pagina 42 e: ambition...126.

In graba scrierii, adnotatorul cărţii înseamnă literile duble prin câte un singur caracter având o bară deasupra, după sistemul întrebuinţat de unii Germani. Bălcescu nu prea se îngrijeşte de accente şi scrie: reputation, trone, age, educations, dereglées, Heros, considerons, genie, manieres, memoire, medecin.

Foile volumului se găsesc îndoite la paginele 10, 22, 38, 48, 54, 56, 58, 60, 72, 80, 82, 104, 112, 126, 150, 158, 160, 162, 164, 166, 168, 188, 196, 212, adică la cugetări notate în indice şi la altele asemănătoare cu ele.

www.dacoromanica.ro

Iată vreo câtevà din aceste maxime:

1. *La raison ne parle ordinairement aux passions que lorsqu'elles se taisent. Elle ressemble à ces petits chiens grogneurs qui aboient après les grands chiens. Si les grands chiens passent leur chemin, le bichon jappe toujours; si les grands chiens se retournent le bichon s'enfuit.* [pag. 6]

1. Gewöhnlich spricht die Vernunft nur dann zu den Leidenschaften, wenn sie ruhen. Sie gleicht kleinen Kläffern hinter grossen Doggen. So lange diese ihren Weg gehen, belfern jene. Kommen jene zurück, so fahren diese erschrocken auf die Seite. [pag. 7]

E de observat nu numai că Bălcescu scrie numai franţuzeşte şi că se referă exclusiv la textul francez [cf. paginele cu numere pare: pe verso] ci şi faptul că filele sunt întoarse doar în spre paginile franceze. Aşà dar în cele câtevà exemple ce vom mai citâ o să reproducem, aproape pretutindeni, doar forma primă, franţuzească.

Pe pagina 10, aforisma 9, – notată de Bălcescu în indicele său, – sună astfel:

La tranquillité d'un État ne prouve pas toujours le bonheur des sujets. Dans les gouvernemens arbitraires, les hommes sont comme les chevaux qui, serrés par les morailles, souffrent, sans remuer, les plus cruelles opérations. Un coursier en liberté se cabreroît au premier coup.

La pagina 22, aforisma 35:

Celui qui tire trop souvent son chapeau au bas peuple, expose beaucoup sa tête sous un tyran.

La pagina 54, aforisma 102:

102. *La Cour est une compagnie de mendians bien élèves et bien vêtus.*

102. Ein Hofstaat ist eine Gesellschaft von wohlerzogenen und wohlgekleideten Bettlern.

La pagina 56, aforisma 105:

Parler beaucoup et bien, c'est le talent du bel-esprit; parler peu et bien, c'est le caractère du sage; parler beaucoup et mal, c'est la manie du fat; parler peu et mal, c'est le malheur du sot.

O dublă notare cu creionul atrage atenţia asupra cugetării acesteia.

Pe pagina 84, aforisma 159:

Le sage se prête au monde, il se livre à la solitude.

Pe paginile 104—106, aforisma 198:

Un sot dans l'élévation est comme un homme placé sur une éminence, du haut de laquelle tout le monde lui paroît petit, et d'où il paroît petit à tout le monde.

Pe pagina 120, aforisma 227:

Combien d'hommes passent pour discrets qui ne savent à qui parler.

www.dacoromanica.ro

Pe pagina 126, aforisma 235:

Il en est de l'ambition, comme du feu qui se nourrit également des matières les plus viles et des plus précieuses.

In sfârşit un ultim exemplu, însemnat cu o dungă de creion de Bălcescu: Numărul 355, pe paginele 216 şi 218:

La Nature est aux prises avec la maladie. Un aveugle, armé d'un bâton (c'est le médecin) arrive pour les mettre d'accord. Il tâche d'abord de faire leur paix; quand il ne peut en venir à bout, il lève son bâton sans savoir où il frappe. S'il attrape la maladie, il tue la maladie; s'il attrape la Nature, il tue la Nature.

Astfel mulţumită acestui preţios volum vedem pe autorul *Istoriei Românilor sub Mihaiu-Vodă Viteazul* şi al *Cântărei României*, petrecând minute plăcute în tovărăşia unor cugetări de seamă. Delicateţa şi fineţa culturii franceze atrăgeà deci mai mult decât ne-am închipui pe acest mare scriitor. Timpul petrecut în Paris, la Ville d'Avray şi la Hyères au fost ca o desăvârşire a influenţei simţite de multă vreme. Atunci isprăvì şi publică el *Cântarea României*, atunci scrise el în întregime *Istoria* vieţii şi vitejiilor celui mai mare voevod al nostru.

In legătură cu cestiunea de a ne da seamă despre tot ce preferià Bălcescu, despre felul cum trăise în anumite momente, am încercat în vara lui 1909 să găsesc la Ville d'Avray, casa în care lăcuise el. Orăşelul acesta,—aşezat între parcul St. Cloud, lacul şi pădurea învecinată, — locurile pe unde trăiseră Balzac şi Corot, trebue să fi impresionat în chip adânc pe Bălcescu. La Primăria locală, secretarul mi-a spus că e aproape imposibil de găsit urmele unui lăcuitor străin de pe la 1851. Chiar dacă Prusienii în 1870 ar mai fi respectat cevà, totuşi archiva Primăriei nu ne-ar fi slujit la nimic, de oarece obicinuita declaraţie de domiciliu a unui om venit din alte părţi nu e în vigoare decât de pe la 1882. M'am mulţumit să'mi închipui — doar — pe nesemuitul scriitor sub farmecul dimineţelor din Ile-de-France, punând în frazele şi în cugetările lui ceva din măreţia şi în acelaş timp delicateţa spectacolelor pe cari natura şi viaţa împrejmuitoare le desfăşurau înaintea ochilor şi a minţii lui.

Volumul acesta de cugetări alese pe cari el vroià — probabil — a le traduce în româneşte sau pe cari ţineà să le aibă în vedere pentru vre-o lucrare viitoare, dintre cari multe vor fi fost citate şi discutate la întrunirile societăţii *Frăţia*, şi cari în orice caz i-au frământat firea, e o nouă dovadă lămurită despre cultura lui cu totul tranceză. Se dovedeşte în acelaş timp că Bălcescu erà o inteligenţă de frunte, duşmană unilateralităţii, prietenă lucrurilor ca şi ideilor distinse şi felurite.

N. I. APOSTOLESCU.

www.dacoromanica.ro

LETOPISEȚUL ȚĂRII-RUMÂNEȘTI

— Urmare —

Io. Constandin Brâncoveanul Basarab Voevod începù a căutà de rândul țării și de așăzământul domnii. Și trimise la Inpărăție pre Pârvul Cantacozino vel logofăt și pre alți boeri de i-au adus caftan și steag de domnie [1]).

Și într'acea vreme iar s-au ridicat Turcii cu mare oaste și au mersu asupra Nemților. Și au venit și sultan Suleiman înpăratul turcescu până (în) Sofiia dela Solun. Poruncind Înpărăției de au mersu și Costandin Vodă cu oștile lui până la Rușava, de au dres cetatea dela Cladova și cetatea dela Rușava. *«De aici naînte s'au scris după alt letopiseț».*

Deci venind și Viteranie ghinărar cu câte oști erà în Ardeal, ca să meargă unde erà oștile nemțești la apa Nișului, iar Turcii nu l-au îngăduit, ci i-au eșit înnainte, și s'au lovit cu dânșii în șăsul Logoșului, și s'au bătut 5 ceasuri și au fost izbânda Turcilor: că erà Turcii 80.000, iar Nemții au fost numai 8.000. Și au căzut în războiu dintr'amândoao părțile 18.000 și s'au aflat răniți 1.700. Și au perit căpiteniile turcești inicer-agă și arnăut-pașa cu totul, și pașa dela Brusa și pașa dela Nicopoe. Iar din căpiteniile nemțești au perit Viteranie ghinărar și Antonie colunel și mulți căpitani.

Iar când au fost la Avgust 4, leat 7197 (= 1689), făcutu-s'au mare războiu de Turci și de Nemți la apa Nișului, și au fost izbânda Nemților, iar Turcii au fugit cu mare rușine. Atuncea au luat Nemții cetatea Nișului și cetatea Diiului. Și fiind cap oștilor nemțești un prințip mare, au așăzat oști întrânsele, iar el cu oștile lui s-au întorșu și au venit până la Cladova, scriind cărți la Constandin Vodă de frăție și de priiteșug, și priimind Costandin Vodă i-au trimis multe daruri scumpe.

Și așà purcese și Costandin Vodă dela Cerneț să vie în țară la scaunul lui, și sosind la Olt la sat la Brâncoveni, au tăbărât acolea. Și venì veste că au intrat prințipul cu oștile lui aicia în țară. Aceasta

[1]) Aci se oprește povestirea domniilor Țării-Românești din letopisețul de față. Continuarea o dăm după alt manuscris ce se află în Biblioteca Academiei Române la n-rul 269 și care are legătură cu cel publicat până aci.

www.dacoromanica.ro

auzind Costandin Vodă să întristă şi trimise boeri cu cărţi cu mare rugăciune, ca să nu treacă cu oştile prin ţară, că iaste o ţară săracă şi prădată de Turci şi de Tătari. Iar el nimic n'au băgat în seamă rugăciunea, cè au venit prin mijlocul ţării, şi au dat voe oştilor să jăfuiască ţara. Şi atâta jaf aù făcut cât au luat tot ce au găsit, jăfuind ţara şi mănăstirile şi bisericile, până ce au sosit la Rucăl în hotarul Ţării Ungureşti; şi acolo s-au întimpinat cu alt ghinărar anume Aizer, şi cu Constandin Bălăceanul, ginerile lui Şărban Vodă, cu multe oşti nemţeşti. Deci prinţipul au trecut în Ardeal, iar Aizer şi cu Constandin agă Bălăceanul au venit în ţară. Atuncea Constandin Vodă sosind la scaunul lui în Bucureşti, îi veni veste, că au întrat acei Nemţi în ţară şi au venit până la Târgovişte; şi numai decât au eşit din scaun înpreună cu toţi boerii şi au mersu până în lunca Plătăreştilor. Iar Aizer ghinărar înţelegând de aceasta, trimise carte la Constandin Vodă, ca să vie, să fie dinpreună cu dânşii şi să să lepede de Turci. Aceasta văzând Costandin Vodă, s-au sfătuit cu toţi boerii lui ce vor face. Deci o seamă de boeri îndemnà pe Costandin Vodă să să lepede de Turci, iar o seamă de boeri n'au vrut, ce au zis: că de să vor închinà Nemţilor, Turcii şi Tătarii vor robì ţara şi vor răpune ţara şi nici un folos nu vor aveà de Nemţi. Şi trimiseră carte rugându-l ca să să ducă din ţară, făgăduindu-i multe daruri şi înştiinţându-l şi de Tătari că vin asupra lor şi asupra ţării să o robească. Iar Aizer ghinărar nu vrù să să ducă, cì şădeà jăfuind ţara. Deci apropiindu-se Tătarii de ţară, Costandin Vodă foarte s-au întristat şi numai decât au venit la târgul Buzăului înpreună cu Doamna şi cu toţi boerii cu jupânesele lor, şi de acoleà au trimis pre Doamna înpreună cu toate jupânesele boerilor la mănăstire la Brad, iar el cu boerii şi cu puţinei oameni au încălecat şi au eşit înnaintea Sultanului, închinându-se lui cu mare plecăciune şi cu multe daruri. Aceasta văzând Sultanul cunoscù că nu iaste Costandin Vodă hain, ce iaste slugă dreaptă Inpăratului, şi să făgăduì, că nu vor robì Ţara, ce numai ce vor merge asupra Nemţilor de-i vor gonì din ţară. Şi slobozì pre Costandin Vodă ca să miargă la scaunu-ş cu pace. Deci Costandin Vodă s-au întorsu dela Sultanul şi au mersu iar la târgu la Buzău, de au fost în zioa de Bobotează, Ghenarie 6, leat 7198 (=1690). Şi de acolo cu porunca Sultanului au venit iar la scaunul lui la Bucureşti cu toată boerimea şi cu toată curtea lui. Iar Aizer ghinărar şi cu Costandin Bălăceanul înţelegând de venirea Tătarilor, nu mai decât s-au ridicat cu oştile lui, şi au luat şi pre Doamna lui Şărban Vodă cu feciorii ei şi cu toată avuţiia ei, şi cu mare frică au trecut în Ţara Ungurească la Braşov, trimiţind o seamă de Nemţi la mănăstire la Bistriţă, de au luat câtă avuţie au avut Doamna lui Şărban Vodă

www.dacoromanica.ro

acolo; și au trecut și aceia în Țara Ungurească, și ernară acolo. Iar când fù primăvara, începură Nemții a să gătì ca să vie iar în țară, mai mult dentru îndemnarea Bălăceanului. Iar Turcii înțelegând de aceasta, să gătiră cu mare oaste, și trecând Dunărea pre la Giurgiov, și Tătarii venià pen țara Moldovii, ca să treacă toți în Țara-Ungurească. De aceasta simțind Nemții nimic nu să mișcară, socotind să lase pre Turci și pre Tătari să intre în Țara-Ungurească, și acolo să-i ocolească de toate părțile și să-i tae. Care sfat nimic nu le-au folosit, că fiind Turci mulți 40.000 și Galgà sultan cu 30.000 de Tătari, au întrat în Țara Ungurească, și au robit-o foarte rău. Iar Nemții fiind numai ca la 9.000, făcură mare războiu la leat 7198, (=1690), și fu izbânda Turcilor. Și la acest războiu au perit Aizer Ghinărar și Costandin Bălăcean, și periră și Turci mulți în războiu și la înturnătoare pren plaiuri pre la trecători.

Iar când au fost la leat 7.200 (=1692) să rădicară Turcii cu mare oaste și merseră iar asupra Nemților, și la Mai 5 făcură mare războiu. Atuncea au luat Turcii Belgradul dela Nemți, poruncind Inpărățiia de au mersu și Constandin Vodă cu oștile lui până la Cerneți, și de acolo iar s-au întorsu la scaunul lui, și domniià foate bine și cu pace. Și în domniia lui multe mănăstiri și biserici au făcut și au înoit. Și s-au apucat de au dres casele domnești din Târgoviște. Și au făcut în oraș în București o mănăstire foarte mare și frumoasă, hramul ei, sfântul marele mucenic Gheorghie; 2) altă mănăstire iar în București, hramul ei Sveti Sava; 3) o mănăstire peste Olt ce să chiamă Hurezi; 4) o mănăstire ce să chiamă Polovraciul; 5) o mănăstire și casele domnești dela Brâncoveni; 6) o mănăstire la Râmnicul-Sărat și alte biserici multe. Și au făcut și în târg în Focșani 2 cișmele cu apă prea bună cu multă cheltuială, una la Munteni, alta în Moldova, și alte multe bunătăți și milostenii au făcut aici în țară și la Ierusalim, și la Sinaia, și la Sfetagora,' și domniià foarte bine, și au făcut avuție multă. Iar când au fost la leat 7207 (=1698), Septemvrie 13, Miercuri, ca la al șaptelea ceas din zi s-au făcut eclipsis, adecă perire soarelui. Intr'această vreme au luat Leșii Camenița cu mare războiu dela Turci. Iar când au fost la leat 7219 (=1711) stricară pacea Turcii cu Moscalii, și începură Turcii a face gătire mare de oaste, și făcură pod peste Dunăre la Oblucița. Și să ridică și Țar Petru Alexieviciu înpăratulu Moscului cu toate oștile lui și veni asupra Turculuì, și la Mai 12, leat 7219 (=1711), intrară în Moldova, având legătură cu Dumitrașco Vodă Cantimir, domnul Moldovei, și cu Constandin Vodă, domnul Țării-Rumânești, ca să-i dea oști ajutor, și zaharea. Deci Dumitrașco Vodă nu aveà zaharea să dea pentrucă mâncase lăcustele tot feliul de rod în țara Moldovei într'acel an. Și încă într'o zi venind un Capigiu la

www.dacoromanica.ro

el cu 24 de Turci cu poruncă împărătească, el să spărie că vin să-l ià, şi noaptea puse de tâe pre toţi, şi a doo zi fugì la Moscali. Iar Constandin Vodă viclenindu-se despre Moscali, n'au vrut să le trimiţă zaharea, după cum făcuse legătură cu Ţar Petru, cì începù a da îndemnare Turcilor, să treacă Dunărea asupra Moscalilor să-i bată, dându-le înştiinţare, că numai 34.000 de Moscali sânt. Deci Moscalii fiind tăbărăţi la Prut la Ţuţura, fără nici o chiverniseală de zaharea, aşteptând să le trimiţă Constandin Vodă zaharea. Şi de acolo trimiseră un ghinărar cu 8.000 de Moscali strajă ca să păzească la pod, la Obluciţa, să nu treacă Turcii. Iar pre alt ghinărar cu 6.000 de Moscali îl trimise la cetatea Brăilii, care mergând împreună cu Toma Cantacuzino vel spătar, au bătut cetatea Brăilii şi o au sfărâmat. Şi fiind un paşă în cetate cu Turcii şi cu Bosnenii, au făcut mare războiu şi fură biruiţi Turcii, şi luară Moscalii cetatea Brăilii şi o prădară foarte rău. Deci fiind Vizirul împreună cu toate oştile la Obluciţă, grăbiră şi trecură Dunărea pre pod pela Obluciţă. Şi fiind un ghinărar neamţ cu 8.000 de Moscali strajă, începură a să bate cu Turcii, şi să bătură 4 ciasuri. Şi neputând Moscalii să mai stea de faţă, pentrucă erà Turci şi Tătari mulţi ca la 300.000, începură a fugì bătându-se cu Turcii foarte vitejaşte, până să amestecară în tabăra cea mare a Moscalilor unde erà Ţar Petru şi cu Şeremet, şi să bătură până seară. Şi la acest războiu au perit Turcii mai mulţi de 30.000, iar Moscalii au perit ca vro 2000. Deci fiind Moscalii tăbărăţi la un loc foarte rău de nu avea nici apă să bea, nici zaharea, fiind oastea foarte flămândă, că unii nu mâncase de 4 cinci zile, şi aşà fiind, când fù la Avgust [1]) leat 7219 (=1711), Duminecă, deteră războiu cu Turcii toată zioa până seară. Deci văzând Moscalii că nu le sporeşte, să rădicară noaptea, şi puseră tabăra într'alt loc, unde socotiră că va fi bine de războiu. Şi a doo zi, Luni, deteră războiu cu Turcii foarte tare, cât să spăriară Turcii. Deci Moscalilor fiindu-le frică, făcură pace cu Turcii, şi deteră cetatea Azacul şi Ocraina Leşilor. Şi aşà fù izbânda Turcilor. Şi atunci la pace, Dumitraşco Vodă Cantimir, stà tot în genunche înaintea lui Ţar Petru, să nu-l dea Turcilor, şi nu l-au dat; ci s-au dus în Ţara Moscului împreună cu Doamna şi cu coconii şi cu toată casa lui întreagă. Deci Ţar Petru porunci şi la ghinărarul cel ce luase Brăila, câţi robi Turci vor fi luat să-i sloboază şi el să lase Brăila şi să să ducă cu oştile la Ţar Petru împreună cu toate oştile lui. Şi s-au dus în ţara Moschicească. Iar Toma vel spătar văzând aceasta foarte s-au întristat şi numai decât dela Brăilă pribegì şi trecù în Ţara Ungurească. Iar Constandin Vodă

[1]) Loc alb în manuscris.

www.dacoromanica.ro

domniià foarte bine şi cu pace. Şi pornì firea ca să strângă avuţie multă, şi au scos în ţară multe biruri şi dăjdii grele, şi văcărit de toată vita câte 2 orţi, şi de tot numele omului iar câte doi orţi. Şi aducea rachiu şi vinuri stricate den venitul casii lui şi înpărţeà pre la neguţători şi pre la ţară cu preţ mare, şi puneà de plăteà în silă. Şi au făcut avuţie multă, şi au cumpărat moşie cu sate şi cu rumâni în Ţara Ungurească la târgul Sâmbetii, şi au dus multă avuţie acolo; aşijderea şi la Braşov şi au făcut case în cetatea Braşovului, şi au pus şi acolo avuţie multă, având gând ca să miargă şi el în Ţara Ungurească. Iar când au fost la leat 7222 (=1714) logodind Constandin Vodă pre un fecior al lui al treilea cu o fată a lui Vodă [1]) ce fusese domnu în Moldova, şi erà mazâl la Ţarigrad, trimise pre gineri-său Manolache vel agă şi pre fii-sa Bălaşa ca să aducă cocoana, şi să facă nunta după Paşti. Deci fiind Constandin Vodă părât la Inpărăţie de boerii lui cu multe feliuri de pâri, socotirà Turcii că în vremea postului celui mare şi în vremea nunţii va fi lucru cu îndemână să trimiţă fără veste şi să-l ridice cu toată casa lui întreagă să-l ducă la Ţarigrad. Şi aşà trimise pre un turcu mare anume Mustafa paşà, fiind priiaten vechiu lui Costandin Vodă, cu mare meşteşug, zicând că merge la Hotin, şi viind în Bucureşti zise: că are să se înpreune cu Constandin Vodă, fiindu-i priiaten, să-l vază, şi să treacă la Hotin. Iar Constandin Vodă nimic nu ştiià de acest vicleşug, ci au făcut mare cinste turcului aducându-l până la gazdă cu mult halaiu. Iar când fù a doua zi Martie 24, în Miercurea Paştilor, venì turcul în casele domneşti de să înpreună cu Costandin Vodă, şi scoase ferman de mazălie, şi luă domniia lui Constandin Vodă, şi îndată pecetluì vistieriia şi toate cămările şi dete pe Constandin Vodă cu coconii lui în seama boerilor şi a odobaşilor. Iar a patra zi, Vineri, Martie 26, îl rădică dinpreună cu doamna şi cu coconii lui şi cu toată casa lui întreagă şi cu toţi boerii lui, anume: Ianache Văcărescul vel clucer, cumnatasău, şi Şărban vel logofăt, gineri-său, şi Iordache Kreţulescul vel postelnic, iar ginere lui, şi Necula Moldoveanul, iar ginere lui, şi Neagul polcovnicul, iar ginere lui, şi cu multe slugi, şi i-au dus la Ţarigrad.

Iar aicea în ţară au rămas domnu **Io Ştefan Cantacozino Voevod,** feciorul lui Costandin stolnecul. Şi au rămas un turcu mare de le-au luat tot ce au avut şi le-au vândut. Iar pre Costandin Vodă, după ce l-au dus la Ţarigrad, l-au închis la Edicula, înpreună cu fe ciorii lui şi cu boerii lui. Iar când fù într'o zi scoase pre Costandin Vodă, şi pre fii-său Costandin cel mai mare la Bostangi-başà, şi-i puseră

[1]) Loc alb în manuscris.

www.dacoromanica.ro

la mare caznă, până ce spuseră toată avuţiia, şi deteră tot ce au avut. Şi găsiră Turcii avuţie multă la dânşii, bani, şi scule de aur şi de argint preţ ca de 10,000 de pungi. Şi câtă avuţie au avut în Ţara-Românească toată o luară Turcii; numai ce le-au scăpat avuţiia ce au avut la Veneţiia, la Sfântul Marco, şi ce au avut în Ţara Ungurească. Iar când au fost la Avgust 15, leat 7222 (=1714), la 2 ceasuri din zi, porunci Inpăratul de aduse pe Costandin Vodă, înnaintea Saraiului înpărătesc, înpreună cu 4 coconi ai luî anume: Costandin, şi Ştefan, şi Radul, şi Matei, şi pe Ianache Văcărescul, şi-i legară pre toţi de mâini, şi tăiară pă câte patru coconi înnaintea lui Costandin Vodă, şi mai pre urmă tăiară şi capul lui Costandin Vodă, şi a cumnată-său Ianache Văcărescul. Şi-i lăsară tăiaţi până la vremea de chindie, şi apoi îi luară şi-i aruncară în mare. Iar pre Doamnă dinpreună cu ginerii ei îi trimise siurgân [1]). Şi au domnit Costandin Vodă ani 25 şi luni patru.

Iar Ştefan Vodă fiind domnu ţării, începù a face bunătăţi şi milă ţării. Că întâiu au ertat văcăritul, cu legătură mare, cu blestem şi cu groaznică afurisanie de mulţi arhierei, ca să nu mai fie. Şi au pus toate catastifurile de le-au arsu în mijlocul curţii domneşti de le-au văzut toţi, şi au ertat birul preoţilor să nu mai fie, şi domniià foarte bine şi cu pace. Intr'această vreme luară Turcii cu războiu Moreia, şi altă cetate ce-i zic Sinaplă, şi făcură multă pradă şi robie.

Deci fiind Necolae Vodă domnu în Moldova, şi frate-său *Ioan* terziman la Vizirul, au găsit vreme de au părât pre Ştefan Vodă, şi i-au stricat domniia. Şi când au fost la leat 7224 (=1716), au venit mazălii de au luat domniia lui Ştefan Vodă. Şi au domnit ani 1 şi luni 9. Şi luându-l înpreună cu Doamna şi cu 2 coconi ai lui l-au dus la Ţarigrad, şi l-au închis la Saraiu. Iar aicea în ţară au venit domnu din Moldova **Io Necolae Alexandru Voevod Mavrocordat** şi au şăzut în scaun în Bucureşti Ghenarie 20, leat. 7224 (=1716). Deci temându-se el de Ştefan Vodă că nu-l va lăsà să domnească cu pace, îndată au făcut pâră mare la Inpărăţie şi la Vizirul, aruncându-i multe pricini. Şi au dat Vizirului 1000 de pungi de au tăiat capul lui Ştefan Vodă şi a tătăne-său lui Constandin stolnecul. Şi luându-le capetele lor le-au adus la Odriiu de le-au văzut Inpăratul, că acolo erà înpărăţiia. Iar doamna lui Ştefan Vodă şi cu coconii au scăpat din Ţarigrad şi au fugit pre mare la Veneţiia. Iar pre ceialalţi boeri, pre Mihai Cantacozino vel spătar şi pre Radul Dudescul vel logofăt, i-au pus Necolae Vodă la opreală, şi după aceia i-au trimis la Odriiu la Înpărăţie, de i-au tăiat şi pre dânşii;

[1]) Loc alb în manuscris.

www.dacoromanica.ro

şi aici la casele lor au adus Turci de le-au luat tot ce au avut, iar pre alţi boeri i-au pus la opreală, şi i-au prădat foarte rău. Deci într'acea vreme auzindu-se de Nemţi că vor să vie în ţară, iar Bălăceanul merse la Neculai Vodă şi-i spuse că-au auzit că vor să vie catanele în ţară. Iar el ca o fiară sălbatecă ce erà asupra boerilor de ţară, numai decât porunci de-l puse pe gunoiu la poarta din sus şi i-au tăiat capul. Aceasta văzând boerii n'au mai îndrăznit nimerea să-i mai spue. Iar când au fost la Avgust, leat 7224 (=1716) într'o zi, Vineri, i-au dat o spaimă lui Necolae Vodă, cum că-l înpresoară Nemţii. Şi îndată purcese noaptea din Bucureşti, şi i s'au făcut zio în Giurgiov, şi au şăzut acolo 4 zile. Şi iar s'au întorsu cu Grecii lui de au venit în Bucureşti. Şi eşindu-i înnainte boerii cei de ţară, iar el îndată au tăiat pre Pătraşco Brezoianul vel vornec în drum la Fântăna Radului Vodă. Şi cum sosì în Bucureşti îndată trimise la Vladica Antim de-l chiemă la Curte, şi-l ocără în tot chipul, cum au fost mai rău. Şi-i luo cârja, fără de nici o judecată bisericească; şi trimise la Inpărăţie de făcù pâră mare la Vizirul, zicând, că iaste Vlădica Antim viclean şi umblă să aducă Nemţii în ţară. Deci Vizirul, după pâra lui, trimise un ciauş înpărătesc şi-l luă zicând că va să-l facă surghiun, şi ducându-l zic că l-ar fi înnecat în apă.

Şi după aceasta Necolae Vodă scoase în ţară dăjdi grele, şi iar începù a pune boerii la opreală. Iar feciorii Dudescului, cu muma lor şi cu alţi boeri au fugit şi au trecut muntele în Ţara Ungurească. Şi trimise Necolae Vodă de aduse 400 de Tătari ca să-l păzească. Şi puse o ceată la Herăstrău, iar pre alţii în Bucureşti. Iar când au fost la Noemvrie 13, leat 7225 (=1716), într'o zi Miercuri, dimineaţa, au sosit Barbul sărdarul, feciorul Cornii vel ban, şi cu alţi boeri de ţară cu multe catane, fiindu-le cap Pii voda, şi au tăiat toţi Turcii şi Tătarii, câţi au găsit în Bucureşti. Şi au prinsu şi pre Necolae Vodă, şi l-au luat de l-au dus în Ţara-Ungurească. Apoi peste o săptămână de zile, iar au venit boerii cu un domnu mare sârbu cu Nemţi şi cu multe catane în Bucureşti, şi au şăzut trei zile, până ş-au luat boerii ce au avut tot şi s-au dus în Ţara Ungurească; iar Nemţii şi catanele luară toate tunurile din Bucureşti, şi s'au dus la munte de au făcut cetăţi la mănăstirea Mărginenii şi la Câmpul-Lung. Şi au jăfuit Bucureştii foarte rău. Iar ţara văzând aceste răutăţi s'au băjănărit şi au fugit la munte, fiindu-le frică să nu-i robească Turcii şi Tătarii. Şi nefiind nimenea ca să folosească ţării să nu o calce streinii, iată s-au întâmplat de au fost aicì în Bucureşti, Patriarhul dela Alexandriia, şi văzând atâta răutate şi jaf, îndată trimise cărţi la paşa dela Dârstor cum piiare ţara, şi nu iaste nimica vinovată. Atuncea paşa numai decât făcù ştire Inpărăţiei şi îndată trimise domnu pre **Io Ioan Alexandru**

www.dacoromanica.ro

Voevod, fratele lui Necolae Vodă. Şi au venit cu dânsul şi doamna lui Costandin Vodă, înpreună cu ginerii ei în Bucureşti. Şi au trimis cu dânsul un asicher paşă, însă cu oşti turceşti 10.000 călărime şi pedestrime, Arnăuţi şi Tatari. Şi au şăzut în Bucureşti o săptămână deplin, de-au mâncat tot ce au găsit. Şi iar s-au dus înnapoi la Giurgiov. Iar Ion Vodă au rămas în Bucureşti cu o seamă de Turci şi de Arnăuţi, şi au început a face pace cu ghinărarul nemţesc. După aceia Ion Vodă s-au aşăzat domnu ţării, şi au intrat în scaun Martie 15, leat. 7225 (=1717). Şi au trimis 12 boeri la Inpărăţie, că să-i aducă caftan şi steag de domnie, anume pre Matei Fălcoianul vel vistier şi pre Pană vel ban, fratele doamnei lui Costandin Vodă, şi pre alţii. Şi deca i-au văzut Inpăratul pre toţi i-au înbrăcat în caftane, şi au trimis şi lui Ion Vodă caftan şi steag de domnie. Deci Ion Vodă nu s-au lăsat după aşăzământul şi legătura ce făcuse Ştefan Vodă cu mulţi arhierei cu grea afurisanie, ci sparse legătura aceia, şi scoase văcăritul de vită câte 2 orţi şi birul preoţilor. Deci fiind ţara spartă şi răsipită pentru multe răutăţi ce s-au întâmplat în ţară, când fù la anul 7226 (=1718) s-au întâmplat mare foamete cât mulţi oameni au murit de foame, şi au fost şi moarte de ciumă foarte groaznecă. Iar Ion Vodă domniià foarte bine şi cu pace; şi începù a face milă şi dreptăţi ţării. Şi veniră cineş la locul lor, de să apucară de hrana lor; şi toţi oamenii da laudă lui Dumnezeu de domnu bun ce le-au dat, şi de pacea ce avea. Deci făcând pace Turcii cu Nemţii, rămaseră cinci judeţe de peste Olt în seama Nemţilor, iar Ion Vodă stăpâneà numai 12 judeţe în Ţara Rumânească. Şi atuncea la pace scoaseră şi pre Necolae Vodă din robie, şi au venit pen Bucureşti, şi s-au dus la Ţarigrad. Iar când au fost la Martie, leat 7227, (=1719) au răposat Ion Vodă, şi l-au îngropat în mănăstire la sfeti Gheorghe cel Nou, şi au domnit ani 2.

Io Necolae Alexandru Voevod au venit domnu de al doilea rând, şi au intrat în scaun în Bucureşti Duminecă Aprilie 26, leat. 7227 (=1719). Şi începù a scoate dăjdi grele la ţară şi la toate breslele, şi puse zapcii tot boeri de ţară. Şi fiind greutate mare de bani, s-au spart judeţele, şi fugând oamenii, punea pre boerii zapcii de înplinea banii din casele lor. Şi pre mulţi boeri au jăfuit fără dreptate. Iar când au fost la leat. 7234, (=1726) Martie 15, văzând boerii de ţară atâta mânie a lui Necolae Vodă pornită asupra lor, să sfătuiră şi pribegiră mulţi boeri. Insă boerii carii au pribegit aceştea erà: Manolache Lambrino vel ban, ginerile lui Costandin Vodă, şi Necula Ruset vel logofăt şi Ion Dediulescul vel vistier şi cu alţi boeri, şi au trecut în Moldova. Deci unii din boeri au rămas în Moldova, iar alţii au trecut în Ţara Ungurească. Iar Necolae Vodă domnià foarte bine, şi cu pace, şi dreptăţi bune făcea, şi judecăţi drepte, şi erà foarte ştraşnic asupra boerilor.

www.dacoromanica.ro

Şi au făcut Necolae Vodă sfântă mănăstire din josul Bucureştilor, ce se chiamă mănăstirea Văcăreştilor. Iar când au fost la August 15, leat 7238 (=1730), fiind Necolae Vodă la biserică la sfânta liturghie în curtea domnească, i-au eşit o bubă după cap, şi i au plecat foarte rău, şi au zăcut 2 săptămâni. Şi când fù la Septemvrie 3, leat 7239 (=1730), au răposat Necolae Vodă, şi l-au îngropat cu mare cinste la mănăstirea lui la Văcăreşti. Şi au domnit ani 12. Deci boerii după moartea lui Necolae Vodă, făcură sfat, şi cu voia tuturor aleseră să le fie domnu **Io Costandin Voevod,** feciorul lui Necolae Vodă. Şi numai decât făcură ştire Inpărăţiei şi-l cerură ca să le fie domnu. Şi venì ferman ca să fie domnu. Şi începù Costandin Vodă a căuta de rândul ţării şi de aşăzământul domniei, şi-ş orândui toate boeriile, făgăduindu-se că va fi bun cu ţara şi cu boerii.

Deci fiind Mihaiu Vodă mazăl la Ţarigrad, au umblat într'ascunsu cu mijlocul Casabaşii şi au stricat domniia lui Costandin Vodă şi au luat el domniia. Şi când fù la Octomvrie 14, leat 7239 (=1730), au venit mazălii şi au luat domniia lui Costandin Vodă, şi rădicându-l l-au dus la Ţarigrad. Şi au domnit numai 2 săptămâni.

Io Mihail Racoviţă Voevod au venit domnu şi au intrat în scaun în Bucureşti, leat 7239 (=1730). Şi fiind el înpresurat cu multă datorie au căzut asupra ţării mare greutate, scoţând dăjdi grele, şi înprumutări pre boeri şi pre mănăstiri. Iar când au fost la Octomvrie 14, leat 7240 (=1731), au venit mazălii şi au luat domnia lui Mihaiu Vodă, şi ducându-l la Ţarigrad l-au făcut surghiun la Catai. Şi au domnit ani 1.

Io. Costandin Nicolaev Voevod, feciorul lui Necolae Vodă, au venit domnu de al doilea rând cu steag înpărătesc şi au intrat în scaun în Bucureşti, Dechemvrie 12, leat 7240 (=1731). Şi începù a face milă ţării şi dreptăţi, şi domniia foarte bine, fiind bun cu ţara şi cu boierii. Iar când au fost leat 7241 (=1733), a venit mazălii de au mazălit pre Costandin Vodă, şi l-au trimis să fie domnu în Moldova. Şi au domnit aicea în ţară ani 1 şi luni 5.

Io. Ghica Voevod au venit domnu din Moldova, şi au intrat în scaun în Bucureşti, Mai 20, leat 7241 (1733).....[1]).

ST. NICOLAESCU.

---

[1]) Aci se sfârşeşte continuarea «*Letopiseţului Ţării-Rumânesti*» după manuscrisul No. 269 din Biblioteca Academiei Române.

www.dacoromanica.ro

DIN VIEAŢA LUI TOCILESCU

E greu de înţeles, în vremea noastră, cum un om hotărît morţii nu încetează nici o clipă vieaţa de muncă neîntreruptă, de şi vede bine că ea îl apropie cu iuţeală de mormânt. Asemenea oameni cari în alte epoci ar fi fost nişte eroi pe câmpul de luptă, ori nişte martiri credincioşi ideilor lor, azi sunt eroi şi în acelaş timp martiri în colţul de lume şi în cercul de activitate pe cari soarta li le-a dat.

Când, mai târziu, patimele, certurile personale, feluritele neprietenii — drepte sau nedrepte — se vor stinge; când înşişi oamenii cari i-au fost duşmani — dar cari vor aveà judecata şi inima neîntinate de ură — vor cunoaşte de aproape *toate* operele lui Tocilescu, toată vieaţa lui, munca uriaşă, precum şi chinurile pe cari le-a suferit în vieaţă, nu credem să se găsiască cineva care să nu vadă în Gr. G. Tocilescu un erou şi un martir în cel mai deplin înţeles al cuvântului.

Azi, nici nu e bine a căutà să lămurim pricinile morţii grăbite ale acestui ilustru arheolog şi istoric. Sunt mulţi cei cu cari a avut să se ciocnească în vieaţa lui cea agitată şi poate că ei nu au încă putinţa de a privì în chip obiectiv pe cel care pierì dintre noi.

Socotim însă că e o datorie a reproduce câteva părţi dintr'o serie de scrisori pe cari ni le-a trimis, la Paris, neuitatul nostru magistru, în vara şi toamna anului 1907, adică atunci când boala care l-a dărâmat s'a arătat lămurită, neînduplecată, fără de leac. Se va vedeà din ele încremenirea care l-a coprins, nu la vestirea morţii, ci la gândul că nu-şi va puteà desăvârşì lucrările începute, sau că nu va puteà scrie cele proectate.

Dăm la lumină numai părţile cari pot interesà pe toţi, fără deosebire de vederi. Iată-le însoţite de câteva note.

Bad-Nauheim, villa Hupfeld.
25 iulie [st. n.] 07.

Iubite D-le Apostolescu, mi-a pricinuit osebită plăcere scrisórea D-tale, pe care n-o aşteptam, dat fiind că nu sciai unde mă găsesc. Dorém şi eŭ să-ţi scriu şi regretam, că în zăpăcéla şi graba plecării mele din Bucurescĭ, nu luasem adresa D-tale. Iată-mĕ aci osîndit ca să sper vre-o uşurare la marile mele suferinţe fisice: o bólă ticălósă, care nu ĭartă, căcĭ e vorba de inimă, mi s'a ivit cu atâta furie, în cât a îngrozit şi pe doctorĭ: mĭ este absolut interdis: orĭ-ce ostenélă fisică saŭ morală, orĭ-ce emoţiune; umblet nu mai mult de 2 ore în timpul uneĭ

www.dacoromanica.ro

ḍile, dar o singură dată nu maĭ mult de un quart de oră, urmat de un quart de odihnă, și numaĭ pe șes; nicĭ un urcuș; pe carte, hârtie, condeiŭ să nu pun mâna [1]). Înțelegĭ dar ce fel de existență sunt osîndit ca să duc de aci înainte, și câtă durată va puté ea avé.

Deși ardém de dorința să pot sfîrși cele începute, și doamne! câte mai sunt începute,— mĕ vĕd silit să mă uit și să gîndesc la ele, să le las trunchiate. Dacă. . . . . .

. . . . . aș fi avut măcar mângâierea de a scăpa puținul ce mai pot scăpà din multul material ce am grămădit ca sgârcitul, cu nădejdea de a găsi timpul să fructific talantul agonisit.—

. . . . . .

Au mai fost și alte supărărĭ morale, carĭ, tóte s'aŭ grămădit. Chiar din ḍiua când sciĭ că am căḍut bolnav de picĭóre, inima nu mĭ maĭ era sănătósă; rĕul s'a agravat, și Marinescu, dr., avé dreptate a-mĭ ḍice că: fiind-că nu m'am îngrijit la timp, timpul îșĭ face opera sa distructivă, tot așa cum Adam-Klissi nefiind reparat, a trebuit să se distrugă.— Dr. von Noorden, pe care l'am consultat la Vienna, a constatat că *inima* mĭ este puțin dilatată, dar că sistemul nervos e cu totul stricat din causa munceĭ saŭ surmenării, și că era tocmaĭ timpul ca să încep tratamentul de la Nauheim. Aci urmez *băi thermale* 34° Celsius, și mă silesc a nu scrie; dar poți să te stăpânești? . . . . . .

. . . . . .

Complimente finei din partea tutulor. Strîngere de mână dela amicul D tale

GR. G. TOCILESCU.

Peste câteva zile, la 26 Iulie, stil vechiu, primiam o nouă scrisoare din Bad-Nauheim, din care reproduc numaĭ pasagiile următoare:

Bad-Nauheim, 26 iulie 1907.
Villa Hupfeld.

Iubite amice, nu ți-am răspuns pe dată la încurajătórea și îmbucurătórea d-tale scrisóre, căci starea sănătățiĭ mele m'a împiedicat de a scrie; am ținut însă. . . . . .

. . . . . .

— Eŭ continuŭ cura prescrisă de doctor; am ajuns la a 15 bae: thermalsprudel; ĭar de Duminecă voiŭ începe băile de *Sprudel*, care alcătuesc gradul suprem de tărie în tratamentul ce urmez. Ore-care îmbunătățire a circulațiuneĭ se simte; apetitul a crescut; insomnia, de care greŭ suferém maĭ ḍilele trecute, n'a maĭ revenit; dar amețéla, slăbicĭunea corpuluĭ, rĕmân ca să-mĭ amintéscă mereŭ: că sănĕtatea a sburat de la mine și că foarte cu greŭ va maĭ reveni.

[1]) Și totuș atunci revedeà corecturile manualului de Istoria Românilor, pe cari i le trimeteam din București. A. T. D.

www.dacoromanica.ro

— Dar nu voesc să te ocup cu descrierea suferințelor mele fisice, nicĭ sufletescĭ. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . și fiind-că totul mĕ vestesce că nu maĭ am așa mult ca să maĭ poposesc pe acest pămînt — aŭ să rĕmâe împăcațĭ și unĭĭ și alțiĭ.—

Pe aci voiŭ maĭ stà pênă la 18 Aug stil noŭ, când sfîrșesc cura. Apoĭ mĕ voiŭ duce peste o lună într'o localitate din Turingia, Munțiĭ Hartz saŭ Pădurea-Négră (nu am fixat-o încă), pentru o *completă odihnă* la aer curat și rĕcoros.

Din țară nu am sciriĭ, și nicĭ doresc a maĭ avé. Mĕ gîndesc cu grózà chiar la biuroul și la bibliotheca mea, carĭ 'mĭ fac rĕŭ, sciind că o dată trăiam lucrând, și acum trebue să trăesc — pe cât maĭ pot trăi — fără ca să lucrez.—

N'am témă de mórte, căcĭ o dată trebue să mor; dar regret că trebue să închid ochiĭ, înainte de a 'mĭ fi încheiat opera. Sórta însă așa a voit. Implinéscă-se voia eĭ. Salutări afectuóse fineĭ, îmbrățișărĭ finișóreĭ; d-tale o strîngere de sincer și devotat prieten

TOCILESCU.

Dacă nici rândurile astea nu au ceeace numesc Francezii «poignant», dacă nu se va găsì aci miezul unei adevărate tragedii, e de îndoit că viața omenească ar maĭ puteà înfățișà vreodată lupte sufletești, chinuri cari înăbușă, dureri maĭ aspre.

Și omul acesta, pe care medicii îl opriseră de a muncì, de a scrie măcar, îmi trimite peste două luni o scrisoare din... Adam-Klissi, unde se știe cum se odihnĭa el. Iată câteva rânduri din ea:

Adam-Klissi, Duminecă 23 Sept. 07.

Iubite amice,

Scrisórea D-tale ultimă mi-a sosit într'un târdiŭ, cum sosesc scrisorile prin a doua mână, căcĭ eŭ din diua de 15 August și până adi nu m'am mișcat din Adamklissi. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . A trecut timpiĭ însă ceĭ bunĭ, când eram sănĕtos, și când putém cu munca continuă să umplu golurile. Acum totul trebue făcut cu măsură, și un *surplus* de muncă 'mĭ aduce un surplus în bătăile inimeĭ și în circulațiune.

Aci lucrez continuŭ la desgroparea Cetățiĭ Tropaeum Trajani, scoțênd la ivélă edificiĭ din ce în ce maĭ interesante și nouĕ documente și materiale pentru «cestiunea Adamklissi» Îndur aci tóte mizeriile, tóte lipsurile ce le póte avé cineva într'un mic cătun; o căscĭóră cu 3 cămăruțe, pe care trebue să le împart cu gardianiĭ și cu ómeniĭ de serviciŭ; un pat tare ca pétra și un praf subțirel, că pĕtrunde în adîncul sufle-

www.dacoromanica.ro

tuluĭ, étă cum mĕ odihnesc, după o ḍi întrégă în arșița sóreluĭ și în bătaĭa vêntuluĭ, care spulberă molozul ce sapa soldatuluĭ scóte la ivélă. Lucrez cu 20 soldațĭ de geniŭ, ce mi s'a dat pentru 3 lunĭ: August-Noembre. Dar 20 ḍile din August soldațiĭ aŭ stat pe loc, de óre ce Primarul local, conform ordinuluĭ Prefectureĭ Constanța, și acésta după ordinul Ministruluĭ Instrucțiuniĭ, a oprit să 'nceapă lucrul până ce nu voiŭ spune: «ce voesc să sap, cu ce personal sap și cu ce mijlóce».

Chiar după ce am arĕtat Ministeruluĭ cele 3 puncte cardinale, Prefectura a continuat să mĕ opréscă încă 4 ḍile, pentru motivul că telegrama, care autoriza începerea săpăturilor nu era semnată de d. Haret!

. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

Abia după 8 ḍile am aflat că marele Hasdeŭ s'a dus! și la 'mormêntarea luĭ . . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

Pe aci maĭ stau până la 27 sept. când vin la Bucurescĭ pentru vr'o 4 ḍile; apoĭ mĕ 'ntorc iarășĭ la Adamklissi până la 1-iŭ Noembre. Adresa mea aci este: Adamklissi prin gara Medgidie.

Imbrățișărĭ Marióreĭ; sărutărĭ de mânĭ dómneĭ Apostolescu.

Amic recunoscĕtor
TOCILESCU.

Iată în sfârșit și părțile din o ultimă și lungă scrisoare, pe care o mai răsfoesc, datând din epoca aceea:

Adamklissi, 17 Oct. 07.

Iubite amice

Ultima d-tale scrisóre dela 11 mi-a ajuns aci erĭ și mĕ grăbesc a-țĭ rĕspunde, bucurându-mĕ maĭ întâiŭ de douĕ veștĭ bune ce-mĭ daĭ: . .

. . . . . .
. . . . . .

Am fost la Bucurescĭ pentru vr'o 4 ḍile, pe la finele luneĭ trecute, căcĭ avém un proces, și prima datorie, la prima ședință academică la care am participat, a fost de a aduce omagiĭ memorieĭ mareluĭ Maestru. Vorbele mele aŭ mișcat auditorul până la lacrămĭ și . . . . . , căcĭ am atins cestiunĭ personale și intime cu privire la trecutul ce de ḍecimĭ de anĭ mĕ légă cu marele Hasdeŭ.

. . . . . .
. . . . . .

— Mórtea luĭ Vaschide, ca și a luĭ Furtwängler m'au atins fórte mult. Primul era de mare viitor pentru sciință în genere, și ca om n'am avut nicĭ-o dată de el a mĕ plânge; din potrivă: totd'auna respectuos și cuviincios, devotat și bun amic a fost față de mine. Nu sciŭ décă vĕduva se află la Paris, ca să pot a-ĭ trimite condoleanțele mele. Biată femee! Rĕmasă vĕduvă tocmaĭ când puté să se bucure maĭ bine de ródele sacrificielor ce și dênsa a trebuit să facă în vederea viitoruluĭ soțuluĭ sĕŭ.

www.dacoromanica.ro

Cel d'al doilea, Furtwängler, deși cu părerĭ contrarie asupra originei monumentuluĭ, dar a făcut mult pentru luminarea cestiuneĭ, și totd'auna în polemicele luĭ cu Benndorf, s'a arĕtat cât se póte de binevoitor față de mine. In cele din urmă devenissem ceĭ maĭ bunĭ amicĭ, în désă corespondență cu dênsul. In el perd decĭ singurul sfătuitor ce 'mĭ maĭ rĕmăsese, și un mare sprijinitor contra . . . . . .

. . . . . .

Iĭ scrisesem mareluĭ archeolog cu douĕ ḑile înainte de a afla fatala veste; îĭ anunțam descoperirea uneĭ inscripțiĭ, pe care el tot o dorea spre a se convinge despre originea traianică a monumentuluĭ: titlu de *municipium* **Trajani** *Tropaei;* a murit fără să o cunóscă; îĭ maĭ cerém un memoriŭ, pe care să mă sprijin în facerea uneĭ galeriĭ prin interiorul movileĭ Adamklissi, spre a vedé décă nu se confirmă bănuĭala luĭ despre existența uneĭ camere interióre cu inscripție, memoriŭ pe care l'aș fi invocat în cazul când nemerniciĭ m'ar fi acuzat că am dărâmat și restul monumentuluĭ. Dar adĭ fără Furtwängler mărturisesc că nu maĭ voesc să încerc și proba acésta, maĭ ales că cu mórtea luĭ s'a terminat și *cestiunea Adamklissi* [1]).

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

— Regret că nu pot interveni de aci pe lângă Academie spre a se trimite un exemplar din «Monumentele epigrafice». Eŭ nu am nicĭ un exemplar, ĭar prefața, la care începusem a lucra, a rĕmas neterminată tocmaĭ când am căḑut bolnav. Nu sciu décă împrejurările mĕ vor îngădui ca s'o termin; *Addenda et Corrig.* mĭ-a dat mult de lucru, ca să pun lucrarea la curent.

Nu sciŭ dacă starea sănĕtățiĭ are iarăși să mĕ îngădue ca să reiaŭ ĭarna acésta cursurile; mĭ-e témă de complicațiĭ maĭ grave, căcĭ ostenéla nu mĕ lasă, forțele revin pré cu încetul, și pré multa ocupațiune intelectuală și vorbire îmĭ face rĕŭ.

Complimente și îmbrățișerĭ la toțĭ acolo ca și D-tale.

TOCILESCU.

---

[1]) Cetind aceste rânduri despre grija ce avea mult regretatul Tocilescu la facerea săpăturilor dela Adamklissi, nu putem trece cu vederea peste învinuirile nouă de neglijență ce i se aduc într'o broșură tipărită de curând, pe învechita temă a distrugerii ruinelor prin săpături pripite, greșite ori lăsate la voia întâmplării, în seama unor ingineri-arhitecți nepregătiți. Cadrul acestei reviste ne oprește de a răspunde oricărei învinuiri pătimașe. Pentru cunoașterea adevărului suntem totuș datori să arătăm că în ultimele sale campanii de săpături, neîntrecutul arheolog a fost secundat astfel: în 1906, cu succes, de inginerul Von Kube din München; în 1907, precum dovedesc scrisorile de mai sus, Tocilescu a stat nemișcat la fața locului; iar dela 22 Maiu 1908 până la 15 Noemvrie 1909, săpăturile au fost conduse de un tânăr specialist, d-l Heinrich Brötz, elev al prof. v. Thiersch din München, și recomandat de prof. Dr. Ritterling din Wiesbaden. Apoi în privința descoperirii căii principale (via principalis) din cetatea dela Adamklissi în 1910, după ce se zice că s'a curățit locul de urmele săpăturilor lui Tocilescu, noi avem în față planul cetății ridicat de inginerul Iacobi încă din 1895, în care se vede că sgomotoasa descoperire din 1910 era cunoscută de 15 ani!

N. I. A. și A. T. D.

www.dacoromanica.ro

PS. Aci mai staŭ pênă la 31 Octobre inclusiv.

Astfel se topià zi cu zi, cel pe care l-am perdut la 18 Septemvre 1909. Teama pe care o avea, și care l-a muncit până în ceasul din urmă al traiului pământesc, despre desăvârșirea lucrărilor pe cari le începuse, s'a îndeplinit mai mult decât am fi crezut noi. Câte studii puternice, frumoase, în sensul cel desăvârșit al cuvântului nu vor fi zăcând în pulberea bibliotecii lui, fără ca el să le fi revăzut pentru cea din urmă dată! Sunt două însă pe care ne credem datori a nu le da uitării cu nici un preț și pe care nu ne îndoim că moștenitorii săi le vor face să iasă din întuneric în timpul cel mai scurt. E lucrarea despre *Țăranul Român* și e studiul cel mare despre Dumitru Cantemir, alcătuit din zeci de caete — capitole mari — pe care Tocilescu îl răsfoia aproape zilnic în biuroul său spre a-l desăvârși.

O clipă de întunecare o are steaua fiecărui om de seamă. Dar când norul s'a dus, după cum au observat-o mulți, mai strălucitoare și mai departe de amestecul lumii apare opera și figura scriitorului, învățatului ori artistului, care suferise eclipsa cea trecătoare. Mândră și mare se va lămuri în viitor personalitatea celui care a fost Gr. G. Tocilescu, căci nu atârnă de nimeni ca — odată patimile stinse, lumea scăpată de influențe vremelnice — adevărul și puterea talentului să nu scânteieze după cum se cuvine.

N. I. APOSTOLESCU.

www.dacoromanica.ro

ESCURSIUNI ISTORICE.

PRECUVÂNTARE.

In vara anului 1910, am însoţit pe d-l Emmanuel E. Kretzulescu, Preşedintele Societăţii Istorice Române, în escursiunile pe care d-sa, împreună cu doamna, le-au făcut pe la câtevà monumente şi localităţi istorice din ţară şi de peste hotar, vizitând între altele bisericele, mânăstirile şi ruinele din Făgăraş, Târgovişte, Curtea de Argeş, Câmpulung, Cornet, Cozia, Bistriţa, Plăviceni, Hotărani şi Reşca. Cu acest fericit prilej, am adunat un material istoric, cu atât mai preţios cu cât el erà în multe locuri ameninţat cu peirea. Din tot materialul strâns publicăm acum însă numai o parte, lăsând ca restul să fie dat la lumină altă dată, ori mai curând la sfârşitul tuturor escursiunilor, pe care distinsul Preşedinte al Societăţii Istorice Române a proiectat să le întreprindă prin toate ţinuturile locuite de Români.

Pe lângă această frumoasă contribuţiune, d-l Kretzulescu a isbutit în acelaş timp să aducă la îndeplinire încă un fapt care, după convingerea mea, este menit să se înscrie la începutul cărţii de aur a conservării ruinelor noastre romane, neocrotite până acum de nimeni, altul. Iată despre ce este vorba: după mai multe călătorii la Reşca, în judeţul Romanaţi, unde se află urmele coloniei Romula, capitala Daciei Maluensis, mult valorosul Preşedinte al Societăţii Istorice Române a salvat la timp un colţişor de câtevà sute de metri din acea întinsă vatră a romanismului, ferind de o completă distrugere cele din urmă sfărîmături, ce ne-au mai rămas din ruinile aşa numitelor Curţi ale lui Ler Impărat din tradiţie, alias „Principia" din epoca lui Galerius şi a lui Constantin cel Mare.

O atare iniţiativă de a se conservà cel puţin în parte ruinele dela Reşca, nestrămutate din locul lor, este cu atât mai semnificativă, cu cât ea porneşte din iniţiativa privată a unui mare boer român, în ajunul aniversării a 16 veacuri dela moartea acelui împărat roman

www.dacoromanica.ro

Galerius, născut din neamul Dacilor şi înmormântat la Romula, pe care noi îl pomenim şi astăzi în colindele noastre, invocând în fiecare an numele lui: O, Leru-mi, Doamne.

Spre comemorarea acestei aniversări de 1600 de ani dela moartea lui Galerius († 311), am scris de altmintreli cele ce urmează.

AL. T. DUMITRESCU.

Reşca, 30 August 1910.

---

1. PRIN ŢARA FĂGĂRAŞULUI.

Consideraţii generale.

Plecăm la drum spre Făgăraş, ca să vedem acolo străvechiul leagăn al Unirii, căci oricum s'ar întoarce chestia lui Negru Vodă, Făgărăşenii rămân fără îndoială cei dintâiu Români de peste munţi ce ne-au întins mâna. De aceea ne preocupă atât cercetarea monumentelor cât mai ales cunoaşterea poporului, respectiv înţelegerea credinţei sale intime religioase (urme bugomilice), ce ne probează vechimea lui. Vom vorbì dar întâiu despre o chestie generală, bugomilismul la Români, şi apoi despre monumentele din aceste părţi.

Bugomilism.

In privinţa bugomilismului constatăm că din cele desbătute până acum, foarte semnificativ este un vechiu proverb săsesc, pe care-l aduce neuitatul Hasdeu în cercetările sale asupra acestei obscure chestiuni: „er hat sie verlassen, wie Sanct Paul die Bloch" (= i-a părăsit ca Sfântul Paul pe Valahi). (Cuv. den bătrâni, II, 152). Pe mărturia acestui proverb şi întemeiat şi pe alte consideraţiuni, răposatul Hasdeu întrezărià o înclinaţiune specială a Românilor către sfântul Apostol Pavel — o ramură de credinţă bugomilică: pavlicianismul. Sub acelaş nume, noi vedem însă contrariul: o negare a sfântului Pavel, sau mai bine zis o negare a învăţăturilor Sfântului Apostol Pavel, primindu-se ca bune numai părţile din Vechiul Testament, tălmăcite de un Pavel ereticul şi de alţii, precum vom dovedì îndată.

Interpretarea aceasta, ce-o atribuim bugomilismului la noi, este în concordanţă mai întâiu cu nuanţa ori cărui ereticism, ce se abate dela dogmele bisericii creştine tocmai prin negarea unei părţi din învăţăturile Mântuitorului; nu pot fi însă consideraţi ca eretici acei creştini cari ţin cu evlavie scrierile Sfântului Apostol Pavel, ce constituesc chiar temelia bisericii creştine ortodoxe. Dar, iată o mărturie hotărîtoare în chestiune: Se ştie întâiu, că Pavlicianii, numiţi astfel dupre alt Pavel, goniţi din Imperiul grecesc, s'au retras o parte în Bulgaria, iar alta în sudul Franţei (Les Albigeois, Albigenzii). Aci, în urmă, Albigenzii suferă persecuţiuni la începutul secolului al XIII-lea. In acea epocă, Isran, un misionar dominican şi inchizitor,

www.dacoromanica.ro

într'o compunere de aproape 800 de versuri alexandrine, susţine o controversă cu un Albigenz, pe care voeşte să-l convertească, arătându-i rătăcirea credinţei. Intre altele, misionarul îl dojeneşte, spuindu-i că greşeşte amarnic când crede că trupul lui a fost zidit de Diavolul:

„Car crezes que Diables t'a format et bastit,
„E tan mal a obrat, e tan mal a ordit
„Por dar salvatio; falsamen as mentit
„Et de malvais escola as apris e auzit
„E ton crestianisme as falsat et delit [1])

Apoi îl ameninţă cu focul gheenei, fiindcă nu urmează după voia lui Dumnezeu şi a lui *Sfântu Pavel:*

„Con es de Dieu e San Paul non c'est obediens
„Ni't pot entrar en cor, ni passar per las dens,
„Per qu'el foc s'aparelha e la peis el turmens
„Per on deu espassar . . . . . [2]).

„Şi fiindcă tu nu eşti supus acestei voinţe a lui Dumnezeu şi a Sfântului Paul, fiindcă ea nu poate intrà în inima ta, nici trece printre dinţii tăi, focul ţi se pregăteşte şi smoala, şi chinurile prin care va trebui să treci".

Prin urmare, Albigenzii respingeau scrierile Sfântului Apostol Paul, aşa în cât proverbul săsesc „i-a părăsit ca Sfântu Paul pe Valahi" tălmăceşte tocmai faptul identic că Românii sub influenţa bugomilismului se depărtaseră atât de mult de Sfântu Pavel, încât acesta i-a părăsit. Aşà înţelegem şi mai bine accentuarea sasului Reicherstorffer (1532) care, vrând să arate că Moldovenii sunt creştini adevăraţi, scrià că ei păstrează legea Sfântului Pavel, vrând a spune că nu i-a părăsit Sfântu Pavel ca pe Valahii din Adreal influenţaţi mai mult de bugomilism. Tot aşa spun şi boerii lui Petru Rareş, că ei sunt creştini de legea lui Sf. Pavel. (Vezi Hasdeu, op. cit.).

Indreptând acum privirea asupra Românilor din părţile Făgăraşului în această direcţie, constatăm la ei, pe lângă poveşti de natură bugomilică, o abondenţă de nume de botez împrumutate din Vechiul Testament. Această din urmă particularitate îi aseamănă mult cu Românii din Peninsula Balcanică din secolul al XII, despre cari Români un călător ebreu, Beniamin din Tudela, scrie pe la 1173, că nu sunt nici Creştini, nici Iudei, deşi mulţi dintre ei poartă nume judaice,

[1]) Reprodus de J. C. L. Simonde de Sismondi, în „De la littérature du midi de l'Europe. Paris, 1819, tom. I, pag. 222.

[2]) Ibidem.

www.dacoromanica.ro

şi nu omoară pe Evrei când le cad în mâini, doar îi jefuesc [1]). S'ar dovedi prin această asemănare că Românii din sudul Dunării au fost mai întâiu influenţaţi de bugomilism, prin contactul cu Slavii, dar nici de cum că Românii din nordul Dunării ar fi adus bugomilismul printr'o admigraţie în sensul teoriei Sulzer-Rösler.

Cum a pătruns bugomilismul la Românii din stânga Dunării?

Este probabil că bugomilismul s'a răspândit la Români prin Slavii neguţători şi meşteşugari, cari au venit din Peninsula Balcanică şi cărora Românii le-au zis Schei (din Sclavini). Persecuţiunile, îndreptate în potriva acestei secte de către Impăraţii din Bizanţ, datează din a doua jumătate a secolului al IX-lea. De atunci bugomilii încep a se răspândi deocamdată în Bulgaria. De acolo, adică din Bulgaria, ei înprăştie opiniunile lor la nordul Dunării, aşezându-se în ţerile noastre ca meşteri pe lângă oraşe (Scheii din Câmpulung, Târgovişte, Suceava, Braşov) şi negustori prin târguri, ce primesc chiar numele lor (Târgul Schei Argeş, Scheia din Moldova). Despre întinderea bugomilismului prin relaţiuni comerciale vorbeşte Simonde de Sismondi, scriind, după cercetările Benedictinilor: „les Bulgares, qui avaient établi entre l'Allemagne et la Levant un grand commerce par le Danube, répendirent leurs opinions dans le nord de l'Europe" (op. cit. p. 210-211).

Despre originea slavonă a bugomilismului mărturiseşte şi expresiunea posterioară introducerii creştinismului latin, „Sfeti Petri", în toate poveştile de caracter bugomilic, în care, bunăoară, Dumnezeu dă ocol lumei cu acest ucenic, pe care-l învaţă odată să dea vieaţă unei făpturi plăsmuite din pământ de Diavolul, astfel: luând trei fire din perii Diavolului şi lipindu-le în fruntea făpturii, ce iea înfăţişare de lup. In asemenea poveşti nu se aude niciodată expresiunea latinească „Sâmpietru", neputându-se spune; „de când umblà Dumnezeu cu Sâmpietru pe pământ", ci totdeauna: „de când umblà Dumnezeu cu Sfeti Petri pe pământ".

La începutul secolului al XIII-lea, când se aşează Sasii printre Români, ei îi găsesc pe aceştia atinşi de influenţa bugomilică, de vreme ce în proverbul săsesc amintit apare vechiul nume al Românilor „Bloch" scris cu B iniţial în loc de V, ca în vechile documente latino-săseşti: Blaci, în loc de Vlahi sau Valahi. Prin urmare răspândirea bugomilismului la Români se desăvârşise înnainte de secolul al

[1]) Neque vero hi Christiani sunt, neque Iudaei, quamquam multi apud eos Iudaicis nominibus appellentur; iactentque se Iudaeos aliquando fuisse, et Iudaeos fratres suos appellent, quos cum offenderint expoliare quidem, non tamen occidere, ut Graecos solent: denique nullam apud eos observavi religionis formam. (Ben. Tudel. Itinerarium).

www.dacoromanica.ro

XIII-lea, întinzându-se Bulgarii pe la marginea tuturor cetăţilor, târgurilor şi oraşelor, atât în ţară, cât şi dincolo peste munţi în părţile Făgăraşului.

Terra Bulgarorum. Iată dar şi înţelesul primului ecou păstrat în documente despre Românii şi Bulgarii de lângă Făgăraş, la 1231, când s'a probat în faţa legii, că într'adevăr, un Român şi-a stăpânit o moşie, din moşi strămoşi, nedespărţită de Făgăraş, nici chiar atunci când s'au aşezat Bulgarii în sat românesc: „et a temporibus jam, quibus ipsa terra Blacorum terra Bulgarorum extitisse fertur, ad ipsam terram Fugros tenta fuerit", (Doc. Hurmuzachi, I. p. 120).

Acesta este înţelesul, un caz particular local, o simplă aşezare de câţiva Bulgari în părţile Făgăraşului, iar nici de cum o mărturie generală despre stăpânirea Ţarilor Bulgari dincolo din Carpaţi, când nu avem nici o probă că ei ar fi stăpânit cândva dincoace de Dunăre.

Pseudo-episcopi. In sfârşit în potriva bugomislinului, mai de grabă decât în contra credinţei greco-orientale, se ridică poate şi cererea Papei din 1234 către Regele Ungariei, ca să iea măsuri contra unor pseudo-episcopi, cari se găsesc printre Walathi şi compromit numele de creştini, cu mare „scandal". (Doc. Hurmuzachi, I, 132). — Atât despre bugomilism.

Biserici şi mânăstiri. Bugomilismul scade în aceste părţi prin reacţiunea credinţei adevărate din Ţara Românească, în care se perde, slăbindu-se. Aceasta se constată prin ridicarea bisericilor şi a mânăstirilor după felul — şi păstrând chiar hramul cel mai răspândit Sf. Nicolae, — al bisericilor din Ţara Românească. Odinioară ţinutul Făgăraşului erà împodobit cu multe biserici şi mânăstiri: *Câte lunci, atâtea cruci.* Dar la anul 1762, aproape toate mânăstirile au fost distruse, după cum ne arată un martor contimporan, autorul codexului Kretzulescu, scrind: „La acest an (1762) s-au sculat Comandir Ghinăr Buccov dinpreună şi cu Vlădica cel unit dela Blaji, Aaron, şi au ars toate mănăstirile care au fost pe supt munte în ţinutul Ţării Oltului [sau să zic în Scaunul Făgăraşului] care au fost 37 de mânăstiri, fără numai mănăstirea de la *Sâmbăta de sus* (toponim bugomilic) care sat iaste al Brâncovianului nu o au ars. Şi aciasta tot din zavistie s-au făcut, că n-au vrut să se pliace spre unire. Vor avia să dea seamă înnaintea lui Dumnezeu pentru aciastă răutate ce au făcut". (Codex Kretzulescus, f. 7.; vezi mai sus în *Revistă*).

ORAŞUL FĂGĂRAŞ.

Biserica Sf. Nicolae. Pe lângă mânăstirea din Sâmbăta de sus a mai rămas nearsă biserica Sf. Nicolae din Făgăraş, înălţată tot de Brâncoveanu, la 1698. Despre zidirea acestei biserici, biograful lui Brâncoveanu scrie:

www.dacoromanica.ro

„Intr'acest an au trimis Maria Sa şi pre Neagoe Pitarul Mujăscul[1]) în Ţara Ardealului la Făgăraş de au isprăvit o biserică, care încă din trecutul an l'au fost trimis Maria Sa de au început-o din temeliă a o lucrà cu cheltuiala Mariei Sale. Pentru că ne având creştinii de acolo biserică, trimis-au la Maria Sa cu multă rugăciune ca să le facă o biserică, şi neapărându-se Maria Sa de un lucru dumnezeesc ca aceala, stătut-au bucuros după rugăciunea lor, şi au trimis de au făcut biserică mare şi frumoasă, întru pomenirea şi cinstea celui mai mare făcător de minuni Sf. Nicolae al Mirelor". (Istoria Ţării Româneşti, începând dela descălicătoarea Românilor . . . până la 1728 după Christos. Edit. Ioanid, Buc. 1859, pag. 268-9).

Biserica este dar contimporană cu: biserica Sf. Nicolae dela Galata din Ţarigrad, cu biserica Sf. Gheorghe din Smil (Ismail, Basarabia) cu palatul din Potlogi, ş. a., precum se arată în biografia lui Brâncoveanu. Ea este unul din puţinele monumente istorice române din Ţara Ardealului.

Iată cum o descrie d-l prof. N. Iorga, care a vizitat sfântul lăcaş înainte de noi: „Cea mai frumoasă clădire istorică e biserica astăzi unită, pe care a hărăzit-o Făgărăşenilor larga mărinimie domnească a lui Constantin Brâncoveanu. In mijlocul unei întinse curţi de iarbă deasă sămănată cu morminte nouă, se vede pridvorul pe stâlpi, turnul pus într'o parte, mic şi ţuguiat supt coperământul lui de ţigle; şirul ferestrilor înconjurate cu cadre care sînt lucrate ca acelea din Moldova anului 1650, cu roset şi linii gotice, şi în sfârşit altarul poligonal din fund. Poţi vedeà încă frumoasa inscripţie din faţadă, încunjurând stema munteană a vulturului cu crucea în plisc; zugrăveala frumoasă, înnoită numai în tindă pe la 1770, catapiteasma săpată şi aurită ca în ţară" [2]).

[1]) In pisania bisericii: Neagoe Pitaru Rătescu. Vezi însă mai departe.

[2]) N. Iorga, Neamul românesc în Ardeal şi Ţara Ungurească, vol. I, Bucureşti, 1906, pag. 70-71.

www.dacoromanica.ro

Dăm fotografia bisericii, scoasă prin distinsa bunăvoința a d-lui

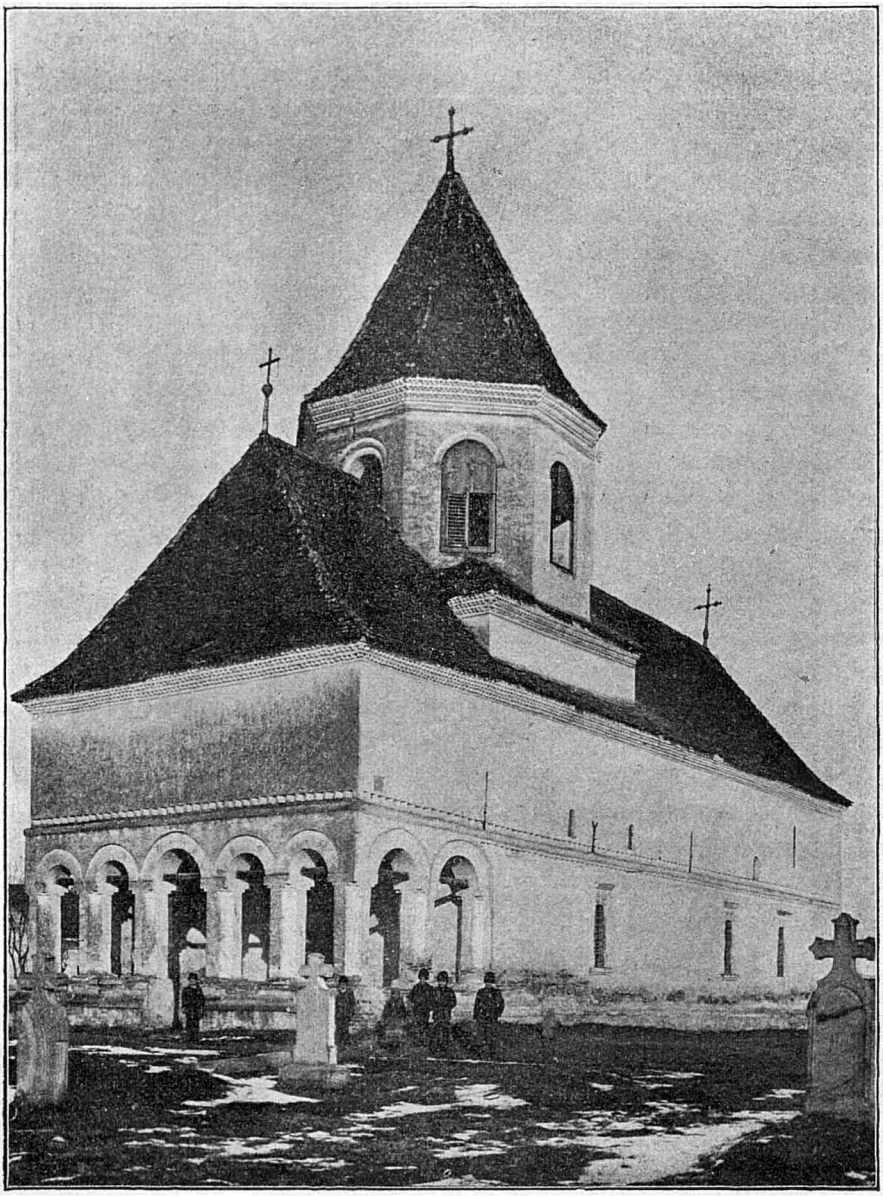

Fig. 1. Biserica Sfântu Nicolae din Făgăraș, 1693.

(Din colecția d-lui Em. E. Kretzulescu).

dr. Șerban de Voilă, Deputat român în Camera maghiară.

www.dacoromanica.ro

Dăm apoi fotografia pisaniei cu uşa dela intrarea în biserică.

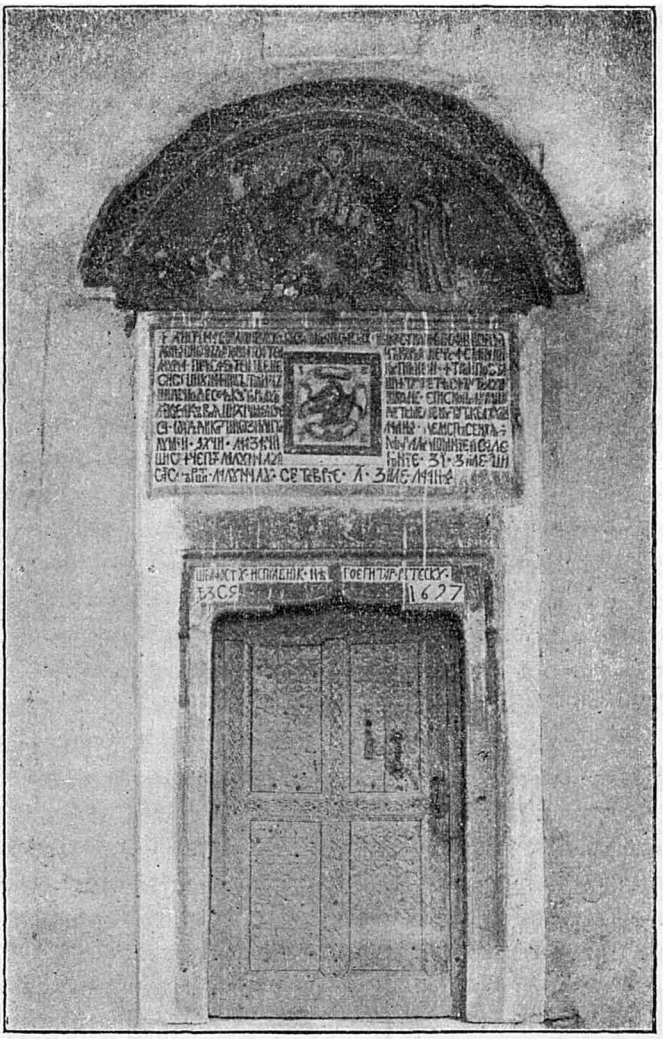

Fig. 2. Pisania şi uşa dela intrarea bisericii Sf. Nicolae din Făgăraş.

(Din colecţia d-lui Em. E. Kretzulescu).

Inainte de a transcrie această pisanie cu litere chirilice, observăm că cele 2 rânduri de deasupra uşii au fost săpate în urma celor 10 rânduri de mai sus.

www.dacoromanica.ro

Reproducem pisania cu litere chirilice deslegate, obişnuite:

† Пнстѣ сѳѧнтѣ шн дѹмнезѣнскѣ бесѣрнкѣ а рѫсѫритѹлѹи Йѡ Кѡстандни Б. Бѣсѫрабѣ Воѥкод Рѡмѧнѹл шн ѡблѧдѹиторѹл а тоатєи лаѹда прѣ сѳѧнтєи шєие снсе шн ѹна ѳінцѣ Троицѣ шн де чюдесе ѳѧкѣторѹлѹи лекіе а кърѹм шн храмѹл мсте са ѡ аѹ рѫдикат шн ѡ зидитѹ лѹмєи ,аχчн. ла ал зєчн шн саѹ ѧчєпѹт ла лѹна лѹи сѳѧршнт ла лѹна лѹи септємвріе, ѯ. знлє. ла анѹл [stricat].

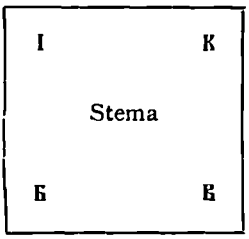

Цѣрєи Рѹмѧнєщє ѧ слава шн кѹпрінсєи ѧ трє іпоста шн ѧтрѹ чінстѣ сѳѧнтѹлѹи Нікола. Єпископѹлѹи Мира дєи темєліе кѹ тоатѣ келтѹала ла анѹл де ла спѣсєніѧ ÷ лѣ ан ал дѡмніѥи сале. юніе. зї. знлє. шн

ше аѹ фостѹ неправнік Нѣгое пітар Рѧтескѹ
†,зсѕ. 1697

Adică, în litere latine:

„† Acistă sfântă şi dumnezăiscă besérică a răsăritului Io. Costandin B(rancovan) Băsărabă Voevod/Românul şi oblăduitorul a toatei Ţărăi Rumâneşte, în slava şi/lauda pré sfentei şe necuprinsei în tre iposta/sise şi una fiinţă Troiţă, şi întru cinstea sfântului/şi de ciudese făcătorului Nicolae Episcopului Mira/lechie — a căruia şi hramul iaste, — den temelie cu toată cheltuiala sa o au rădicat şi o ziditu la anul dela spăseniia/lumei 1698, la al zecilé an al domniei sale.

„Şi s-au început la luna lui Iunie 17 zile, şi/s-au sfărşit la luna lui Septemvrie 30 zile la anul (stricat)".

Din aceiaş epocă cu inscripţia, stema cu iniţialele: „I(oan) C(ostandin) B(asarab) V(oevod"; apoi rândurile săpate posterior deasupra uşii: „Şe au fostu ispravnic Négoe Pitar Rătescu. 7206: 1697".

Observări paleografice. Paleografia chirilică ne arată că cele 2 rânduri de deasupra uşii, cuprinzând numele ispravnicului Neagoe Pitar Rătescu şi data: 7206: 1697, s'au săpat cu mult în urma celor 10 rânduri din prejurul stemei.

Printre caracterile paleografice de distincţiune, observăm pe ѧ cu bara din stânga redusă la o mică linie curbă, prin împreunarea ei cu transversala în rândurile din prejurul stemei, dar cu bara întreagă, unită printr'o transversală dreaptă cu cealaltă, în cele 2 rânduri de deasupra uşii. Cu alte cuvinte, cele 10 rânduri din prejurul stemei s'au săpat în zilele lui Brâncoveanu, la 1698, pe când ultimele două rânduri s'au adaos în urmă, cel puţin după 70-80 de ani, probabil atunci când s'a zugrăvit biserica din nou, în vremea războiului ruso-turc din 1768-1774, când se retrăseseră în Ardeal mai toţi boerii ţării, şi prin urmare şi dintre aceia cari şi-au putut aduce aminte de biserica românească din Făgăraş. Atunci s'a stricat, precum se vede, cu ciocanul, astupându-se şi cu var, leatul dela facerea lumei din vechea inscripţie, de oarece el nu se potriveà deodată şi cu 17 Iunie şi cu 30 Septemvrie, întrucât

www.dacoromanica.ro

se ştie că la 1 Septemvrie începeà alt an bisericesc. Prin urmare trebuià să fi fost 7205 pentru 17 Iunie, data începerii zidirii, şi 7207 pentru 30 Septemvrie, data terminării zidirii. La reparaţiunea bisericii din a 2-a jumătate a secolului al 18-lea, s'a stricat cu ciocanul data din vechime şi s'a săpat mai jos anul mijlociu 7206 = 1697, care de altfel nici el nu se potriveşte cu cele 2 luni, dar cel puţin arată că biserica s'a început a se zidì la 1697 şi s'a terminat la 1698. Exact şi complet zidirea se poate datà astfel: s'a început la 7205 (=1697) Iunie 17 şi s'a terminat la 7207 (= 1698) Septemvrie 30, în al zecelea an al domniei lui Brâncoveanu.

Cât despre ispravnicul lui Brâncoveanul, însărcinat cu supravegherea zidirii bisericii, nu putem decide dacă el era Mujăscu, cum spune cronica ori Rătescu, cum arată adaosul posterior din inscripţie. S'ar puteà crede că el e unul şi acelaş boer cu două nume dupre moşie: Neagoe Pitaru Rătescu, sau Neagoe Pitaru Mujăscu. — Un Neagoe Polcovnicul erà ginerele lui Brâncoveanu.

Observaţiuni arhitectonice.

Deşì pisania arată că biserica s'a zidit din temelie de Brâncoveanu, iar cronica spune că Făgărăşenii n'aveau biserică, totuş nu trebue să admitem că pe locul unde se află azi biserica Sf. Nicolae n'a existat mai înainte alt lăcaş dumnezeesc. In pomelnicul acestei biserici, pe care a binevoit a ni-l arătà cu multă bunăvoinţă Rev. Sa Părintele Vicar foraneu Macavei, am văzut că se pomenesc voevozii noştri mai vechi decât Brâncoveanu, notându-se pe margine danii făcute încă din zilele lui Mihnea Vodă. Prin urmare socotim că Brâncoveanu a rezidit o biserică nouă, dărâmând alta veche, dela care însă s'a păstrat în noua clădire şi hramul şi înfăţişarea neaoşă, adică stilul clasic românesc, înflorit cu motive arhaice atât munteneşti cât şi moldoveneşti.

Iată dar un monument istoric, care prinde deodată frumuseţea artistică a sufletului nostru din cele trei ţări: Ardealul, Valahia şi Moldova. Pentru asemenea valoare artistică, în afară de consideraţiunea că sântul lăcaş este singurul monument istoric din Ardeal, ce ni s'a păstrat neatins de prefacerea modernismului străin, se cade dar ca biserica zidită de Costandin Brâncoveanul Băsărabă, *Românul*, cum îşi zice el, să rămâe neschimbată în acest cuib al românismului.

SPRE VOILĂ. — NEGRU VODĂ.

Pornind din Făgăraş la Sibiiu, ne îndreptăm către Voilă. Acest nume de sat curat românesc ne face să ne gândim la Negru Vodă, despre a cărui existenţă n'am găsit nici o urmă pipăită în Făgăraş [1]).

[1]) Cetatea Făgăraşului, ce se poate vedeà în scrierea citată a d-lui Prof. Iorga, s'a zidit, după arătarea anonimului Codicelui Kretzulescu, pe la 1300, deci în urma descălicării lui Negru Vodă.

www.dacoromanica.ro

Mergând dar spre Voilă, avem oarecum impresiunea că ne aflăm chiar prin locurile pe unde a trecut odinioară Negru Vodă în fruntea Cavalerilor Teutoni, ca să-i aşeze în aceste părţi, până la hotarele satului despre care vorbim [1]). Spre a înţelege mai bine chestiunea, trebue să distingem că din tot ce s'a scris până acum în privinţa lui Negru Vodă, avem fără îndoială în faţa istoriei doui voevozi cu numele Radu cari primesc porecla unui *Ban* sau „Herţeg" anterior, *Negru*. Unul dintre cei doui voevozi, cel mai depărtat de timpul nostru, este Radu Negru din Curtea de Argeş, amintit de cronică la 1290, iar celalt este Radu Negru Tismăneanu (între 1374 şi 1385). Nici unul dintre ei însă nu poate fi Negru Vodă, un „herţeg de pre Almaş şi Făgăraş", fiindcă acestora le lipseşte motivul epopeic al tradiţiei: călătoria în fruntea a tot felul de norod, Români, Saşi şi Papistaşi, cu scop de a hotărnici o ţară. Acesta este caracterul cel mai curat al tradiţiei — o descălecare sau o colonizare — ceeace a determinat pe istoricii noştri să recunoască în numele lui Negru Vodă o personificare numai a scoborîrii Românilor din munţi la câmpie, ca şi când aceste locuri ar fi fost pustii, negându-se astfel cu totul existenţa lui. Dar, printr'o asemenea negare, se înlătură şi tradiţia, căreia i se răpeşte pe nedrep chiar sâmburile său — eroul epopeic. Şi această tradiţie nu e de eri, de astăzi; ea datează cel puţin din zilele lui Mihaiu Viteazul, căci o aflăm printre rândurile Ragusanului Luccari, care spune despre Negru Vodă că a întemeiat oraşe vechi, Câmpulungul şi altele; o regăsim în hrisoavele lui Matei Basarab, şi o cetim necontenit în fruntea cronicilor; apoi o găsim astăzi încă vie în graiul poporului, care ţi-arată munţii, zicând cu mândrie că-s ai lui din vremea de demult, de când trăia Negru Vodă. Prin urmare, dacă s'a îngropat de istorici eroul, istoria rămâne să se mai lupte şi cu o tradiţie puternică, pe care critica n'o poate doborî. Chestia lui Negru Vodă stă deci deschisă şi de acum înainte.

In acest sens, noi dăm o nouă părere despre personalitatea lui Negru Vodă, susţinând că el este acel crainic sau ispravnic regal Fecate Iuna, Negrul Ioană, care aşează la 1211 pe Cavalerii Teutoni în Ţara Bârsei şi prin împrejurimi. Numele lui se află amintit de trei ori, în diploma regelui Andrei II şi în parafrazarea ei de Papă, în care se arată că a fost însărcinat să hotărnicească ţinutul dat [2]). Pentru un asemenea fapt, avem a face, negreşit, cu un dregător regal din partea locului, iar nu adus din cine ştie ce colţ depărtat al regatului. In diplomă chiar se spune că Fecate Iuna a fost trimis

[1]) In documente: Voilgard, Noilgiant, etc.

[2]) Documentele în Colecţia Hurmuzachi, tom. I, la anii 1211, 1222, 1231.

www.dacoromanica.ro

de Rege să aşeze hotarele, în înţelegere cu Voevodul Mihail, care nu poate fi de cât voevodul Transilvaniei, de care ascultă ispravnicul însărcinat. Apoi, titlul dregătoriei nu ni se arată, dar, din diploma posterioară, dată aceloraşi Caveleri de acelaş rege la 1222, peste 11 ani, se vede bine că Fecate Iuna n'a fost om de rând, de vreme ce ispravnicul însărcinat la 1222 să le mai hotărnicească Cavalerilor Teutoni o bucată de loc, poartă titlul de *Ban.*— Hotarnicii erau în toate epocile *dregători mari.*

De aceea socotim cu multă probabilitate că acest crainic regal, Fecate Iuna este „herţegul de pre Almaş şi Făgăraş" care în fruntea a tot felul de norod, Români, Papistaşi (Teutoni) şi Saşi, s'a scoborît în urmă şi la Câmpulung. Pe jumătate faptul e ca şi dovedit, de vreme ce, după patru ani dela aşezarea Cavalerilor Teutoni în Ţara Bârsei, la leat 1215, se ridică în Câmpulung o biserică românească zisă à lui Negru Vodă, zidită de piatră cioplită pe din afară, şi tot atunci poate şi biserica catolică numită „Cloşter". Cât despre scoborîrea Cavalerilor Teutoni şi în părţile de dincoace de munţi, mărturisesc tânguirile Papei, care arată că Regele Ungariei îi alungase pe Cavaleri, după ce ei trecuseră peste munţii înămeţiţi cu zăpadă şi zidiseră cetăţi. In fine, despre începutul unei vieţi orăşeneşti la Câmpulung ne stă ca mărturie chiar cea mai veche inscripţie găsită aci, şi în care se pomeneşte numele unui Comes Laurentius de Longo Campo, mort la 1300.

Concluzia: Fecate Iuna = Negru Vodă; ceeace se verifică şi altfel: *porecla lui, Fecate (ungureşte Fekete = Negru)* s'a păstrat în amintirea poporului sub numele de *Negru Vodă*, dela care cronicarii au împrumutat poreclile celor doi voevozi Radu; iar numele său Iuna, adică biblicul *Ioană* (cel din pântecile chitului), îl poartă mai întâiu acel rege numit al Cumanilor, *Ionas,* mort la 1241, şi-l păstrează, poate, în urmă toţi voevozii noştri, începând dela Basarab, în neînţelesul Iω. dinnaintea numelui fiecărui Domn.— Atât în acest excurs.

Încheere.

Sfârşim aceste notiţe de călătorie despre ţara Făgăraşului cu următoarea observaţie generală: Nicăeri omul din Carpaţi n'a suferit mai mult decât în aceste părţi, mai ales din cauza asupririlor politice şi a confesiunilor religioase, ceeace ne arată neîndoios un popor vioi, energic şi veşnic agitat. Din toate suferinţele, agitările şi trecerile sale prin atâtea faze ale creştinismului: bugomili, ortodocşi, greco-catolici, se distinge însă o notă constantă în sufletul Făgărăşenilor, tot atât de neclintită ca şi munţii ce-i înconjoară: mândria de a fi Români. Să ne gândim la Şincai, la Gheorghe Lazăr, la Mărgineni

www.dacoromanica.ro

şi la faptul că Românii de aici au deznaţionalizat pe Scheii şi pe Saşii din sate; atunci îi vom înţelege:

Apa trece, pietrele rămân.

2. TÂRGOVIŞTEA.

Istoricul oraşului.

Inceputurile oraşului sunt întunecoase; nu avem pentru Târgovişte nici chiar o legendă despre un întemeetor, cum ar fi Bucur Ciobanul pentru Bucureşti ori Iaşul Cirezarul pentru capitala Moldovei. Aceasta se explică în parte prin aceea că numirea oraşului, Târgovişte, o formă mai prelungită a cuvântului târg, nu pornià dela numele unui om, şi deci n'a putut aveâ un erou eponim. Târgovişteа erà un târg mai mare decât Târgşorul, şi de fapt târgul cel mai bine aşezat de pe valea Ialomiţei.

Cea mai veche cronică munteană, utilizată de Ragusanul Luccari, în scrierea sa tipărită la 1605, atribue lui Negru Vodă întemeerea oraşelor Câmpulung, Bucureşti, Târgovişte, Floci şi Buzău, pe la anul 1310. Hrisoavele lui Mircea cel Bătrân date din Târgovişte către sfârşitul domniei, ne dovedesc neîndoios că oraşul există la începutul secolului al XV-lea, iar dania a două sate, Alexenii şi Răzvădul — făcută la 1431 de Alexandru fiul lui Mircea cel Mare, către Mânăstirea Dealului de lângă Târgovişte „ca să fie moşii ohabnice sfintei mânăstiri spre veşnica pomenire a sânt răposatului părinte al domniei mele Mircea Voevod" — ne arată o legătură mai strânsă între marele voevod Mircea şi Târgovişteа, de vreme ce se vede că el venià aci să zideascâ mânăstirea din apropiere, şi nu erà numai în treacât pe acolo, atunci când dădeà hrisoave din acest oraş. Alegerea însăş a Târgoviştei ca bază de operaţie pentru orice atac venit din spre sud, din partea Turcilor, ne arată iarăş eminentul simţ răsboinic al bătrânului tactician.

Târgovişteа devine într'adevăr obiectivul oricărui atac îndreptat dinspre sud: pe deoparte, duşmanul pornind dela Dunăre, dela Floci, înaintează de exemplu pe valea Ialomiţei spre Târgovişte, însă marşul este împiedicat prin lipsa de proviziuni, cărora Românii le dau foc pe tot întinsul Bărăganului; pe de altă parte Românii, scoborându-se majos de Târgovişte, de unde le pot veni proviziuni, se aşează la marginea vre-unei mlaştini din lunca Ialomiţei şi aşteaptă sosirea armatei dujmane, spre a repurtà isbânda primului atac (Rovine). Când armata dujmană înaintează dela Giurgiu spre Târgovişte, mlaştinile Neajlovului întârziază năvălirea (Călugărenii), dar ocuparea Bucureştilor, unde se pot găsì proviziuni, asigură vrajmaşilor cuprinderea Târgoviştei. (Expediţia lui Sinan Paşa).

www.dacoromanica.ro

Iată dar de ce de numele Târgoviştei se leagă numai amintiri răsboinice triste: arderi, pedepse şi distrugeri.

Un prim ecou despre arderea Târgoviştei îl aflăm de timpuriu într'o cronică sârbească, unde se scrie: „Intr'acelaş an (1443) au legat Turcii pe Vlad Voevod şi au aşezat Domn pe Mircea. Veni Basarab şi-i taie capul. Pentru aceea Turcii prădară Ţara Românească şi arseră Târgovişteа“ [1]). La acest episod sau la altul din nesfârşitele lupte dintre Dăneşti şi Drăculeşti, se referă de bună seamă cunoscuta poveste din cronică despre pedeapsa Târgovişteniior şi rezidirea cetăţei dela Poenari, atribuite răsbunării lui Ţepeş Vodă. El, se zice, că într'o zi de Paşti, pe când bătrânii se aflau la ospeţe iar cei tineri la hore, pe toţi fără de veste i-a cuprins cu oamenii lui, şi atunci pe cei bătrâni „pre toţi i-au înţepat de au ocolit Târgovişteа“, iar pe cei tineri i-a trimis să zidească cetatea dela Poenari. După arătarea cronicei, această pedeapsă li s'a dat Târgovişteniior „pentru o vină mare ce au fost făcut unui frate al lui Vlad Vodă“ — ceeace n'ar puteà fi decât trădare.

Tradiţia tălmăceşte dar, precum acum spus, un episod din luptele dintre Dăneşti şi Drăculeşti, ce se petrec în epoca strămutării scaunului domnesc la Bucureşti, ca un semn al supunerii ţerii la Turci. In această privinţă cronica păstrează amintirea că Radul cel Frumos, fratele lui Vlad Ţepeş „au descălecat Bucureştii“ [2]), în zilele lui Mahomed II, cuceritorul Constantinopolei, Sultanul care de fapt a supus la dare şi ţările noastre.

Atunci Turcii au impus Domnitorilor noştri să-şi aşeze scaunul mai spre câmpie, la Bucureşti. Aceasta este sigur, dar nu putem precizà din care oraş s'a strămutat scaunul domniei aci, din Curtea de Argeş sau din Târgovişte. Inclinăm a crede din Curtea de Argeş, unde aflăm nestrămutată încă Mitropolia ţerii până în zilele lui Neagoe Basarab, care începe zidirea Mitropoliei din Târgovişte.

Dela supunerea ţerii la Turci, din zilele lui Mahomed II, până la moartea lui Brâncoveanu, Târgovişteа rămâne dar un pandant al Bucureştilor, de vreme ce vedem că pe când Turcii impun Domnitorilor noştri să steà la Bucureşti, ei caută să-şi facă case la Târgovişte. Ea devine astfel a doua capitală a ţerii din oraşul de reşedinţă temporară de mai înainte; iar strălucirea sa ţine cu oarecari întreruperе şi prefaceri dela Radul cel Frumos până la Brâncoveanu.

---

[1]) Spomenik, III. p. 123. Citat de St. Nicolaescu, Doc. Slav. rom. pag. 4.

[2]) Pasagiu din cronica citată de Tocilescu în Revista Societăţii „Tinerimea Română“, 1898, I, p. 21.

www.dacoromanica.ro

Curtea domnească, biserici și mânăstiri.

Aceste amănunte le-am crezut necesare spre a le determină în genere epoca când au putut să se zidească palatul și curțile domnești din Târgoviște, dărîmate și prefăcute în cursul vremei de atâtea ori. In această privință mărturiile istorice ne arată că Petru Cercel (1583—5) este acela care a zidit casele domnești din Târgoviște, dar opera în sine ne dovedește o străduință mai îndelungată decât cei 2—3 ani cât ținù scurta lui domnie. Zidurile, subteranele, palatul ca și turnul numit Chindia nu s'au putut isprăvì numai în acest scurt interval.

Din ruinele rămase, Chindia de astăzi, restaurată la 1844, a fost un turn sau un foișor de care Târgoviștea a avut nevoe și mai nainte de Petru Cercel, pentru diferite semnaluri, între care și acela de a se închide porțile cetății, când se apropià noaptea sau vrăjmașul, și a le deschide a douazi ori când numai era nici un pericol.

Despre „un turn de piatră foarte înalt, ce servește de fanal (beacon) pentru ceasornicul orașului", ne vorbește Paul din Alep în descrierea călătoriei lui Macarie (Traducerea Cioran, p. 82).

Nu se poate însă dovedì cine a zidit acest turn, dar se vede bine

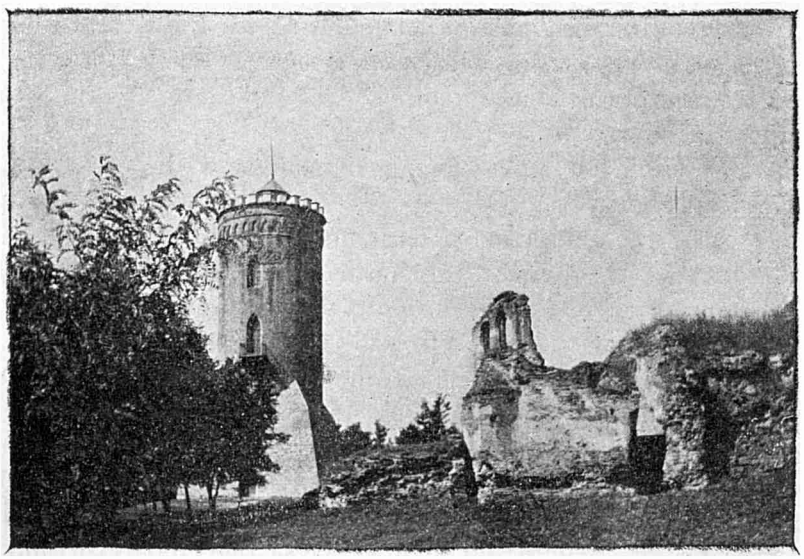

Ruinele Târgoviștei. Curtea Domnească cu Chindia.
(Colecția d-lui Em. E. Kretzulescu.)

că el a fost prefăcut în secolul al XVII cel puțin de două ori, de vreme ce n'a scăpat, fără îndoială, neatins nici de arderea și pustiirea lui Sinan Pașa, nici de dărâmarea turcească și tătărească de mai târziu.

www.dacoromanica.ro

Conservarea acestui monument stingher prezintă poate o importanţă mai mare din punct de vedere al istoriei limbii, căci el ne arată ce valoare aveà o măsură întrebuinţată de poporul nostru, când socotià timpul zilei după mersul soarelui, zicând: soarele la amiaz, soarele în chindie, soarele d'un copac, soarele d'o palmă, soare apune. Cât pentru Târgovişte, el nu mai arătă decât că: i-a trecut soarele de chindie şi i-a apus strălucirea de mult.

Strălucirea Târgovişteĭ apune dar spre a se înălţà Bucureştii. Turcii n'a văzut cu ochi buni acest cuib de hainie al voevozilor noştri, prea aproape de Unguri, şi în urmă de Nemţi, aşa încât printre punctele de acuzare aduse contra lui Petru Vodă Cercel este şi învinuirea că el a avut Scaunul domnesc la Târgovişte, iar nu la Bucureşti. Aceeaş învinuire, constată regretatul Tocilescu, se face lui Matei Vodă Basarab, ca şi lui Constandin Brâncoveanu, cei din urmă domni cari încercară să reedifice vechia capitală [1]). Turcii dar au înmormântat mărirea Târgovişteĭ.

Târgovişteà în sec XVII.

Inainte însă de a aduce ştirile din cronici despre dărâmarea cetăţii şi curţii domneşti din Târgovişte, să resumăm o scurtă relaţiune despre starea oraşului, scrisă chiar în ajunul tristului eveniment de un străin, care cunoşteà bine ţara noastră, de vreme ce ne spune că el a zidit o biserică catolică în Bucureşti. Referentul, poate chiar prelatul franciscan Petru al Sardicei, primit de Radu Mihnea Vodă la Târgovişte, face o descriere a Valahiei (publicată în „Arhiva“ din Iaşi, an. V, (1894) no. 1—2). In această descriere aproape contimporană cu relaţiunile culese de Paul din Alep găsim câtevà amănunte despre Târgovişte, destul de preţioase, căci ele completează ştirile lăsate de diaconul Patriarhului Macarie.

Referentul catolic, între altele ne spune, că Domnitorii Valahiei de mai nainte şi chiar acela din timpul său obişnuiau să-şi aibă reşedinţa la Bucureşti, însă de un timp încoace Domnul (desigur Radu Mihnea) a strămutat-o la Târgovişte „pentru a-şi asigurà mai bine persoana sa, nefiind în buni termeni cu Poarta“. Târgoviştea se află departe de o zi şi jumătate de hotarele Transilvaniei. In acest oraş, Domnul are un palat destul de potrivit (assai comodo palazzo), înconjurat cu ziduri. Pentru paza palatului stau într'una o sută de arcaşi, ce se schimbă în fiecare Sâmbătă. In caz de răsboiu, Domnul poate conta pe o armată de: 8.000 boeri, nobili; 4.000 spătărei, călăraşi, ce merg la răsboiu cu cheltuiala lor; 4.000 de lefegii, călări, scutiţi de orice dări şi plătiţi de Domn la răsboiu cu câte 1 taler şi jumătate pe lună. Domnul mai are şi 6 bucăţi de tunuri mari şi alte câtevà mici zise „organe“.

[1]) Revista Soc. Tinerimea Română, 1898. p. 22.

www.dacoromanica.ro

Oraşul numără mai mult de 7.000 de case, în cari locuesc aproape 40.000 de suflete. Tot acì se află Mitropolia a cărei biserică catedrală, de mărime potrivită, este acoperită cu plumb; ea are o grădină mare închisă cu gard. Apoi mai sunt încă şi alte 200 de biserici de lemn şi de piatră, în cari slujesc preoţi de mir, zise bisericele popilor. Pe lângă acestea se mai află 8 mânăstiri, ce se bucură de bune venituri.

Acum, să lăsăm pe cronicari să povestească cum s'au dărîmat cetatea şi curtea domnească din Târgovişte:

Dărâmarea cetăţii „Deci [1]) când fu la Fevruarie 17 zile, leat 7166 (=1658), intrat-au Mihnea Vodă aicea in ţară cu mulţime de Turci şi de Tătari, şi au venit până la Târgovişte; şi s'au lovit cu strejile. Şi fu biruită streaja lui Constandin Vodă. Atuncea Constandin Vodă să îngrijă foarte tare, şi îndată trecu muntele în Ţara Ungurească, cu toată casa lui întreagă şi cu toţi boerii ţerii....

„Atuncea Turcii şi Tătarii sparseră cetatea din Târgovişte şi casele domneşti; şi au robit ţara foarte rău, povăţuindu-i Dorobanţii şi Siimenii, pe unde nu ştiă Turcii şi Tătarii, şi pe unde răutăţi niciodată n'au umblat [2]); iar ei ca niste tâlhari şi draci îi ducea de robeà şi prădà. O, mare minune, care nu s'au auzit din veci, ca cinevà să-şi voiască neamului său rău: ei singuri îşi da muierile şi copii lor robi în mâinile Turcilor".

Apoi, mai departe, altă cronică:

„Iar în urma lui (a lui Mihnea Vodă) numai decât Inpărăţia au poruncit lui Ghica Vodă, carele venise Domn în urma Mihnii Vodă, de au surpat casele şi le-au sfărîmat de tot, ca să nu mai fie Scaun domnesc acolo, căci mai supt munte fiind, se temeà Turcii de hainie [3]).

Ruinele rămaseră pustii 35 de ani până în zilele lui Brâncoveanu, precum arată cronica: „Şi aşa au fost până când Dumnezeu pre acest Costandin Vodă Basarab cu domnia au miluit. Şi încă după al patrulea an din domnia Mării Sale de case s'au apucat, ne mai putând lăsa un Scaun vechiu ca acela de pre la strămoşii Mării Sale să stea pustiu; ci în tot felul şi în multe rânduri au încercat Inpărăţia, până i s'au dat voe ca şi casele să le facă şi când va vreà şi acolo să şazà [4])".

Ispravnic caselor pus de Brâncoveanu a fost Mihail Cantacuzino Vel Spătar [5]).

---

[1]) Letopiseţul Ţării Româneşti, edit. St. Nicolaescu, în această Revistă, XI, p. 161.

[2]) Şi astăzi se vorbeşte despre ascunzătorile subterane ale palatului, ce treceau pe sub albia Ialomiţei, la m-rea Dealului.

[3]) Vicaţa lui Brâncoveanu (de Radu Grecianu), edit. St. Grecianu p. 60.

[4]) [5]) Ibidem.

www.dacoromanica.ro

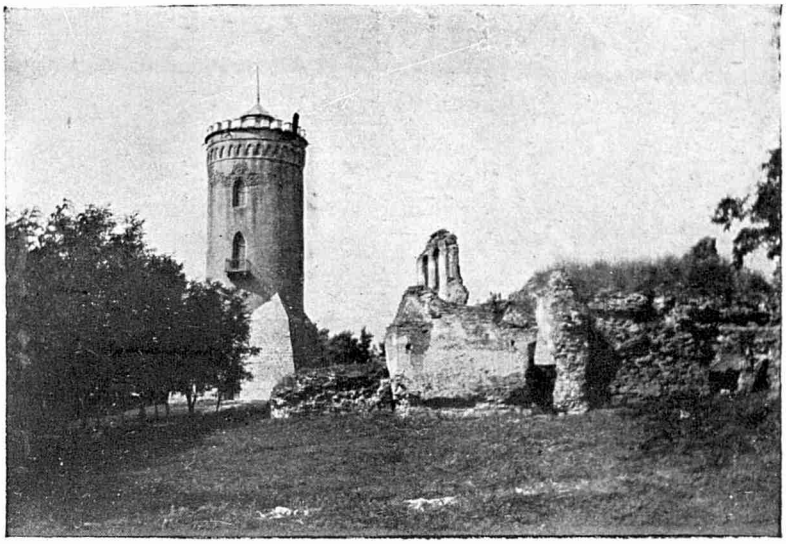

Curtea Domnească cu Chindia.

Ruinele Palatului.

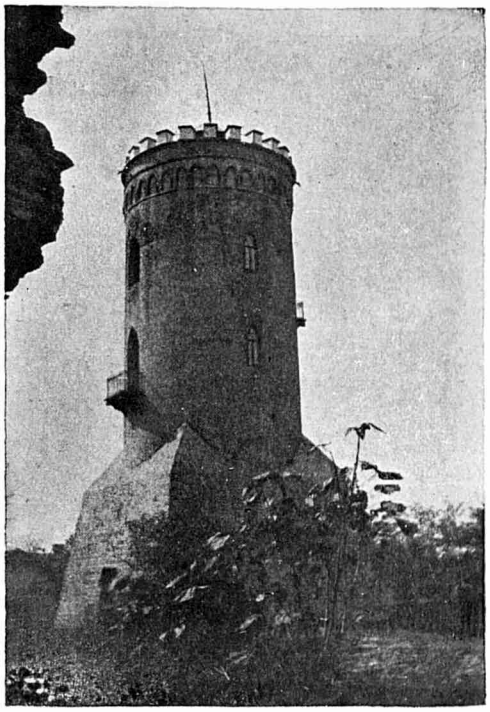

Chindia.

www.dacoromanica.ro

Noul Scaun domnesc din Târgovişte întărit de Brâncoveanu nu avù însă parte de Domni, căci Turcii se temeau să nu se facă haini, fiind prea aproape de Nemţi. Chiar lui Brâncoveanu i se aduse această învinuire la decapitare, că şi-a făcut case la Târgovişte. Astfel s'a zăticnit de a mai merge Domn acolo cu şederea, precum arată cărţile vechi, scriindu-se despre o livade de aci:

„Este o livade domnească în vale, care livade, pă vremea când erà Domnu în Târgovişte, acea livade era de trebuinţă Domniei; iar după ce s'a mutat Scaunul domniei aici în Bucureşti şi s'a zăticnit de a mai merge Domn acolo cu şederea, acea livade a rămas de nici o trebuinţă Domniei, ci numui Ispravnicii judeţelor, ce se află după vremuri, o coseà pentru treaba cailor lor [1]).

Cine petrecuseră însă alături de casele lui Brâncoveanu în Târgovişte, aceasta ne-o arată lista dintr'o hotarnică [2]) a celor ce ridicau, şi mai în urmă, vinurilor din via de pe moşia domnească de acolo. Insemnarea este un document de reconstruire, pe care-l rezumăm astfel: la 25 Aprilie 1760, Badea Ştirbei biv vel Stolnic, Ispravnicul Dâmboviţei, mergând la faţa locului, constată că: „pe această moşie domnească sânt: viile domneşti [3]), viile Mitropolii, viile dumnealor boerilor Văcăreşti, viile dumnealui Kretzulescului [4]), viile dumnealui Catargiului, viile mânăstirii Hurezul, viile dumnealui Băleanului, viile mânăstirii Dealul, viile Mânăstirii Nucetul, viile mânăstirii Găiseni, viile mânăstirii Stelei, viile paterilor Baraţi, viile Pitarului Andrei, vii de ale boernaşilor mazili, vii de ale logofeţilor za Divan, vii de ale grămăticilor domneşti; sunt şi vii dajnice, care dau vinăriciu liude 103".

Diferitele semne de hotar şi locuri cunoscute din vechime pe această moşie domnească mai păstrează, prin numirile lor, urmele unei vieţi trecute, aruncând o palidă lumină asupra împrejurimilor Târgoviştei de odinioară. Astfel în hotarnica lui Badea Ştirbei din 1760, despre care fu vorba mai sus, se pomeneşte de: „Valea Voevodei", „feţele Târgului pe subt mânăstirea Dealului", „Fântâna domnească", „Şanţul Ciutării", „Crucea de piatră", mare şi mică, „a răposatului Matei Vodă", „drumul drept asupra mânăstirii Dealul pe *troian*",

[1]) Condica M-rei Dealului, Bibl. Ac. Rom, ms. 1447,pag. 57.

[2]) Condica M-rei Dealul. loc. cit. pag. 55.

[3]) Viile domneşti din dealul Târgoviştei dela urmaşul lui Brâncoveanu, Ştefan Cantacuzino, „după petrecerea lui, din poruncă împărătească luându-se toate ale domnii Sale pe seama domnească" — au trecut în seama Domnilor fanarioţi.

[4]) Boerii Kretzuleşti, descendenţi din Basarabi şi înrudiţi cu Brâncoveanu, prin căsătoria fiicei acestuia Safta cu Iordache Kretzulescu, au păstrat până astăzi datina creştinească, întreţinând două biserici ce le poartă numele, atât la Târvoviste, în vechia capitală, cât şi în Bucureşti, nu departe de Scaunul domnesc şi regal.

www.dacoromanica.ro

„drumul Mocanilor", „Valea Sasilor" etc. [1]); apoi în altă parte „Valea Armenilor" [2]), după ce mai sus am văzut că se amintià şi despre viile „fraţilor Baraţi". Toate aceste urme şi amintiri ne arată că Târgovişteа a fost odată un oraş, căruia nu-i lipsia nimic spre a se desvolta, decât puterea armată a ţerii. Când decade puterea armatei la noi, apune şi gloria Târgovişteі.

Incheere.

Din tot ce am arătat până aici, şi din tot ce ne-a mai rămas ca monumente istorice în vechia capitală, se vede bine că înainte de Brâncoveanu, Matei Vodă este un adevărat restaurator a oraşului, ceeace se dovedeşte de altfel şi prin vechimea bisericilor şi a mânăstirilor de astăzi din Târgovişte: nici una dintre ele nu trece prin vechimea zidirii sau a restaurării dincolo de epoca lui Mateiu Basarab; de toate însă se leagă atâtea amintiri şi un mare interes istoric, încât ele trebue să se păstreze *toate*, într'un mănuchiu, ca nişte podoabe ale renaşterii culturale româneşti, pornită din biserică, din Târgovişte, într'acea epocă de aur a credinţei noastre.

AL. T. DUMITRESCU.

---

[1]) Condica M-rei Dealu, l. c. p 232.
[2]) Ibidem, p. 233.

www.dacoromanica.ro

Mânastirea Stelea zidită de Vasile Lupu. Vedere generală.

Biserica mânăstirii Stelea.

Biserica Sf. Nicolae.

www.dacoromanica.ro

SĂPĂTURILE DELA CUCUTENI.

Sub titlul acesta, d-l dr. Hubert Schmidt, conducătorul săpăturilor dela Cucuteni, publică în ziarul Bukarester Tagblatt următorul raport:

Săpăturile conduse de subsemnatul la Cetăţuia din Cucuteni (lângă Târgu-Frumos, jud. Iaşi) au interesat pături largi din publicul cult al României şi au agitat mai ales spiritele din Iaşi aşa de mult, încât un raport mai amănunţit în privinţa aceasta mi se pare potrivit.

In România lipsesc cu totul cercetările preistorice ale pământului; pământul românesc a rămas intact, ceeace nu se poate spune despre ţările vecine. Numai numele de Cucuteni şi-a păstrat la scrutătorii preistorici ai Europei un nume bun; la aceasta însă se reduce tot ce se referă la cunoaşterea preistorică a ţării. Cucutenii chiar au devenit populari în România prin colecţiunele de obiecte aflate, pe cari le-au strâns acolo Beldiceanu şi alţi amatori şi cari acum sunt risipite ca proprietate particulară şi publică.

Astfel, cunoştinţa despre aceste antichităţi a pătruns şi în literatura ştiinţifică; Cucutenii puteau fi înregistraţi ca staţiune preistorică într'un cerc mai larg de cultură, care se întinde în ţările Dunării de jos şi ale Balcanilor, precum şi în spre Est până în guvernământul Kievului.

Necesitatea ştiinţifică nu erà însă satisfăcută cu atâta; între cele descoperite la Cucuteni erau diferite obiecte alăturea, fără ca împrejurările descoperirii să fie cunoscute. De aceea subsemnatul îşi croì planul de a face, la faţa locului, o cercetare a pământului. Permisiunea de a face cercetări arheologice pe pământ românesc o dăduse dejà de mai înainte într'un mod vrednic de mulţumire administraţiunea reg. română în înţelegere cu Excelenţa Sa d-l ministru preşedinte Brătianu. O mulţumire deosebită se cuvine deci proprietarului locului, d-lui V. Gheorghiu şi fiilor săi din Cucuteni, pentrucă au pus, în mod desinteresat, la dispoziţie pentru săpături locul de pe Cetăţuie. In interesul ştiinţei nu se poate decât dorì, ca exemplul lor îmbucurător să afle imitatori.

www.dacoromanica.ro

Pe la sfârşitul verii anului 1909 pornì referentul la drum, după ce curatoriul fundaţiunii Virchow din Berlin îi acordase mijloacele pentru o expediţie românească, şi către sfârşitul lunei lui Septemvrie—întovărăşit de un servitor, care aveà să fie şi supraveghetor la lucrări — şi-a făcut intrarea într'o „terra incognita", unde, în satul Băiceni, arendaşul îi dete sălaş într'un mic domeniu al Statului, compus dintr'o grădină de pomi şi puţin loc de arătură. Cu vreo 12—15 lucrători ţărani harnici şi liniştiţi din acelaş sat, se începură — în primele trei săptămâni favorizat în mod deosebit de vreme — săpăturile, terminate în a doua jumătate a campaniei, tot aşà de lungă, dar în condiţiuni mai nefavorabile, pe ceaţă, ploae şi la urmă îngheţ.

Problema lucrului constà la început din cercetarea depozitelor culturale, după ce din cele aflate până atunci se puteà trage concluziuni, că e vorba de o colonie preistorică. Cetăţuia se află într'un ţinut plăcut, în câtva deosebit de caracterul obişnuit al Moldovei de sus, pe o bucată eşită dintr'o colină întinsă, ridicată în sus deasupra satului Băiceni, şi prezintă punctul cel mai expus la periferia moşiei Cucuteni; imediat sub ea, tot pe coasta de deasupra văii, în care sunt risipite cele mai multe case din Băiceni, se află cartierul conducătorilor săpăturilor. Poziţia dominantă a locului sus situat, care oferă o priveliştе largă peste ţinutul colinos, — în condiţiuni atmosferice favorabile chiar până la Iaşi — erà ca făcută pentru o colonie şi a şi ţinut pe locuitorii cei vechi în curs de perioade mai lungi legaţi de ea. Factorii naturali, cu cari aceştia aveau să socotească pentru o colonizare, au fost scoşi la iveală prin săpături. Păturile culturale zac pe banca calcaroasă superioară dintre cele trei de origine terţiară, sub care începe pământul lutos. Cei mai vechi colonişti au aflat deci pentru clădirea colibelor lor un teren calcaros acoperit numai cu o pătură subţire, brună de humă. Peste aceasta s'a grămădit pământul până la o înălţime de 2 m. parte prin depozitele culturale (circa 1.70—1.80 m), parte prin formaţiuni proaspete de humă (0.20—0.30 m).

Ce se află în aceste păturі? Resturi de locuinţe arse cu tot ce au lăsat, din obiectele de uz zilnic, locuitorii de odinioară la distrugerea lor. Săpăturile se fac deci pe alocurea în grămezi mari de resturi arse, rămase la vetrile colibelor, sau apoi în molozul ars mai puţin sau chiar de loc, care s'a depus printre ele. In resturile arse s'au păstrat şi urmele construcţiei colibelor. Erau nişte clădiri primitive din împletituri de nuele, întărite cu grinzi şi tencuite cu pământ galben. Pe bucăţi din tencueala aceasta de colibi observăm imprimată construcţia de lemn şi forma de trunchi neciopliţi, grinzi rotunde sau dungate cu împletituri subţiri. La acestea se mai adaugă

www.dacoromanica.ro

din samă afară multe obiecte de piatră, os, corn şi lut, între cari arme şi instrumente de cremene şi alte feluri de peatră, între cari e foarte frecvent calcarul: aşà dară topoare, ciocane găurite sau ciocane cu topor, înzestrate cu toporâşte pentru a fi întrebuinţate, dalte, cuţite, răzătoare ş. a. De remarcat sunt mai ales numeroasele vârfuri de săgeţi din cremene frumos legate. De os sunt paloşe şi sule, mai ales acestea în număr mare. De asemenea sape făcute din coarne de cerb—cele mai multe sparte, cari se întrebuinţează pe lângă cele de piatră în grădină şi la câmp. De lut sunt pristenele nu prea numeroase, cari serveau pentru îngreuiarea fuselor, de sigur de lemn. Pe lângă aceste obiecte uzuale găsim mai rar lucruri de podoabă în formă de mărgele de lut şi dinţi găuriţi de animale. Cea mai mare atenţiune o reclamă nişte produse figurale de lut, reprezentări de oameni şi animale. Figurile de oameni, numite idoli (εἴδωλα=icoane) sunt parte plastice, fără artă, parte formaţiuni stilizate, cari reprezintă în mod şematic tipuri atât bărbăteşti, cât şi femeeşti. Interes deosebit produc la acestea împodobirile încrestate sau pictate; ele se explică a fi mostre de tatuat sau de îmbrăcăminte a corpului. Idolii femeeşti se găsesc în număr mai mare decât cei bărbăteşti; numai cei femeeşti sunt înpodobiţi. La aceştia bate la ochi desvoltarea peste măsură a şezutului; a trage d'aci concluziunea, că e vorba de o rassă steatopigă, de sigur, nu e nevoe. Formaţiunile acestea abnorme ale corpului nu reprezentă însă regula, şi pot fi explicate mai simplu ca note deosebite de stil, sau poate puteri personificate de ale naturei sunt aduse în legătură cu insemnătatea acestor figuri. O însemnătate religioasă vor fi avut figurile acestea. Numai astfel se explică şi frecvenţa lor; în fiecare colibă vor fi jucat un rol în viaţa locuitorilor ei.

II.

Interesul cel mai mare îl reclamă însă, între obiectele aflate, olăria. Pagubă însă, că de regulă avem numai cioburi, căci la prăbuşirea colibilor, vasele întrebuinţate în ele au fost distruse cu totul. Dar şi cioburile acestea îşi au valoarea lor prin pictura de pe ele. Decorul de pe ele nu e fără frumuseţe; pentrucă se aplică mai multe colori —alb, roş şi negru— şi ornamentica e stăpânită de forme spirale şi arcuite, cari trec peste întreaga suprafaţă a vasului. Pentru problemele culturistorice, ce sunt de rezolvat la săpături, câştigă ceramica într'atâta încă o însemnătate deosebită, că după ornamente şi forme se pot distinge diferite grupuri de vase, cari, după adâncimea păturei, în care au fost găsite, trebue să aparţină la diferite epoce Ele indică, după observaţiuni multe, confirmate în continu, două pe

www.dacoromanica.ro

rioade mai mari, cari trebue să aibă valoare pentru durata colonizării locului.

Astfel se impune peste tot chestiunea timpului, căruia aparţine cetăţuia dela Cucuteni. Hotărîrea lui devine posibilă prin întreaga cantitate de obiecte mici aflate, pe cari le-au scos la iveală săpăturile. Massa principală a obiectelor uzuale de piatră, os şi lut indică cu materialul de pe formele ei, epoca de piatră; caracterul cultural al staţiunii preistorice indică caracterul epocei de piatră. Epoca de piatră a ţinut foarte mult; e întrebare, la care perioadă din aceasta aparţin obiectele aflate.

In cazul acesta, obiecte de metal aflate în mod singuratic ne fac posibilă o ţărmurire. Ele formează însă o problemă pentru sine, care e discutată. După părerea referentului, nu pot fi luate în seamă pentru datarea culturii toate acele obiecte de metal (Cucuteni), cari aparţin epocei de bronz şi de metal, care sunt fibule din timpul roman şi anteroman, vârfuri de topor de bronz, inele de ornament de bronz ş. a. Ele au ajuns dela suprafaţă, unde fuseseră lăsate, în pături mai adânci prin aceleaşi întâmplări, cum au ajuns bucăţi moderne de fer, limbi de cuţit şi verigi. Altminteri trebue judecate unele obiecte de *aramă*, cari se găsesc în depozitele culturale superioare şi mijlocii, cum sunt sule şi topoare. Fiindcă ştim din alte localităţi, că la sfârşitul epocei de piatră, se începe, pe lângă aur, şi lucrarea aramei, suntem îndreptăţiţi a pune ivirea obiectelor de aramă în legătură cu cultura ce aparţine de altminteri epocei de piatră dela Cucuteni, cu atât mai vârtos, că sulele şi topoarele de aramă se arată ca cei dintâiu concurenţi pe lângă uneltele similare de os şi de piatră.

Putem deci vorbi de o *epocă de piatră-aramă*, căreia aparţin lucrurile aflate la Cucuteni. Cu atât mai mare e însemnătatea ei pentru problemele desvoltării culturistorice a întregei Europe.

Până aici ajunseră rezultatele săpăturilor deja în anul 1909.

In campania din anul acesta, ele au fost confirmate pe dintregul, pe când obiectele aflate s'au îndoit ca număr, fără ca să se schimbe icoana. La continuarea lucrărilor sale referentul s'a bucurat de colaborarea unui tânăr învăţat român, d-l C. Dascălu, pe care Ministerul român de instrucţie l-a însărcinat să asiste. Pe lângă acesta, a mai participat ca asistent la săpături şi un tânăr student german, d-l G. Bersu. Partea externă a vieţii a decurs ca şi în anul premergător. Cantitatea muncei se mărise însă; a trebuit să angajăm în termen mediu 30 de lucrători. Pentru că problema se mărise. Incă din anul 1909 se pusese chestiunea, dacă colonia preistorică a avut o *întăritură*, dar se dovedise, că marginea colinei în spre coastele de către vale nu rămăsese intactă, fie că influenţele firesti a'e vân-

www.dacoromanica.ro

tului, ploii şi soarelui au pricinuit cu încetul sfărâmirea băncii calcaroase, pe care zac păturile culturale, fie că periferia originală a staţiunii a dispărut prin intervenţia mânii omeneşti, d. e. la scoaterea petrilor. Numai partea de Vest a coloniei întoarsă în spre platoul întins, spre care se şi lasă în jos până la o adâncime de 1,50—2 m., ne oferia posibilitatea pentru o cercetare.

Acì s'au tras şanţuri, mai lungi sau mai scurte, cu totul 18, şi anume îndreptate cruciş în spre linia mărginaşe a coloniei. Aici am obţinut un rezultat pe deplin mulţumitor, pozitiv: în cele două perioade asigurate pentru cultura Cetăţuei, colonia erà separată în toată regula, prin câte un şanţ în direcţie nord-sudică, de platoul din spre care s'ar fi putut face mai curând un atac. Şanţurile acestea de întărire au fost adâncite până la 3 sau 4 m. în banca calcaroasă superioară prin o simplă scoatere a tablelor de var aşezate unele peste altele. Imediat lângă şanţul interior mai vechiu al întăriturei trebue să fi format capătul Cetăţuei un zid de pietre, scoase probabil mare parte tot din şanţ. Existenţa unui zid de piatră posterior, aparţinând perioadei a doua, se poate presupune, n'a fost însă dovedită prin descoperire la săpături. În tot cazul, prin cele două şanţuri ascuţite, cari serveau pentru întărirea localităţii, staţiunea preistorică dela Cucuteni câştigă în importanţă ştiinţifică şi trece la locul prim în şirul locurilor similare cunoscute până acum.

Cu atât mai presantă e trebuinţa unei publicaţiuni îndestulătoare, care să egaleze importanţa celor descoperite la Cucuteni. Referentul îşi rezervă lucrarea aceasta şi speră sprijin dela locurile competente.

Pentru cercetarea ştiinţifică a pământului românesc, săpăturile din 1909 şi 1910 însemnează începutul pe un drum, pe care se poate ajunge la o ţintă fixată departe. Pentru Moldova de sus, se poate aşteptà cu siguranţă, că acolo se pot aflà şi alte staţiuni cu aceleaşi semne culturale ca la Cucuteni. In epoca primă de piatră trebue să se fi validitat însă în România şi alte grupuri culturale afară de cele cu pictura frumoasă de pe vase. Epocile ulterioare sunt cu totul întunecoase şi reclamă de asemenea lămuriri.

In România se resimte în mod cu totul deosebit golul în privinţa cunoaşterii desvoltării preistorice din Europa sud-estică, după ce în ţările învecinate—Ungaria, Galiţia, Rusia, Bucovina, Bulgaria, Serbia, Bosnia — cercetarea preistorică a pământului s'a făcut cu energie prin specialişti chemaţi. De ar aveà pilda din 1909 şi 1910 urmări bune. Dorinţa aceasta se va îndeplinì însă atunci numai, când lumea din păturile largi ale populaţiunii va devenì conştientă de importanţa descoperirilor preistorice, dacă se va deşteptà interesul faţă de ele,

www.dacoromanica.ro

ca şi în alte părţi, în cercurile învăţaţilor şi laicilor, şi se va manifestà prin formarea de societăţi pentru păstrarea monumentelor preistorice şi dacă se vor împreunà mijloace particulare şi de ale Statului pentru formarea şi ajutorarea specialiştilor, cărora să li se încredinţeze descoperirea şi îngrijirea obiectelor preistorice.

Atena, Novembre, 1910.

Din „Bukarester Tagblatt“ No. 280 şi 281 (1910).

Traducere de V. L.

www.dacoromanica.ro

BISERICI ŞI MĂNĂSTIRI DIN OLTENIA

1. Mânăstirea dela Creţeşti judeţul Dolj.

Mânăstirea *Creţeşti*, azi ruine, se află pe ţărmul drept al Jiului, la sud de satul *Breasta* şi la nord de satul *Leamna-de-jos*. Satul Creţeşti nu mai există azi împrejurul ruinelor, cum se zice că ar fi fost în vremuri mai depărtate.

Ruinele însăşi vor dispare în curând, căci apele Jiului mănâncă pe fiecare an pământul şi înaintează spre clădire.

Spre a ajunge la ruine, plecând din Craiova, sunt două direcţiuni, ambele având aproape aceeaş lungime.

Prima direcţiune: iese prin bariera Catargiu şi merge prin Cernelele-de-sus şi Cernelele-de-jos, la Breasta, trecând Jiul pe un prea frumos pod de fier. La sudul satului *Breasta* şi pe înălţimi se părăseşte trăsura şi se scoboară cu piciorul luând-o la vale pe Jiu până la ruine: aproape un kilometru.

Drumul în trăsură ţine vreo 45 de minute.

A doua direcţiune: iese sau pe strada Bucovăţului, pe la cimitirele catolic şi izraelit, la Luncă; sau prin Bulevardul Neatîrnării drept la Luncă şi, prin Mofleni la Bucovăţ, trecând Jiul de aci, pe un pod de fier. Din Bucovăţ se apucă pe şosea la nord până dincolo de satul Leamna-de-jos, de unde se descopere o panoramă încântătoare a Jiului şi a codrilor de pe înălţimi. Aici se părăseşte trăsura şi se păşeşte spre *ruine* mergând în susul Jiului, când suind, când scoborând până ajungi în *lunca* pe care se află mânăstirea. Pe aci drumul, în trăsură este mai scurt ca pe la Breasta, în schimb însă cel pe jos până la ruină este cu mult mai lung, şi această lungime nu este compensată decât de dezmierdarea în care se află călătorul însoţit de cântecele privigătorilor, mierloilor, cucilor şi ale tuturor cântăreţilor care populează pădurile şi zăvoaiele, pe lângă care treci, mai ales de va fi călătoria prin Maiu sau Iunie.

www.dacoromanica.ro

Văzute de departe, ruinele par încă impunătoare, iar cele două turle au pierdut verticalitatea lor din pricina cutremurelor de pământ şi a muncei neîntrerupte a apelor Jiului care, cum ziserăm, mâncând mereu pământul, se apropie cu paşi repezi de altarul bisericii pe care o vor înghiţi la scurtă vreme, ştergând astfel până şi locul unde, pe la începutul secolului al XVII-lea, Marele Paharnic *Barbul Brădescul* urzise temeliile sfântului lăcaş.

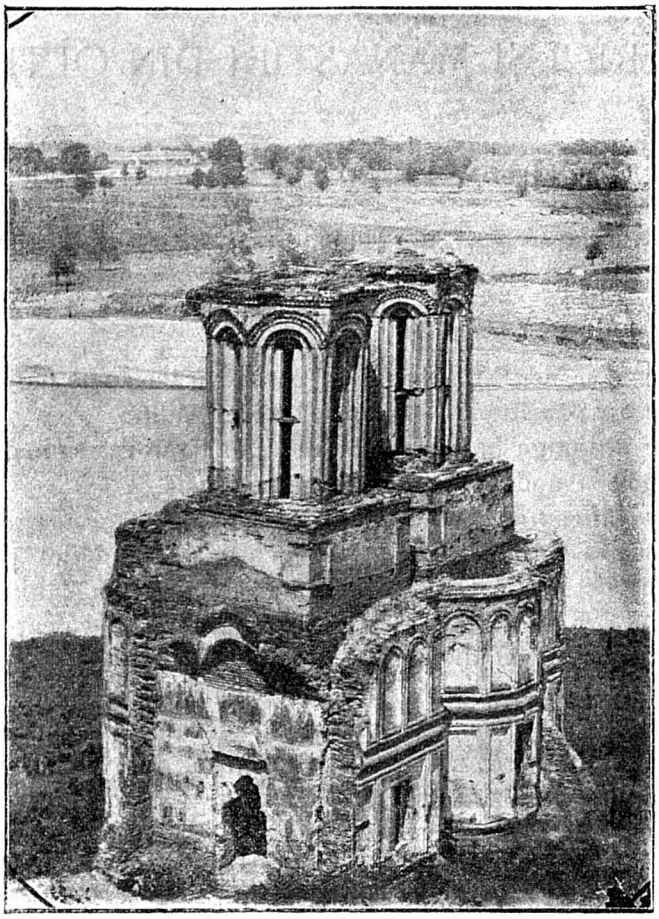

Mănăstirea Creţeşti pe Jiu. Dolj. Vedére Sud-Vest.
(Colecţiunea General P. V. Năsturel).

Pridvorul (slomnul) a dispărut, precum nu se mai află la ruină nici piatra de pisanie şi cu chenarele de piatră ale uşei. Acestea au fost ridicate de acì şi duse la locuinţa d-lui N. Romanescu din Craiova, un descendinte prin alianţă al ctitorilor Brădeşti. Tot la d-l Romanescu

www.dacoromanica.ro

s'a transportat şi ctitorii scoşi cu dalta, cu mare greutate, de pe pereţii bisericii [1]).

Fotografiile arată îndeajuns halul în care a ajuns ruina.

Iată inscripţiunea (pisania) bisericei:

„† Această sfântă şi dumnezeească mânăstire Creţeşti, fost-au făcută din-„truntăi de dumnălui, *Barbul Brădescul* biv vel Paharnic şi învechindu-să şi de

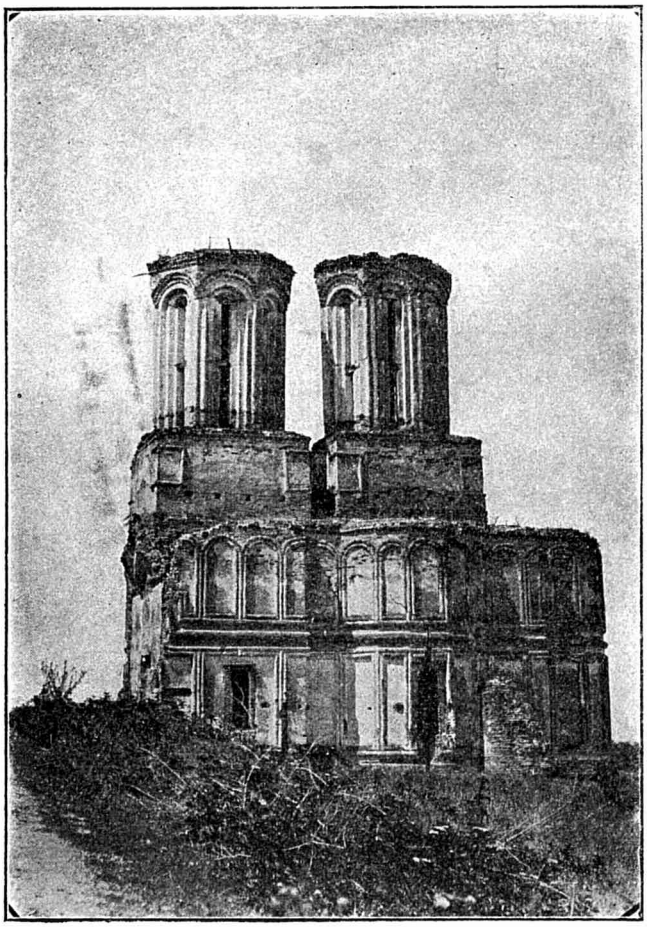

Mânăstirea Creţeşti pe Jiu. Dolj. Vedere Sud.

(Colec. General P. V. Năsturel).

„tot stricându-să zidu, acuma, cu mila şi ajutorul lui Dumnezeu de isnoavă şi din „temelie au prefăcut-o şi z(idit-o dumnălui) Constandin Brădescul biv vel Clucer, „nepotul Barbului Păharnic, înfrumuseţând-o şi împodobind-o pe cum se vede cu

[1]) In această privinţă bine a făcut d-l Romanescu de a procedat astfel, căci a scăpat de o stricăciune sigură aceste zugrăveli şi pisania.

www.dacoromanica.ro

„toată cheltuiala şi ostenéla dumnélui. Unde să prăznuéşte sfântul şi marele pro-„roc Ioan Botezătoriul. In zilele pré luminatului nostru Domn Iω Constandin Ni-„colae Voevod la lét dă la facere 7265 iar de la naştere 17(5)7, la luna lui Avgust 5.

La d-l N. Romanescu, unde am citit această pisanie, nu am văzut decât pe următorii ctitori: *Costandin Brădescul* având la stânga lui pe *iup. Grigore Bră (descul) i paniţa ego Dumitrana, Fota, Vladul*

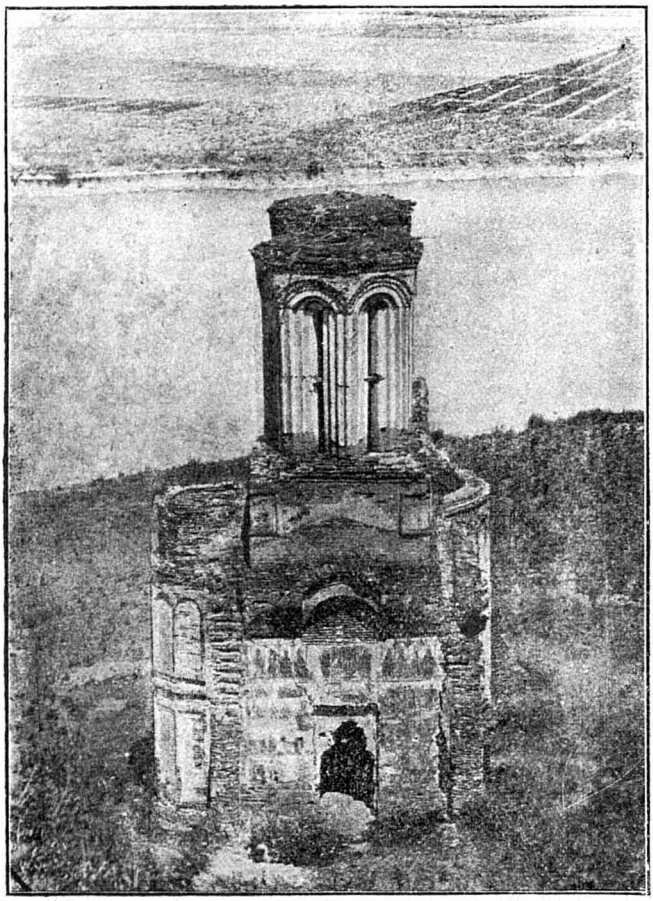

Mănăstirea Creţeşti pe Jiu. Dolj. Vedere Vest.

(Colec. General P. V. Năsturel).

Vel Clucer, Ilinca. D-l August Pessiacov care i-a văzut chiar în biserică ne dă în interesanta d-sale lucrare [1]), următoarea deslușire:

„Numărăm între ctitori la dreapta uşei bisericii pre *Barbu bil vel Paharnic* „ţinând biserica cu mâna stângă cu soţia sa *Ancuţa* şi două copile *Bălaşa* şi

[1]) *Acte şi notiţe istorice* etc. Craiova 1908. pag. 74.

www.dacoromanica.ro

„*Maria, Preda biv. Vel Paharnic* cu *Catrina, Ioan Brădescu* i Pan..... cu *Flo-*
„*rica* i paniţa.....

„La stânga (uşei bisericei) *Costandin* biv Vel Clucer ţinând biserica cu „dreapta, cu soţia sa *Maria* şi doui copii *Şărban* şi *Pătru, Păuna Br*(ădescu), „*Ioan* sin Costandin biv Vel Logofăt cu trei copii: *Stefan* Br(ădescu), Costandin „B-ă, Grigore B-ă, cu i *paniţa Dumitrana, Fota Vlădoianu VelClucer. Iaca*".

2. Biserica dela Recica judeţul Romanaţi.

La vreo 4—5 km. dela Caracăl se află, la nord, satul Recica (Romula) care, afară de importanţa-i arheologică bine stabilită, mai înfăţişează vizitatorului şi o biserică vrednică de cercetat.

Iată pisania acestui sf. lăcaş:

„Acéstă sfântă şi dumnezeiască biséricâ, unde să prăznuesţe hramul sfin-„ţilor apostoli Petru şi Pavel şi sfântului ierarh Nicolae, iaste zidită den temeliă „şi înfrumuseţată precum să véde cu toată osîrdia şi cheltuiala dumnéei Şetră-„resii *Ilinca Dobrosloveancăi* pe moşia dumnéei ce să chiamă Récica, in zilele pré „Inălţatului Domn Iω Alexandru Ipsilant V.V. cu blagoslovenia sfinţiei sale pă-„rintelui Kiriu Ki- *Filaret*, episcopul Râmnicului. Şi am închinat-o pré cuviosului „părintelui nostru *Grigorie Decapitolitul* la sfânta mănăstire Bistriţa, ca în véci „să să pomenéscă. La anii de la Adam 7289, iar de la Xc 1781 *(sic)* Octomvrie „dnă 5 zile (în loc de 1780)".

In curtea bisericii (căci interiorul nu l'am putut vizită fiind preotul absent), la spatele altarului se află o cruce de piatră, înfiptă la mormântul unui viteaz:

„Pomeneşte Doamne ostaşul Şergentul *Gonjea Ilie*, mort împuşcat la atacul „de la Vidin 1877—78 la Ianuarie 12. Această cruce pusă de tatăl său *Mihalake* „*Gonjea* unde s'a înmormântat racla".

Acest sergent *Gonjea Ilie* făceà parte din Regimentul IV de Linie care, în ziua de 12 Ianuarie 1878, a luat parte la atacul redutelor dela Smârdan împreună cu Regimentul VI de Linie şi cu Regimentul 9 de Dorobanţi. *Ilie* a fost rănit acolo; apoi evacuându-se, cu ceilalţi răniţi, la spitalul din Craiova, a încetat din vieaţă peste vreo câteva zile. Se vede că nefericitul părinte, fiind înştiinţat despre întâmplare, alergă la Craiova lângă scumpul său flăcău, dar numai spre a se reîntoarce la Recica cu iubitele rămăşiţe pământeşti pe care depunându-le în *raclă*, le îmormântă spre vecinică odihnă şi pomenire acolo.

Parohul bisericii şi chiar Primăria satului ar trebui să dea o mai mare îngrijire unor asemenea morminte, curăţind locul de bălării şi alte hătişuri şi întreţinând mormântul cu toată lauda şi cinstea ce se cade celor ce şi-au vărsat sângele pentru Ţară, Tron şi Legea strămoşească.

GENERAL P. V. NĂSTUREL.

www.dacoromanica.ro

PRAVILA DELA GOVORA.

(Urmare).

„Iar mai departe se află numai sporadic ici colea câte un pa-
„sagiu din pravilă, care are asemănare cu vre-unele puncte din no-
„mocanonul amintit".

Spre a stabilì care sunt şi aceste pasagii sporadice şi mai ales spre a arătà întru cât sunt asemănate pasagiile reproduse în pravilă şi în nomocanon, să punem faţă în faţă Nomocanonul grecesc, aşà cum a fost editat de Cotelerius la 1677, cu textul Pravilei dela Bistriţa, cu traducerea noastră a acestei pravile şi cu textul Pravilei govorene. Cărţile din Pravilă pe care nu le vom afla în Nomocanon, vom căutà să le punem în legătură cu alte texte, fie ele provenite din Nomocanonul lui Ioan Scholasticul sau al lui Fotiu, fie ele izvorîte din Sintagma lui Matei Vlastares sau din Epitomul canoanelor lui Harmenopulos.

Dar înainte de a începe această lucrare de comparaţiune şi spre a dovedì mai bine înrudirea strânsă ce există între Pravila dela Bistriţa şi pravilele slavoneşti asemănate ei, pe deoparte, şi între pravila cea mică şi Nomocanonul lui Cotelerius pe de altă parte, să reproducem, în traducţiune, observaţiunile făcute de d-nii Miletici şi Agura asupra isvoarelor Pravilei dela Bistriţa în opera lor «Бѣлѣжки отъ едно научно пътуванье въ Ромъния» p. 36 sqq.

„Acest nomocanon, pe care pentru scurtare 'l vom numi „Nomocanonul
„dela Muzeu", nu e de felul nomocanoanelor biserico-ecumenice de obşte între-
„buinţate, ci e o compilaţie posterioară dintr'un alt fel de nomocanoane manu-
„scrise, în care culegerea canonicească erà înlocuità cu una apocrifă. Din primul
„fel au fost traduse în vremea veche bulgară trei nomocanoane. Se ştie că chiar
„Sf. Metodie a tradus un nomocanon, şi după cum arată şi Pavlov, el a tradus
„anume nomocanonul lui Ioan Scolasticul, care a fost trecut în vremea mai ve-
„che şi în Rusia înainte de a se luà cormciia lui Fotiu. In traducerea bulgară a
„avut pe lângă pravila Scolasticului şi câtevà capitole suplementare de prove-
„nienţă mai târzie greacă sau bulgară. (Pavlov 23). Dară de când culegerea Sco-

www.dacoromanica.ro

„lasticului domn în cercurile mai vechi iugoslave şi ruseşti, începù să aibă au-„toritate şi nomocanonul, cunoscut sub numele patriarhului Fotiu, care în curând „întunecă slava lui Ioan Scolasticul.

„Şi vechiul nomocanon al lui Fotiu se răspândì foarte curând în Rusia (secolul XI şi XII), unde fu adus din Bulgaria. Vechiul nomocanon al lui Fotiu „începù în sec. XII să se învecheaască, de oarece coprindeà întreaga pravilă fără „nici o prescurtare şî fără tâlcuire, pe când pe acea vreme apăruseră mult mai „comoade ediţiuni pentru uzul bisericesc, cu prescurtări şi cu tâlcuri dela renu-„miţi canonişti Ioan Zonara, Teodor Valsamon şi Alexie Aristin. In curând în „Bulgaria se traduse nomocanonul prescurtat al lui Fotiu cu tâlcurile lui Zonara, „şi se pare şi ale lui Aristin de unde ultimul în secolul XIII şi în Rusia. Pe „lângă acesti codici de legiuiri bisericesti de obste întrebuinţaţi, existau la Bizanţ „foarte multe nomocanoane scurte, care au avut mai mult autoritate locală şi des-„tinaţie practică să slujească preoţilor la trebuinţele lor cele mai importante, „anume ca să determine pedepsele şi prohibiţiunile bisericesti mai mărunte. Aces-„tea au fost un fel de extracte din adevăratele nomocanoane, cu diferite adăo-„giri, chiar şi de caracter necanonicesc. Astfel se formară în Grecia aşà numi-„tele prohiroane, adică manuale, care uşor au înlocuit marile cormcii. Un astfel „de caracter are nomocanonul pocăitor sau epitemeinic al patriarhului constanti-„nopolitean Ioan Pustnicul (582—595), care în curând se răspândì în întreaga „Grecie şi servì de model la alte sbornice de acest fel. A ajutat foarte la popu-„laritatea lui, că a fost mult mai indulgent în impunerea pedepselor, decât no-„mocanoanele ecumenice. Iară în secolul XII, Teodor, arhiepiscopul din Canter-„bury, când compuse codicele său pocăitor (liber poenitentialis), care a fost pro-„totipul codicelor latine posterioare de genul acesta, se folosì şi de cartea Post-„nicului. Tot aşà şi la Bizanţ, Teodor Studitul se conduse de ea, când alcătuì opera sa „epitimii pentru călugări" şi călăuza sa pre scurt pentru preoţi, sub ti-„tlu „despre spovedanie" (περὶ τῆς ἐξαγορεύσεως). Cu vremea aşà de mult s'a pre-„lucrat şi completat nomocanonul Postnicului, că s'a depărtat foarte de primul „său original. Nomocanonul Postnicului în listele mai târziu aflate e trecut sub „numele de „pravilnicul lui Ioan monahul şi diaconul, ucenicul Sf. Vasile a că-„rui poreclă copilul ascultărei" (Κανονικὸν Ἰωάννου μοναχοῦ καὶ διακόνου, μαθητοῦ, „τοῦ ἁγίου Βασιλείου οὗ ἐπωνυμία τέκνον ὑπακοῆς).

„In Bulgaria nomocanonul Postnicului a fost tradus încă la începutul epocei „creştine, şi chiar în al XII secol această traducere a fost trecută şi în Rusia „(cf. Pavlov. Nomocan. la trebnicul mare 24).

„Un altfel de nomocanon întrebuinţat este aşa numitul al lui Cotelerius, „care a fost alcătuit în veacul al XII — epoca decadenţei finale şi în jurispru-„denţa bisericească în Grecia — de un călugăr puţin învăţat. Acest nomocanon „abundă în pasagii stricate, şi e de observat, că în el se pomeneşte şi de Bogo-„mili, ca de o sectă cu deosebire răspândită şi periculoasă. Şi acest nomocanon „a fost tradus în Bulgaria: din veacul XIV s'au păstrat copii ruseşti sub titlul: „Pravila cu al lui Dumnezeu ajutor a sfinţilor apostoli şi a celor şeapte soboare, „slăviţilor şi de Dumnezeu purtătorii părinţii noştri, despre episcopi şi despre „preoţi şi despre călugări şi despre oamenii mireni". A. Pavlov comunică şi despre „două copii bulgare din secolul XIV (Номоканонъ прп. б. треб 27). In copiile noasrte „mai târzii, nomocanonul lui Cotelerius e trecut şi sub numele „Zonara" sau „Zi-„nara". Textul slavonesc se deosibeşte de cel grecesc, editat de Cotelerius, prin „aceea, că în el la capul al 5-lea şi al 6-lea e amestecat şi nomocanonul Postni-„cului sub numele spus mai sus: „A lui Ioan monahul, fiul marelui Vasilie, ce

www.dacoromanica.ro

„fù numit fiul ascultărei, despre spovedirea tainicelor greșeli învățătură". In se-„colul XVI iarăș se luă din acest nomocanon și ediția sârbească tipărită odată „cu trebnicul (în Gorajd la 1531, în Meleșevo 15—45, vezi Šafarik, Geschichte „des serbischen Schriftthums p. 220). În veacul al XIV apărù sbornicul juridico-„canonicesc (sintagma) al lui Matei Vlastares Soluneanul care în curând se răs-„pândì în tot sudul slavonesc. Și acest sbornic, cu toate că autorul s'a trudit să „puie în el numai pravila de obște întrebuințată a sființilor părinți, coprinde „părți și dela Postnic.

„Un alt sbornic manual (prohiron) din acea vreme l'a făcut Constantin Har-„menopulos, care de asemenea a fost tradus și răspândit și în Muntenia și Mol-„dova. După acest început se clătină importanța vechilor mari nomocanoane și „se introduse obiceiul să se compue nomocanoane prescurtate adaptate trebuin-„țelor timporale pe lângă fondul diferitelor sbornice manuale necanonicești men-„ționate. Cu asemenea scopuri a fost alcătuit în secolul al XV-lea în muntele „Athos și nomocanonul, care s'a publicat în Rusia la trebnic (Pavlov 29), și din „asemenea considerente fără îndoială, s'a hotărît și arhiepiscopul moldovenesc „Teofan, să alcătuiască un nomocanon după diferite sbornice juridico-canonicești „întrebuințate și neîntrebuințate, după cum se vede din conținutul său de mai jos. „Mai trebue să observăm, că în afară de numitele nomocanoane, care s'au trecut „mai sus cu oarecare autoritate, de și nu toate și canonicești, în veacurile de mijloc „s'au înmulțit foarte mult nomocanoanele scurte, așà numitele pocăitoare, care „conțineau în deosebit amestec pravila mirenească și biserico-monahicească. Acestea „au slujit și de cărți juridice prompte, ale căror așezări se întindeau mai departe „de zidurile mănăstirești mai cu seamă în întunecatele veacuri ale robiei turcești „(veacurile XV și XVI), când poporul vedeà în părintele său duhovnic singurul „reprezentant al dreptății (vezi Iagić. Sitna gradja za Kanoničko pravo, Starine „VI, 112). La adevăratele pravile autorii unor asemenea nomocanoane, adăogau, „cum am spus mai sus, și diferite dispozițiuni apocrife, ba chiar și întregi po-„vești apocrife. Astfel se formă un fel deosebit de statute, în care prima parte „o formă pravila, a doua parte apocrifele și apologii, iară a treia parte viața și „minunile iarăși în parte apocrife. Nomocanonul dela Muzeu e alcătuit, cum se „vede din însemnarea finală tradusă mai sus, după o poruncă specială, și nu e „rezultatul unor extrase îndelungate, făcute de vreun preot pentru trebuințele „sale, cum a fost în multe împrejurări (vezi Starine V, 46). Pe lângă toate aces-„tea, ușor se vede, că el a fost scos pe iuțeală din izvoarele numite pocăitoare „(penitențiale) între care va fi fost și oarecare dintre acele numite худи но-„моканунци", adică statute apocrife. Este vizibil că mai mult e luată din nomo-„canonul lui Cotelerius și din al lui Ioan Postnicul, care se pomenește în con-„ținutul ei într'un loc, și aceasta sub numele Ioan Monahul: Іоана Мниха поучение „исповѣди". Dar și celelalte dispoziții sunt luate dela el, cum arată o mai amă-„nunțită comparație (vezi și pomenitele izvoare ale rusescului nomocanon la trebnic „la Pavlov, op. c., 37 și următoarele)".

După cum se vede, legătura dintre nomocanonul lui Cotelerius și pravila dela Bistrița este relevată și de d-nii Miletici și Agura. Ea nu poate decât să confirme ideea înrudirei, dacă nu a perfectei asemănări între această pravilă și cea dela Govora.

www.dacoromanica.ro

CAP. II.

Am văzut că d-nii I. Bianu şi N. Hodoş relevau în opera d-lor analogia ce există între Pravila dela Govora şi Nomocanonul grecesc editat de Cotelerius. Inaintea domniilor lor, d-l C. G. Popovici jun. arătase că „titulul al doilea al pravilei este mai ca identic cu cel al „nomocanonului numit. Apoi consună mai mult sau mai puţin:

„Capitulele din Pravila mică cu punctele din nomocanonul lui Cotelerius:

1—4	1—18
5—7	20—35
8 începp. 12 list 18 v.	150—153, 155—178
12 c şi f.	40—43
19—21	223—250
26, 28—30	283, 285—286, 306, 315—317
35 Popa ce nu 'şi va mătura, 38	56, 58, 60, 63—72.

Să începem dar studiul acestei din urmă pravile, comparând-o cu Pravila dela Bistriţa, cu nomocanonul lui Cotelerius şi cu cel al lui Ioan Postnicul, precum şi cu celelalte izvoare bizantine ale sale. Prefaţa acestei legiuiri, — compilată după un nomocanon, despre care editorul său francez spune cu o miraculoasă bogăţie de epitete că:

„imperfecta haec, incondita, insulsa recentioris Graeciae farrago magis quam „Sylloge, imperite nescio quo auctore composita, imperitius a notario ignarissimo „exarata, Grammatica constructione plerumque carens, plura denique supprimens, „quam exprimens, tantum negotij, partim suis mendis, partim barbarismis, so- „lœcismis, inconsequentiis, partim vocalium diphthongorum que confusione, vocum „permistione ac divisione, accentuum permutatione, necnon perturbatione punctorum, „mihi conflavit, tantum molestiæ, ut frequenter de ea omittenda cogitaverim [1])"

şi după alte culegeri improprii, — arată marea importanţă pe care îi o atribuià mitropolitul Theofil şi grija ce o puneà ca nu cumva ea să cadă în mânile mirenilor nepregătiţi să abordeze misterele cultului ortodox. Ea trebue reprodusă aici:

„Predoslovie cătră toţi nastavnici sfintei biseareci".

„Prealuminaţilor arhiepiscopi, mitropoliţilor, şi iubitorilor de Dumnezeu episcopilor, şi preoţilor şi tuturor duhovnicilor, carii cu puteare preoţească de la Dumnezeu sânt sfinţiţi".

„Theofil, cu mila lui Dumnezeu archiepiscop şi mitropolit a totă Ţara Românească, pace şi spăsenie, priimiţi duh sfânt; cărora veţi lăsa păcatele, lăsa-se-vor lor, şi cui le veţi ţinea, ţinea-se-vor lor [2]).

„Socotit-am că mai toate limbile au carte pre limba lor; cu aceai cugetaiu şi eu robul domnului mieu lu. Is Hs, să scoţ ceastă carte, anume pravilă pre,

[1]) Ecclesiæ Græcæ monumenta. Vol. I, pag. 725. Nota 68.

[2]) *Notă marginală*: Ion gl. 20 za. 65.

www.dacoromanica.ro

limba rumănească, sfinţiilor voastre fraţi duhovnicĭ rumăneşti, cariĭ sănteţi păstoriĭ oilor celor cuvântătoare a turmeĭ luĭ Hs. Carea are într.u sine multe fealiurĭ de vindecărĭ sufletelor creştineşti, celor ce sănt rănite cu păcate, însă mai vrătos şi cale la împărăţia ceriuluĭ".

„Însă mă rog sfinţiilor voastre cu mare milă, la care mână va cădea această sfântă carte, acela să aibă a o ţinea în mare cinste, şi să se înveţe dentru ea în taină, cum va vindeca sufletele oamenilor de păcate. Iară întru mână de mirean să nu se deà, nice la măscărici să nu fie tocmealele sfinţilor apostoli, şi a sfinţilor părinţi batjocurite, că apoĭ milostva ta verĭ da samă, frate duhovnice, eu nu voiu avea treabă".

„Cela ce priimeaşte gândurile omeneştĭ, datoriu iaste întru scriptură învăţat a fi, să se oprească de pohte, smerit, şi cu lucrure bune, pre tot ceasul să se roage luĭ Dumnezeu, ca să-i dea cuvânt de înţelepciune, ca să îndirepteaze pre ceia ce scapă către dinsul. Iară într'alt chip însuş datoriu iaste a posti miercurea şi vinerea prespre tot anul, cum poruncesc sfintele şi dumnezeeştile pravile [1]). Cum de carele va avea, însuş să o dea şi altorâ a face. Iară de va fi însuş nestiutoriu şi nepostnic, cum va învăţa pre alţiĭ a face lucrure bune? Şi cine e neînţelept va asculta pre el, de carele va grăi văzând pre el fără tocmală? Şi beţiv, şi învăţând pre alţiĭ să nu se îmbeate sau alt vre un lucru bun a petreace, carele singur nu au făcut. Ochii de urechĭ grăiaşte Scriptura [2]) cu aceia socoteaşte-te, o duhovnice, pentru ce că [3]) de va peri numaĭ o oae pentru negrija ta, dentru mânile tale se va căuta. Deprinde ce zice sfânt Ioan златоустъ la deeanie în a treia нравоучение, aciasta grăiaşte'. De se va delunga [4]) numai unul de taine necuminecat, au nu au oborât toată spăsenia sa episcopul sau popa, că sufletul iaste de o perire, atâta deşertăciune are cât nice un cuvânt nu poate pune înainte, ce cu socotinţă şi cu iubire de trudă, slujirea şi lucrul lui Dumnezeu iaste a face, că grăiaşte Scriptura: procliat cela ce face lucrul Domnuluĭ cu negrijă; iară marele Vasilie grăiaşte: socoteaşte să nu te teme de om întru cădearea lui, ca să nu daĭ pre fiul luĭ Dumnezeu întru mâinile celor nedestoinici, ca să nu te ruşinezi de cineva de mariĭ pământului, nice de însuş cela ce poartă stemă să nu cumineciĭ, că pravilele dumnezeeşti nu lasă pre ceĭ nedestoinicĭ să se cuminece, carii se socotesc ca păgâniĭ; iară să nu se vor întroace, amar acelora şi celora ce cumineca pre ei. Socoteaşte, zice, eu treabă n-am, tu verĭ vedea aceastea, de verĭ păzi însă cu socotinţă şi cu tocmală; ce maĭ nainte învăţăturile biseareciĭ neclătite să le păzeşti, mântui-veri şi pre tine şi pre ceia ce te vor asculta".

„Ştiut să fie".

„Cine va îndrăzni a priimi cugetele şi ispovedaniile, fără învăţătura episcopului acelui loc, acela pedepsa pravilelor va priimi, ca un călcătoriu a dumnezeeştilor pravile, că nu numai pre sine se-au pierdut ce şi căţi se-au ispovedit la el neispovediţi sănt, şi cât au legat, şi deslegat, neîndreptaţi sănt, după a 6 pravilă a săborului de Carthaghen, şi după 43 aceluiaş săbor".

Повелѣнiемъ же Пресвѣтлаго гдрѧ Iѡ МИТѲЄЙ Басарáка, Воєвóда и вл҃венiемъ пре-wсщ҃ннаго Архiєпiскопа Ѳеофúла, мл҃тiю Бж҃iею Мнтрополiт҃ вссéя земли Оⷮгровлахíйскíя, на печатовáтн сíю книгѫ гл҃емую Правúла мн҃ѣ хⷭ҃ѫщимъ въ с҃тѣнноⷨноцѣхъ, Мелéтiю Мане-

[1]) pravil āplscă 68 şi maĭ nainte 225.
[2]) Ezech. 34 stih 10
[3]) Erem 48. stih 10.
[4]) dé. ac. besead. 44 stih 31.

www.dacoromanica.ro

дóнскомѕ Игѵмéнѕ ѡ҃ѕіи жи́тєлнаго монастирѧ Гóворы, Хра́ма Ѹспéнїа, пр҃тыѧ Бц҃ы. Тѣмже молю вы҃, чтѵ́ще сію кни́гѕ, а҃ще что҃ вѣдѣтѣ погрѣшéно, дѣхо́ кротостн и҃спрáвлѧйте, и҃ нáсѣ ѡ сѳ҃ трѣдѧщихсѧ сѧ блг҃ословѣте а҃ не клнѣте, понѣ́же не пи҃ а҃гг҃лъ, нѡ рѵ́ка грѣшна и҃ крéнна.

(Din porunca prea luminatului domn Io Matei Basarab Voevod şi cu blagoslovenia preasfinţitului Arhiepiscop Teofil, cu mila lui Dumnezeu Mitropolit a toată ţara Ungrovlahiei, s'a tipărit această carte numită Pravila de mine păcătosul între cuvioşii călugări Meletie Macedoneanul, egumenul monăstirei chinoviale Govora, hramul Adormirei prea sfintei Născătoare de Dumnezeu. De acea vă rog, citind această carte, încă de va fi greşit cevà, să îndreptaţi cu duhul blândeţei şi pe noi cei ce ne-am trudit, să ne blagosloviţi şi să nu ne blestemaţi, căci n'a scris înger, ci mână ce greşeşte şi de lut).

Pravila *ст҃ѣхъ и҃пс҃олъ şi a sfinţilor de al şaptelea săbor, preaogodnicii şi de Dumnezeu purtătorii părinţii noştri, de episcopi şi de preoţi şi de călugări şi de oameni mireni şi de toate învăţăturile.*

1. и҃зъ Petru şi Pavel, apostolii lui Hs. învăţăm robii lui Hs. de lucrul omenesc, ce iaste a lucra în şase zile: Luni şi Marţi şi Miercuri, şi Joi, şi Vineri, şi Sâmbătâ, până amiază-zi, sau până în al treilea cias de zi, sau Sâmbătâ toată ziua să se îndeletnicească de toate lucrurile ceale greale şi să-şi tocmească casa şi să facă pamete morţilor lor şi să primească strainicii şi să-i ospeteaze, ca să se umple liubovul dumnezeesc că

ПРѦВИЛО СЪ БЛ҃ѢМЪ ПОЧИ

ѡ҃ ѳ҃ ѡ҃
наѣ҃ сты҃ а҃плъ и҃ сты҃ сѣ҃мь сѵ҃бѡ пр҃пбны и҃ бг҃оно́сны ѿц҃ы
ѡ҃ ѡ҃ ѡ҃
на́шн, ѿ҃ є҃пкѵ́пъ, и҃ ѳ҃ є҃рцы, и҃
ѡ҃ ѡ҃ ѡ҃
ѿ҃ мни́хѡ и҃ ѳ҃ лю́дн мі́рскын запов҃ѣдн вѣсѣ҃мъ.

и҃зъ Пе́тръ и҃ Па́велъ, а҃пл҃и Хр҃ѣ, запов҃ѣдаѥ҃ рáкѡ хр҃ѣ҃
ѳ҃ ѡ҃ ж҃
ѳ҃ а҃кла́днѣи члчкы. є҃ а҃клатн ѕ҃ дн҃и́: пн҃ѣ, вто҃, ср҃ѣ҃
сѵ҃
и҃ чє҃, пт҃ѣ. до по́лѵдн҃ѣ, и҃ли до
ѳ҃
і҃ ча, и҃ли пакы҃ вє҃дн҃ѣ ѳ҃ѵ҃
ж҃
прáзнитн҃ѣ в сѵ҃, ѿ҃ а҃кла тáка,
ѡ҃
и҃дóмоу҃ пристоáтн, и҃ пáмѧтѣ҃
ѡ҃
мр҃твыи҃. и҃ стрáнно прнáтїа и҃ ѳ҃ѵ҃чр҃ѣжéнїа, и҃ любо́вен сѣкрѣшáтн, сѧ҃ бѡ҃ сѣ҃дан҃ю бл҃гть

Incepem cu Dumnezeu pravila sfinţilor apostoli şi a sfintelor şapte săboare a prea sfinţilor şi de Dumnezeu purtătorii părinţii noştri, de episcopi şi de preoţi şi de călugări şi de oameni mireni, toate învăţăturile.

Eu Petru şi Pavel, apostolii lui Hristos, povăţuim pe robii lui Hristos de lucrurile omeneşti, ce este a lucra 6 zile: Luni, Marţi, Miercuri, şi Joi, Vineri, Sâmbătă până amiază-zi, sau până la ceasul al treilea, sau iar toată ziua, a se abţine Sâmbăta de lucrurile grele, şi să-şi tocmească casă, şi să facă pomene morţilor, şi pe străini să primească şi să-i găzduiască şi cu dragoste să îm-

---

ΑΡΧΗ ΣΥΝ ΘΕΩ ΝΟΜΟΚΑΝΟΝΟΣ. *Κανόνες τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ τῶν ἑπτὰ οἰκουμενικῶν συνόδων· περὶ ἀρχιερέων, ἱερέων, μοναχῶν μεγασχήμων καὶ ἄλλων μοναχῶν, καὶ λαϊκῶν.*

α'. Ἐγὼ ὁ Πέτρος καὶ Παῦλος διατάσσομεν τοῖς δούλοις, ἐργάζεσθαι τὰς ἓξ ἡμέρας. σάββατον ὥρᾳ ἐννάτῃ σχολαζέσθωσαν οἱ δοῦλοι· τὸ μὲν γὰρ σάββατον δημιουργίας χάριν ἔχει τὸ δὲ κυριακὴν, ἀναστάσεως· καὶ χρείαν διδασκαλίας. Διατάσσομεν δὲ καὶ τοῦτο, ἵνα τῶν ἑορτῶν φυλάξωμεν τὰς ἐπιθέσεις.

Traducerea textului grecesc: Inceputul cu Dumnezeu al nomocanonului. Canoanele sfinţilor apostoli şi ale celor şapte soboare ecumenice: despre arhierei, preoţi, călugări, feţe mari şi alţi călugări şi mireni. 1. Eu Petru şi Paul hotărîm robilor să lucreze cele şase zile; Sâmbătă la ora a noua să se odihnească robii, căci Sâmbăta are har de creaţiune, iară Duminica de înviere şi trebuinţă de învăţătură. Hotărîm şi aceasta ca să păzim dintre sărbători cele impuse.

www.dacoromanica.ro

Sâmbătâ are dar de zidire şi de răpaos să cheamă, iară Dumineca iaste întâiu zi a lui Dumnezeu, are dar de înviare. Direpţ aceaia învăţăm de această zi să se ferească şi să se cinstească, iară Sâmbătâ di în al optul cias să se oprească de toate lucrurile, de marile şi de micile, şi la biserică să scape toţi oamenii cu muerilea-ş şi cu feciorii lor, şi într-ânsâ cu frica lui Dumnezeu şi cu luare de aminte să se priveaghe rugându-se, tocma şi până Duminecă dimineaţa, iară deaca se va lăsà sfânta letorghie de ciia să meargă a casâ şi să se odihnească până Luni dimineaţa, şi iară de în al doile cias de zi să înceapâ a lucra.

Ѡ рождествѣ Хрⷭ҃.

De prazdnicul Născutului, aşijderea să se ţie şi să se cinstească ca şi Dumineca. Că de aceasta dărui domnul nostru Is. Hs. spăsenie lumiei.

Бг҃оявленіе

De prazdnicul sfintei arătării lui Dumnezeu, cade-se tot omul să-l socotească şi aşijderea să-l cinstească, că întru aceasta ziditoriul a toată lumea dărui înnoire cu apâ şi cu duhul sfânt.

нмⷭ҃ и̂ ѹ҆покоєніе нарⷱ҃тсѧ, а не дⷩ҃ь прⷭ҃ыи Бж҃ій. вскрⷭ҃сéніа бл҃гть и҆мⷭ҃ѫ. Тⷭ҃ѣ҆ѥ̀ запⷱ҃кдⷭ҃ѣ дⷩ҃ь с҃ⷯ сѫхрⷭ҃нити и̂ почи́тати; и҆ сѫ҃ѣ ѿ ѳ҃смаго ча ѹ҆прⷭ҃ажнѣти ѿ вскⷭ҃кого дⷭ҃кла, мⷭ҃ла же и̂ келіка; и̂ вх цр҃кви прибⷭ҃гати вскⷭ҃ѣ҆ мⷭ҃ѫ҃же сѫ жéнами и̂ дⷭ҃тми свои҃ ми, и̂ вхнéи стрⷭ҃хѡ҃ Бж҃іѣ҆ и̂ вхнимáніѣ҆ прибⷭ҃ѣгати мⷭ҃лⷭ҃іѥсѧ, да и̂ до ѹ҆тр҃ıа ѿнели; ѿпоⷭ҃стúшн сⷭ҃ѣ҆ лиⷱ҃ргíн. и̂ тáко вх дóмы свои҃ ѡ҃ⷯóдити, и̂ почúвати до ѹ҆тр҃ıа в пнⷭ҃ь҆ и̂ пакы ѡ҃ его ча начинáти дⷭ҃кла рⷭ҃чнаа:

Ô Рóжьствѣ҆ Хⷭ҃ѣ.

Хⷭ҃а рóжьства прⷭ҃знúкъ, тáкоже хранúти и̂ почúтати ѿко нела. Ôсѣ҆ Бóгъ на҃ Iѵ̀ хⷭ҃ спⷭ҃éніе мúроу даровà:

Бг҃оя҃вленíа.

Сⷭ҃тын Бг҃оя҃вленíн прⷭ҃знúкъ, побⷭ҃дѣть вскⷭ҃комѹ҆ чл҃кѹ҆ храни́ти и̂ почúтати тáкоже, вх нⷭ҃ѣ҆ Бѹ҆знⷭ҃житⷭ҃ѣ҆ вскⷭ҃ѣ҆ ѳновлéніе мúрови даровà кѡ҃ж и̂ ѧ҆хѡ҃.

plinească, căci Sâmbătă are har de creaţiune şi de răpaos se chiamă, iară ziua de Duminecă este întâia zi a lui Dumnezeu, are dar de înviere. De aceia învăţăm această zi să se păzească şi să se cinstească; Sâmbăta dela ceasul al optulea, să se abţie dela orice lucru, mic şi mare, şi în biserică să se adăpostească toţi bărbaţii cu femeile şi copii lor, şi într'ânsa cu frica lui Dumnezeu şi cu luare aminte să privigheze, rugându-se şi până Duminecă dimineaţă; iar încetându-se sfintele liturghii şi aşa să meargă la casa lor, şi să se odihnească până Luni dimineaţă, şi iar dela ceasul al doilea să înceapă lucrul manual.

De naşterea lui Christos.

Praznicul naşterei lui Christos, tot astfel să se păzească şi să se cinstească ca şi Dumineca. Că de această dărui Domnul nostru Iisus Christos mântuire lumei.

Boboteaza.

Praznicul Sfintei Bobotezi se cade ca fiecare om să'l păzească şi să'l cinstească tot astfel, că într'ânsa Zi ditorul tutulor dărui lumii înnoire cu apă şi duh.

β'. Τὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν ἁγίαν ἔγερσιν σέβεσθαι πάντα ἄνθρωπον, καὶ φυλάττειν. ἐν αὐτῇ γὰρ ὁ κύριος ἡμῶν καὶ θεὸς Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν σωτηρίαν τῷ κόσμῳ ἐδωρήσατο.

2. A lui Hristos şi Dumnezeul nostru sfânt Naştere să cinstească tot omul şi să păzească, căci în ea domnul nostru şi Dumnezeu Iisus Hristos a dăruit mântuirea lumei.

www.dacoromanica.ro

О Благовѣщенїе

De prăzdnuirea Blagoveşteniilor, cinste să se facă. Că iaste mai cinstit de toate prazdnicele.

De Sămbăta direptului Lazar, începerea învierii, şi purtarea închipuirilor, şi de minunile lui Hs, ce-s prazdnicele cinstite. Şi aşa de Paşti, această Duminecă luminată, să se prăzdnuiască şi să se cinsteascâ, cum înseşi sfintele Paşti; şi iară de Văznesenie lui Hs, şi de Rosalii, ce iaste venirea a sfântului duh când pogorî pre lume, de luminare şi de înţeleagere tuturor. Şi aşa toate sfintele prazdnicele lui Hs. să se cinstească şi să se fereascâ, cum am zis şi la Preaobrajenie şi la Văzdvijenia cinstitei cruci, prazdnice ale despuitorului.

Aceste prazdnice ale lui Hs. toate aşa să se fereascâ şi să se cinstească, cum am zis de sfânta Duminecă, întâia zi de dumnezeire.

Prazdnicul Оүспенїе Бц̃и, cade-se a-l cinsti şi a-l mări, aşijderea ca şi prazdnicile lui Hs. cum şi am dat învăţătură, aşa şi aceste prazdnice ale Bogoroditei întâiu blagoveşteniile, şi

Ô Благовѣщенїи.

Благовѣщенїа пра, чь вꙁ
А
заа́тн, ѡ҃ко чтнѣишн сѫ́щѕ вѫсѣмь пра́ꙁнникѡ҃.

Ѡ҃ сѫ́ботѣ.

А
Сѫ́ пра́вєнаго Ла́ꙁара, вѫсѣ́рсé
ж
нію на҃ло. и҃ прообра́нїе но́сщіе и҃ чюдесе́ хр̃ѣчѣ, стнѣишїи пра́ꙁнн҃.

И҃ та́ко ѡ҃ Па́схы вѫсѣ
м А
сѣ́клѫ нелѣ праꙁнова́тн, ѡ҃ко-
м
же и҃ са́мѫ Па́схѫ и҃ почи́татн.

И҃ пакы҃ вꙁнсенїе хр̃ѣ, и҃ сѫ-
А
шествїе сѣ́го Дх̃а, ѥ҃га вꙁ мнрь сни́де на просвѣщенїе и҃ разо҃ѵ вѫсѣ́м. и҃ тако вѫсѣ́ сты́м пра́ꙁникы хр̃и почи́тати и҃ храни́тн, ѡ҃коже повелѣхѡ҃ и҃ Прѣ-
А
ѡбра́женїе спсо҃бо. и҃ вꙁвиже́нїе
с А
чтна́го крта, пра́ꙁникы влч-
Х Х Х
ныѫ. Сѝ вѫсѣ́ пра́ꙁнн҃ хр̃ѣ та́ко-
ж
хрáнити и҃ почи́тати, ѡ҃ко рѣхѡ҃
А'
ѳ сѣ́ѣи нелѣ, пра́вѣ҃ дніи Бжт-
с А
вн҃ѣ. Прчтыѫ влчцѫ Бц̃ѫ
А А
пра́ꙁникы, повѣ́ꙁть почи́тати
А ж
и҃ слáвити, та́кожде ѡ҃ко и҃ Хр̃и
ж
пра́ꙁникы, ѡ҃ко оүка́ꙁахѡ҃, сице и҃ сі̃ѫ пра́ꙁникы Бцы̃. вѫплщенїе,
А А
и҃ рóжьствѡ ѥ҃ѫ, и҃ вꙁхѡ́ вꙁ сты́ѧ
Х Х
сты, и҃ ѡүспéнїе. и҃ сты рѡ

Despre Bunavestire.

Praznicului bunei vestiri, cinste să se deà, ca fiind mai de cinste de cât toate praznicele.

Despre Sâmbătă.

Sâmbăta dreptului Lazăr, începutul învierii şi purtătoare de pilde şi de minunile lui Christos, mai luminat praznic.

Şi aşa de Paşti toată săptămâna luminată să se prăznuiască şi cinstească ca şi însăşi Paştele. Şi iară înălţarea lui Christos şi pogorârea sfântului Duh, când pe lume fiecăruia aduse lumină şi înţelepciune. Şi aşa toate sfintele praznice ale lui Christos să se cinstească şi să se păzească, precum am zis şi la Schimbarea la faţă a D-zeului Mântuitor şi înălţarea sfintei cruci, praznice domneşti. Toate aceste praznice ale lui Christos aşa să se păzească şi cinstească cum am zis de sfânta Duminecă, întâia zi dumnezeească. Ale Preacinstitei stăpânei Născătoarei de Dumnezeu praznice, se cade a le cinsti şi slăvi, tot astfel ca şi praznicele lui Christos cum am şi spus, aşà şi aceste praznice ale Născătoarei, întruparea şi na-

Τοῦ εὐαγγελισμοῦ τὴν ἑορτὴν τό σέβας ἀπονέμειν· ὅτι σεβασμία πάσῶν τῶν ἑορτῶν.

γ'. Τὸ σάββατον τῆς ἀναστάσεως τοῦ δικαίου Λαζάρου ἐνῇ, τῆς ἀναστάσεως προοίμια φέρουσα· δι'ἧς καταβασία ψάλλομεν τοῦ πάσχα.

δ'. Τὴν τῶν ἁγίων θεοφανίων ἑορτὴν δεῖ πάντα ἄνθρωπον τιμᾶν. ἐν ταύτῃ γὰρ ὁ κτιστὴς πάντων τὴν ἀνάπλασιν τῷ κόσμῳ ἐδωρήσατο, δι'ὕδατος καὶ πνεύματος.

2. Partea a doua. Sărbătoarei bunei vestiri să i se dea cinste: căci e cea mai de cinste dintre toate sărbătorile. 3. Sâmbăta învierei dreptului Lazăr să fie, care a adus începuturile învierei; pentru care să cântăm Catavasiele paştelor.

4. Sărbătoarea Bobotezei trebue tot omul s'o cinstească căci, în ea întemeetorul tuturor a dăruit lumei reînoirea, prin apă şi duh.

www.dacoromanica.ro

рождество сѧ, şi vă vedeniia şi uspenie şi sfinţii părinţilor ei, să le facem prăznuire.

(2) *De prazdnicul sfinţilor apostoli Petru şi Pavel.* Aceste prazdnice aşijderea să prăzdnuiască şi să se cinstească, cum am zis de cealea-lalte.

Şi iară de cei 12 Apostoli, şi de alte prazdnice ale apostolilor, carele când va fi, cade-se să se prăzdnuiască, însă şi acea zi, de dimineaţă până seara. Şi de cinstitul prorocul predtece şi botezătoriul Ioann, de născutul lui şi de tăierea capului lui, cade-se a le prăzdnui de la al noaolea cias şi demăneaţa toată zioa.

Intăiul mucenic Stefan, mai marele diacon pomenirea să i-o prăzdnuim, de dimăneaţa până sara.

Aşa să umplem şi pomenirea şi cinstirea şi prăzdnuirea sfinţilor, şi ogodnicilor, şi învăţătorilor a toată lumea părinţilor, şi arhiereii şi păstorii de oile ceale grăitoare, să-i prăznuim pre căruia căndu-i va fi zioa, de dimăneaţă până sara, şi nu numaĭ mireanilor ce şi călugărilor de în pustie, a prăzdnui şi a cinsti.

(3) Sfăntul şi marele mucenic a lui Hs. Gheorghie, şi Dimitrie, Theodor, Pandeleimon, Procopie, şi sfinţii besrebrăniţĭ, şi sfintele marele măceniţe mueri, şi câte măceniţe mari se vor chema, aceastea toate

дѝтелеи ѣ҃ж пáмѧть сьвръшáти ѧ прáзновáти:

Ѡ̑ прáзниц҃ѣ сѣ҃ты а҃пл҃ъ.

Сѣ҃ты ѧ прѣхвáлны а҃пл҃ъ Пéтра ѧ Пáвла, сѝ прáзники тáкожѳ прáзновáти ѧ почúтати, а҃ко ѝ ѳ̑ йѫже рíкохѡ̑. Ѝ пакы̀ сѣ҃ты ѧ прѣхвáлны а҃пл҃ъ вѣ҃, ѧ прѫ́чіи а҃пл҃ъ прáзники, ѥ҃гда котороиоу́ждо вáдѣ҃ дн҃ь побáдѣть прáзновáти сáмы҃ тѣ҃ дн҃ь Ѡ̑ оу҃тра до вѣ҃ра. Чтнá прр҃ка ѧ пртчѧ ѧ крт҃ла Ѳ̑а҃нна прáзники: Рóжьствѳ̑, ѧ Ѿтсѣчéніе главы ѥ҃гѳ̀, а҃ побáдѣ҃ прáзновáти Ѡ̑ х҃ го чл. Аз оу҃тра ѥ҃ дн҃ь. Прáко мѝника Стéфана ѧ а҃рхідіакѡна пáмѧ҃ прáзновáти. Ѡ̑ оу҃тра дóвѣ҃ра. Сѝце ѧ пáмѧть сьвръшáти ѧ почúтати ѧ прáзновáти сѣ҃ты ѧ прѫ́кны оу҃чúтелеи н҃ вѫсéленскы ѡ̑ц҃ѣ҃, ѧ а҃рхіе҃рѣ҃ н҃ пасты́рен слѡвéсны ѡ̑ц҃а҃. прáзновáти сѝ котóро мнѫ́жѳ дн҃ь Ѡ̑ оу҃тра до вѣ҃ра, ѥ҃ ткúмъ лиргнѡ̑, нж҃ ѧ а҃нѡкѡ̑ вѫ поусты́нѣ҃, прáзновáти ѧ почúтати. Сѣ҃тын ѧ велúко мѝника Х҃ѣ҃. Гѣѡргіе, Дмúтріе. Ѳеѡ̑дѡръ, Пáнделеимѡнѡу, Прокѡ́піоу ѧ сѣ҃ты вєсеврѣ́нн҃, ѧ сѣ҃ты велúко мѝнúца жéнь. ѧ ѣ҃ници велúко мчнúци нарúчатсѧ, сѝ вáсѣ҃ прáзновáти котóромо҃чѫжо дн҃ь Ѡ̑ оу҃тра до вѣ҃ра; вѫсн оу҃ко вѫсѣ҃ дн҃ь. вѫ ннѫже прáзновáти

şterea ei, şi intrarea în sfânta sfintelor şi adormirea şi sfinţilor părinţilor ei pomenire să le facă şi să-se prăznuiască.

Despre praznicele sfinţilor apostoli. Ale sfinţilor şi prea lăudaţilor apostoli Petru şi Paul, praznicele acestora tot astfel să se prăznuiască şi cinstească, cum am zis de celelalte. Şi iară ale sfinţilor şi prea lăudaţilor celor 12 apostoli, şi alte praznice ale apostolilor, când va fi a fiecăruia ziua se cade a prăznui însăş acea zi de dimineaţă până seara. Ale cinstitului proorocul şi înainte mergătorul şi botezătorul Ioan praznice: Naşterea şi tăierea capului lui, se cade a le prăznui dela ceasul al noulea de dimineaţă toată ziua. Pomenirea întâiului mucenic şi arhidiacon Ştefan să se prăznuiască de dimineaţă până seară. Aşà şi pomenirea să se împlinească şi să se cinstească şi să se prăznuiască a sfinţilor şi prea cuvioşilor învăţători şi părinţi a toată lumea, şi arhierei şi păstori ai oilor cuvântătoare să se prăznuiască aceştia la ziua fiecăruia de dimineaţă până seara, nu numai mirenii ci şi călugării în pustiu să prăznuiască şi cinstească. Sfântul şi marele mucenic al lui Christos Gheorghe, Dimitrie, Teodor, Panteleimon, Procopie şi sfinţii fără arginţi, şi sfintele marile muceniţe femei şi câte mari muceniţe sunt nu-

www.dacoromanica.ro

să se prăzdnuiască căriia cându-i va fi zioa, de dimăneaţă până sara; deci toate zilele acestor praznice să se prăzdnuiască cum am învăţat tot creştinul, şi am pus leage.

Şi iară grăim, că nu zicem să se prăzdnuiască cu tămpene şi cu fluere, şi întru cântece mireneşti, şi în beţii, ce să prăzdnuiască întru rugăciuni şi întru cântări sufleteşti, şi întru cuvinte de laudă.

Şi numaĭ cât să se cheame preoţii la casele lor tot creştinul, că oare unde nu mearge preotul, nice blagoslovenie nu să face, de acolea şi Dumnezeu se delungă, şi unde preotul nu cadeaşte, nice rugăciune face, acolo e mâhniciune şi slăbiciune şi sunt toate spurcate.

Aceastea vă învăţăm, preoţilor şi ţârcovnicilĭ bisearicilor, ca înşi-vă să umblaţĭ întru învăţăturile, ce vă sânt date voao, şi după aceaia să învăţaţĭ toţĭ oamenilĭ cu deadins de pururea, nu pentru vreo plată or carea de argint sau de aur, ce pentru spăseniia sufletelor voastre.

Iară voĭ oamenĭ marĭ şi micĭ, aşa vă învăţăm, ascultaţĭ, să vă cuceriţĭ archiereilor şi preoţilor şi să-ĭ cinstiţĭ şi să vă teameţĭ fieşcare den voĭ, cine

ς'. Οποῦ ἱερεὺς οὐκ εὐλογεῖ, ἢ οὐ θυμιᾷ, οὐδὲ θεός ἐστίν.

ζ'. Παραγγέλλομεν τοῖς κληρικοῖς, ἐπιμελῶς διδάσκειν τὸν λαὸν· οὐκ ἕνεκεν ὤρων, ἀλλὰ σωτηρίας ψυχικῆς αὐτῶν,

mite, acestea toate să se prăznuiască la ziua fiecăreia de dimineaţă până seara; toate deci în toate zilele acestea să se prăznuiască am învăţat pe tot creştinul şi lege am aşezat. Şi iară grăim că nu învăţăm să se prăznuiască cu timpane şi flaute şi cu banchete şi beţii, ci să se prăznuiască şi să se cinstească cu rugăciuni şi cântări şi cuvinte de slavă şi numai să cheme pe popi acasă blagoslovenie să facă caselor sale tot creştinul, căci unde nu merge preotul, nici blagoslovenie nu face, de acolo şi Dumnezeu să depărtează şi unde preotul nu cădelniţează nici nu face rugăciuni, acolo şi slabe şi ruşinoase toate. Acestea învăţăm pe preoţii şi clericii bisericeşti, ca să umble înşişi în învăţăturile predate lor şi apoi pe toţi oamenii să îi înveţe cu silinţă totdeauna nu pentru plată oarecare sau de arginţi sau de aur ci pentru mântuirea sufletului lor.

6. Unde nu binecuvântează preotul, sau nu tămâiază, nici Dumnezeu nu este.

7. Povăţuim clericilor, cu îngrijire să înveţe poporul: nu pentru daruri, ci pentru mântuirea sufletească a lor.

www.dacoromanica.ro

cumu-ĭ va fi puteare, şi de ce veţĭ avea să-ĭ şi ospătaţĭ, că aceia priveaghe pentru voi şi se roagă.

Preoţilor, învăţămu-vă, să nu intraţĭ în bisearecă cu vrajbă sau cu pizma, nice să vă cutezaţĭ a vă atingerea de accalia, nice să fiţĭ beţivĭ, nice furĭ, nice hulitorĭ, unul spre altul, nice gălcevitorĭ, nice cu cuvinte deşarte, nice nebuni, că şi Domnul nostru Is. Hs. fu bătut şi ocărât şi răbdă direpţ noi, ce să fiţĭ blănzĭ şi linĭ, şi plecaţĭ şi răbdătorĭ de toate. Şi să umblaţĭ cu frica luĭ Dumnezeŭ, şi să vă nevoiţi de slujba voastră cea sfântă, că vă învăţăm dupâ tocmeala sfinţilor apostoli; şi numaĭ bărbat uniĭ mueriĭ, ca nu fără de leage să intraţĭ la sfântu jrătăvnic, Şi să nu fiiţ curvariŭ, sau preacurvariŭ, sau să-ţĭ daĭ trupul spre ruşine sau la trup de dobitoc; uniĭ ca aceştea

Людіе же мали҃и и вели-
цѣи, сице заповѣда҃е ва҃ послу-
шати и повинователнсѧ а҃рхіе-
реѡ҃ і҃ереѡ҃. Али҃ почитати и
бѡатисѧ которѧжо ва посѧ-
жѣ, ако ами҃ и бчрѣжати. ако
т҃н ка҃ради҃ вд҃ѡ҃ амѡлѡ҃сѧ.
і҃ереѡ҃ заповѣдоуе҃, невражо
и ненавистїж вх сто҃а вхходн-
ти, ни приказати и смѣати; ни пїанічи вы бы҃ти, ни красти,
ни хоулити дроу҃ на дроу҃га.
ни крамѡлы, ни гнілослѡвны,
ни ѫроди, и во҃ гѣ на҃ їѵ Хс҃.
бие҃ и рагае҃, трпѣше о на,
нѫ҃ бы҃ти и҃ кротъкы тихы,
смѣрены, трпѣливы о вѣсѣ҃, и
вх страсѣ Божіи ходити. и прилежати ѡ сѣмь свое҃ слоу-
женіи и завѣщава҃е тѣ҃по
прѣдани҃оу сты҃ аплы: ѣдинон
тѫ҃ жены҃ мужь, ако не безако-
нѡно стмоу жрътвиникоу при-
ходить, и не бы҃ти імоу блѫ-

Iară voi oameni mici şi mari aşa vă învăţăm să ascultaţi şi să vă supuneţi arhiereilor şi preoţilor sau să îi cinstiţi şi să vă temeţi, şi fiecare din voi, după puterea ce are, să îi ospătaţi, că aceia pentru voi vor fi şi se vor ruga.

Pe preoţi îi învăţăm, nu învrăjbiţi şi cu ură să intre în sfânta (biserică), nici să îndrăznească a o atinge; nici să fie beţivi, nici hoţi, nici să hulească unul pe altul, nici gălcevitori, nici flecari, nici nebunĭ, că şi Domnul nostru Iisus Christos fu bătut şi ocărât şi suferi pentru noi, ci să fie blânzi şi liniştiţi, smeriţi, răbdători de toate şi în frica lui Dumnezeu să meargă şi să se silească la sfânta lor slujbă; şi îi învăţăm după tocmeala sfinţilor apostoli: femeii nu mai un bărbat, ca nu fără de lege să intre la sfântul jertfenic, şi să nu fie curvar sau adulter sau zĕ-

---

η'. Οἱ δὲ διδασκόμενοι, παρὰ τοὺς διδασκάλους αὐτῶν, τιμᾶν καὶ ὑπακούειν ἕκαστος κατὰ τὴν δύναμιν, ἕνεκα συστροφῆς· ὅτι αὐτοὶ ὑπὲρ ὑμῶν ἀγρυπνοῦσιν.

θ'. Τοὺς ἱερεῖς παραγγέλλομεν, μὴ ἐν ἔχθρᾳ καὶ μάχῃ, τῶν ἱερῶν ἅπτεσθαι, ἢ μεθυστὰς, ἢ κλέπτας, ἢ λοιδόρους, ἢ ὑβριστὰς, ἢ ἀλαζόνας. καὶ γὰρ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, τύπτομενος οὐκ ἀντέτυπτεν, καὶ πάσχων οὐκ ἠπείλει.

ι'. Βουλόμεθα διὰ τοὺς ἱερεῖς· μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα εἶναι, διὰ τῆς, πορνείας, ἵνα μὴ παραλόγως τὸ θυσιαστήριον προεδρεύῃ. μὴ οὖν μοιχὸς, ἢ πόρνος, ἢ βέβηλος, ἀλλὰ καθαρὸς πάσης ἁμαρτίας.

8. Iară cei învăţaţi pe învăţătorii lor să-i cinstească şi să-i asculte fiecare după putere, pentru învăţătură: căci ei pentru voi veghează.

9. Preoţilor povăţuim, nu în mânie sau ceartă să se atingă de cele sfinte, sau beţivi, sau hoţi, sau hulitori, sau gălcevitori, sau trufaşi, căci şi Domnul nostru Iisus Hristos, lovit, nu a lovit şi el, şi suferind nu a ameninţat.

10. Dorim în privinţa preoţilor: oricare să fie bărbat unei singure femei, pentru fornicaţiune, ca nu cu greşală să prezideze la altar. Nici să fie adulter, sau desfrânălat, sau necurat, ci curat de ori-ce păcat.

www.dacoromanica.ro

să nu cuteaze cândva a să apropiia sau a cugeta spre preoție. Nice iară ucigași, nice răpitorĭ, nice tâlharĭ, ce să fie curaţĭ întru tot, și numaĭ bărbat unĭ mueri, cum am zis, și slobod de toate păcatele, și curat și nespurcat, și așa să vie spre aciastă înfricoșată și mare slujire. Iară de ce se va aduce pentru blagoslovenia la bisearecă nu învățăm să fie aceastea numaĭ ale preotuluĭ, ce și slujitorilor bisearecilor și tuturora celora ce să ostenesc spre acest lucru sfânt dumnezeesc iară să cade în treĭ părţĭ să se înparţă, doao preotuluĭ, iară a treia parte ostenitorilor și slujitorilor.

нникъ. Йлѝ прѣлюбодѣицѣ. йлѝ мѧжелоѵ́жникъ йлѝ скѵ́толоѵ́жникъ; такѵ́вымъ да не смѣетъ когдѣ пристѫ́пити йлѝ помы́слити ж на ї҆ерѣ́йство. Ни бѵ́йцѣ бы́ти, ни хы́щникоу, ни разбо́йникъ, нѫ́ чи́стъ бы́ти и ѻ҆ всѣ́мь а ж є҆ди́ною та́кмо женѣ́ мѧжь, ѩко рѣ́хѡ, а ѿ всѣ́кого грѣ́ха а своѐ, а чи́сть а нескрѣ́ненъ. а та́ко на сїѐ стра́шноє а вели́коє слоѵ́женіе прихо́дити. Прино́сима а҆же бы́кѣ́ца къ цр҃ко́вь нетѣ́ѫ покелѣ́кдѣ ї҆ерѣ́ѡ сїѧ́ бы́ти, нѫ́ а слоѵ́же́бникѡ чр҃ко́вный а всѣ́хъ троѵ́дмиѝ сѫ къ дѣ́лоу Бж҃ію сто́є. Побѣ́дѣ́же на трѝ ча́сти дѣ́лити: дѣ́ѣ ча́сти ї҆ерѣ́ѡ, а трѣ́тїа чѧ трѹ́дникѡ слу́жащихъ.

Ѻ кнѧзѣ а ѻ тѣ́хъже по ѿкласті́ѫ и а ѻ ра́бѣ́хъ, покелѣ́ніе позна́повѣ́дѧ Бж҃ію.

Ѻ блажѧщен ї҆ерѣ́а. да не ѻблаѧ́ѣтъ ѥ҆го нн кто́же ѿ про́сцătos cu bărbat sau zăcătoș cu animale; atari să nu îndrăznească vreodată să păşească sau să se gândească la preoție. Nici să fie ucigași, nici sopitos, nici tâlhar, ci curat să fie și de toate și numai unei femei bărbat, cum am zis. și de orice păcat slobod, și curat și nespurcat și așà la această înfricoșată și mare slujbă să vie. Iară nu numai preoţilor învățăm acestea să fie, ci și slujitorilor bisericești și tuturor celor ce se trudesc cu sfânt lucru dumnezeesc. Iar (ofrandele) se cade să se împartă în trei părţi: două părţi preotului, iar a treia parte slujitorilor muncitori.

Dĕboiari, și de ceia ce sănt supt putearea lor, și de slujitorĭ luĭ, învățămu-ĭ după învățătura luĭ Dumnezeu.

(4) De ceia ce biruiaște preotul, ca să nu biruiască

Despre boeri și de cei ce sunt sub puterea lor și despre robi, învățăm după învățătura lui Dumnezeu.

Cel ce oblăduiește pe preot să nu-l oblăduiască pe el nimeni din simplii

---

ια'. Τὰς προσφερομένας, εὐλογίας τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, οὐ μόνον τοῖς ἱερεῦσιν προστάσσομεν εἶναι, ἀλλὰ καὶ τοῖς διακόνοις, πᾶσι τοῖς κοπιῶσιν ἐν τῷ ἁγίῳ ἔργῳ τοῦ θεοῦ· εἰς τρεῖς μοῖρας μοιράζειν αὐτάς· δύο τοῦ ἱερέως, καὶ ἡ ἑτέρα τῆς κατοχῆς, ὑπὲρ ψυχῆς καὶ σώματος· καὶ στάχυας λογῆς, μὴ ἐμμένειν τῇ ἐκκλησίᾳ.

ιβ'. Προστάσσομεν διὰ τοῦτο, κατ' ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, τοὺς ἐπ' ἐξουσίᾳ τὸν ἱερέαν μὴ ἐπεξουσιάζειν, ἵνα μιαρῶς τὰ ἱερὰ ἐπιφέρωνται. μήτε μὴν ἐκ τῆς ἐκκλησίας λαμβανέτωσάν τι· ἤτε γὰρ κτήτορες τυγχανούσιν· ἐκτὸς καὶ μόνης τῆς μεταλήψεως, καὶ ἀναφορᾶς, καὶ αὐτῆς κανονικῶς.

11. Ofertele blagosloveniei la biserica lui Dumnezeu, nu hotărăm să fie numai ale preoţilor, ci și ale diaconilor, tuturor ce se ostenesc în sfânta slujbă a lui Dumnezeu: în trei părți să se împartă ele: două ale preotului, și cealaltă a oprirei, pentru suflet și trup: și spicele așa fel să nu rămâie în biserică. 12. Hotărîm pentru aceasta după porunca lui Dumnezeu, cei în putere pe preot să nu-l asuprească, ca să se poarte nelegiuit cu cele sfinte. Nici să ia ceva din biserică, chiar dacă se află cumva printre ctitori, afară de împărtășirea și jertfa; și din aceea după canoane.

www.dacoromanica.ro

pre dinsul nimenea deln oameniĭ ceĭ proștĭ numaĭ biseareca cea mare, și aceia să biruiască după leage, iară de în oameniĭ ceĭ proștĭ nice boiariĭ, nice mișeiĭ, să nu biruiască pre niminea cu preotul, ca ceale neluminate sprelumină să se rădice; nice să ia ceva de în bisea·ecă măcar s-au făcut și biseareca, numaĭ ce va fi pominoc și cu blagoslovenia biseareciĭ, și aceasta cu leage și cu fricâ să ia și cu blagoslovenia preoților; iară de să va ispiti sá ia ceva fără blagoslovenia preoților den biseareca sau fără leage, unii ca aceia anemica nu se închipuesc, numaĭ furĭ de biseareca; și agonisire spurcată și necredincioși: deci aceștea sunt furĭ și răpitorĭ și tălharĭ de biseareca luĭ Dumnezeŭ; și cine va face aceastia unii ca aceia n-au pocaianie, ce vor moșteni perirea.

Că așa zice domnul nostru Is. Hs. de învață, să datĭ ce iaste înpărătesc înpărătuluĭ, iară ce iaste a luĭ Dumnezeu, luĭ Dumnezeu.

Ѳ
ты людíн, тѣ́ ж цр҃кóвь велúкаа,
да ѳбладоуѣ́тъ а҆ тѣ҃ позáконь,
Ѳ
ѡ҆ прóстыхъ же людíн, нѝ кнáзь,
нѝ оу҃кѡ҃, да не ѳбла́дѣ́тъ, никтóже їе́рѣа, ѡ҆ко да не неѳсіе́нна,
ж
на сіе́нная кaзноса́мъ, нн ѡ҆ цр҃кве да прiи́мѣ́ что҃ а҆́ще а҆ сказали цр҃кви са́ть тѣ́ ж҃ є҆дúного ѥ҆ѵ҃ге́нiа цр҃кóвнаѧ а҆ приношéнiа, а҆ сѣ҃ ѳу҃законено съ стрáхѡ҆ прiéмати благéнiемь їе́рéнскы҃. а҆́ще ж
ли кто҃ покоу́сѣ́ сѧ взя́ти ѡ҆ цр҃кве без блаѵ҃éнiа їе́рéова, а҆ли кромѣ́ зáкона, такоѵ҃ы ничьсóмоу ѵ҃бíнь ѥ҆́, тѣ́ ж҃ сіе́нная кра́ины а҆ скврáно стяжателѣ́ а҆ некрúныхъ; а҆ сіѣ҃ оу҃кѡ тáтіе са́ть а҆ хы́щници а҆ разкóнници цр҃кóвнiи па́чеже а҆ рáтници цр҃кви Бжíи. а҆ сіа҃ а҆́ще кто҃ сътвóритъ а҆ такѡвы҃ непокáет сѧ. па́гоука наслѣ́дствѣ́ть. Гдⷭ҇ь бѡ҃ їⷭ҇ъ нáшь їⷭ҇ъ хⷭ҇ъ запокѣ́да рⷭ҇: ѡ҆́дадите Кесáрѳ

oameni, numai biserica cea mare, să oblăduiască și aceia după lege, iar din oameni simplii, nici boerul, nici săracii, să nu oblăduiască, nici unul pe preot, ca nu cele neluminate să se înalțe pe cele luminate, nici de la biserică să ia ceva, dacă și-au făcut biserică numai o blagoslovenie bise·icească și ofranda, și aceastea legiuit cu frică să ia cu blagoslovenia preoțească. Iar dacă cineva se încearcă a lua dela biserică fără blagoslovenia preoțească sau fără lege, atare, ca nemica asemenea este, numai hoți de cele sfinte și cu avere spurcate și necredincios; și aceștia deci hoți sunt și răpitori și tălhari bisericești și mai mult dușmani ai bisericei lui Dumnezeu. Și dacă cine·à face aceste și unul ca aceștia nu se pocăește, peirea o moștenește. Că așa Domnul nostru Iisus Christos învață zicând: Dați Cesarului ale Cesarului și lui

ιγ'. Εἰ δὲ τις βουληθῇ τοῦτο πράξασθαι, οὐδὲν ἄλλως ἀποστάτης, καὶ ἱερόσυλος. οὐ κλέπται καὶ ἅρπαγες, μᾶλλον καὶ πολέμιοι τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας; καὶ ἐὰν οὐ μετανοήσωσιν, ἀπώλειαν κληρονομήσουσιν.

13. Iară care ar voi să făptuiască aceasta, nu altfel de cât ca apostat și profanator; nu sunt oare hoți și răpitori și mai mult dușmani ai bisericei lui Dumnezeu? Și dacă nu se pocăesc, vor moșteni pierzarea.

ιδ'. Οὕτως γὰρ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐνετείλατο, λέγων· Ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Μὴ ἔχειν τοὺς ἄρχοντας ἄδειαν τοὺς ἱερεῖς κρίνειν, ἐὰν συμβῇ αὐτοὺς εἰς τινὰ ψυχικὰ σφάλματα, ἢ σωματικὰς ἁμαρτίας· ἀλλὰ τοὺς ἐκκλησιαστικούς, ἡ ἐκκλησία τοῦ θεοῦ, αὐτοῦς κρίνειν· εἰ μὴ διὰ χωραφίων, ἢ ἀμπελίων· ἀλλὰ καὶ τοῦτο μετὰ εἰδήσεως τοῦ ἀρχιερέως.

14. Căci astfel domnul nostru Iisus Christos a învățat, zicând: Dați dar Ce-

www.dacoromanica.ro

Aşijderea să nu aibă puteare boiarii a judeca pre preotul, de li se va tămpla vre-o greşală oare carea căderе orĭ trupească orĭ sufletească, ce ţărcovnicii bisearecii luĭ să-l judece; iară de niscare locurĭ de arătură sau de vie, de li se va tămpla lor ceva, aceastea de la boiarĭ să se judece însă cu întrebarea arhiereului.

Că nu se cade episcopuluĭ să-şi judece patriarhul său, sau mitropolitului, sau să-ĭ cearce al luĭ ceva, aşijderea şi preotul episcopul luĭ, nice diaconul, ceva să grăiască sau să judece pre popa al luĭ, ca nu cum va să nu se grijască preoţia dumnezeească.

Episcopul să nu pofteaască dar de la herotonisie luĭ, ce să ispitească pre acela ce va vrea să se preoţească de năravul luĭ şi să-l ispitească pre dinsul den tinereaţele luĭ, şi de

Кєсáрєка Т Бжíа Бѣ̃н. Тáкожє
ж
жє нє ѧмѣ́ти влáсти кнáзѣ̃ є
сѣ́дити їєрє́ѡ. а̃ще прикл҃ю́чи
X X A
сѧ тѣ̃ вх нѣ́кыи грѣ́хъ па́нїѥ
X X
дш̃е́ныи ѝ тѣлє́сны, нж̃ цр̃кѹ́
ныи̯ цр̃кóвь да сѣ́дитъ. ѩ̃ ѻ̃
X X
нѣ́ка ѝ винограда́ѣ а̃ще прик
лю́чїѧсѧ ѝ̯ что̀ такóво тѣ̃
X'
вѣсн кнáзь да сѣдѝ сѧ вх
прошéнїѥ̃ а̃рхїєрéовѣ̀. їѩ̃ко нє
A
повáѣть є̃пкóпъ вхзсѣ́ѣсти своє́
моу̯ патрїáрхоу, ѩлѝ мѝтропо́
литъ своє́мъ, ѩлѝ їскати є̃го̀
A
ѻ чѣсо̀ лнкѡ, тáкожє жє ни їє
рє̃н своє́моу̯ є̃пкóпъ, нижє дїá
X
кѡ ѻ по́пѣ что̀ гл҃а́ти ѩлѝ
ж
сѣдити, ни лю́дѣ̀ прóсты̀ на
їє́рѣа что̀ гл҃а́ти ѩлѝ ѧмѣ́ти,
ѩко дà нє нєбрѣ́жѣ̀сѧ сі̃рѣ́нїѥ
ѣ ѣ
вжтвноѥ. Є̃пкóпъ на хєротóнїи

Dumnezeu ale lui Dumnezeu. De asemenea să nu aibă putere cnejii ca să judece pe preoţi; de li se întâmplă acestora să cadă în vre-o greşală sufletească şi trupească, ci pe cei bisericeşti biserica să-i judece. Iar despre câmpuri şi vii de se întâmplă lor ceva astfel acestea toate cnejii să le judece cu întrebarea arhierească. Că nu se cade episcopul să 'şi judece patriarhul său, sau mitropolitul său, sau să cerce ceva al lui, şi tot aşa nici preotul pe episcopul lui, nici diaconul lor pe popi ceva să grăiască sau să judece, nici omul simplu despre popă ceva să grăiască sau să aibă, ca nu cumva să nu se îngrijească sfinţenia dumnezească. Episcopul la hirotonie să nu ia nici un

---

zarului ale Cezarului şi lui Dumnezeu ale lui Dumnezeu. Să nu aibă căpeteniele voe să judece pe preoţi, de li se va întâmpla vre-o cădere sufletească, sau greşală trupească; ci pe clerici, biserica lui Dumnezeu să-ĭi judece, dacă nu e pentru arături sau vii; ci şi aceasta cu ştirea arhiereului.

ιε'. Ὅτι οὐ δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἀναχρίνειν τὸν ἐπ' ἐκείνου τὰ τῆς ἀρχῆς, ἢ καταλαμβάνειν αὐτὸν ἐν τινὶ· οὐδὲ τὸν ἱερέαν, τὸν ἐπίσκοπον. οὔτε τὸν διάκονον τὸν πρεσβύτερον. οὔτε οἱ λαοὶ τοὺς ἱερεῖς. ἵνα μὴ καταφρονῆται τὸ θεῖον.

ις'. Ἐπίσκοπος εἰς χειροτονίαν δῶρα μὴ λαμβανέτω. ἐρευνᾶν ὀφείλει τὸν τρόπον καὶ τὴν ἀναστροφὴν τοῦ χειροτονουμένου, ἐξαιρέτως καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν γραφῶν· καὶ οὕτως χειροτονεῖν αὐτὸν, καὶ προσλαμβάνεσθαι ὡς ἴδιον μέλος.

15. Că nu trebue episcopul să judece pe cel ce are puterea asupra lui, sau să apuce ceva ale acestuia; nici preotul pe episcop; nici diaconul pe preot; nici mirenii pe preoţi, ca să nu fie disprețuit ce e dumnezeesc.

16. Episcopul să nu ia daruri pentru hirotonie; trebue să cerceteze pe cel ce se preoţeşte de felul lui şi de traiul lui, şi mai ales de grija celor scrise; şi aşa să-l hirotonească pe acela, şi să şi-l apropie ca un membru propriu al său.

www.dacoromanica.ro

mintea luĭ şi maĭ ales de grija cărţiĭ, şi aşa să-l afle pre dinsul întru toate deplin şi nevinovat, şi aşa să-l preoţească şi să-l priimească ca trupul luĭ.

Episcopul de va pomeni să ia dar de la cela ce vrea să se preoţească orĭ de ce va fi nedestoinic, sau pentru darul va lega pre preotul fără de vină, unĭ ca aceia să nu se asculte, ce să se întoarcă durearia luĭ spre capul luĭ, şi spre creştetul luĭ nedireptatea luĭ să se pogoară şi se fie ca şi Simon Vrăjitorul întru osândire.

(5) Şi cine va vrea să se călugărească într-o mănăstire de ceia ce petrec pre aceale locure, şi cu muiarea luĭ va da ceva dentru avearia lor bisericiĭ, şi sufleteaşte o va da, şi iară după aceia li va părea rău, şi vor în-

дáры никакóвнже да не пріéмлеть, нж̃ да йспы́тѣть хóтящдаго̀ хиротóниѣ пріáти ѳ нрáвѣ є̂гѡ̀. А ѳ кѫспитаніи є̂гѡ̀ W ѽнóстѣ є̂гѡ̀ А ѳ рáзоумѣ. А

А Х
зрмнѣе же и ѳ книга радéніѣ, А тáко бг̃ѣ є̂гѡ̀ вѫ всѣкѡ̀ сѫвръшéнїи не порóчна, да хиротонúса̃ є̂гѡ̀, А да пріúметь

А
є̂гѡ̀, ѩко скóноу. Епкпъ йже а̃ще пріáтїа радѝ дарѡ̃ полѣжнж̃ кѫсхóщетъ постáвити пóпа,

кóго лю́бо недоúна сы́ща йлѝ пакы̀ дáра радѝ скы́жетъ їе́рѣа кез вины, такóвы̃ да не ѹслы́шитсѧ, нж̃ да вкрáтѝ сѧ бѡлѣзнь є̂гѡ̀ на глáвж є̂гѡ̀ А на

Х
крт́ є̂гѡ̀ непрáвда є̂гѡ̀ скнúдѣ А да склѡ́житсѧ ѩкоже сíмѡ̃

А
клáхѡ̃, вѫ бсжєнїе:

Йже а̃ще W жúтелѝи мѣста кѫсхóщетъ пострúщисѧ вѫ монасты́рн,А сѫ жéнож скóѣ̆ж дадѧ̃ чтѡ̃ вѫ ѿрквн ѡ̃ ймáнїа своє̂гѡ̀,А дѡ̃ёвнѣ раѕдаетъѣ А пакы̀ послѣдн раскаáвшесѧ нанж̃ йскáти

fel de daruri, ci să ispitească pe cel ce dorește să ia hirotonia despre năravul lui și despre creștrea lui din tinerețea lui și despre minte și mai ales de grija lui de cărți, și așa să'l afle pe el în toate desăvârșit și nevinovat, să 'l hirotonească, și să 'l primească pe el ca trupul lui. Episcopul lui de va pomeni pentru luare de dar celui ce vrea să fie popă de oricę va fi nedestoinic sau de va lega pe preot fără vină pentru dar, atari să nu se asculte, ci să se întoarcă boala lui pe capul și pe creștetul lui să se pogoare nedreptatea lui și să se așeze ca Simon Magul întru osândă. C. 5. Și dacă dintre locuitorii locului vroește să se tundă la mănăstire, și va da cu femeea lui ceva la biserică din averea lor, și o va da sufletește și iară apoi se

ιη'. Εἴ τις ἐπίσκοπος διὰ λῆψιν δώρων θυμούμενος, δεσμένῃ τὸν ἱερέαν, οὗτος μὴ εἰσακούεται, ἀλλ' ἐπιστρέψει ὁ πόνος αὐτοῦ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ καταλύσει καθὼς Σίμων ὁ Μάγος.

18. Dacă un episcop amintind de luare de dare, leagă pe preot, aceasta să nu se asculte, ci să se întoarcă durerea lui pe capul lui și să nimicească ca Simon Magul.

De iis qui facultates suas Ecclesiae consecrant, et iis quae pro salute animae donantur.

κ'. Εἴ τινες τῶν ἐγχορίων ἡμῶν τῶν ἄνδρων σὺν ταῖς γυναιξὶν, ἀφιερωσάντων τῇ ἐκκλησίᾳ, ἢ τῷ μοναστῆναι, καὶ ψυχικῶς διανομῆσαι τὰ ἑαυτῶν, ὕστερον [ἐν] μεταγνώσει γενήσονται τῇ ἀφιερώσει, καὶ θελήσουσιν ἐξ αὐτῶν νοσφίσασθαι· εἰ μὲν ἐν ἀγνοίᾳ τυγχάνωσιν, κανονιζέσθωσαν μὴδεν οὖν τον λαμβάνειν· εἰ δὲ ἐν γνώσει, καὶ οὐ πείθονται, ἀποβαλέσθωσαν, ὡς Ἀνανίας καὶ Σαπφείρα ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου, τὸ ἅπαξ τοῦ ναοῦ.

21. Acei dintre oameni din locurile noastre, cu remeile lor, ce vor ar fierosì bisericii sau monăstirii și vor împărți sufletește cele ale lor, iar apoi ar începe să se căiască de dania lor, și ar voì să răpească din acelea; dacă se întâmplă din neștiința lor, să se canonească, dar să nu ia nimic; iar dacă e cu știință, și nu se conving, să se alunge ca Anania și Saffira de către Petru al meu, odată pentru totdeauna din templu.

www.dacoromanica.ro

ceape a-ş căuta al lor ce au dat, ce sau 'l vor ceare, sau 'l vor fura ceva dentru unile ca acealia, iară de vor face cu neştiinţâ, să ia canon şi să se pocăiască, nemica unora ca acelora să nu se dă lor; iară de vor şti şi nu vor vrea să asculte cumu'ĭ vor învăţa pre denşi, unĭ ca aceia să se gonească den mănăstire şi den biserecă să se desparţă, ce să zice de cuminicătură, pentru ce că darurile biseariciĭ iată de acmu nu maĭ iaste puteare nice să maĭ dea nice să maĭ ia.

(6) Episcopul sau igumenul, fieşcarele dentru rândul preoţesc, de va înceape a face nedereptate oamenilor şi răutate, învăţăm pre unĭ ca aceia să se scoaţă; aŭ iară de vor căuta direptatea, pentru vre-o platâ oare-carea, să se scoaţă den preoţie. Popa ce va curvi sau va face preacurvie să se scoaţă. Episcopul ce va fi negrijnic de bisericâ şi se va măhni de rugăciune şi popii nu-i va învăţa de aşa, ce şi acealea le va lăsa de negrija duhovnicu săŭ, numaĭ ce va lucra cu mâinele luĭ, şi va tocmi

чтѳ Ѡ ѥ҃же дашѧ, ѩлѝ просѝтне, ѩлѝ красти чтѳ Ѡ такѡ-
Х А
кыи, да а҃ще кѫ нєкѣннсѣ сѫткорншѧ да прїѧтѣ҃ каи҃ѡ ѥ҃же покаѧтисѧ, ничтѡже Ѡ такѡ-
Х
кыи да не да сѧ ѝ҃, а҃щелн вѣдѧть ѩ нєхѡтѧ҃ да слышѧ, ѩ-
Х′
коже накаѕоүжть н, такѡвыи
А
да ѩжєнѫт сѧ ѩз монастырѣ, ѩ Ѡ цр҃кве да Ѡлѧчѧ҃ сѧ, понєже даровањиаа цр҃кви оу҃же ктѡмоу не ѩмѧть власти нѝ дѧти нѝ кѫзѧти:

Є҆пкопь ѩлѝ ѩгоүмєнь, ѩлѝ кѧковь лѡко Ѡ сѷрѣнничьскаго
А
чина, а҃ще нанѣ҃ непраѕы тѡрнти людѣ҃ ѩ вѡлѣзни, повелѣваѥ҃ такѡвыи да ѩзвраѕѫєтсѧ, ѩлѝ
А
паки прѣзирае праѕо лѣзы радѝ нѣкыѧ, да ѩзвраѕѫєтсѧ; пѡ̃ блѧдании любодѣанїѣ сѫтворѝ, да
ѩзвраѕѫѣ҃сѧ. Є҆пкопь ѩже нєкоѣжєть ѳ цр҃кви ѩ ѳүнываєть ѳ литѫ
Х
тва ѩ пѡпы непокаѕоүѧ н ѳ такѡкѣ҃ нѫ҃ ѩ тѣ҃ кѫ нєкрѣжєнн аѯ҃ѡвнѣ ѳ стакѣѧн, ѩ тѣ҃ ж дѣ-
Х
лаиїѣ҃ ѳ рѧчныѝ, ѩ мѝрскыи прнстѡ҃а҃ Ѡ аѯ҃ѡкныи нєрѳднти начнѫ҃, такѡвыиже ктѡ сѝцєвыи да
ж
ѩстѧжєть. Поне ѓл҃ѣ писаниѣ,

вор căi şi vor începe a căuta ceea ce au dat, sau 'l vor cere, sau vor face ceva din acestea, dacă vor face cu neştiinţă să ia canon şi să se pocăiască, nimic din ele să nu se dea acestora, iar de vor şti şi nu vor vrea să asculte, cum îi vor învăţa, unii ca aceia să se izgonească din mănăstire, şi să se despartă de biserică, pentru că dănii bisericei de acum nu are nimeni putere nici a da nici a lua:

Episcopul sau egumenul, sau oricine din ordinul sacerdotal, dacă începe a face nedreptate oamenilor şi răutate, poruncim atare să se scoată, sau iarăşi (dacă) despreţueşte dreptul pentru vre-o plată, să se scoată; preotul fornicator ce face adulter, să se scoaţă. Episcopul care nu îngrijeşte de biserică şi se descurajează de rugăciuni şi învaţă preoţii la atare ci şi acelea în neîngrijirea duhovnicească le va lăsa, şi numai de lucrarea manuală şi de mireneşti va sta, iar de duhovniceşti va începe a nu se ocupa, unul ca atare aşa dar să se întrebe. Pentru că grăeşte Scriptura, blestemat ori-

κα′. Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ ἡγούμενος, ἢ ὅλως τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου, [τύψῃ] πιστοῖς ἀδικήσαντας, διὰ τὸ φοβηθῆναι θέλειν, τοῦτον καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν.

κβ′. Ἐπίσκοπος παραβλέπων τὸ δίκαιον, ἕνεκεν δώρων, καθαιρείσθω.

κγ′. Ἐπίσκοπος προδίδων τῆς ἐκκλησίας πράγματα, ἀποβαλέσθω.

21. Dacă un episcop, sau egumen, sau în general ori cine din rândul preoţesc, de [va leza] pe credincioşi, nedreptăţindu-i, vroind prin asta a spăimânta, poruncim ca acesta să se caterisească. 22. Episcopul privind greşit dreptul, din cauza darurilor, să se caterisească. 23. Episcopul, care dă lucrurile bisericei, să fie scos.

www.dacoromanica.ro

mireaniĭ, iară de duhovnicul luĭ va începe a nu griji, aşa uniĭ ca aceia să se întreabe, pentru ce că grăiaşte Scriptura, lepădat să fie fieş-cine face lucrul luĭ Dumnezeu cu nesocotinţă, că fieş-ce lucru ce se lucreaze cu mâna trupesc, pieitorĭ iaste, iară cel sufletesc lucrul luĭ Dumnezeu iaste, ce de dinsul zicem, că maĭ vrătos pentru acestea se cade.

Episcopul la vreamea morţii lui să nu aibă puteare a împărţi nemănui de-al bisearecii măcară ce, şi şi de cealia ce au însuş strâns pre diregătoria lui, nice den cealia ce-s altele, numai ce va avea dentr-al lui, den cealia ce va fi dat la bisearecĭ, şi va da ţărcovnicilor, de aciasta învăţăm jumătate să se înparţă la pamentea lui, la pamentea arhiereascâ. Episcopul ce va purta oaste după dînsul, sau va umbla pre nărav de cocon, sau va avea multe cuvinte fără de folos, sau va face preacurvie, să se scoată. Că nu se cade episcopului să umble cine face lucrul dumnezeesc cu neîngrijire, căcĭ orice lucru manual sub lucru este, iar fiind duhovnicesc e lucru dumnezeesc; şi de el zicem, că pentru acesta se cade maĭ mult. Episcopul, la vremea sfârşitului vieţei sale, nu are putere a împărţi nimănui nimic de al bisericei, nici din cele ce însuş a adunat, nici din altele, ci numai din cele ce are iar din cele ce a atribuit preoţilor de aceste poruncim jumătate să se împartă spre pomenirea lui pentru pomenirea arhiereasc̆ă. Episcopul, care poartă oastea după el sau va umbla după obiceiul tinerilor sau vorbind mult şi fără de vre-un folos, sau va face adulter, să se scoată. Căci nu se cade episcopului să meargă la mărturie şi la sgomotul meselor; iar dacă merge când

прокл҃м вскѣкь твор҃м и д҃ло гн҃е сѫ нерадѣнїе҃, вскѣкѡ о҃у҃ео д҃лорѫ́чное по д҃лѣ є҃, а҃ сѫщее дх҃ов'ное Бж҃ее д҃лое т҃. ѳ нѣ҃ же рѣхѡ҃. т҃ѣже па҃ ѳсн радѝ поса́ѣть. Ѳпко́пь вх врѣмѧ кончи́ны свое́гѡ жи́вота, не ѧмѧ́ть власти разда́ти никомоу́же, цр҃кѡвна҃ чась҃, ни ѿ бж҃е т҃х са́ѣ пристроѧ́ль є, ни ѿ бж҃е ѧнн,тѣ́ ж҃ е҃ѧщее ѿ свон ѧма҃ѣ, а҃ бж҃е ѧщее чт҃о прилѡ́жи҃ть кх цр҃кѡ́вный҃. ѿ сн повелѣва́емын полѡ́жнж даразажть на пѧмѧ҃т҃, пѧмѧти радѝ а҃рхїе҃рейскыѧ: Ѳпко́пь бже кѡнискаа насѧ но́сѧ ѧлѝ ѡнѣкнши҃ хѡданнра́вѡ҃, ѧлѝ мнш҃ рѣчїѧ и нн вх ка́ковжж по́лзѧ, ѧнй прѣлюбодѣѧн, да ѧзвраще҃ сѧ. Ѩко не повела́ть ѳпко́пѡ на сѣкcine face lucrul dumnezeesc cu neîngrijire, căcĭ orice lucru manual sub lucru este, iar fiind duhovnicesc e lucru dumnezeesc; şi de el zicem, că pentru acesta se cade mai mult. Episcopul, la vremea sfârşitului vieţei sale, nu are putere a împărţi nimănui nimic de al bisericei, nici din cele ce însuş a adunat, nici din altele, ci numai din cele ce are iar din cele ce a atribuit preoţilor de aceste poruncim jumătate să se împartă spre pomenirea lui pentru pomenirea arhiereasc̆ă. Episcopul, care poartă oastea după el sau va umbla după obiceiul tinerilor sau vorbind mult şi fără de vre-un folos, sau va face adulter, să se scoată. Căci nu se cade episcopului să meargă la mărturie şi la sgomotul meselor; iar dacă merge când

---

κδ'. Ἐπίσκοπος εἰς τὸν καιρὸν τῆς τελεύτης αὐτοῦ, οὐκ ἔχει ἐξουσίαν διανέμειν τὰ τῆς ἐκκλησίας συμφέροντα, ἢ τὰ ἀφιερωθέντα τῇ ἐπισκοπῇ, εἰ μὴ μόνα τὰ ἴδια. Ἀπὸ δὲ τὰ προσκτηθέντα, ὑπὲρ αὐτοῦ προσήκει τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἡμεῖς προστάσσομεν, χορηγεῖν ἐπεὶ καὶ μνήμης ἕνεκα τῶν ἀρχιερέων.

κε'. Ὅτι οὐ δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἐν τοῖς μαρτυρίοις παραγίνεσθαι, εἰς κριτήρια μεταλαβεῖν καὶ οὐχ ἕνεκα συμποσίου τῆς τροφῆς, ἄλλ νεκα διδασκαλίας ψυχωφελοῦς.

κς'. Ὅτι δεῖ τὸν ἀρχιερέαν διδάσκειν τὸν λαὸν μετὰ πραότητος, καὶ μὴ ἐν κακώσει.

24. Episcopul, la vremea sfârşitului său, nu are putere de a împărţi cele ce aparţin bisericii, sau afierosite episcopiei, dacă nu sunt numai ale sale. Iar din cele dobândite, în ce îl priveşte se cuvine bisericei, şi noi poruncim să se plătească şi pentru pomenirea arhiereilor. 25. Că nu trebue episcopul să meargă la mărturii să ia parte la judecăţi, şi nu pentru plăcerea mesei, ci pentru învăţătură folositoare sufletelor. (Va urmà).

www.dacoromanica.ro

DESPRE ORAŞUL FLOCI.

Notiţă istorică-filologică.

Lucrarea cuprinde istoricul oraşului în legătură de nume cu «*Vlahi*» (Iflaci) şi «*Civitas Velanorum*» (Romula).

I.

Istoricul oraşului.

Luccari atribue înfiinţarea oraşului [1]) lui Negru Vodă, în timp ce documentele vin să mărturisească într'un mod şi mai temeinic că oraşul există într'adevăr în epoca lui Mircea cel Bătrân [2]).

In acelaş sens consoană şi tradiţia vie păstrată în amintirea boerilor din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, cari arătau în punctul al IX-lea din anaforaua lor către Romantzof, cum că „Ţara Românească aveà în trecut schelă *vechiul oraş* numit *Oraşul de Floci* [3]) şi ca privilegiu ei cereau dar „ca şi acum (după încheerea păcii dintre Ruşi şi Turci, 1774, Iulie 22) să se facă *aceeaş schelă, în acelaş loc*, pentru înlesnirea negoţului ţării" [4]).

[1]) „Negro Voevoda di natione Ungaro e padre di Vlaico, nel 1310, fabricò la città in Campolongo, e tirò alcune cortine di matoni in Bucuriste, Targoviste, *Floc*, e Busa". (Luccari, Copioso ristretto degli annali di Ragusa, 1605).

[2]) Din zilele lui Dan Voevod, c. 1431, ni se păstrează un privilegiu comercial întărit Braşovenilor spre a se prelungì o stare de lucruri anterioară, din zilele lui Mircea cel Bătrân. In acest privilegiu, Domnul se adresează Flocenilor (Флочѣномъ) în rând cu Brăilenii şi alţi orăşeni. (Privilegiu publicat de d-l prof. I. Bogdan: „Documente privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi cu Ţara Ungurească. Bucureşti, 1905, pag. 39).

[3]) Anaforaua s'a publicat, în traducere din greceşte, în „Trompeta Carpaţilor", an. VII, n-rul 764 din 28 Sept. 1869. Acì însă, fie printr'o transcriere greşită a numelui, fie printr'un exces de pudicitate în 1869, se află în loc de „Oraşul de Floci", „Oraşul de Filoki".

[4]) Turcii răspund însă abia la 1803, şi atunci în aşa chip că: „Dacă trebuinţa ar cere ca să se înnoiască şi să se deschidă ca mai înainte schelele vechi ale Ţării Româneşti, precum *Oraşul de Floci* şi altele, pentru înlesnirea exportaţiunii productelor ţerii, să aibă drept locuitorii a le înnoì şi a se folosì de ele — întru cât, adauge Sultanul Selim IV, nu vor aduce pagubă înaltei mele Impărăţii" (Vezi anexa D.). Asta însemnà, cum zice Românu, să se deschidă schelă după

www.dacoromanica.ro

Din aceeaş epocă a frământărilor pentru autonomia ţerii, avem şi o descriere geografică şi economică sumară a oraşului, datorită aceloraşi boeri: „Ce răspunsuri am dat noi la întrebările ce ne-au făcut Contele Panin despre starea districtelor“ [1]). Pentru Ialomiţa se răspunde: „Partea de jos a Dunării. Ialomiţa nu este departe de Râmnic, şi se întinde din mijlocul ţării până la Dunăre. Are târg care se numeşte *Oraşu* [2]) şi schelă cu trecerea în Turcia, aflându-se în dreptul cetăţii

voia Turcului la Sfântu Aşteaptă. Numai după încheerea păcii dela Adrianopol (1829), Turcii fură siliţi să se retragă din porturile ţerii noastre. Cât despre vechia dorinţă a boerilor de a se face o schelă în partea Ialomiţei, pentru înlesnirea negoţului ţerii, ea se va împlini în mod mult mai strălucit prin construcţia podului „Carol I“, menit a fi cheia de aur a comerţului nostru, după expresiunea fericită a M. S. Regelui Carol I.

[1]) Corespondenţa diplomatică între boerii din România cu Guvernul austriac şi rusesc între anii 1770—1790. Publ. în „*Trompeta Carpaţilor*“, an. VII n-r 760, din 14 Sept. 1869, şi urm.

[2]) *Despre o scriere a lui Sulzer* (c. 1781), prescurtată în greceşte de Serdarul Theodor Fotino din Hio (1795) şi tipărită apoi de Dionisie Fotino (1818).

O relaţiune aproape la fel cu cea de sus, în care localitatea ce ne preocupă se indică tot prin numele *Oraş*, (în text, greceşte „Ὀράσῃ“), o aflăm în manuscrisul grec din Bibl. Acad. Român. n-rul 24 (descris de d-l C. Litzica în Catalogul manuscriptelor gr. p. 15; cu deslușiri preţioase de d-l D. Russo, Studii şi critice, 1910. p. 102; analizat de d-l Prof. N. Iorga la numele Emanoil Băleanu, Ist. lit. rom. II, p. 362—3). El cuprinde o dedicaţie către Domn, după care urmează istoria Daciei dela anul 2000 înainte de Christos, până la 1204 şi o scurtă descriere geografică a ţerii. „Περιγραφὴ τῆς Βλαχίας“.

O atenţie mai încordată asupra manuscrisului ne arată că semnătura lui Băleanu, pusă cu mult mai jos de rândurile cu care se termină dedicaţia şi pe o filă albă înaintea dedicaţiei, în chip şcolăresc, este menită să ne spună numele posesorului, al elevului, iar nici de cum numele unui autor Emanoil Băleanu. Căci, între altele, cuvintele din dedicaţia adevăratului autor către Domn, nu se potrivesc de loc cu timpurile în care a trăit contimporanul lui Dinicu Golescu, Emanoil Băleanu. (Veac de aur şi Domn fanariot aşa de înţelept şi de învăţat încât să-i se poată zice în faţă, că Elada rodeşte rar, dar când produce, dă un rod neasămuit, ca el, nu vedem pentru mentalitatea scriitorului decât în vremea lui Alexandru Ipsilant sau Nicolae Mavrogheni).

De acea socotim că partea istorică a manuscrisului, publicată în traducere (1869), sub numele Sărdarului Theodor Fotino din Chio (1795) (în Trompeta Carpaţilor, an. VII, n-r 771 din 23 Oct. 1869 şi următoarele) şi în original, puţin modificată, de Dionisie Fotino în tomul I al operei ce i s'a atribuit (1818), reprezintă continuarea operii Stolnicului Constantin Cantacuzino, întreprinsă de eruditul Sulzer, pe care-l recunoaştem atât din spiritul lucrării (erudiţie, culegeri de inscripţii şi tradiţii) cât şi din mărturia precisă făcută la începutul părţii geografice din acest manuscris, unde se citează o „Tabulă horografică, scoasă de mai mulţi ani

www.dacoromanica.ro

de pe marginea Dunării, Hârşovei, şi a Silistrei, unde locuesc mulţi Turci, fiind oraş mare şi numai câmpie".

De numele acestui oraş se leagă două episoade diferite, unul ca svon cu privire la naşterea lui Mihaiu Viteazu[1]), iar celalt, un

---

de către un oarecare boer Stolnicul Constantin Cantacuzino", pe care a „editat-o în latineşte Sulzer".

Prin urmare, partea geografică din manuscris, ce ne preocupă în primul loc aici, reprezintă la rândul ei chiar sâmburele Geografiei naţionale, dacă am puteà numì astfel relaţiunile oficiale şi datele culese de Români, spre deosebire de cele strânse în treacăt de străini.

In această descriere aflăm într'adevăr încă nedespărţite, de şi într'un mod foarte sumar, cele trei părţi cari alcătuesc sâmburele geografiei noastre naţionale.

I. Tabula horografică (după cât se pare însoţită de un *Dicţionar istoric al Daciei* ce apare în citaţiunile de pe marginea părţii istorice fiind utilzat şi de Marsigli (1726), alcătuită de Stolnicul Constantin Cantacuzino, înainte de 1717. (La 1718 se publică harta în Veneţia).

II. Date statistice şi economice strânse în epoca războiului ruso-turc din 1768—1774. (Apar complet în scrierea lui Mihail Cantacuzino, alcătuită în această epocă, dar tipărită mai târziu, la 1806, de fraţii Tunusli; ea a circulat însă în manuscris (exemplar la Academie). Idem, în scrierea Generalului von Bauer, din 1778, tradusă şi tipărită la 1789, de tipograful Nicolae Lazăr din Ianina, sub titlu „Περιγραφὴ τῆς Βλαχίας", dar care diferă puţin de originalul lui Bauer, şi cu totul de această „Περιγραφὴ τῆς Βλαχίας" din manuscrisul grec Băleanu, care este foarte redusă, în felul cum răspund boerii la întrebările Contelui Panin.

III. In fine, partea adusă de Sulzer, antichităţi şi folklor, în urma cercetărilor sale la faţa locului, în preajma anului 1781. (Povestea Antinii).

In rezumat dar, manuscrisul grec Băleanu, reprezintă o copie de pe un manual didactic, alcătuit poate de Theodor Fotino, însă dupre scrierea lui Sulzer, pe la 1795. Dedicaţia scrisă de Sulzer pentru Alexandru Ipsilante, a fost împrumutată şi adaptată, ca să nu zicem însuşită, de scritorul grec, care ca şi Dionisie Fotino de mai târziu se laudă cu erudiţia altuia, a lui Sulzer, când avem probe că nici unul dintre ei nu ştiau să descifreze o simplă monetă romană dela Reşca, ne cum să facă conjecturi savante despre numele ruinelor (Antina dela Anţi). Data parafrazării manuscrisului grec dupre Sulzer, corespunde cu fixarea numelui „Oraş" în loc de „Floci" prin împărţirea moşii domneşti de acolo. (Vezi Anexa A, 1 şi 2). Pe vremea lui Băleanu însă, acest oraş numai există de mult, deşì el se mai notează şi astăzi în hărţile noastre.

Iată rostul acestei note incidentale scrisă cu scop de a lămurì un isvor privitor la istoricul oraşului Floci.

---

[1]) In „Istoriile Domnilor Ţării Româneşti" cetim: „Acest Mihaiu Vodă, după ce au luat domnia, s'au numit că este fecior lui Pătraşco Vodă; iar cu adevărat nu se ştie, că nici un istoric de ai noştri (sau strein) nu adeverează cine este, şi cum au luat domnia; *fără cât den auz* unul dela altul aşa dovedim: că mumă-sa au fost dela *Oraş dela Floci*. Care fiind văduvă şi frumoasă, şi nemerind un Gelep om mare şi bogat den Poarta Inpărătească, şi în casa ei zăbovindu-se câtăva vreame, zic că au umblat cu acea fămeae şi au îngrecat-o. Şi vrând să se ducă Gelepul, i-au dat un inel şi 100 de galbeni de aur, şi au zis fămeii, de va face fecior, viind la vârstă, să se ducă la dânsul unde-l va găsì, şi dupu inel îl va

www.dacoromanica.ro

fapt istoric şi anume cuprinderea oraşului de oştile lui Mihaiu Viteazu [1]) către sfârşitul anului 1594.

Svonul despre naşterea obscură a lui Mihaiu Viteazu nu se deosebeşte întru nimic de legenda lui Ioan Corvin, decât prin schimbarea numelor. El poate tâlmăceşte mai de grabă strângerea venitului vămii domneşti dela Floci de către văduva lui Pătraşcu cel Bun, Doamna Tudora, muma lui Mihaiu Viteazu [2]).

Cât despre dărâmarea oraşului, faptul pare că ar trebui redus la proporţiile cuvenite, în sensul că Mihaiu Viteazu a recucerit o parte mai mare din pământul ţerii, ocupat de Turci, împreună cu acest oraş, precum s'ar dovedi printr'o informaţiune contimporană [3]).

---

cunoaşte că-i este fecior", etc. (Magasin istoric pentru Dacia sub redacţia lui A. Treb. Laurian şi Nicol. Bălcescu. Bucureşti, 1845, I, pag. 224—225).

[1]) Nici acest fapt nu e lămurit, ba în mare parte este greşit interpretat, întru cât istoricii noştri mai vechi afirmau că Mihaiu Viteazu a trimis pe Banul Calomfirescu de a ars Cetatea de Floci (vezi anexa D), când isvoarele arată pe Albert Kiraly (Walther, ş. a.). Greutatea cea mare e de a distinge, dacă oştile trimise de Mihaiu au ars şi au dărâmat o cetate, ori numai au alungat pe Turci şi pe Evrei din oraş, cum făcuseră la Bucureşti, fără să ardă oraşul. In orice caz însă, nu vedem la Floci dărâmări de ziduri puternice, de oarece Walther ne dă amănuntul că acest târg erà un oraş deschis: „ad Phlocz civitatem apertam", pe când Hârşova din faţă erà o cetate, în adevăratul înţeles al cuvântului, întărită cu ziduri, după acelaş scriitor: „civitas murata". De aceea ne îndoim a spune oraşului "Cetatea Floci", când se constată că erà un simplu târg deschis, cu o mică *cetăţue* de pământ. (Vezi anexa C.). Despre „cornul" unei asemenea *„cetăţeli"* ne pomenesc hotărniciile moşiilor M-rei Dealul: „Şi după aceea iară să fie sfintei mănăstiri satul Brânciani şi Jegălia toată cu tot hotarul de pretutindinea, însă hotarele să se ştie ale acestor doă sate, adică din *Gorganul Mărleanului* pe lângă viea Slavului drept până în *Gorganul Modnacului* şi până în valea Găoei pe mijlocul câmpului în valea Cuptoarei, la miază-noapte; însă din *Cornul Cetăţelii* dela miază-noapte până în stâlpul Jegăii şi în Gorganul Dobrişei; şi după aceia în Valea Prajei din potrivă drept peste Dunăre. Pentru că aceste mai sus zise şi numite sate le-au dat şi a miluit pre sfânta mănăstire răposatul Vlădislav Voevod.....

„Şi iar să fie sfintei mănăstiri moşia dela Pătrăreşti, ce se chiamă Hodoc, ce a cumpărat-o sfânta mănăstire dela *jupaniţa Tudoara* din sat....." (Hrisov. domnesc din 5 Iunie 1612. Condica M-rei Dealul, f. 92 — 3).

[2]) Radu cel Frumos arată într'un hrisov, ce-l vom reproduce aici, că bălţile Dunării din vecinătatea oraşului Floci erau moştenirea Domniei Sale, deci stăpânire băsărăbească. Iar în hrisovul reprodus mai sus se vorbeşte de o jupaniţa Tudoara din Sat, poate muma lui Mihaiu Viteazu. Alte dovezi ne lipsesc.

[3]) Intr'un raport trimis din Praga la 25 Aprilie stil nou, anul 1595, către Dogele Veneţiei, se relatează despre Albert Kiraly: „Un altro capitanio del Transilvano nominato Alberto Kiraly havendo dalla parte della Valachia Transalpina con le sue genti passato il Danubio sopra il ghiaccio, che all'hora non era liquefatto, venne al conflitto con 3 mila Turchi, la maggior parte dei quali furono ammazzati, et diversi altri con li stendardi furono presi; finita la battaglia assaltò una terra molto grande chiamata Detzar, dalla quale una parte fu abbru-

www.dacoromanica.ro

În acest sens consonă şi neînţelegerile ulterioare între Români şi Turci pentru hotarele dintre raiaua Brăilei şi pământul de ţară din vecinătatea Oraşului Floci.

Aşa, în 1764, se delimitează pentru a treia oară de către o comisiune româno-turcă, graniţa dintre moşiile Ţării Româneşti şi raiaua Brăilei. In procesul verbal încheiat de hotarnicii Domnitorului nostru, se arată că „hotărîrea hotarelor şi a moşiilor ţării de către Dunăre" s'a făcut mai înainte în două rânduri, la 1657 şi la 1717 [1]).

Despre cea din urmă din cele două hotărnicii, din 1717, avem următoarea relaţiune a unui cronicar:

„Dupe aceasta Turcii brăileni, având şi pizmă asupra ţării pentru Toma Spătarul Cantacuzino, că venise acolo cu Muscalii de făcuse mare pradă, au scornit şi ei gâlceavă pentru hotarăle ce hotărăsc cu Ţara Rumânească. Şi intră cu hotaru în ţară de luà pământ multu. Şi din toate hotarele, din toate satele după margine, până aproape de *Oraş Flocii*, pusese subaş de luà vama ei din bălţi...." Şi a fost multă gâlceavă pentru aceasta, dar în cele din urmă boerii „au luat hogetu dela cadiu, scriindu-să hotarăle cele vechi" [2]).

Nu cunoaştem convenţia de delimitare din 1657 şi nici nu ştim vre-o relaţiune asupra ei, spre a vedeà cum raiaua Brăilei zăticneşte cu totul mişcarea comercială a pieţei dela Floci, cutrupind bălţile cu peşte şi atrăgând exportul de cereale, dar faptul îl înţelegem prea bine: ca şi dărâmarea cetăţii şi curţii domneşti din Târgovişte, ruina comercială a Oraşului Floci este un corolariu vădit al decadenţei noastre militare şi deci al îngenuncherii ţerii din ce în ce mai mult către Turci. Pe vremea lui Brâncoveanu, Românii cară la Oraş la Floci zeci de mii de obroace de făină şi de orz pentru trebuinţele armatei turceşti, iar Vodă însuş iese înaintea Sultanului Tătarilor la Berteşti, lângă Oraşul Floci. Şi aşa se vede cum apune strălucirea Oraşului Floci odată cu strălucirea Basarabilor, cari şi-au ţinut „moştenirea" şi în această parte, precum ne mărturisesc hrisoavele lor de danie.

Alte amănunte de seamă despre acest oraş numai aflăm, afară de mărturia mai depărtată a unui preţios document dat de Radu cel Frumos, la 1474, Mânăstirei Dealului de lângă Târgovişte, reprodus în hrisovul lui Radu Mihnea din 10 Iulie 1614.

---

giata quest'inverno pur dalle genti Transilvane, et adesso hanno destrutto et rovinato quello che vi restava". (Hurmuzachi, Doc. III, 2 p. 95).

„Una terra molto grande chiamata De tzar" pare a tălmăcì cuvintele româneşti, un ţinut întins numit „pământ de ţară", spre deosebire de raiaua turcească a Brăilei.

[1]) Condica M-rei Dealul în Bibl. Acad. Române ms. 1447 f. 171.

[2]) Iorga, Studii şi doc., III, p. 23.]

www.dacoromanica.ro

In acest act se vorbeşte de vamă domnească, hotarştină, deşugubină, hatalmă, sânge şi orice fel de vânzare.

Pentru însemnătatea lui îl reproducem aici:

Hrisov domnesc.

Radu Mihnea Voevod, confirmând stăpânirea M-rei Dealul peste nişte sate, moşii şi bălţi, dispune:

„Incă să se ţie şi bălţile mănăştireşti, care au fost date de răposatul Radul Voevod, fiul lui Vlad Voevod, cum scrie într'al său hrisov aşa:

„Ca să fie la sfânta mănăstire balta Cameniţa şi hotarul mănăstirii din Gura Cameniţii (=Gura Pietrii) şi apa Săltava toată până la Cornul Săltavei; încă şi Săltava de sus până în Dunăre, şi Cameniţa de sus până în Balta Câmpului; şi din Dunăre numai până la Obrejie. Fiindcă le-am dat Domnia Mea pentru aceasta, ca să fie volnici călugării a luà zeciuială din peşte şi din albine, *ce este moştenire Domniei Mele;* şi iar ce se cade hotarştină, să-şi ia de rămători şi de oi, ce se cade; şi ce se va face pe acest hotar: sau duşugubină, sau hatalmă, sau sânge, sau vânzare, să fie volnici călugării a luà". Asupra acestei donaţiuni, Radu Voevod, în hrisovul său din 10 Iulie 1614 (=7122) adauge: „Şi aceste bălţi de când sânt date de cei mai sus zişi Domni, sânt ani 140 (adică una sută şi patruzeci)". Deci se confirmă o donaţiune din 1474 a lui Radu cel Frumos. (Condica M-rei Dealul, pag. 90—100).

Despre vama dela Floci, mai cetim încă într'un act patriarchal din 1681, Fevruarie, privitor la M-rea Cotroceni:

Ὧν πρῶτον μέν ἐστιν, ὅπως ἀπὸ ὅλου τοῦ *βάματος τοῦ Ὁρασίου Φλοτζίου* καὶ τῶν ὅλων εἰσοδημάτων, ὧν ἔχει τὸ Φλότζιον εἰς τὰ βάματα καὶ εἰς τὴν παροικίαν αὐτοῦ, λαμβάνῃ τὸ ἱερὸν αὐτὸ μοναστήριον τό τρίτον μπάνιον σῶον καὶ ἀνελλιπές.

(Hurmuzachi XIII, p. 387).

Cu aceste amănunte, terminăm istoricul cunoscut al oraşului, spre a trece la chartografie.

II

Chartografia.

Cele 6 forme de nume ale oraşului.

Nici un toponim român n'a ajuns la atâtea variante ca numele acestui oraş, pe care-l aflăm trecut în hărţile străine şi române, în genere, astfel: *Floci* sau *Oraş; Oraş Floci; Oraşu de Floci; Cetatea de flocci; Oraşu de flot* (Ὁράσσιδὲφλοτ la D. Philippide), *Cetatea de*

www.dacoromanica.ro

flote, fără a mai însoţi şi variantele de transcriere a numelui Floci prin: Fhlocz, Flocx, Flosci, Flocz, Flotz, Flost, Flot (greşit în loc de Flotzi), Floci şi flocci.

Spre a urmări această variaţie de nume în diferitele hărţi străine şi române, trebue să ţinem seamă mai întâiu de Chartografia Ţării Româneşti în genere, pentru filiaţiunea hărţilor în care se află numele ce ne preocupă. In acest scop, constatăm:

Chartografia Valahiei.

Chartografia Ţării Româneşti (a Valahiei) datează cu temeiu din epoca lui Mihaiu Viteazu, când încep străinii să culeagă la faţa locului materialul istoric şi geografic privitor la ţara noastră (Walther, ş. a). Ca monument literar din acea epocă pentru cercetări chartografice avem „Opus geographicum" al lui Hulsius, publicat în 1596, după ultimele date culese atunci dela noi [1]).

Dela Hulsius până la harta Cantacuzino-Comnen din 1718 [2]), numai avem un alt monument de seamă în domeniul chartografiei Valahiei. Aceasta se explica în parte prin aceea că după Mihaiu Viteazu, pământul Valahiei încetează de a mai fi un minunat teatru de războiu, plin de tot interesul pentru străini. Harta Cantacuzino-Comnen, alcătuită în epoca lui Brâncoveanu, este datorită unui humanist, care doreşte să facă cunoscută ţara sa, iar nici de cum războiului. Ea datează o epocă culturală în vieaţa noastră, şi anume începutul cercetărilor monumentelor romane din Dacia, fiind cea dintâia hartă istorică a ţerii noastre întocmită după descrierea unui Român.

Dela această hartă până la hărţile ridicate de ofiţerii ruşi şi austriaci în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, nu putem numărà ca isvoare directe decât hărţile parţiale, ce cuprind numai Oltenia, ridicate de Austriaci îndată după ocuparea celor cinci judeţe de peste Olt, şi apoi harta istorică a lui Marsigli, publicată în opera sa din 1726.

In a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, pământul Valahiei devine iarăş teatru de luptă, deşi de astă dată el este numai un fel

---

[1]) Harta Valahiei din opera lui Hulsius conţine numirele localităţilor însoţite de datele evenimentelor sau alte explicări. Astfel, pentru Giurgiu se scrie: „Zorza, Giorgio, 1595"; pentru Târgovişte: „Tergovisco sedes Waywodae Walachiae, 1595"; pentru Nicopole: „Nicopolis, 1394", etc. Tot acl se află stema Valahiei (trei capete de negri). Când autorul nu e sigur, adauge un credo: „Argis F. credo", aşà încât el inspiră multă încredere.

[2]) „Indice topografico del Principato di Valachia. Diviso in XVII Parti, secondo l'esattissima *Descrizione,* che ne diede il fu Conte *Costantino Cantacuzeno* al celeberrimo Medico e Filosofo *Giovanni Comneno* ora Arcivescovo di Dristra, e dedicato al Celsissimo Costantino Brancovani Principe di Valachia. *Ridotto* dal grande al picciolo per opera di *Marco Antonio Gigli* Veneto, Ingegner attuale della Serenᵐᵃ Republica di Venezia. Venezia MDCXVIII". (Titlu după copia reprodusă de A. Papiu Ilarian).

www.dacoromanica.ro

de maidan de războae şi zbor de oşti, învăluit în nuori de lacrămi, cum scrie Grigorie Arhimandritul. Atunci ofiţerii ruşi şi austriaci, între cari von Bauer, Ruhedorf şi Sulzer, ridică cele mai bune hărţi. După ei reproduc autorii greci şi români dela începutul secolului al XIX-lea hărţile publicate în operile lor, cu mai multe greşeli de transcriere.

In fine, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când se întocmesc hărţile noastre pentru şcoli, autorii sunt preocupaţi şi de problema latinizării toponimelor, care aduce mare confuzie în transcrierea lor.

Ţinând seamă de aceste consideraţiuni generale, să urmărim numele oraşului în diferitele hărţi străine şi române. Vom păstrà ordinea cronologică şi pe cât se poate filiaţiunea lor.

Numirile oraşului.

1. Floci. Harta lui Hulsius din 1596 ne dă numele oraşului cât se poate de corect „Flocx", ca şi contimporanul Walther „Phlocz" şi Ragusarul Luccari „Floc" şi hrisoavele încă din 1431 „Floci", simplu, fără Oraş ori Cetate, pus înainte. Aceeaş formă simplă o aflăm în harta Dunării de Cantelli da Vignola [1]) din 1684, şi în hărţile editate de Homann şi urmaşii săi [2]).

2. Oraş Floci. Inginerul Marco Antonio Gigli din Veneţia, editând harta Cantacuzino-Comnen la 1718, introduce în literatura chartografică numele comun, indigen, Oraş, alături de numele propriu vechiu al localităţii Floci, în forma „Oraz Flosci" (Oraş Floci), fără articulaţie între cele două cuvinte, ca în documentul grecesc din 1681 Βάμα „τού 'Ορασίου Φλοτζίου", cum de asemenea scriu şi cronicarii munteni din acea epocă [3]).

Această formă cu două nume fără articulaţie, o aflăm în harta lui Robert din 1755 [4]) şi a lui Lotter din 1770 [5]); pe când în hrisovul

---

[1]) Geac. Cantelli da Vignola, Corso del Danubio, etc. Roma, 1684. La gura Ialomiţei cetim numele oraşului scris de două ori „Flotz, Floc".

[2]) Tabula Geographica continens Despotatus Walachiae atque Moldaviae, etc., ab Homannianis heredibus, 1769: „Flocz".

[3]) In cronici aflăm expresiunea: „la Oraş la Floci", „din Oraş din Floci" iar nici de cum: „la Oraşu Floci", sau „la Oraşu de Floci".

De altfel poporul şi astăzi spune: „Mergem la târg la Câmpumare; la târg la Râureni, la târg la Schei, la târg la Câmpulung", etc.; apoi sătenii din împrejurimile Curţii de Argeş, când merg la acest oraş, spun: „Plecăm la Argeş, plecăm la Oraş".

[4]) Turquie Européenne par le Sr. Robert. Avec privilège, 1755. Numele: „Oraz-Floczi".

[5]) Tobie Conrad Lotter, Carte géographique representant le Théatre dela Guerre entre les Russes, les Turcs et les Polonois confédéres. Augsbourg 1769 (recte, post 1770 Septemvrie). Localitatea indicată „Oraz floczi",

www.dacoromanica.ro

lui Alexandru Ghica Vodă din 1768, cele două nume, prin influenţa cărturărească, apar legate: Oraşul Floci [1]).

La 1779 Alexandru Ipsilante dărueşte mânăstirii Mărcuţa partea ce mai rămăsese din *„siliştea târgului Oraşului"*, precum se arată în hrisovul său din acest an. (Vezi anexa A. 2). De atunci *„Orăşanii"* din vechiul oraş Floci încep a se împrăştià în alte părţi, rămânând locul numai cu numele de oraş. *3. Oraş.*

Cu numele simplu, comun, indigen „Oraş" localitatea apare în opera lui Mihail Cantacuzino, alcătuită în epoca războiului ruso-turc din 1768—1774 (tipărită la 1806 de fraţii Tunusli [2]); apoi la von Bauer (1778); în traducerea puţin modificată a descrierii lui Bauer, tipărită greceşte de Nicolae Lazăr din Ianina la 1789, şi în sfârşit în „Περιγραφὴ τῆς Βλαχίας" din manuscrisul grec Băleanu, prescurtare dupre Cantacuzino-Sulzer, precum şi în răspunsurile boerilor către Contele Panin, amintite mai sus.

In epoca frământărilor pentru autonomia ţerii din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, când boerii precum am văzut mai sus, cereau să se deschidă schela din această parte a Valahiei, de vreme ce arătau ei că „Ţara Românească aveà în trecut schelă vechiul Oraş, numit Oraşul de Floci" — atunci, şi numai atunci, s'a simţit nevoia de a se îmbinà numele istoric Floci cu numele curent popular „Oraş". Se formeează dar toponimul cărturăresc *„Oraşul de Floci"*, ce apare îndată la Sulzer (1781) şi în hărţile ofiţerilor Austriaci, către cari Românii îşi adresaseră rugăciunile lor şi în privinţa deschiderii schelei din vechiul oraş. *4. Oraşu de Floci.*

Una din cele mai bune hărţi de atunci este şi cea alcătuită de Ruhedorf la 1788 [3]). In această hartă aflăm localitatea sub numele de *„Orasch de Flost"*.

După aceste hărţi autorii români dela începutul secolului al XIX, între cari Gheorghe (Iordache) Golescu (1800) şi Dimitrie Philippide (1816), întrebuinţează în hărţile lor aceeaş formă, în transcrierea greacă „Ὀράσι δὲ Φλότξι" (la Golescu) „Ὀράσσι δὲφλοτ" (la Philippide).

In fine, în harta Valahiei, publicată la Institutul geografic din Weimar, în 1853, cetim numele localităţii indicat astfel: *„Orasch de Floss (zerst)"*.

[1]) Vezi Anexa A. 1: „moşia domnească dela Oraşul Flocii". Această legătură e datorită însă cărturarilor. Poporul n'a zis niciodată „Oraşul Floci", ci ori *Floci*, ori *Oraş*, probă hrisovul lui Ipsilante din 1779 (anexa A. 2), unde cetim: „Moşia domnească ot Oraş" şi „siliştea târgului Oraşul".

[2]) Ἱστορία τῆς Βλαχίας. Viena, 1806.

[3]) „Mappa specialis Walachiae ex acuratissimis singulorum Districtuum Ichnographiis collecta... Per F. Jos. Ruhedorf. 1788. (Bibl. Academiei Române Harta No. 17 *a*.).

www.dacoromanica.ro

5. *Cetatea de floci*

In epoca introducerii clasicismului la noi prin şcoala ardeleană, se schimbă numele „Oraş" în „Cetate" şi astfel în harta Ţerilor Române, publicată la Iaşi în anul Congresului din Paris, aflăm localitatea trecută sub numele de „Cetatea de floci" [1]).

Acest nume îl generalizează Laurian în hărţile sale din 1853 [2]), schimbând numai ortografia ultimului cuvânt cu doi *c*.

Ne mai rămâne să lămurim numele „Cetatea de flote".

6. *Cetatea de flote*

Nu putem explica această formă bizară înrădăcinată mult în şcolile noastre [3]) decât printr'o greşală de transcriere strecurată în scrierea lui Dimitrie Philippide din 1816 [4]). Intr'adevăr, la acest scriitor cetim în descriere: „'Οράσσι δὲ Φλὸτ, κώμη, οὐ πόῤῥω τοῦ στόματος τῆς 'Ιαλουμίτζης, πόλις ποτὲ ἀξιόλογος διὰ τὸ ἐμπόριον" [5]); şi apoi în harta anexată aceeaş greşală: „'Οράσσι-δεφλοτ".

Greşala strecurată în opera lui Dimitrie Philippide, este cu atât mai evidentă cu cât avem acelaş nume transcris corect, atât la Iordache Golescu „'Οράσι δε Φλότζι" cât şi într'altă hartă grecească [6]) unde cetim „'Οράσι δὲ φλότζι".

Comparând această formă corectă, cu forma mutilată din opera lui Philippide, observăm că la acesta lipseşte cuvântului ultima silabă „ζι" (Φλότ, în loc de Φλότζι).

*

Rezumat: Din tot ce am arătat până aici se probează că: 1) numele istoric al oraşului a fost „Floci"; 2) la acest nume propriu se adaugă în secolul al XVII-lea numele comun indigen „Oraş"; iar în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, se intercalează de cărturari între cele două nume un *de* (Oraşul de Floci); şi 3) „Cetatea de Floci" ca şi „Cetatea de Flote" n'au existat de cât prin tendenţa latinizării toponimelor şi graţie unei erori de transcriere.

---

[1]) Harta Moldovei cu învecinatele ţări, Basarabia, Bucovina, Transilvania, Banat şi România. (După acest din urmă cuvânt, autorul pare a fi Ardelean). Iaşi, 1856. (Bibl. Acad. Rom. Harta No. 538 a.).

[2]) A. Treb. Laurian publică în acest an două hărţi: una „Charta Daciei moderne" cu „Cetatea de Flocci" şi „Libertate" (în loc de Slobozia); iar cealaltă, este marea „Charta Terilorŭ Române cunoscute mai înainte sub numele de Dacia", în care dela Hârşova până la Târgu Vestei (Târgovişte), pe tot întinsul Bărăganului nu vedem decât numele „Galbinu" (Ialomiţa, şi „Cetatea de Flocci.

[3]) Pe harta murală a lui Laurian din 1868, în locul „Cetăţii de Flocci", mulţi preoţi institutori şi d-rele institutoare au îndreptat cu cerneală: „Cetatea de Flote" (Iată şi originea cuvântului flote scris cu F mare).

[4]) Dimitrie Philippides, Γεωγραφικὸν τῆς Ρουμουνίας, Lipsca, 1816.

[5]) Tom. I., part. II, pag. 168.

[6]) 'Ιχνογραφία τῆς Παλαιδαχίας (Bibl. Acad. Rom. Harta cu n-rul 163).

www.dacoromanica.ro

III

Etimologia.

Vechia etimologie.

Explicaţiunea dată până acum, după care numele oraşului ar provenì dela comerţul cu lână ce se făceà odinioară acolo[1]) este lipsită de orice temeiu, între altele, pentru următoarele consideraţiuni.

Mai întâiu la *Floci* nu se vindeau numai câteva mănuche de *floace* de lână, ci, după cum ne mărturisesc documentele, acì se aduceà spre vânzare: peşte, vin, rachiu, cereale, piei, cojoace, oi, lâna oii întreagă, iar nici de cum numai „floace“ [2]).

Deci, din punct de vedere semantic, nu putem câtuş de puţin admite ca „cea mai însemnată piaţă a ţerii, unde se vindeà multă lână“ să-şi fi luate numele de „Floci“ dela nişte „floace“ de lână, pe care, după câte ştim, mai nimeni nu le duce la târg să le vânză, dacă nu, în glumă; şi aceasta cu atât mai mult nu se poate, nici chiar într'un sens de batjocură, peiorativ, cu cât poporul face iarăş distincţiune între pluralul „floace“ (dela floc, latineşte floccus, nume de lucru, neutru plural, floace, ca şi cojoc, cojoace) şi între „floci“ (masculin plural din floc „poil du pubis“). O atare etimologie conduce mai degrabă cercetarea către un obscenism, ceeace de altfel se şi constată prin faptul că preoţii, domnişoarele institutoare şi chiar profesorii toţi, în genere, se feresc de a întrebuinţà numele „Cetatea de Floci“, temându-se de un echivoc, pe cari elevii îl înţeleg însă dinainte. Iată dar, de ce clasicismul nostru excelează prin întrebuinţarea unei forme datorite greşelii „Cetatea de Flote“ în loc de „Floci“ sau „Oraşul Floci“.

Dar ce însemnează *Floci?*

Noua etimologie.

Numirea oraşului *Floci* n'are nici o legătură cu „floc“ (latineşte floccus), de vreme ce, din fericire, chiar cel mai vechiu document cunoscut din 1431 [3]) ne dă forma unui caz indirect plural: „Флочѣномъ“ (Flocenilor), pe care nu-l putem socoate nici din cuvântul floc [4]) şi nici din derivatele [5]) sau similarele [6]) sale.

---

[1]) Vezi Anexa D., Oraşul de Floci: „fiind port însemnat în ţară, acì erà mare mişcare comercială; se exportà pentru Orient: boi, oi, cai, sare, unt, seu vin, pastramă, miere, piei de vite, vânaturi, lemne, etc. Erà cea mai însemnată piaţă a ţerii, unde se vindeà ***multă lână***, pentru care şi oraşul şi-a luat numirea de *Oraşul de Floci*“.

[2]) „Multă lână“ nu e tot una cu „floace“ ori cu „floci“.

[3]) Vezi partea istorică.

[4]) Cazul corespunzător din „floci“, este „flocilor“.

[5]) Idem din derivatul „flocos“, „flocoşilor“.

[6]) Idem din similarul „Floacă“ (poreclă, feminin Flocănoaia), „Flocănenilor“.

www.dacoromanica.ro

Această formă de plural masculin, atestată prin documente „Floci", „Floceni", ne apropie de adevărata etimologie, prin perfecta asemănare fonetică între „Flocï" „Floceni" şi „Schei", „Scheeni", „Tătari", „Tătăreni", „Unguri", „Ungureni" şi mai ales „Greci", „Greceni". Recunoaştem dar în numele oraşului, numele unui popor. Deci, a doua întrebare:

Cine sunt Flocii?

La această întrebare, vom puteà răspunde cu temeiu, dacă vom observà mai întâiu situaţiunea geografică semnificativă a oraşului şi vom ţineà apoi seamă de populaţiunile barbare ce şi-au întins odinioară stăpânirea în aceste părţi. Intr'adevăr, *Flocii* se află în pragul *Vlahiei,* nu departe de judeţul *Vlaşcăi* (în judeţul Ialomiţa) şi privind spre nord Capitala Moldovei, *Iaşii.* Aci, la Floci, se abăteà îndată din Hârşova, o ramură principală a căii din Bizanţ, ce se ramifică în două părţi, urmând una valea Ialomiţei spre Târgovişte către Ţara Ungurească, iar cealaltă îndreptându-se spre Ţara Moldovei şi Poloni. Astfel dar oraşul, prin legătura cu Hârşova, sta în comunicaţie cu Bizanţul spre sud, cu Ungaria şi Moldova spre nord, cu Tătarii spre răsărit şi cu oraşele din ţară spre apus; pe când alte drumuri legau acest târg cu Silistria şi celelalte oraşe din Bulgaria.

Originea toponumului *Floci,* oraşul din pragul *Vlahiei,* în regiunea vecină cu judeţul *Vlaşca,* la graniţa dintre Vlahi sau *Blaci* şi populaţiunile turco-tătăreşti din Dobrogea, cari ne spun *Iflaci,* o întrezărim de pe acum, şi chiar o enunţăm: *Floci* provine din numele nostru etnic Alani ori Vlahi, *fixat ca toponim de un popor turanic.* Pentru care, avem ca date: numele Alani, în izvoarele clasice greco-latine, Valani, la Germani, şi un toponim „Civitas Velanorum" din 320; apoi, în vechile documente acelaş nume Blaci şi Vlaci; Bloch la Saşi, Volohi la Poloni, Volohoveni la Ruşi, etc. Intre acestea, trebue să aşezăm formarea toponimului *Floci,* din *Vloci,* datorită fără îndoială unui popor cutrupitor turanic, cari par a fi *Avarii.* Astfel încât: *Oraşul Flocilor = Oraşul Vlahilor = Oraşul Românilor.*

IV

Semantica.

Toponimul „Floci" conţine o noţiune comună cu „Civitas Velanorum" şi identică cu „Iaşi".

Inţelesul toponimului „Floci" îl distingem, apropiindu-l de numele a două oraşe, unul din epoca latino-alană, „Civitas Velanorum", iar celalt numele capitalei Moldovei din trecut „Iaşii".

www.dacoromanica.ro

Să vedem dar ce reprezintă fiecare din cele două toponime şi dacă este întemeiată această apropiere.

1. „*Civitas Velanorum*".

Acesta este numele necunoscut până acum al fostei colonii Romula, capitala Daciei Maluensis, rezidită de Impăratul Filip la 248, şi în care s'a născut şi a fost înmormântat Impăratul Galerius în anul 311. Toponimul apare îndată după cea din urmă menţiune directă romană ce se referă la moartea lui Galerius din 311 (Sextus Aurelius Victor). Şi iată cum.

La vreo câţiva ani după moartea lui Galerius, Constantin cel Mare se află în regiunea Dunării, călătorind prin diferite oraşe, din care dă mai multe edicte. Unul din aceste edicte este dat din „Civitas Velanorum" la 1 Martie, 320. (Codex Theodosianus VII, 20, 2).

Editorii Codexului Theodosian au crezut mai înainte vreme că este vorba de un oraş din Gallia, Belovaci (Beauvais), dar mai pe urmă s'a văzut că această localizare nu este cu putinţă, de oarece Constantin cel Mare în anul când dă edictul se află în regiunea Dunării, iar nici de cum în Gallia. S'a aşezat dar oraşul în regiunea Dunării, în Moesia de Sus, fără a se fi precizat până acum locul anumit (Lenain de Tillemont, 1704[1]).

Noi credem însă că această cetate, care, după un alt edict al lui Constantin cel Mare, dat în acelaş an din Sirmium (Mitroviţa) la 9 Martie, adică după o săptămână, se află la o distanţă maximă de 8 zile de Mitroviţa de astăzi, nu poate fi decât cetatea noastră ex-Colonia Romula din Dacia Maluensis, concesionată după cum vom vedeà Velanilor, adică Alanilor.

Nu putem înşirà aici toate argumentele ce militează în sprijinul acestei identificări, dar arătăm pe scurt că în edictul lui Constantin cel Mare, dat din „Civitas Velanorum" la 1 Martie, 320, se află un element strălucitor pentru întreg istoricul cetăţii. Şi anume, în expunerea de motive a edictului, ca nicăeri în alt act, se dă şi o relaţiune oficială: cum a întrat Împăratul Constantin în „*Principia*", cum a fost salutat şi cum a vorbit cu „con-veteranii" săi, în favorul cărora dă edictul.

[1]) Constantin estant allé voir un quartier de ses troupes, et les veterans s'estant plaints à luy de quelques vexations qu'on leur faisoit, il leur accorda plusieurs exemptions comprises dans la loy du premier de mars, datée non de la ville de Beauvais, comme plusieurs le pretendent, mais de celle de *Velanes* en la haute Mesie, entre Sardique et Sirmich, (Lenain de Tillemont, Histoire des Empereurs... Seconde édition, Paris 1704, tom. IV. pag. 177).

www.dacoromanica.ro

Ei bine, dacă, pentru determinarea acestei localităţi „Civitas Velanorum", — în care se află templul militar şi palatul Guvernatorului numit „Principia", — luăm pe o hartă veche, între lamele compasului o distanţă dela 5—8 zile departe de Sirmuim (Mitroviţa) ca centru şi ocolim toate oraşele din regiunea Dunării, nu aflăm o altă reşedinţă provincială în care să existe un element de seamă „Principia" decât vechia noastră Cetate Romula, capitala Daciei Maluensis. Şi într'adevăr, ce se poate cere mai mult ca dovadă pentru această recunoaştere, când acel element strălucitor al cetăţii „Principia" apare în relaţiunile ulterioare sub numele de „Turn" (Turris) în locul numelui întregii cetăţi, la Procopius; sub numele de „Turnul lui Constantin cel Mare", la Constantin Porforogenitul, şi în fine sub numele de „Curţile lui Ler Impărat" în tradiţia noastră de odinioară?

La care indicaţiuni încă socotim că mai trebue să adăugăm şi rezultatul unor străduinţe personale de peste zece ani: locul şi urmele acestui strălucitor luceafăr al istoriei noastre „Principia" din „Civitas Velanorum" le-am şi descoperit, credem, chiar la Reşca, în fiinţa unor coloane aşezate odinioară înprejurul unui templu sau palat, ce rămâne încă de cercetat [1]).

*

Iată mărturiile despre numele ruinelor dela Reşca în decursul veacurilor.

Turris. 1. Procopius ne relatează că Împăratul Justinian (c. 548) a trimis soli la Anţi, să vie să se aşeze în „cetatea cea bătrână ce se chiamă Turn (Turris), care fiind situată dincolo (pentru noi, dincoace) de Dunăre, şi zidită de Impăratul Traian, de mulţi ani erà goală, prădată fiind de barbarii cei din vecinătate". Justinian le făgăduesţe Anţilor, că le va da această cetate şi tot ţinutul dinprejurul ei, „cu cădinţa cea veche" ce o aveau Romanii asupra ei, dacă vor opri pe Huni să năvălească în imperiul Roman, pentru care le va mai da încă şi o sumă de bani. Invoiala se făcù. (Şincai I, 164—5).

Βελάγραδα 2. Impăratul Constantin Porfirogenitul (912—959), relatând despre aşezarea Ungurilor, spune că ei au ocupat între altele un ţinut, în

[1]) Ar fi o profanare şi în acelaş timp un atentat criminal ne mai pomenit îndreptat în potriva acestui fermecător crepuscul al epocei romane în Dacia, dacă cineva ar cutezà acum să mai ridice o piatră dela Reşca din locul indicat, sau să facă săpături sgomotoase, rele, ori ca experienţă, fără a cunoaşte întreaga literatură a chestiunii, căci o cărămidă schimbată doar din locul ei, numai grăeşte cum ar trebuì şi nici câte ar mai puteà spune. Un interes naţional cere ca ultimele sfărămături din ruinele dela Reşca să rămâe ocrotite de toţi în culcuşul lor.

www.dacoromanica.ro

care se află câtevà monumente vechi: podul lui Traian şi Βελάγραδα cu Turnul lui Constantin cel Mare.

Iată relaţiunea în întregime:

„Οἱ δὲ Τοῦρκοι παρὰ τῶν Πατζινακιτῶν διωθέντες ἦλθον καὶ κατεσκήνωσαν εἰς τὴν γῆν εἰς ἣν νῦν οἰκοῦσιν, ἐν αὐτῷ δὲ τῷ τόπῳ παλαιά τινα ἔστι γνωρίσματα καὶ πρῶτον μέν ἐστιν τοῦ Βασιλέως Τραϊανοῦ γέφυρα κατὰ τὴν τῆς Τουρκίας ἀρχὴν, ἔπειτα δὲ καὶ Βελάγραδα ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν τῆς αὐτῆς γεγύρας, ἐν ᾗ καὶ ὁ πύργος ἐστί τοῦ ἁγίου καὶ μεγάλου Κωνσταντίνου τοῦ Βασιλέως". (De administr. imperio, c. 40).

Adică: „Iară Ungurii (în text Turcii prin abuz de nume), fiind alungaţi de Pacinaţi, veniră şi tăbărîră cu corturile lor în pământul în care şi acum lăcuesc. Acì sunt câtevà monumente vechi: mai întâiu vine podul lui Traian spre începutul Ungariei, apoi şi Βελάγραδα la trei zile dela acel pod în care se află şi Turnul sfântului şi marelui Împărat Constantin".

Iată dar „Principia" din „Civitas Velanorum" în care petrecuse câtvà timp Constantin cel Mare, tălmăcită prin „Turnul sfântului şi marelui Constantin", graţie unei tradiţii bizantine păstrate după şease veacuri, dela Marele Constantin până la Împăratul Constantin Porfirogenitul.

Curţile lui Ler Împărat. 3. Să nu uităm a reamintì şi tradiţia românească de odinioară culeasă de Cantemir din spusa unui pribeag din Ţara Muntenească, care mai puteà să istorisească voevodului Moldovei, în Rusia, departe de pământul românesc, după 1711, cum că pe malul Oltului s'ar fi văzând nişte temelii ca de cetate, cărora sătenii din bătrânii lor apucând, le zic „Curţile lui Ler Împărat", — negreşit spre a ne amintì de vechia Romula, în care se născuse şi a fost îngropat măritul Impărat din neamul nostru, Galerius, pomenit şi astăzi în colinde, în descântece şi în poveşti, după 16 veacuri.

*

2. *Toponimul „Civitas Velanorum" dovedeşte că Dacia Maluensis a fost concesionată de Romani Alanilor.*

Denumirea de „Civitas Velanorum", dată ulterior fostei Colonii Romula, capitala Daciei Maluensis (Oltenia de astăzi), este o probă strălucitoare, cum că într'adevăr Romanii au concesionat Dacia Maluensis vitejilor Alani, adică Velanilor de pe la 320. Data aceasta 1 Martie 320, numele Impăratului Constantin cel Mare şi denumirea „Civitas Velanorum" sunt puncte preţioase de orientare pentru reîntregirea firului istoriei noastre, ce părea până acum că se pierde, rupându-se din firul istoriei romane, odată cu părăsirea Daciei. Chestiunea ce va trebuì lămurită de acum înainte este următoarea: de când datează denumirea de „Civitas Velanorum" care în linii mar

www.dacoromanica.ro

poate fi determinată cu preciziune între 248, data restaurarii Coloniei Romula, şi 320, data edictului lui Constantin cel Mare din Civitas Velanorum. Iar între aceste date cad: părăsirea Daciei de Gallienus, retragerea legiunilor romane, concesiunea acordată de Aurelian Vandalilor, recucerirea Daciei în timpul lui Diocleţian de către Galerius („Dacia restituta" la Eumenius) şi înmormântarea, la 311, a acestui imparat chiar în Romula, designată însă prin „locus Romulianus" în relaţiunea unui scriitor de mai târziu (Sextus Aurelius Victor).

Rămâne dar de stabilit, care dintre aceşti trei împăraţi a concesionat Dacia Meluensis Velanilor: Aurelian, Galerius sau Constantin cel Mare, de vreme ce fiecare din ei au legătură cu marea chestiune ce ne preocupă. Şi anume: I) Aurelian, după relaţiunea lui Dexippus, concesionează Vandalilor un ţinut ce se întindea până la Dunăre, ca şi Dacia Maluensis, în schimbnl recrutării a 2000 cavaleri din partea Vandalilor. Observăm însă că relaţiumea lui Dexippus ni se păstrează într'un excerpt, aşà încât nu avem toată siguranţa dacă numele Vandalilor este al lor sau poate al neînţeleşilor *Velani* din epoca lui Constantin cel Mare; şi adaugăm, că la moartea lui Aurelian, care-l ajunse în drumul către Orient, unde fu ucis, pecând mergeà în contra Perşilor, o populaţiune din părţile noastre, însişi Alanii după interpretarea lui Gibbon, acuză pe Romani de nestatornicie şi năvălesc în părţile asiatice de nord ale imperiului, unde ei veniseră să deà ajutor lui Aurelian contra Perşilor. Am vedeà dar în aceşti aliaţi ai lui Aurelian pe cei 2000 cavaleri din părţile noastre, recrutaţi ori dela Vandali ori dela Alani. II) Impăratul Galerius, pentru a duce răsboiu contra aceloraşi Perşi, recrutează dela noi ostaşi, dar faptul este ulterior recuceririi Daciei, aşà încât nu putem distinge dacă recrutarea din epoca lui Galerius s'a făcut pe temeiul vechei înţelegeri din epoca lui Aurelian, sau după noua stare de lucruri, orânduită în urma recuceririi. III) Constantin cel Mare numeşte pe vetranii cu care vorbeşte în Civitas Velanorum la 320, „conveterani", vrând a spune că sunt tovăraşii săi de luptă din tinereţe. Acesta este un amănunt interesant, de oarece se ştie că împăratul îşi începuse cariera militară sub Galerius în părţile noastre. De numele lui Constantin cel Mare se mai leagă încă un fapt, relatat de Iordanes, care atestă că acest împărat a concesionat Vandalilor pământuri în Pannonia. Să fie oare în legătură aşezarea, şi deci strămutarea Vandalilor, cu concesionarea Dacei Maluensis Velanilor? Un scriitor grec, Lydus, acuză chiar pe Constantin cel Mare că el a strămutat pe grănicerii romani dela Dunăre în Asia, lăsând ţinuturile în seama barbarilor, pe când alţi autori vin şi ne atestă în aceeaş epocă un pact ce se închee între Goţi şi Romani pentru întâiaş dată în zilele lui

www.dacoromanica.ro

Constantin cel Mare, când vedem că apare şi numele *Velani*. Să fie oare şi această formă a numelui Alani prefăcută în Velani o influenţă a graiului gotic, şi anume o prefacere a spiritului dinnaitea iniţialei cuvântului 'Αλάνοι (cum ar probà forma Halani) în V? Pentru aceasta însă alte probe ne lipsesc; dar numele Alanilor, numiţi în texte greceşti şi 'Αλάνχοι, precum şi într'o inscripţie latină la genitiv plural „Alanhorum", după ce ajunge la forma „Velani", dela Velanhi continuă a se modificà, până ce devine numele nostru istoric, Vlahi, precum vom vedeà din cele ce urmează.

3. *Identificarea toponimului* „Βελάγραδα" *cu* „*Civitas Velanorum*".

Am văzut că amintirea Turnului lui Constantin cel Mare din relaţiunea Împăratului Constantin Porfirogenitul, ne apropie de ruinele dela Reşca.

Urmează dar ca mai departe să dovedim că însuş numele de „Βελάγραδα" tălmăceşte exact vechiul nume al cetăţii din epoca lui Constantin cel Mare „Civitas Velanorum" din 320. Pentru aceasta observăm mai întâiu că Porfirogenitul ne dă un nume transcris cu *α* accentuat în antepenultimă, *Βελάγραδα*, pentru oraşul din stăpânirea Ungurilor, şi alt nume, transcris cu *ε* sau *ο* în antepenultimă: *Βελεγραδα* (accentul nestatornic în text) pentru numele oraşului Belgrad din Serbia, care în ori şi ce caz n'are nici o legătură cu oraşul ce ne preocupă, de vreme ce Ungurii nu cuprinseseră şi acest oraş din Serbia.

Apoi distanţa de trei zile, ce ni se arată că erà între Podul lui Traian şi Βελάγραδα, deşi s'ar părea puţin cam mare, totuş ea îşi are raţiunea sa, de vreme ce, după mai multe cotituri, vechiul drum roman dela Severin (Drubetae) de lângă podul lui Traian, se îndreptà şi ajungeà tocmai la Romula, unde se încrucişau toate căile romane din Dacia Maluensis. Aşà încât, oricine ar fi plecat dela Podul lui Traian spre răsărit, după trei zile de călătorie, n'ar fi putut găsì în epoca lui Constantin Porfirogenitul alte ruine mai de seamă, o cetate cu turnul lui Constantin cel Mare, decât vechea noastră cetate, fiindcă în toată Dacia Maluensis n'a existat decât un singur oraş de seamă, şi acesta a fost Romula, pe când celelalte localităţi trecute în lista lui Ptolomeu sau în Tabula Peutingeriană erau sate, teritorii dependente de colonia Romula şi castre (garnizoane militare).

Aşà dar, cercetând mai departe, însăş designaţiunea de oraş, cetate, ce apare în Βελάγραδα, în grupul final γραδα (slavoneşte Grad = oraş, cetate, de unde Grădişte pentru numele Sarmizegetuzei) ne arată că localitatea istorică din relaţiunea lui Constantin Porfirogenitul nu poate fi alta decât „Civitas Velanorum", care discompus

www.dacoromanica.ro

ne dă chiar elementele cuvântului transcris în greceşte, adică: Civitas = γραδα, iar Velanorum = Βελά + un ν care lipseşte şi terminaţiunea cazuală. Aşà încât: Βελάγραδα (corect Βελάγγραδα pentru Βελάνγραδα) = Civitas Velanorum.

Din acest toponim transcris în greceşte, reţinem pentru etimologie, iniţiala *V* a numelui *Velani*, atestat în două epoci caracteristice: I. când se mişcă Goţii în părţile noastre; II. când se aşează Ungurii în aceste părţi: deci, şi înainte şi după stăpânirea Avarilor în Dacia.

4. *„Civitas Velanorum" explică numele „Valani", „Valwen" sau „Vlahi„ dat Românilor.*

În cercetările noastre anterioare despre Alani, am arătat că numele „Vlahi" n'are nici o legătură semantică cu „Welschi" adică Romani, consideraţi străini de Germani (Gaston Paris, Romania I) şi că „Vlahii" reprezintă aceeaş noţiune istorică ca şi „Alanii".

Pentru aceasta, în 1906, am adus varianta „Ἀλάνχοι" în loc de „Alani" din textele hagiografice, şi am observat că în acest gen de scrieri, ori unde în greceşte se vorbeşte de *Alani* se tălmăceşte în paleoslavă prin «*Iaşi*», ca şi în cele dintâi menţiuni din cronicele sârbeşti, unde Vlahii sunt indicaţi iarăş prin „Iaşi"; apoi în 1907, am aflat alte variante culese din autori diferiţi, între cari *Halani* şi Helani (la Iordanes, sec. VI) *Holani*, *Halani şi Valani*, la alţi scriitori [1]). Totdeodată încă din 1906, am atras atenţiunea asupra unor „Ὄλάτοι" ce apar într'o inscripţiune grecească regăsită la M-rea Dragomirna şi publicată în această Revistă [2]) unde se menţionează un războiu olatic: πολέμου ὁλατικοῦ.

Ne lipsià însă până acum un prototip mai temeinic, pentru recunoaşterea numelui Vlah în Alanus sau Alanhus, adică tocmai forma cu iniţiala *V*, Velanus, ce s'a păstrat în Vlah, şi pecare o recunoaştem într'un mod atât de strălucit în nepreţuitul toponim. Iată dar ce, nouă, cel puţin, ni se pare că acest mărgăritar al istoriei noastre, „Romula" alias „Civitas Velanorum", este întocmai ca o piatră năstimată ce ese din spuma balaurilor din poveşti, după ce o frământă în gura lor, sute de ani.

4. *Toponimul „Floci" păstrează numele nostru istoric din epoca slavo-avară.*

Spre a demonstrà acest adevăr, trebue să ţinem seamă mai întâiu de faptul că numai un popor turanic, cum sunt Turcii, cari ne

[1]) Alanii. Migraţiuni, graiu, credinţă. Bucureşti, 1907, p. 8—9.

[2]) Revista pentru Istorie, Arheologie şi Filologie, vol. IX, pag. 78—9.

www.dacoromanica.ro

zic Iflaci, în loc de Vlahi, a transformat pe *V* iniţial din prototipul Velani, în *F*. Pe de altă parte observăm că toponimul conţine încă vechiul grup final *ci* din documente, ce apare în forma Blaci sau Vlaci, neschimbat în *si* ca în toponimul ceva mai depărtat şi mai mare, Vlaşca, numele judeţului vecin cu regiunea în care se află oraşul Floci. Vlasi este numele la plural, pe care-l dau şi astăzi Slavii din Peninsula Balcanică şi în special Bulgarii, atâta Românilor din stânga Dunării, cât şi celor din dreapta. Prin urmare, formarea toponimului „Floci" este anterioară formării limbii bulgare în Peninsula Balcanică, sau cel puţin evoluţiei acestei limbi, în care s'a ajuns dela Blaci la Vlasi.

In acelaş timp constatăm că Sasii din Ardeal păstrează într'un vechiu proverb numele „Bloch" în loc de „Vlachi" cu *a* prefăcut în *o* ca şi în toponimul „Floci"; pe când Ungurii ne spun cu dispreţ „Olahi", fără să-şi dea seama că prin asta ei rezumă chiar istoria noastră, de vreme ce întrebuinţează acelaş nume, pe care-l dau scriitorii lor Alanilor din epoca Hunilor, numindu-ne Blaci sau Valahi şi arătându-ne ca stăpânitori în Dacia, înainte de înfigerea primilor pari ai corturilor maghiare în această ţară şi în pusta ungurească, cum bine zice Constantin Porfirogenitul.

Ultimii năvălitori, Tătarii, nu puteau să pronunţe pe *B* iniţial din Blaci, sau pe *V* din Valani, şi de aceea ei îl vocalizau sau îl lepădau[1]) fără a modifică însă restul cuvântului. Picinegii şi Cumanii, cari par a fi lăsat urme în limba noastră (toponimul Picineaga) n'au lăsat nici o urmă temeinică despre stăpânirea lor, deşi prin abuz ţara noastră s'a numit cândvà Cumania Neagră. Apoi toponimele ce par cumanice (Caraiman, Caracal) nu se pot distinge de cele tătăreşti.

---

[1]) Pe la 1254, călugărul minorit Wilhelm de Rubruquis, aminteşte despre o provincie *Valania* ca şi despre *Valani*, confundaţi cu Cumanii, şi dă o lămurire interesantă despre pronunţarea cuvântului *Blaci* de Tătari, arătând că ei nu pot pronunţa pe *B* şi de aceia zic *Ilac(i)*.

„Cum illis occurrerunt *Blaci*, Bulgarii et Vandalii"... et juxta Pascatir sunt *Ilac*, quod idem est quod *Blac*, sed *B* nescuint Tartari sonore. (Hurmuzachi, I, 173).

Iar pe la 1295, vestitul Marco-Polo, în descrierea călătoriilor sale la Tătari, aminteşte şi despre ţara Lac, din vecinătatea Rusiei şi care avea un *rege propriu* şi o populaţie compusă din Creştini şi Sarazini. Apoi adauge, că acei locuitori se îndeletnicesc cu industria şi cu comerţul, vânzând un număr însemnat de blăni frumoase:

„Mais auparavant, sachéz que dans cette contré que je vous ai décrite, est une province appelée *Lac*, qui confine à Rosie, qui a un roi particulier, et dont les habitants sont Chrétiens et Sarrasins. Ils ont bon nombre de belles fourrures qu'ils vendent aux marchands, car ils vivent du commerce et d'industrie". (Marco Polo, în ediţia Charton, Paris, 1859, II, p. 432.)

www.dacoromanica.ro

De aceea ne îndreptăm privirea cu mai mult temeiu asupra Avarilor (566—799), cari: 1) au stăpânit în genere ţinuturile noastre; 2) au găsit acî pe Velani, din epoca romană; şi 3) au stăpânit în special regiunea în care se află „Oraşul Floci", de vreme ce, în această privinţă avem mărturia precisă a lui Theophylact Simoccata (I, 3), care ne relatează că Haganul Avarilor a cucerit între altele Silistria şi Tropaeum Traiani (Τρόπαιον, azi ruinele dela Adamclissi), ce cad dincolo de Dunăre, în regiunea opusă a Oraşului Floci, dovedind astfel că hotarul Avarilor se întindeà şi peste vatra acestui oraş.

5. *Toponimul „Floci" are acelaş înţeles ca şi „Iaşi".*

Slavii au mai păstrat pentru acelaş popor, Alani, numele Iaşi, ce apar în vestita inscripţie cu „M(ilites) Dacorum Iassiorum", din 154 şi care pe nedrept a fost pusă la îndoială, fiind de fapt confirmată prin trei diplome militare mult mai temeinice şi chiar contimporane din 148, 150 şi 154 în cari se repetă numele unui soldat Marcus Sentilius *Iasius*", alături de „Marcus Servilius *Geta*". Noi credem că acest nume „Iasi" erà numele ce şi-l dădeau Alanii înşişi, aşâ încât, dacă „Oraşul Flocilor" înseamnă „Oraşul Vlahilor" sau al Alanilor, atunci aceeaş noţiune se poate tălmăcî prin „Oraşul Iaşilor", ca şi capitala Moldovei, „Târgul Iaşilor", numită astfel dela un ţinut mai întins, odinioară peste amândouă malurile Prutului, „Ţinutul Iaşilor".

V.

Ilustraţiune.

Ca o ilustraţiune a întregului studiu, dăm un fragment din harta Imperiului Tătăresc, dintr'o mapamondă din secolul al XIII, păstrată în biblioteca catedralei din Hereford, reproducând-o din ediţia *Călătorilor vechi şi moderni*, tipărită de Charton [1]).

Pe această secţiune, vedem, jos, trei fluvii: „Ister Fl." (Dunărea), „Manus" (care poate fi citit mai bine Lanus, dela cari scriitorii vechi derivau numele Alanus) şi apoi „Danaper" (Nipru). Intre aceste fluvii, vedem că se aşează Alanii (alţii decât cei din Caucaz), Bulgarii, apoi „Dacia et Rusia". Prin urmare Alanii [2]) nu erau aşa departe de Dacia, care de fapt se întindeà spre răsărit numai până la Olt.

In fine, mai observăm, pe malul stâng al Dunării, o schelă

[1]) Edouard Charton, Voyageurs anciens et modernes. Paris, 1859, tom. II pag. 241.

[2]) Ţerile Române în secolul al XIII: „Alania occidentalis" sau „Velania" este Ţara Ulagilor. Provincia „Lac" este Μεγάλο-Βλαχία.—Harta se poate înţelege,

www.dacoromanica.ro

care poartă numele comun „Oppidum", Oraş, ca şi vechia schelă a Ţării Româneşti, numită, am văzut, când Floci, când Oraş.

---

dacă ţinem seamă de următoarele trei relaţiuni aproape contimporane, tot atât de rarissime ca şi ea. Iată-le:

1. *Rogerus Bacon (1214–1284), Opus majus:*

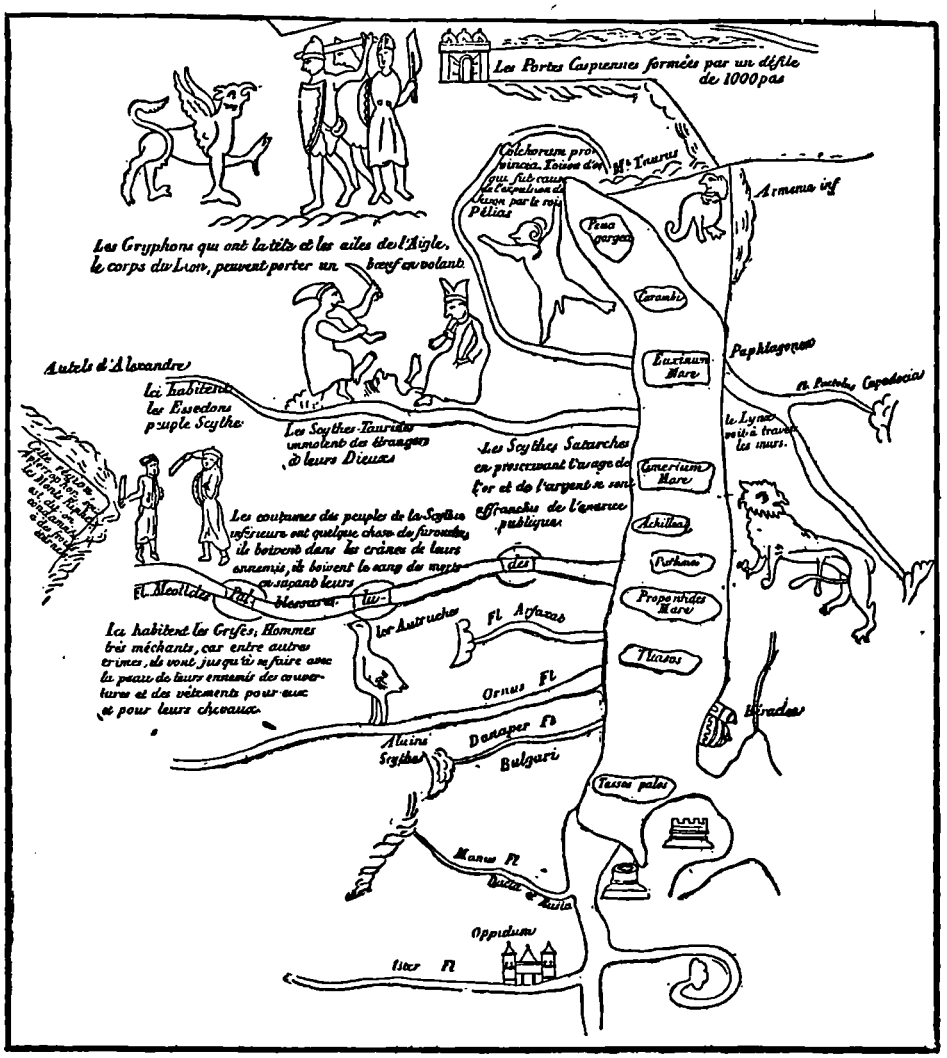
Les Portes Caspiennes formées par un défile de 1000 pas
Les Gryphons qui ont la tête et les ailes de l'Aigle, le corps du Lion, peuvent porter un bœuf en volant
Autels d'Alexandre
Ici habitent les Essedons peuple Scythe
Les Scythes Tauriens immolent des étrangers à leurs Dieux
Les Scythes Satarches ne prescrivent l'usage de fer et de l'argent ne sont effrayés de l'avarice publique
Les coutumes des peuples de la Scythie inférieure est quelque chose de furieux, ils boivent dans les crânes de leurs ennemis, ils boivent le sang des mystes en sapant leurs
Ici habitent les Griffes, Hommes très méchants, car entre autres crimes, ils vont jusqu'à se faire avec la peau de leurs ennemis des couvertures et des vêtements pour eux et pour leurs chevaux
Les Autruches
Fl. Arfaxas
Ornus Fl.
Danaper Fl.
Bulguri
Manus Fl.
Oppidum
Ister Fl.
Armenia inf.
Euxinum Mare
Cimerium Mare
Achillea
Propontis Mare
Thrasa
Tessa palus

Secţiune din Harta Tartariei dintr'o mapamondă din sec. XIII.

„Hic incipiunt regiones aquilonares, de quibus philosophi meridiani parum sciverunt, secundum quod Ethicus astronomus refert...

„Volo sequi ipsum et nihilominus libros de moribus Tartarorum et precipue fratrem Willelmum [= Rubruk], quem dominus rex Francie Ludovicus in Siria existens misit ad terram Tartarorum anno Domini 1253; qui frater scripsit domino regi situm regionum et marium.....

www.dacoromanica.ro

VI.

Concluziuni.

Din cele aduse până aici, vedem cum se pierde sub ochii noştri, fără urme, un oraş despre care nu ştim cu toată siguranţa când a

„Et a Kersona usque ad Soldenam sunt 400 castra, quorum quodlibet fere habet proprium idioma. Et sunt ibi multi Goti, qui omnes loquuntur Teutonicum. Et a parte meridiei Cassarie extenditur Mare Ponticum...

„Et hec terra fuit tota Cumanorum, qui dicebantur Captac, sed Tartari destruxerunt eam totaliter et interfecerunt Cumanos preter partem que fugit ad regnum Hungarie, qui sunt ei tributarii —, et a Theutonicis dicitur *Valana*, a Plinio et Isidoro et ceteris *Alania occidentalis*. Et hec provincia habet Danubium et Poloniam et Hungariam ab occidente. Et ab aquilone istius provincie est Russia Magna".

(Ex *Rogeri Bacon Opere maiore*, în *Monumenta Germaniae historica, Scriptores*, tom. XXVIII, Hannovra, 1888, pag. 572).

2. *Marco-Polo* (1269—1295), *Călătoria la Tătari*. „Des seigneurs des Tartares de l'Occident. Le premier seigneur des Tartares de l'Occident fut Sain, qui moult fut grand roi et puissant. Ce roi Sain conquit la Rosie et la Comanie, *l'Alanie, Lac*, Mengiar, Zic, Gucia et Gazarie. Avant la conquête, toutes ces provinces étaient soumises à la Comanie; mais elles ne formaient pas un seul tout et n'étaient pas unies, ce qui fut cause de leur ruine. Les Comans furent dispersés de côté et d'autre, ou ceux qui restèrent dans ces provinces furent esclaves du roi Sain" (Marco-Polo, în ediţia Charton, Voyageurs anciens et modernes, Paris 1855, tom. II p. 432).

3. *Raşid*, cronicar persan, c. 1300 (Traducere franceză la D'Ohsson, Histoire des Mongols. Haga. 1834, vol. II, p. 627—9).

In anul 1240 (după calculul lui D'Ohsson, 1241 după emendaţia lui Hasdeu), Tătarii se îndreaptă spre noi. Atunci, „Orda, care mergeà spre dreapta, trecând prin ţara Ilauta (pays d'Ilaute, în traducerea franceză), fu întâmpinat de Bezerenbam cu oaste; acesta însă fu bătut". Cadan şi Buri, îndreptându-se în potriva Sasilor (contre les Sassans), îi bat şi pe ei, în trei lupte. „Budgek trecù munţii acestei ţeri ca să între la Cara-Ulag, batù popoarele Ulag, trecù munţii..... şi întră în ţara lui Misşelav? (dans le pays de Mischelav?—Semnul întrebării pus de D'Ohsson), unde bătù pe vrăjmaşul ce-l aşteptà". Tătarii cuprind apoi toată Ungaria, ajungând la Tissa şi la Dunăre, şi alungă pe rege. — Cadan se întoarce în sfârşit pe unde venise, cucereşte o ţară sau un oraş cu numele corupt, şi ajunge în «*oraşul Ulacut*» (et..... dans la ville d'Oulacoute). Iată oraşut Ulachilor, adică oraşul Vlachilor, cărora Tătarii le spuneau Ulaghi sau Ulaci, ne putând pronunţà grupul iniţial *Vl* sau *Bl*.

Acest oraş Ulacut este după toate probabilităţii Oraşul Flocilor, ce apare în hartă Tartariei sub numele de „Oppidum", adică oraş chiar în calea Tătarilor

Ajungem dar să distingem, în epoca năvălirii Tătarilor, două ţeri ale Vlahilor: una este „Lac", adică Vlachia transdanubiană, „Μεγαλο-Βλαχία", „terra Asani", după precizarea lui Rubruk, exact: „une province appelée Lac, qui confine à Rosie, qui a un roi particulier", după altă relaţiune a lui Marco-Polo, reprodusă mai sus; a doua este „Alania occidentalis" sau „Valania", numită în diplomatică papală ţara Walathilor, iar de Tătari Ţara Cara-Ulaghilor, de fapt tot ţara Vlahilor sau a Blacilor însă o „terra Blacorum" cu mult mai întinsă decât cea de

www.dacoromanica.ro

început a se ridică printre tăinuitoarele gorgane din pustiul Bărăganului, dar rostul acestui centru de vieaţă românească este într'adevăr semnificativ, din mai multe puncte de vedere, şi anume:

1. *Situaţia geografică-economică.* Oraşul se află aşezat la confluenţa a două mari ape, Ialomiţa şi Dunărea, la marginea pustiului Bărăganului, ca o retrasă oază, unde se încrucişau atâtea drumuri mari spre Bizanţ, Tătari, Poloni, Moldoveni, şi satele din Ţara Românească şi Ungaria. Erà schela cea mai de seamă a Valahiei, şi sta în strânsă legătură cu Orientul şi cu Tătarii, fiind într'o răţea cu trei oraşe vechi: Mecin, Hârşova şi Silistria, dela care se pare că împrumutase chiar formele vieţii orăşeneşti, tip slavo-bizantin.

2. *Poziţie militară.* Cu toate că oraşul erà deşchis, în mijlocul câmpiei, ne fiind întărit cu ziduri, erà totuş la adăpostul unui cetăţui de pământ, pentru o apărare cu săgeţile, şi erà favorizat de pustiul Bărăganului pentru o luptă deşchisă. Aci soseà mai întâiu ajutorul trimis de Tătari Vlahilor şi de acì, poate, mai degrabă, s'au şi ridicat Basarabii descălicătorii de ţară, după navălirea Tătarilor, spre a sfărămà jugul stăpânirii maghiare cu ajutorul lor. In acest sens am înţelege înfiinţarea Principatului Ţării Româneşti, printr'o alianţă a Românilor cu Tătarii contra Ungurilor.

3. *Centru politic-cultural.* Fiind aşezat în calea Bizanţiului, oraşul Flocilor venià în atingere direct cu civilizaţia bizantină, pe când proximitatea oraşelor bulgăreşti îi înlesneà răspândirea culturii slavone. (Un preot din Floci ajunge popă la Schei în Braşov, pe vremea lui Mihaiu Viteazu).

Orice misiune politică din Ţara Românească la Impăraţii din Bizanţ aveà drumul pe acì.

4. *Apropierea de Vitzin (Mecin).* Această vecinătate are o însemnătate deosebită în istoria noastră, de vreme ce ea lămureşte deodată două mari probleme: I), cum se explică legătura dintre Mitropolitul din Vitzin şi Domnitorul Ţării Româneşti; şi II), unde a fost vechia capitală a ţerii înainte de Curtea de Argeş?

Pentru întâia chestiune, privitoare la legătura dintre Mitropolitul din Vitzin şi Domnul Ţării Româneşti, avem expunerea de motive a Patriarhiei din Constantinopol în actul de numire a lui Hiachint, Mitropolitul Vitzinului, ca Mitropolit al Ungrovlahiei, la 1359. (Acta Patriarchatus Constantinopolitani, ed. Miklosich şi Müller, I,

peste Dunăre, şi din care apoi se desprind cele trei ţări: I), *Vlahia*, care păstrează numele vechiu din Alania-Velania; II), Moldova, ce-şi ia numele dela un râu, însă păstrând numele etnic din Alani-Iaşiîn denumirea capitalei sale «*Iaşi*»; şi, în fine III), ţinuturile româneşti de peste munţii Carpaţi, ce se indică prin «*terra Blacorum*», ori de câte ori se distinge un sat sau o moşie românească de alte locuri ocupate de străini.

www.dacoromanica.ro

383—5). Acì, într'adevăr, se arată că Alexandru (Basarab), Voevodul nostru, a cerut dela Patriarhie ca Mitropolit al Ungrovlahiei pe «*apropiatul*» său, Mitropolitul Vitzinului: „προσεκαλέσατο πλησιάζοντα αὐτῷ τὸν ἱερώτατον μητροπολίτην Βιτζίνης".

Aşà dar, spre a răspunde la amândouă chestiunile, noi socotim, că până în ajunul strămutării scaunului Mitropolitului dela Vitzin (sau Mecin, precum am dovedit în studiul din 1904: „Arrubium şi Mitropolia din Măcin"), *capitala ţerii a fost la Floci*, unde Domnul puteà fi în apropiere de prelatul dela Mecin; iar, după ce Domnul îşi aşează scaunul la Curtea de Argeş, atunci, numai, se simte nevoia de a se strămutà şi scaunul metropolitan în acest oraş, la anul 1359, când apare în diplomatica Patriarhiei numele Ungrovlahiei pentru întâia oară.

Până la această dată (1359), nu poate fi vorba în acte de vreo ţară „Vlahia" dincoace de Dunăre, ci numai de: un „Ţinut Transalpin" pentru Unguri; o ţară a Vlahilor, sau a Iaşilor, pentru ceilalţi vecini; o ţară a Alanilor cu episcopie şi apoi mitropolie la Vitzin, pentru Bizantini; de o ţară a Wlathilor schismatici, pentru misionarii Papei.

Apropierea Mecinului de Floci, a Episcopului Alanilor creştini dela Dunăre de Domnul sau Voevodul ţerii, ne lămureşte şi cea dintâiu mărturie precisă din sorginte bizantină despre strămoşii noştrii dela Dunăre, numiţi Alani, cari în epoca lui Andronic Paleologul cel Bătrân (1282—1327) trimit o solie la Impărat, în frunte cu Episcopul din Vitzin, pentru o alianţă cu Bizantinii, arătând că pot să ridice o armată de peste zece mii de oameni şi că ei — Alanii — sunt creştini din moşi strămoşi. (Nicephor Gregoras, VI; P. Maior, 1.) Alianţa s'a făcut, ceeace ne adevereşte că Alanii erau un popor numeros, organizat milităreşet, cu unul sau mai mulţi voevozi, cu Stat şi biserică.

Cine erau aceşti voevozi?

Hrisoavele noastre ne arată că *Basarabii* au avut moştenire în părţile Oraşului Floci, unde erà vamă şi moşie domnească, în timp ce o mărturie străină vine să ne dovedească că înainte de solia Alanilor creştini dela Dunăre la Bizanţ, în vederea unei alianţe contra Tătarilor, aceştia cuceriseră o ţară a Basarabilor, la 1259: „MCCLIX. Thartari, subiugatis Besarabenis, Lithwanis, Ruthenis et aliis gentibus". (Frider. Wilh. de Sommersberg, Silesiacarum rerum Scriptores. Lipsiae, 1730, t. II, p. 82). — Deci recunoaştem pe Basarabii dela Floci.

In urmă acestor consideraţiuni, conchidem: Oraşul Flocilor a fost vechia capitală a Velanilor creştini dela Dunăre, dela cari şi-a luat şi numele, pe care ei îl purtau, în aceste locuri, încă din epoca romană.

www.dacoromanica.ro

VII

ANEXE

ANEXA A.

Moșia Domnească dela Floci.

(Din actele mănăstirilor Sf. Spiridon din București și Mărcuța).

1. Partea Mănăstirii Sf. Spiridon din București.

In hrisovul de danie din 1768, August 1, Alexandru Ghica Voevod lasă m-rii Sf. Spiridon: «să aibă a ține și a stăpâni 2000 stânjeni de moșie masă din moșia domnească dela Orașul Flocii, sud Ialomița, și cu tot venitul bălții domnești dela Oraș. Care moșie, fiind din moșiile domnești, și aflându-se șezători slujitorii dela această căpitănie, făcut-am Domnia Mea socoteală ca să închinăm la această mănăstire, precum și alți trecuți frați Domni au dăruit și au afierosit dintr-ale domniei.

«Deci ca să știm câtă moșie iaste, fost-am orânduit Domnia Mea de s-au hotărît cu boeri hotarnici și s-au aflat masă stânjeni 4.167, din cari socotit-am Domnia Mea stânjeni 2.167 să rămână pentru Orășanii și slujitorii de acolo, să se hrănească cum și până acum slobozi, că din destul le este lor a-și aveà toată hrana pe această sumă de stânjeni, încă cu de prisosit; iar acești stânjeni 2000 masă și cu toată balta din Orașul Flocii, să aibă a o ține și a o stăpâni sfânta Mânăstire. Care sumă de stânjeni, până unde să fie slobodă și până unde să stăpânească Mânăstirea, vom orânduì Domnia Mea de se va osebi și se va împietri; iar balta, cum zicem, să fie toată cât va fi țiind cu tot cuprinsul ei, pe seama sfintei Mânăstiri, pentrucă această sfântă Mânăstire, fiind zidire nouă și fără de alte venituri, m-am milostivit Domnia Mea de am ajutorat-o cu această afierosire de moșie din moșiile domnești, ca Domn ce avem voe la cele domnești, și mai ales a da și a închinà la lăcașul lui Dumnezeu, de unde cu nici un fel de mijloace nu se mai poate strămutà, ca lucru ce s-au dat și s-au afierosit lui Dumnezeu, ci încă întărit și întemeiat și de cei din urma noastră oblăduitori, ca să fie sfintei Mânăstiri de ajutor și de întărire, iar Domniei mele și răposaților părinților, moșilor și strămoșilor Domniei mele veșnică pomenire» (Administrațiunea Casei Bisericei, Șapte biserici cu averea lor proprie, București, 1904, p. 24—25).

*

Iar Gregorie Alexandru Ghica Voevod, întărind daniile mânăstirii, la 15 Ianuarie 1769, lasă între altele:

«Și iar să aibă a ține și a stăpâni Sfânta Mânăstire 2000 stânjeni de moșie masă din moșia dela Orașul Floci sud Ialomița, cu tot venitul bălții dela Onești (sic, recte Orașu), pentrucă toată moșia aceasta, fiindcă s-a găsit la tras stânjeni 4166, s-au dat slujitorilor stânjeni 2166, de au ajuns pentru hrana lor; și așa să ție; iar stânjeni 2000 masă și cu tot venitul bălții să fie pe seama sf. Mânăstiri» (Aceeaș publicație, citată mai sus, p. 36).

www.dacoromanica.ro

2. Partea Mânăstirii Mărcuța.

In Condica mânăstirii se află trecut următorul hrisov dela 1779:

Moșăia Oraș sud Ialomița.

Milostiiu Bojiiu Iω Alexandru Ioan Ypsilant Voevod i Gospodar davat gospodsvo-mi siiu povelenăiu gospodsva mi Sfintei și Dumnezeeștii mănăstiri ce-i zice Mărcuța după apa Colintinii ot sud Ilfov să ție și să stăpânească din moșiia domnească ot Oraș sud Ialomiță, stânjeni doao mii, carii sănt tot într-un hotar cu alți stânjeni doao mii, ce sănt afierosiți de răposatul Alexandru Ghica Voevod Mănăstirii Sf. Spiridon de oraș București, fiind fost tot hotarul za stânjăni patru mii, dupre cum mai pre larg să arată starea și toate semnele acestei moșii la hotarnica carte ce ține zisa mânăstire Sf. Spiridon [1]). Ci, dupe cum zisul răposat Domn și alți trecuți Domni de mai naintea noastră, ca oblăduitorii volnici fiind a da și a închină mai ales la sfintele și Dumnezeeștile lăcașuri, așa și noi am afierosit acești stânjăni doao mii mai sus zisăi mănăstiri Mărcuța, să-i fie de acum înainte moșie ohabnică și să-i iea tot venitul ver de ce ar fi și s-ar rodi pe dănsă, iar pă săteni câți vor fi lăcuitori în vechiă siliște a *târgului Orașul*, să nu-i supere de *clacă*, pentrucă am făcut Domnia mea milă de i-am ertat, iar de sămănături și dăn toate să-ș deà dijma pre obiceiu; nici *vin sau rachiu* să nu fie volnici a pune, fără numai al mănăstirii să să vânză. Și dă să va sălășlui de acum înainte vre un sat pe zisa moșie (afară dăn vechea siliște a târgului) aceia toți să aibă a-și face și obicinuita clacă sfintei mănăstiri. Intărind această carte cu domneasca noastră pecete și cu însăș iscălitura Domnii mele, etc.

1779 Septemvrie 30.

(Condica Mânăstirii Mărcuța, Bibl. Acad. Rom. ms. 1654, f. 13).

Anexa B.

Date inedite culese din actele moșiei Blagodești [2]).

1508 (7016) Iunie 15. Mihnea Voevod. Hrisov, în care se arată că Manea cu fiii săi a avut judecată cu jupân Stoian fiul lui Drăghici, pentru moșie.

1569. — Alexandru Voevod. Hrisov, în care se vorbește de «partea care a fost a jup. Drăghici vel Comis, partea jup. Udrea vel Postelnic și partea Vornicesei» în Blagodești.

1576 (=7084) Maiu 18. Alexandru Voevod. Hrisov, în care se vorbește despre o parte de «moșie în Blagodești, partea lui Lupșan

---

[1]) Vezi mai sus, la n-rul 1. Partea M-rii Sf. Spiridon.

[2]) Ocolnică la Ministerul de Domenii.

www.dacoromanica.ro

şi a lui Stroe şi a lui Ioan Paharnicu, moştenire şi de schimb cu Drăghici Vornicul şi cu fiul său Stoian şi cu ficele lui Marica şi Neacşa şi Chera şi nepoţii săi *Vintilă şi Radu,* încă din zilele răposatului *Vlad Voevod Călugărul.* Pentrucă au fost schimbat Drăghici Vornicul cu Danciul, de au fost dat Danciul a lui parte de moşie toată din Corneni, iar Drăghici Vornicul, i-au dat moşia lui din Blagodeşti, partea lui Lupşan şi a lui Stroe toată, moşie pentru moşie».

1588 (7096) Aprilie 26. Mihnea Vodă. Hrisov, prin care se întăreşte jumătate din moşie lui Stan Spintenu din Blagodeşti.

1600. — Nicolae Voevod, fiul lui Mihai Viteazul. Hrisov lui Miho vel Spătar şi Ivan Logofătul pentru balta Blagodeştilor.

1677 (=7186) Decemvrie 11. Zapisul Chiranei, fata lui Simion Ianuşul ot *Oraşul de Floci* [1]), împreună cu fiii şi nepoţii, prin care vinde jup. Arion sin Iano Cupeţul ot Brăila şi ginerele jupânesei Mariei fata postelnicului Hranita Blagodescu [2]), toată partea de moşie din Blagodeşti, ce au vândut-o pentru moşia dela Vlădeni, căci căzând năpastea peste toate moşiile după Baltă, pentru cheltueala Nazirului, şi-au plătit cu acei bani moşia Vlădeni».

1703 (=7211) Fevruarie 8. Zapisul lui Toader sin Vintilă şi alţi din Blagodeşti, prin care vând loc jupanului Arion ot Oraşul de Floci.

1703 (=7211) Martie 12. Idem alţi moşneni aceluiaş jupan Arion Cupeţul ot Oraşul de Floci.

1759 Ghenarie 29. Zapisul lui Mihail Armaşu, la mâna Postelnicului *Toma Orăşeanu* [3]) sin Dedu Arion, etc.

Anexa C.

Relaţiunea Invăţătorului A. Popescu despre urmele oraşului Floci. 1873 [4]).

«Se găseşte pendinte de comuna Piua-Petri la locul numit *Cetate,* unde acum există pichetul de graniţă numit *Cetăţuia,* ruinele unei cetăţi de pământ, ce a fost situată pe malul râului Ialomiţa, cu împrejmuire de şanţ, actualmente astupat. Construirea acestei cetăţi au fost în 4 colţuri, având cuprinsul înnăuntru la 700 stânjeni, cunoscându-se la colţuri

---

[1]) Nu trebue însă pierdut din vedere că acest nume cu *de,* ni se dă într'un rezumat din secolul trecut, când pătrunsese forma: Oraşul de Floci.

[2]) Despre acesta mai cunoaştem la 1666, Dec. 10, Radu Voevod dă „Radului vel Logofăt i brat ego Pădure Postelnicul sin Stan Logofătul Kretzulescul şi lui Cazan Postelnicul ginerilui Hranetei Post. ot Blagodeşti, şi jupânesii lui Maria, şi nepoată sa Ilinca, să le fie ocină şi vie în dealul Moceştilor sud Buzău" de „moşie dela moaşa lor jupâneasa Stana Logofeteasa Herii Logofătul" (Condica M-rei Mărcuţa Bibl. Acad. Rom., ms. 1654, f. 85).

[3]) Iată cum se pierde numele Floci rămânând numai *Oraş.*

[4]) Răspunsuri la chestionarul lui Odobescu date de Invăţătorul Comunei Giurgeni din plasa Balta, jud. Ialomiţa, A. Poppescu, în privinţa vechilor aşezăminte ce se află în comuna Piua Pietri, din plasa Balta, jud. Ialomiţa. Anul 1873: Oct. 31. Biblioteca Academiei Române, ms. 227 f. 241—3.

www.dacoromanica.ro

unde au fost așezate tunurile pentru apărare, iar după spusele bătrânilor că s'au găsit prin pământ în acel loc în timpurile trecute, arme, ghiulele de tun și altele. Această cetate se găsește într'o depărtare de 200 stânjeni de comuna Piua-Petri, spre miazăzi. Iar dela aceasta, tot spre miazăzi, unde actualmente se găsește cătunul numit *„Sătucu"*, au fost streaja veche a cetății, împrejmuită tot cu șanț în 4 colțuri, cuprinzând înnăuntru la 400 stânjeni, situată fiind tot pe malul râului Ialomița.

Tot la această comună, spre apus, într'o depărtare de 1.000 stânjeni, în linie dreaptă dela locul descris *Cetate*, se găsește siliștea orașului numit din vechime *Cetatea de Flocci*, situat pe loc șes cu o întindere ca de 200 pogoane înnăuntru. Prin mijlocul acestui oraș au trecut în acel timp, în mai multe cotituri, râul numit *Ialomița veche*, ce curgeà despre apus, iar acum acest râu și-a format o altă direcțiune spre răsărit de comuna Piua Pietri.

Tot în siliștea *Orașului de Flocci* se mai văd și chiar în prezent ruinele a două biserici, făcute de zid și piatră. Din aceste două biserici, una se găsește în apropriere de comuna Piua-Pietri, ce se zice de bătrâni că ar fi fost de confesiunea ortodoxă, de oarece au existat până la anul 1854 în bună stare, iar de prezent ruinată, găsindu-se în ființă numai o mică parte din zid spre miază-zi; iar a doua se găsește într'o depărtare de cea dintâiu aproape de 500 stânjeni, tot în ruină ca și cea dintâiu. Confesiunea ei tot ortodoxă.

Se mai găsește asemenea la locul numit *Flămânda*, ruinele a trei schituri, într'o mică distanță de oraș, spre apus unde se zice că locuiau călugări Greci și Români. La aceste schituri, s'au găsit la anul 1868 o piatră de marmură în lungime de 1 stj. 7 palme, lățime 6 palme și grosime 2 palme, 5 degete, scrisă cu litere vechi, ce nu se pot citì, și acum se găsește depusă spre păstrare în curtea bisericii din comuna Piua Pietri. Tot în acel an s'au mai găsit în apropiere de schituri încă două pietri, una scobită, iar alta netedă, cu litere ce nu se pot citì, fiind stricate. Mărimea lor este tot ca cea dintâiu, iar grosimea de 3 palme, degete 4. Și păstrate tot la această biserică.

Se găsește în locul numit acum *Chirana*, pendinte tot de comuna Piua-Pietri o cruce ce poartă numire de Crucea înaltă, zicându-se că ar fi de când cu *Uriașii*, scrisă cu litere latine puțin cunoscute. Înălțimea e de patru stânjeni. Iar la locul numit *Lunca*, se mai găsește asemenea o cruce în mărime tot ca cea dintâiu, scrisă, dar nu se poate citì fiind foarte veche.

Tot la acest loc, numit Chirana, se găsește o movilă cu vârful trunchiat, în înălțime ca de 20 de stânjeni; ocolul ei este stânjeni 50. Iar după spusele bătrânilor că această movilă serveà totdeauna în timpurile de resbel pentru corturile generalilor și a altor capi ai armatei. După informațiunea bătrânilor că în siliștea Orașului de Flocci, părinții lor au găsit felurite lucruri vechi, precum arămuri, arme, petre, bani, scule de argint și altele, iar pe la anul 1821 s'au găsit o comoară în apropiere de schituri cu bani de argint foarte vechi. S'au mai găsit asemenea și se pot găsì și în prezent felurite oase de oameni, ce au fost îngropați din timpurile când acest oraș erà populat și dela ostașii căzuți în luptă cu inimicii pe acele timpuri.

www.dacoromanica.ro

Toate cele descrise până aici le-am descoperit în faţa locului, luând sigure informaţiuni dela mai mulţi bătrâni din învecinata comună Piua-Petri.

ANEXA **D.**

Monografia oraşului Floci de Ioan I. Provianu, institutor în Călăraşi, în Dicţionarul geografic al judeţului Ialomiţa. 1897.

(Reprodusă în Marele Dicţionar Geografic al României la cuvântul *Floci).* (Vol. III, 1900).

Floci (Oraşul-de-), fost oraş şi cetate, în jud. Ialomiţa, pl. Ialomiţa-Balta pe malul stâng al râului Ialomiţa, în apropiere de Dunăre.

Romanii, colonizând Dacia, au ridicat mai multe cetăţi şi oraşe, între cari zidiră şi o cetate pe malul stâng al Dunării aproape de gura râului Ialomiţa, care după unii istorici, s'ar fi numit *Ziridava.*

Pe la jumătatea secolului al cincilea, Dacia lui Traian fiind cotropită de Slavi, oraşul de Floci şi locurile de prin prejur erau punctul cel mai populat de cotropitori. Aceştia erau mai puţin deşi, cu cât se depărtau spre V., fără însă să treacă dincolo de râul Argeş. Dela dânşii a rămas numirea de Ialomiţa ce s'a dat râului şi mai târziu judeţului întreg, precum şi mai multe movile ce se mai conservă şi astăzi risipite pe câmpiile judeţului.

La 1573, Alexandru Vodă, domnul Munteniei, dând ajutor lui Petre Schiopul, ca să ia tronul Moldovei, a fost bătut la Râmnicul Sărat de Ioan I, Domnul Moldovei, şi fugind după câmpul de luptă s'a adăpostit în Cetatea de Floci.

La 1594, Mihai Viteazul, voind a curăţi cu totul ţara de Turci, trimise pe Banul Calomfirescu cu un corp de armată; şi după ce bătù pe Turci, luă Cetatea de Floci şi-i dădù foc; apoi trecù Dunărea, bătù Hârşova şi o luă.

La 1689, Heissler, general austriac, intrând în Bucureşti, Domnul Ţării, Constantin II Vodă Basarab Brâncoveanu, a trimis după ajutor la Tătari, cari au şi venit cu Galga, sultanul lor, şi la oraşul de Floci s'au unit cu Constantin Vodă, pornind către Bucureşti în contra lui Heissler.

. . . . . .

In hati-humaiumul întăritor vechilor privilegii ale Ţării Româneşti şi Moldovei, dat de Sultanul Selim IV în anul 1803, pe timpul lui Constantin Vodă Ipsilante în Ţara Românească, între altele se găsesc: «Dacă trebuinţa ar cere ca să se înnoiască şi să se deschidă ca mai înainte schelele vechi ale Ţărei Româneşti, precum oraşul de Floci şi altele, pentru înlesnirea exportaţiunii productelor ţării, să aibă drept locuitorii a le înnoi şi a se folosi de ele, întru cât nu vor aduce pagubă înaltei mele împărăţii».

Spre apus de satul Piua Petrei, pe partea stângă a şoselei dintre Piua Petrei şi Ţăndărei, pe o câmpie plană, se află azi un bloc de zid de cărămidă, ultima urmă a acelui mare şi vechiu oraş.

(Urmează parafrazarea zvonului din cronici despre naşterea lui Mihaiu Viteazul, reprodus mai sus).

www.dacoromanica.ro

Orașul de Floci era cea mai principală localitate a județului; avea 36 biserici, o căpitănie militară și făceà parte din plasa orașului care aveà 26 sate.

Fiind port însemnat în țară, acì era mare mișcare comercială; se exportà pentru Orient: boi, oi, cai, sare, unt, seu, vin, pastramă, miere, piei de vite, vânaturi, lemne, etc. Era cea mai însemnată piață a țării, *unde se vindeà multă lână, pentru care și orașul și-a luat numirea de Orașul de Floci.*

Pe la începutul secolului trecut, mișcarea comercială a încetat, și orașul a mers spre decădere, căci încetase de a mai fi capitala județului. Incetul cu încetul s'a părăsit, și din marele și vestitul oraș nu a mai rămas decât o siliște.

(Urmează parafrazarea hrisovului lui Alexandru Ipsilante din 1779, dat M-rei Mărcuța, pe care l'am reprodus în întregime, mai sus în anexa. A. 2.).

ANEXA E.

Altă cetățue în Bărăgan.

«De Preotul Nicolae, ce se află în etate de 74 ani mi s'au spus că pe învecinata moșie a cătunului Găunoși, pendinte de comuna Ciocănești-Mărgineni, în centrul Bărăganului, aproape de Crucea-Giurcă, se află o cetățue, ce poartă numele de Cetatea-Fetii, în forma unui dreptunghiu (aproximativ): are lungimea ca 450 stânjeni și lățimea ca 320 stânjeni; șanțul dinprejurul ei este adânc ca de 2 stânjeni și lat ca de $3^1/_2$. Pământul este aruncat înnăuntru; are o înălțime ca de un stânjen. La colțul despre Est se află o groapă adâncă ca de 15 stânjeni și largă ca de 9 stânjeni, și se zice că ar fi făcut-o Tătarii în vechime pentru apărarea cetățuiei. (Invățătorul Nicolae Miclescu, din comuna Rassa, plasa Borcea, jud. Ialomița. Răspuns la chestionarul lui Odobescu, ms, 227 din Bibl. Acad. Rom., f. 266. Altă relațiune identică, la fila 259).

AL. T. DUMITRESCU.

---

www.dacoromanica.ro

O RECENSIUNE A D-LUI WEIGAND.

D. G. Weigand, dela seminariul de limba română din Lipsca, a binevoit a se ocupà de lucrările mele *L'Influence des Romantiques français sur la Poésie roumaine* şi *L'Ancienne Versification Roumaine* in *Literarisches Zentralblatt für Deutschland* (num. 35, 1910) iar despre cea din urmă încă odată în *Deutsche Literaturzeitung* (num. 35, 27 August 1910).

D. Weigand găseşte de spus mult bine despre întâia lucrare, care, zice d-sa, „nu numai că şi-a atins ţelul propus dar aduce în genere o foarte preţioasă contribuţie la Istoria Literaturii române, lucru pentru care autorul merită bogata laudă şi recunoştinţă"; [1]) e însă nemulţumit de cercetarea făcută de noi asupra vechii versificaţii româneşti, fiindcă n'am urmat un plan pe care ni-l propune d-sa acum: Trebuià să ne ocupăm de poezia poporană iar nu de cea veche românească, cu alte cuvinte să fi făcut altă lucrare. Regret că mi-am permis a tratà un subiect care nu-i place domnului Weigand, dar se ştie că *de gustibus*... La aceasta avem de adăogat următoarele:

Ar fi de dorit să nu se afirme nici-o-dată, de nimeni, şi cu atât mai mult de d. Weigand, lucruri cari nu numai că nu sunt din domeniul realităţii, dar încă nu contribuesc de loc la încrederea pe care trebue să o pună publicul în cunoştinţele unor învăţaţi.

Astfel:

1°) D. profesor de româneşte din Lipsca afirmă, cu un aer foarte serios, că subsemnatul nu ar cunoaşte principiile poeziei poporane române [Nu găsiţi că vorbele astea sunt cam... pretenţioase?], căci

[1]) ....„Die Charakteristiken sowohl der Rumänen, wie der Franzosen sind scharf und klar und beweisen, dass der Verfasser lange und eingehende Studien auf beiden Gebieten gemacht hat, so dass die Arbeit nicht nur das ihr gestreckte Ziel erreicht, sonden überhaupt einen sehr wertvollen Beitrag zur rumänischen Literaturgeschichte liefert, für den der Verfasser Lob und Anerkennung in reichem Masse verdient..." *(Literarisches Zentralblatt für Deutschland).*

www.dacoromanica.ro

altfel nu aş fi putut socotì drept populare versurile lui Dosofteiu citate de mine la pagina 49 *(Anc. Vers. roum.)* Imi pare foarte rău, dar sunt nevoit să constat că d. Weigand este *cu desăvârşire strein* de literatura şi în special de poezia poporană română şi că nu e în prea bune raporturi cu limba franceză.

O probez îndată:

Eu am spus că versurile lui Dosofteiu:

Cine face
Zid de pace
Turnuri de frăţiă,
Duce vieaţă
Fără greaţă
'Ntr'a sa bogăţie
etc.

au o măsură care „peut très bien être populaire, étant donné le petit nombre de syllabes qui composent chaques vers" [1]). Dacă d. Weigand ar fi deschis o colecţie de poezii poporane române, ar fi găsit versuri ca următoarele:

'Ntinde masa
'n toată casa,
peste masă
grâu revarsă
că ţi-au venit juni... [2])

sau:

ş'a găsit-o
ş'a luat-o,
în celar că mi-a băgat-o,
în celar
în păunar. [3])

sau:

ş'atât peşte
'n Mare este
câtă-i iearba pe pământ [4]).

sau într'un colind din Transilvania:

Luară cheile raiului
şi 'ncă luna
cu lumina... [5])

---

[1]) *L'Ancienne Versification roumaine* (XVIIe et XVIIIe siècle), Paris, Champion, 1909, p. 49.

[2]) Teodorescu G. Dem., *Poezii populare, Colind de fereastră*, p. 18.

[3]) Idem, ibidem, *Colind de tânăr*, p. 20.

[4]) Idem, ibidem, *Colind de năvodar*, p. 94.

[5]) I. G. Bibicescu, *Poezii populare din Transilvania*, Bucureşti, 1893, Al unsprezecelea colind, p. 247.

www.dacoromanica.ro

într'o ghicitoare:

Nalt cât casa
verde ca mătasa [1])

într'o strigătură din Ardeal:

Ziua-i mare
Glia-i tare
Dragostea n'are răbdare! [2])

în alta:

Cât sĕ scoală
Cată-n oală,
N'a rămas ceva d'aseară? [3])

. . . şi aşà mai departe.

Versuri de 4 silabe, repetate, combinate cu unele de 5, de 6, de 7 sau de 8 chiar, sunt nenumărate în poezia românească poporană.

De unde urmează că e regretabil ca un profesor de româneşte, foarte bine plătit de Statul român, să fie în neştiinţă despre asemenea lucruri, ba încă să aibă aerul că dă lecţii altora [4]).

3) D. Weigand adaoge: „ein derartiger Rhythmus findet sich nirgends in der rumänischen Volkspoesie". Lăsând la o parte faptul că d-sa confundă, după cât se vede, *măsura* cu *ritmul*, apoi nu avem nevoe nici măcar de exemplele de mai sus spre a dovedì cât de răspândit este ritmul de chip trohaic în care sunt scrise versurile lui Dosofteiu, ci ne vom referì la înseşi spusele d-lui Weigand din *Deutsche Literaturzeitung* unde scrie că „Der Rhythmus der Prosa und im Anschlusse daran der Volksliteratur ist ausgesprochen trochäisch", ceeace erà de demonstrat — spre a dovedì că d. Weigand nu cunoşteà literatura poporană românească în momentul în care scrià la revista din Leipzig.

4) O enormitate. D. Weigand spune că la pp. 5 şi 6 din *L'Ancienne Versification roumaine* vorbesc — cum şi este — despre existenţa ritmului iambic în versul românesc, însă adaoge „der ist aber offenbar falsch".

E aşa de neexplicabilă afirmarea aceasta a d-lui Weigand, în

[1]) **I. G. Bibicescu**, Op. cit., 433.

[2]) **I. Urban Iarnic şi Andreiu Bârseanu**, Braşov, 1895, Strigături, LXXIX, p. 313.

[3]) Idem, ibidem, CCXLIII, p. 360.

[4]) Aduc la cunoştinţa domnului Weigand un fapt constatat de d. Bianu şi reprodus de subsemnatul pe pag. 48 din lucrarea în chestie, că unul din psalmii traduşi de Dosofteiu a ajuns *cântec de stea*, aşa de mult se apropià acest poet — uneori — de popor.

www.dacoromanica.ro

cât nu putem să o atribuim decât unei.... distracţiuni—regretabile în orice caz.

Fără a mai vorbi de sutele de exemple pe cari le poate oferi literatura noastră, apoi la pagina 7 erau chiar citate următoarele versuri din *Gethsemani* de d. Duiliu Zamfirescu, întocmai cum se vor reproduce mai jos, adică încununate şi însoţite de notările trebuincioase:

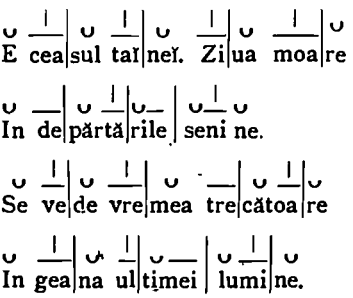

Dacă d-l Weigand va fi crezut cum-va că eu mă ocup în acel capitol,— cu tot exemplul luat din d-l Duiliu Zamfirescu,—de poezia poporană ori — acolo unde vorbeam de versificaţia modernă — de versificaţia cea veche, atunci, fireşte, lucrul vine de acolo că d-sa fiind — probabil — grăbit, n'a băgat de seamă despre ce vorbia subsemnatul în acel text frances cu citaţii româneşti.

5) D. Weigand ar fi dorit o comparare amănunţită cu versificaţia polonă care a inspirat pe Miron Costin şi pe Dosofteiu. Imi pare rău — din nou — că d-l Weigand nu cunoaşte amănuntele din prefaţa la *Psaltirea* lui Dosofteiu,—amănunte şi comparări făcute de d-l I. Bianu şi despre cari eu am vorbit, dar pe cari nu le-a observat câtuş de puţin recensentul.

6) E de regretat că d-l Weigand n'a citit cartea despre care s'a ocupat, căci altfel se puteà ocupà de părţi absolut nouă, cum e sistemul lui D. Cantemir, pretenţiile lui Macarie şi Săulescu, „credinţele" lui Miron Costin în privinţa ritmului, etc.

7) Intr'un loc d-sa mă pune alături de „Herr Dr. Alex. Bogdan" (probabil un medic), autorul — de nu mă înşel — al glumei întitulate în chip poetic: *Ritmica cântecelor de copii* [1]).

> J'ose dire pourtant que je n'ai mérité
> Ni cet excès d'honneur ni cette indignité.

In rezumat toate astea dovedesc două lucruri:

1) Poate să fie cineva un învăţat distins pe anumite tărâmuri, dar este periculos a se avântà în domenii necunoscute.

[1]) Cf. în aceasta privinţă „Cronica literară şi artistică" din revista *Literatură şi Artă Română*, anul X, no. 5, 6, şi 8, luniu-August 1906, pp. 425—427.

www.dacoromanica.ro

2) Să nu afirmi lucruri de cari nu te-ai încredinţat, singur, prin citire, şi să nu crezi pe X ori pe Y, aşa cum îţi vine la îndemână, căci se întâmplă să iasă rezultate neplăcute pentru recensent.

Aş puteà să mai adaog că erà de datoria d-lui Weigand ca atunci când vrea să se ocupe de folklorul român să fi citit colecţiile de poezii poporane româneşti. Pe lângă cunoştinţa textelor ar fi aflat, de pildă, că indicele filologic dela colecţia cea mare publicată sub direcţia regretatului meu magistru Tocilescu, erà lucrarea subsemnatului; şi că în afară de însemnătatea indicaţiilor semantice, fonetice, morfologice şi sintactice pe cari le făcusem, mai erà o dovadă că 'mi trecuse pe dinaintea ochilor zeci de mii de versuri poporane româneşti. Aş mai puteà spune şi altele, dar am deplină credinţă că d-l Weigand a vrut să glumească în recenziile de care mă ocup. Intr'altfel d-sa nu s'ar fi expus a face afirmările notate, chiar de n'ar fi citit capitolele din *L'Ancienne Versification Roumaine* decât pe sărite.

N. I. APOSTOLESCU.

www.dacoromanica.ro

PSALTIREA VORONEȚEANĂ.

(Mss. 693 dela Bibl. Acad. Rom.)

I.

TEXTUL

Psalm 77.

. . . . . .

Ничє ѧкрєдиницарь-сє ѧ sиса лѫи.
Є елѫ є милостивь.
Ши кѫрѫцѣщиє пѫкателє лор ши нѫ потредѣщиє [1]).
Ши ѧмоулицѣщиє-сє тоарне оу҃ [2])ц҃їм҃ сѧ̃.
Шїи нѫ ѧчинде тоать мѫнїѧ сѧ̃.
Ши помѣнѣщиє кѫ пелиць сѫлтоу.
Дѫх ѧмблѫндѫ ши нѫ сє ѧнтоарче.
Дє̈ кѫте ѡри мѫнїа̑рѣ принсѫ ѧн поустїє.
Ѧнтьрьтарѫ принсѫ ѧм пѫмѫнтѫ фѫрѫ де апь.
Ши [т]оарсерѣ-сє ши їспытирь sхѫ̂.
Шїи свѣнтѫ̂ лѫ ізраиль мѫнїа̑.
Ноу помени мѫрѫле лѫи sи̑ [3]).
Дє̈ ѧтрѫ ѿ їзбавѫ принши де мѫрѫле доденторюлѫи.
Кѫ пѫсе ѧ ѣгӱпетѫ сѣмнеле сале шиї миноурн сале спре кѫмпѫ̂ лѫтанеу̂сѫ.
Ши ѧнтоа̑сє ѧ сѫнце сѫрєле ло,
Ши фѫ̂тьрнле ло̂ сє нѫ вѣ
Тремисе спренши мѫщеле кѫрнло ши·и мѫ̂ка,
Ши вроа̑щиє шиї спа̑сє пр̂еши
Шїи дѣде сѫун плолѫи а̑о
Ши трѫда ло̂ лѫкѫстєле
Шїи бѫтѫ кѫ грі̑днре вїнле ло̂,

---

[1]) тр făcute împreună în text.

[2]) Foarte adeseaori ρ e făcut așà: ꝛ̃ cași în Psaltirea Scheiană și cași în alte texte vechi.

[3]) (= în timpul zilei, Pe slav. e: лнь).

www.dacoromanica.ro

Шѝ смокинеле лѡ̀ кѵ̀ брѣмѫ,
Аї
Шѝ прндѫ кѵ̀ грѝдире вителе лѡ̀
Шѝ а҃вѣцїѫ лѡ̀ фѣкѣлѧи
Тремисе прѝши мѫнимѫ ѕ҃цїѫ сѧ̀
Ѕ҃цїе ши мѫнїе ши скрѣ́би
Тремисе пре ·ѧнцери юци,
Калѣ фѣче кѫ҃ри мѫнїее᷄и сѧ́ле
Ноу̯ хѫлѧ́стоу̯и де моа́рте соу̯флетоу̯̀ лѡ̀
Шѝ вѝтеле лѡ̀ ·ѧмноа̀те ле ·ѧкисе
Шѝ о᷆у̯чисе толиці ·ѧнтѫ̀ни ·ѧ̀ цара ѣгу́петоу̯̀и,
Дѝ̀ чепоу̯тоу̯̀ а̂ тотѵ̀ трѣдѣ̀ лѡ̀ ·ѧ̀ сателе лоу̯и ха,
Аї
Ши ѕ҃ькь ка шиле шамерїи сѫи,
Шѝ-и̂ скоа́се ка ѿ т҃ѣмѫ ·ѧм пѵ̀стїе,
Ши нѫстьвї-и спре недѣ́жде ши нѵ̀ се спѫмѣтѧ̀,
Ши драчїе лѡ̀ копери-и ма́рѣ
Ши дѵ̀се-и̂ ·ѧ̀ коѧ̀рѵ̀ сфѫ̀нѫтѵ̀ а̂л сѫѵ̀
Пѫдѵрѣ чѫста че фѣче дерѣ́кта лѵи
Мѫ̀рь де фаца лѡ̀ лѝ̀би,
Шѝ дѵ̀пь соа̀те ·ѧмпѫ̀ци лѡ̀ пѫмѣ̀тѵ̀,
Коу̯̀ фѵ̀·ѧре да ль·мѫсоу̯рь
Шѝ мѵ̀ть ·ѧ̀ сателе лѡ̀ церѣ́кѣле лѵ̀ ї҃рлилѵ̀
Шѝ їспитѝ̀ ши мѫнїѧ̀ ѕѫ̀ѣ де сѣ̀
Ши мѫ̀тѵрїѫ лѵи нѵ̀ фернрь
Ши ·ѧнтоа̀серь се ши се лепѫдѧ̀ к[а пѫ]рѝцїи лѡ̀
·Ѧнтоа̀серь-се ·ѧ̀ ѧ҃скѵ̀ ѕ҃ѫзвръщитѵ̀
Шѝ мѫнїѧ̀ прѝѕѵ̀ ·ѧм мѣ̀цїи сѫи
Шѝ ·ѧтрѵ̀ їстоканїи сѫи ·ѧнтѫ҃ѕѫтѧ̀ прѣ́ѕѵ̀,
Ѯ҃ѕѕи дн҃ѣ̀ ши трекѵ̀,
Шѝ шкѫ҃ь фоа̀те їнѫ̀раѝ̀
Шѝ ·ѧмпѝ̀есе оу̯̀мбра соломѣ̀и
Сатѵ̀ че ·ѧнтрьсѵ̀ ·ѧтр(ѫ) ·ѧнтрѵ̀ ѡ́амерн,
Аї
Шѝ прндѫ ·ѧм прѫдаре врѫтѵтѧ лѣ̀,
Ши боу̯рьтатѧ лѡ̀ ·ѧм мѫрѵ̀ле (др)ачилѡ̀
Шѝ ·ѧ̀(н)кисе ·ѧтрѵ̀ а̂ѕме ѡ̂амерїи сѫи
Достоенїа ѣ̆а трекѵ̀,
Цѣ̀рїи лѡ̀ мѣ̀кь-и фѵ̀кѣ̀,
Шѝ фѣтеле лѡ̀ нечѣ́четате ф(ѵр)ь,
Шѝ прѣвцїи лѡ̀ коу̯̀ а̂ме кѫѕѵ̀

---

[3]) Șterse două slove în rând și una de-asupra lor, cu prescurtare. Poate să fie прѣнсѣ.

www.dacoromanica.ro

Шӣ вѣзѫ́ле лѫ̑ ноу п . . се [3]) ѳ̑рѫ,
Шӣ скѫлькесе ка доу̑мнитѫ дн҃ѫ̑,
Ка силник ши шюмѫнь де вирѫ,
Шӣ вѫтѣмь драчӣи сѫи ѩрапой
Ѧмм(п)ѫтаре де кѣкѫ дѫ(рѫеще) (?) [1])
Шӣ ѩмпесе сатѫ̑ лѫи июси,
Шӣ церѫ̑кю̑ лѫ ефре̑ ноу ѧлѣсе
Шӣ алѣсе церѫ̑кю̑ юдеи
Кодрѫлѫ сӣѡ̑ че юби
Шӣ зи ка ѡ́кѫ̑нѫ сфн҃ц҃ӣа̑ с҃а
Ѧм пѫмѫ̑тѫ оурѕи ѩ вѣкѫ,
Шӣ алѣсе пре дави ш҃и҃бѫ̑ сѫ
Шӣ лѫѡ прӣ̑сѫ дела тѫ̑меле ѡ́нилѫ̑,
Шӣ дела че се мѫ̑гѫ лѫѡ̑ прӣ̑сѫ,
Се паскѣ̑ ѩковь ш҃и҃бѫ̑ сѫоу̑,
Шӣ ізраи̑ ѡ̑чина с҃а
Шӣ пѫскѫ-и ѩнесѫ̑ ѩрима с҃а
Шӣ ѩнцелечюре мжрѫлорѫ сале дерес-лѫ ей҃:

Psalm 78.

— Кѫнтекѫ̑ лѫ асафѫ.
Дн҃е вѫѩрѫрѫ лӣ҃биле ѩ ѡ̑чина т҃а.
Шӣ скрѫньеӣи бесѣрека сфн҃ть а т҃а,
Поусе̑ ѩ їерусалӣ̑ ка а помелѫ̑ хрѫнире
Поусе̑ троупѫреле шѣбилѫ̑ тѫй.
Мѫ̑каре пасѫрилѫ̑ черюлѫи
Пелица прѣподо̑ничилѫ̑ тѫи ганелѫ̑ пѫмѫ̑тѫ̑и,
Вѫ̑сѫ̑ сѫнцеле лѫ̑ ка а́па.
Дӣ̑ прецюрѫ їерусалимѫлѫи ши нѫ ера ѩгрѫпѫторю.
Фѫ̑ батѫцю̑ вечӣрилѫ̑ ноцри.
Ѧтѫсѫтаре ши ѩмпѫтаре че ѣра дӣ̑прецюрѫ̑ нострѫ.
Пѫрѫ кѫндѫ дн҃е мѧ́нӣи-те ѩ сфрѫшитѫ.
Ѧчӣ̑де-се ка́ фокѫ̑ сѫвнирѫ т҃а.
Вѫ̑сѫ мѧнӣа̑ тѫ спре лӣ҃бӣ̑ че́ нѫ цӣѫ тӣ́ре.
Шӣ пре ѩмпѫрѧцӣи че́ нѫмеле тѫѕ ноу̑ кѣмѫ,
Кѫ мѫ̑ка́ пре́ їа́кѫ̑ шӣ локѫ лѫи пѫстӣ̑й.
Шӣ помениѧ ѫ̑ле нострѣ̀ фѫрѫделеци дѣ инте.
Коусѫ̑дѫ ѫ̑инте ѫ̑пѫчи немѣрѣ̀рѣ̀ тѫ̑ дн҃е.

[1]) Șters.

www.dacoromanica.ro

Къ месерѝ фоастѣ.
Ѧ҆ютъ ноáѡ Дноу҆ спáситѣлю̀ нострѹ.
Дерѣтѹ слáва нѹмéлѹи тáѕ дне ѝзбáвлениѥ прé ной.

Psalm 81.

. . . . . .

Плекатѣ̀ ши мѝшелѣ̀ дерѣцеци.
Скоатеци мѣсерѣ̀ ши мишелѣ̀.
Шѝ дѝ мѫрѹле пѣкътосѣ̀и ѕбѫвѫции прѝши.
Ноу҆ цинѹръ ниче .ѧ҆целѣсé .ѧ҆трѹ .ѧ҆нтѹнѫреѕ .ѧ҆мблѫ.
Се се ѕдиче тоате оу҆ѕинтѹрите пѣмѫнтѣ̀и.
Є҆ѕ ѕишю дѝѕеи фици, ши фїѝи челѹ҆ѝ де сѹс,
Є вои ка ѡ҆мерии моу҆рнци.
Шѝ кáврѣ̀ де чеѝ цюдечи кѫдеци
.Ѧ҆вїе дне цюдé пѣмѫнтѣ̀.
Къ тѕ добѫ̀деци динтрѹ тоáте лѝбиле:∞

Psalm 82.

Пѣ. кънтекоу҆ лѹи âсафоу҆.

Дне чѣ.ѧ҆ре се побѣцие цїе.
Ноу҆ тъчѫ ниче .ѧ҆мблѫнѕи дне.
Къ âдекь драчїи тъи сѹ.ѧ҆рâ.
Ши чеи че оу҆ѕзи тире ѕдикáръ капéтеле.
Шѝ спре ѡ҆âмерїи тъи хиклениа коу҆ âлътѹ нѫрáвоу҆.
Шѝ свътоу҆̀ спре сфнцїи тъѝ.
Ѕисé верици се-ѝ пїердемѕ ди лѝѣи.
Шѝ ноу҆ се ка помени ноумеле лоуи ѝздраѝ ѕѹтесѹ.
Къ сфътоу҆̀ .ѧ҆нтрѹ гѫдѹ де преоу҆ръ.
Спре тирé сфѣтѹре сфътоу҆ниръ.
Сатéле лоу҆ ндомею ши â измаилилѐ â лоуи моáкь ши âгáрѣнилѐ.
Ѧ҆ лоуи гевалѹ, шѝ â лѹи âмѳ̀, шѝ â лѹи âмалѝ
Шѝ âтѳ̀ нѣмоуре кѹ чеи че вїѹ .ѧ҆нтрѹ тироу҆
Шѝ âсѹ кѹ рѫшїи вире
Фѹръ .ѧ҆трѹ аџюторю фїнлѐ лѹи лотоу҆.
Фѣче лѳ̀ ка лоуи мадїамоу҆ шѝи лоуи сисарю,
Ка лоу҆ âвимоу҆ .ѧ҆ ѝзвѕ̀оу лѹи кисѹ.
Шѝ перѝ .ѧ҆ ендѳ̀
Шѝ фѹрь ка гѹною̀ пѣлѣ̀тоу҆ѝ.
Поу҆се цюдечїи лѳ̀, ка ѡ҆рикѹ, шѝ ѡ҆зикѹ, шѝ зѝкею шѝ сâмâ

Psalm 83.

Шѝи каѵтѫ̀ спре фаца лѹи христосѣ̀и тѕѹ.
Къ ман бирé ѡ҆ ѕѝ .ѧ҆коу҆циле тале.

www.dacoromanica.ro

Де кѫ ѡ мїе
Ман врѣѭ се мѫ лепѫскѹ ѧ каса сѫѵи мїеѵ.
Декѫтѣ се вїѵ ѧ сателе пѫкѫтошилѡ.
Кѫ месерѣре ѥ ши дерѣтате ѭби дн҃ѵ.
Дн҃ѣ боурѫшате ши сла дѣде.
Дн҃ѣ нѵ лась боурѹ ѧблѫндѹ фѣрѫ сѫѵ.
Дн҃ѣ дн҃есѫѣ поутѣкнѣ фѣречѣ дѣ ѡмѣ ӂ чѣ недедѹиціе спре тире.

Psalm 84.

Пд҃. а фїи лѹ ѩакѡвь, кѫнтекѹ.

Бѡре крѣт-аи дн҃е пѣмѫнтѣ тѫѵ.
Тѣнат-аи пражда лѹи ѩковь.
Ѣртат-аи фѫрѫделецилѣ ѡалмерилѡ тѫи.
Коперит-аи тоате пѣкателе лѡ.
Ѧблѫѕит-аи тоатѫ мѣнїа тѫа.
Ѧтѡс-аи де кѫтра мѫнїе оурціа тѫа.
Ѧнтоарче-не дн҃е спѣнїа нострѫ.
Ши ѧнтѡче оурціа тѫа де кѫтрѫ нои.
Їѡ дорѫ ѧ вѣкѹ мѣнїа-те вері спре нои.
Сѧ се тинѕи мѣнїа тѫа дн҃ нѫмоу ѧ нѫмѹ.
Дн҃е тѣ ѧнтѡкѫндѹ ѧ кїине.
Ши ѡмерїи тѫи весѣлескоу-се де тире.
Ївѣ ноѧѡ дн҃е мѣсерѫрѣ тѫ҃.
Ши спѣнїа тѫа дѫ-ѡ ноѧѡ.
Їоуѕѹ че ѵичѣ де мере дн҃еѕѫѹ ѕѫѣ.
Кѫ ва ѵиче пѣче спре ѡмерїи сѫи.
Ши спре подобѣцїи сѫи.
Ши спре чеа че ѧтѡкѹ ѧрима кѫтрѫсоу.
Маи врѫтѡ ѫпропѣ ѥ де темоуцїи лѹи спѣнїа лѹи.
Сѣ баце слѣвѫь ѧ пѫмѫтѣ нострѣ.
Мерѣре ши дѣдевѣроу тѫ҃пирасѣ.
Дерѣтате ши пѣче сфрѹтарѫ-сѣ.
Дѣдевѫрѹ дим пѫмѫнть лѣче.
Ши дерѣтатѣ дн҃ѧ черю се плѣкѫ,
Кѫ дн҃ѣ да ва дѣчаѣ
Ши пѫмѫнтѣ нострѹ да ва плодѹ сѫѣ.
Дерѣтатѣ ѧнтре ѣлѹ ѧрашнте-й мѣ҃ѵе.
Ши поурѣ ѧ кале оуѡмеле сале: ∞ пѣ

www.dacoromanica.ro

Psalm 85.

Пѣ. Шедѣрѣ а̂ доѡаспрѧзѣче сѳ̂ѕгѫчѳрѣ лѳи дв̃ѳ.

Плѣкѫ дн̃е ѳ̧рѣкѫ тӑ шѝ а̂ѳѕи-мѫ.
Кѫ лишелѳ ши мѣсерѳ̂ ев̃.
Хрѧнѧше сѳфлетѳ̂ мїев кѫ прі̂обитѳ̂ ев̃.
Мѫнтѧжце шѣ̂ бѳ̂ тѫѳ̂ дн̃ѳ̂ мїев недедѳ̂ню спре тире.
Милѳѧце мѫ дн̃е кѫтрѫ тире кемѳ .ѧн тоа́те ѕиле.
Вѣ̂лѧце сѳфлетѳ̂ шѣ̂боулѳи тѫоу̯ кѫтрѫ тире лѳаю сѳфлетѳ мїев.
Кѫ тѳ̂ дн̃е дѳ̂че е̂це ши блѫ̂ждѳ ши мѳ̂тѳ мѫ̂тивь тѳтѳрор чеи че те
Сокотѣце дн̃е сѳѕгѫчюрѣ мѣ. мѫрескѳ.
Шѝ ѣ̧ а̂лѝ̂те гла́сѳ̂ сѳѕгѫчшрией мѣле.
Ѧ̂н ѕи де грижа мѣ кемѳ кѫтрѫ тире.
Кѫ а̂ѳѕиши-мѫ.

Ноу̯ ѐ кѳвйю̀ цїе ѕ̂ѣи дн̃е.
Шѝ ноу̯ е дѳпѫ лѳкрѳ̂ тѫѳ̂.
Тоте лѝбиле кѫте ѧи фапте вери-во̂ .ѧкира́се-ко̂ .ѧраинтѣ тѣа дн̃е.
Шѝ слѫви-во̂ ноумеле тѫѳ̂ кѫ маре е̂ци тѳ.
Шѝ че ѳфче мирѳре, тѳ е̂ци дн̃ѕ̂ оу̯рѝ̂.
Плѣкѫ-мѫ дн̃е .ѧн калѣ тѣа.
Шѝ мѣ̂ це вою .ѧи дѣдевѫрѳ̂ тѫѳ̂.
Сесе вѣ̂лѣскѫ .ѧрима мѣ се́ се тѣмѫ де нѳмеле тѫѳ̂.
Їсповѣдескѳ-мѫ цїе дн̃еѕ̂ѝ̂ мїев коу̯ тотѫ .ѧрима мѣ.
Шѝ пр̃ѣ слѫвѫсекѳ нѳ́меле тѫѳ̂ .ѧ вѣккоу̯.
Кѫ месерѣрѣ тѣа маре спре мере.
Їзбѫвѝ́т-ми сѳфлетѳ мїев де фѳ̂дѳ ѣ̂дѫи. . . . .

Psalm 89.

. . . . . .
. . . . [Ве]цеѕѣце ши ѳ̧сѳкѫ-сѐ.
Кѫ сфѫ̂шимѳ-нѐ кѳ́ мѫнїа тѣа.
Шѝ кѫрцїѫ тѣа тѳ̂бѳ́рѫмѳ̀-не.
Поу̯с-ми фѫрѣлѣ́ците но́стрѐ .ѧнтрѐ тѝрѐ.
Вѣккѳл нострѳ .ѧ лѳмѝ́ра фѣцеѣи талѐ.
Кѫ тоте ѕилеле нострѐ скѫѕѳрѫ.
Шѝ мѫ́нїѫ тѫ̆ сфрѫ́шимѳ-нѐ.
Ѧ̂.ѧний ноцрѝ ка́ панїжинѫ .ѧвѫцарѫ-сѐ.
Ѕ̂илеле а.ѧ̂їйло̂ но́црѝ .ѧнтрѫ̂ши шѣ́пте зече де а̂ѝ.
Їѝ̂сте .ѧвѫ̂тѳте, ѿпѕече́ де аний.
Шѝ маи мѳ̂тѳ де а̂чїи мѳ̂кѫ шѝ лѫ̂ горы.

www.dacoromanica.ro

Кѫ вє.ѧре бл҃жꙗ҆ спрѣ ной шꙝ .ѧвѫцѧмѕ-нѣ.
Чꙋре цꙋ цѫрѕтѕ҃ мѧ́нїєй тѧ́ле.
Де фрꙋка тѫ҆ ѕрцїѧ тѫ҆ кѕ҃сѫ.
Дерѣптѧ́ тѧ҃ ѧ҆ша спѣ́ре-мн.
Шꙝ ферека́цїн кѕ .ѧрима .ѧнцелнчюри.
.Ѧ҆тѣ́че дн҃е пѧ́рж кѣ҃дѕ.
Шꙝ сѕгатѕ фїн спрѣ шербїи тѫ҆ѝ.
.Ѧ҆мплѧмѕ-не демѫ́рѣца де мерѣ́рѣ тѧ҃ дн҃е.
Шꙝ бѕкѕрѫмѕ-нѣ.
.Ѧ҆н тотє ѕнлелѣ́ но́стре вєлимоу-нѣ дерѣ́птоу ѕиле че .ѧнтржсе плѣка-
Шꙝ ѧ҆нѝ че .ѧнтржшн вѫѕоумѕ сѕ҃. тоу-н-мѝ.
Шꙝ кавтѫ спре шѣ́бїи тѫ҆ѝ шꙝ спре лѕкрѕреле талѣ.
Шꙝ нжстѫвѣцıе фїин ло҃,
Шꙝ фїе лѕмира дн҃еѕѫ҆ѝ нострѕ҃ спрѣ ной.
Шꙝ лоукрѕреле мѫ́рѕло҃ но́стрѣ дѣ́рѣце спрѣ ной.
Шꙝ лѕкрѕ҃ мѫ́рѕло҃ но́стрѣ́ дерѣце : ∞

Psalm 90.

Лѧ҃дѕ кѫнтекѣ҃.

Вїоу҃ ѧ҆ютор҃ю҃ челѕѫ҆ де сѣ҃.
.Ѧ҆ коперемѫ҆тѣ҃ ѕѫѣ҃ѝ де черю .ѧнкѣ́ци-се.
Цнче-ва дн҃ѣ҃и ѧ҆ютѣ́рю҃ мїѕ҃ ѣ҃ ши фѕцире мїѣ́.
Ѕѫѣ҃ мїѣ҃ѕ шꙝ҃ недедѕескѕ спрѣ́сѕ.
Кѫ ѧ҆чела йзбѫвй-те-ва де коу҃селѣ вѫрѫторюлѣ҃и.
Шꙝ де коувѣ́те недерѣпте.
Коу҃ спателе са́ле ѣ҃умбри-те-ва.
Шꙝ соуптѣ҃ ѧ҆репилѣ лѕи нждѫ҆ѧцıе-те.
Коу҃ ѧ҆рме .ѧкоу҃жюрѫ-те дѣ҃дѣ́кѫрѣ҃ лѕй.
Ноу҃ спѫмѫнта де фрика нопциней.
Де сѫцѣтѣ́ че сбо́рѫ ѕѣ́а.
Де лѕкрѕрѣ́ че .ѧнтрѕ .ѧнтѕрѣ́речѣ трекѕ.
Де тиѝпи́рарѣ҃ дра́коулѣ҃ де ѧ҆мїаѕѫѕѝ
Кѫдѣ́-ва де пѧ҆тѣ҃к тѫ҆ мїй.
Шꙝ .ѧнтѕрѣ́рекоу дѣ҃ дерѣптѧ тѫ҆ кѫтржѫ҆ тирѝ ноу҃ се вѣ҃ ѧ҆прошнѫ҆.
Ѥ҃ .ѧсѫ коу҃ о҃кїи тѫ҆ѝ кѫѣ҃та-вери.
Ши дарѫ пѫкѫ́тошилѣ҃ ведѣ-вери.
Кѫ тоу҃ дн҃е ѣ҃ недеде мѫ.
Де сѣ҃ поу҃с-ай шповѫѫинцѫ цїѣ.
Ноу҃ ва кери кѫтржѫ҆ тирн сѫѕ҃.

www.dacoromanica.ro

Шї санѫ ноу се ва ⁂пропинѧ кѫтрѫ троупъ тѫвъ.
Къ ⁂нцернлъ сѫи синѣ-ва де тире.
Се те ферѣскѫ ⁂нъ тоте кѫнилѣ талѣ.
Спрѣ мѧрѕ лвѧ-те-въ.
Се нѕ квѣа потикнеци де пїатрѫ пичорѕ тѫвъ.
Спре ⁂спидѫ ши василискъ кѫчи.
Шї кѫчи левъ шї змѫвъ.
Къ спре мере ѿповѣнши ⁂звѧви-вою ѣлъ,
Коперн-вою прѣсѕ къ коуноскоу нѕмелѣ мїеѕ.
Кема-ва кѫтрѫ мере ши ⁂оуѕи-вою прѣсѕ.
Коу рѧсъ сѫтоу ⁂нъ скрѫбн.
Скѡцѕ прѣсѕ шн прѣслѫвѫскѣ прѣсѕ.
Лоуѕнци силѣ ⁂лмплѕ ѣлъ.
Шї ⁂вѫскъ лѣн сѣсенїѧ мѣк: ∞

Psalm 91.

Шедѧрѧ гї кѫтарѧ де кѫтече ⁂нъ си де сѫ.
Бире ⁂стѣ сѣ ѥсповедимѕ-не днѣи.
Шї се кѫтѫмѕ ноумелѣи тѫѕ мѧритѕ.
Се спѣремѕ де мѫрѣца мѣрѣкѣ тѫа.
Шї дѣдекѫрѣ тѫѕ ⁂нъ тоте нѣци.
⁂Нъ сѫчѣ маце ѱѣтирїѣн кѫнтаци ⁂нъ чѧтери.
Къ вѣлипѕ-м-аи дне ⁂ѧ фаптеле талѣ.
Шї ⁂нтрѕ фаптеле мѧрѕлѣ талѣ коуквроу-мѫ.
Къ мѫрїрѫ-сѣ фаптеле талѣ дне.
Фоѻте ⁂дѫкарѫ-се гѫдѕреле тале,
Бѫбатѕль фѫрѫ мїте ноу коуншаще
Ши нѣцелептѕль нѕ ⁂нцелѣще ⁂чѫста,
Кѫдѕ ѻѫсѫри-въ пѫкѫтошїи ка ырба.
Ши крескѕ тоци че факѕ фѫрѫлѣще,
Къ се пїарѫ ⁂ѧ вѣкѕ де вѣкѕ,
Ѥтоу ⁂ѧ сѣ ⁂ѧ вѣкѕ дне
Къ ⁂дѣ драчїи тѫи дне,
Къ ⁂декѫ драчїи тѫи пѕ
Ши спѫгѕ-се тоци чеи че факѕ фѫрѫлѣще.
Шї ѻѫдикѫ-се ка оу-⁂рѕи кѣнѕль мїеѕ.
Шї бѫтрѫнѣцеле мѣле ⁂ѧтрѕ грасѕ,
Ши кѕѕтѫ ѿкюль мїѕ спре драчїи мен.
Ши чеа че се скоуларѫ спре мире хеклѣнїи ⁂ѕѕи-ва ѳрѣкѣкѣ мѫ. . . . .

Psalm 94.

. . . . . [рѫпа]ѕсѣ мїеѕ.

www.dacoromanica.ro

Psalm 95.

Лѫдаре кѣтечелѡ лѫдѣѫ
Кѣтаци дн҃ѫ кънтече нѡлѡ.
Кѣтаци дн҃ѫи тот пѣмѧнтоу,
Кѣтаци дн҃ѫи ши блъвици ноумеле лѫи
Доуче спѫреци сѫ де сѫ сп҃сенїа лоуи.
Споуреци ѭнтрѫ лн҃би слава лѫи.
Ѭнтрѫ тоци ѡмерїи мн҃рѫрѣ лѫи.
Кѣ маре-и дн҃ѫ ши лѫоудатѫ фѡте.
Фрикосѫ е спре тоци сеи҃и.
Кѣ тоци сеи҃и лн҃билѡ драчи-сѫ.
Ѳ дн҃ѫл черю фѣче.
Исповедире ши фрѫ҃смце ѭнтржсѫ.
Сфиниїе ши фржс҃ице маре ѭн сфициѣ лѫи.
Ѭдѫчеци дн҃ѫи тѣрїе лн҃билорь.
Ѭдѫчеци дн҃ѫлѫи славѫ ши чинсте.
Ѭдѫчеци дн҃ѫи славѫ ѭ нѫмеле лѫи
Лѫаци коуньдари ши ѭтраци ѭ коурциле лѫи
Ѭнкнраци-вѣ дн҃ѫи ѭ коу҃тѣ сф҃та лоуи.
Сѣ ѕъче-се де фаца лѫи тѫ пѣмѧнтѫль.
Цичеци ѭнтрѫ линьы кѣ дн҃ѫ ѭмпѣрѣци-се
Кѣ дерѣсе тоатѫ лѫмѣ чеа че ноу се лѣгѫ ѭ,
Цюдѣ ѡ҃ѫмери лорѫ ѭ дерептате.
Сѣ се вѣлѫскѫ черюль ши боурѣ се пѣмѧнтѫ
Сѣ се лѣгѫре марѣ ши плинѫль ѣй.
Сѣ се бѫкѫре кѣ пи҃ши тоате че-сѫ ѭтрѣши
Ѭтѫньче бѫкѫрасе-ворь тоате лѣмнеле дѫ҃бржвилорь,
Де фаца дн҃ѫлѫи кѣ вире
Кѣ вире се цюдече пѣмѧнтѫ.
Сѣ цюдече тотѣ лѫмѫ ѭ дерептате
Ші ѡмерилѡ кѫдѣдевръ сѣѫ

Psalm 96.

Кѣтекѫлѫ лѫи двдѫ.

Дн҃ѫ ѭмпѣрѣцй-се се боукѫре пѣмѧнтѣ.
Сѣ се вѣлѣскѫ ѡстрове мн҃ѣте.
Нѫѡ ши ѭнтѫрѫкь дѣпрецюрѫ лѫи,
Дерептате ші цюдецѫ дерѣце скаунѫ лѫи.
Фѫ ѭнтржсѫ ѭраинте мѣ҃це.
Ші ѣде ѭмпрецю҃ драчїи лѫи,

Лѫмнра҃ фѣ҃ереле тале тотъ лѫмѧ
Кѣsѕ ши лѣ́гърж-сѣ пѣмѧ́тѣ҃.
Кодрїи ка чѧрà топирх-сѣ де фаца дн҃е҃и,
Де фаца дн҃ѣ҃и тот пѣмѧ́тѣ҃и
и
Спѣ́сърх черюреле дерепѣтѧ лѣ҃и.
Ши ѣѕsѣрх тоци wмерїи слáва лѣ҃и.
Се се ѕѣширѣsе тоци чей че сѣ ѧкирх йдолило҃.
Че се лаѣдх де йдолїи сѫи,
Ѧкираци-вѫ лѣи тоци ѧнерїи лѣи
Йѣsѣй ши вѣ҃ели-сѣ сїѡ́нѣлѣ.
Ши воукѣрарх-се фѣтеле жидовило҃.
Дерепѣтѣ але тале цюдѣце дне.
Кѫ тоу ѧ҃не де сѣ҃ пре спре тот пѣмѧ́тѣ҃.
Форте прѣ.ѧрѣ҃цашн-те спре тоци sеи҃й.
Чире юбѫце sz҃ѣ҃ нѣ йжвинди ѕѫ҃.
Хрѫ́нѫце дн҃ѣ҃ сѣфлетѣ҃ прѣподобничло҃ сѫй.
Де мжрѣле пѫкѫтосѣлѣй йзбави-вѫ пре ѧнши.
Лѫмирх лѣчй дерепцилор.
Ши дерѣ҃цило҃ кѣ ѧрима вѣ҃лїе.
Вѣ҃лици-вѫ дерепцїи ѧнтрѣ дн҃е҃.
Ши йсповедици памѧ́тѣк сфн҃цїта лѣй: ∾

Psalm 97.

Кѫнтекѣ́лѣ лоуй дакѣ҃доу.

Кѫнтаци҆ дн҃ѣ҃й кѫнтече ноѡ́.
Кѫ мнрѣре фаче дн҃ѣ҃.
Спсенїл лѣи дерѣ҃та лѣи.
Ши брацѣ҃ сфн҃тѣлѣи
Спѣ́се дн҃ѣ҃ спсенїѧ сѧ.
Ѧнтре лимби дескопери дерѣ҃та сѫ.
Помени҆ месерѫрк лѣи їакѡвь.
Ши дѣдевърѣ҃ сѫ҃ касей лѣи їзрн҃ѣ҃.
Кѫѕѣрх тоте кѣмплителе пѣмѧ́тѣлѣи нїѫднѣи нострѣ
т
Стригѫци sz҃ѣ҃и то пѣмѧ́тѣ.
Кѫнтаци ши боукѣра-вѫ ши кѫ́нтаци.
Кѫ́таци дн҃ѣ҃и ѧ чатерн.
Ѧ чатери ши глáсѣре кѫ́течело҃.
Ѧм бѣчире ферекате,
Ши коу глáсѣре боучирѣ҃ де кѣ҃нѣ.
Стригаци ѧнтре ѧмпѫратоу дн҃ѣ҃.

www.dacoromanica.ro

Се рѣдиче-сѣ марѣ шн плнрѣ ей.
Тотъ лоумѣ шн тоци чѣ вїѵ спре ѧнсѵ.
сѫврале слътавѣ коу мирѵле депрѣврѣ.
Кодрїи вѵкрасе вѣ де фаца дїи кѫ кире.
Кѫ кире се цюдече пѫмѫтѵ.
Се цюдече ѧ пошпѫ лѵмѣ ѧн дерѣтате.
Шїи ѿмерилѣ ѧн дерѣтате: ∾

Psalm 98.

— Кѫнтекоуѵ лоуи давидѣ: ⁄
Дїѵ ѧмпѫрѫци се сѣ мѫнїе ѿмерїи.
Шезѵ спре херовими се се сѫдиче пѫмѫтѵ.
Дїѵ ѧн сїѿ маре шїи ѧрѫтѵ-и спре тоци ѿмерїи,
Се їсповедѣскѫ-сѣ нѵмелѵи тѫѵ марелѵи
Кѫ фрико-н шїи сфїнтѵ ѫсте, шїи чїсте ѧмпѫратѵлѵи цюдецѵ кѣмїе.
mo
Тоу говиши дерѣтате.
Цюдецѵ шїи дерептате ѧ ѫсовѣ тоу фечеши.
сѫдикаци дѵ сѫѵ нострѵ, шїи ѧкираци-кѫ сѵптѵ талпеле пїчорелѣ
Моисѣ шїи ѫрѿ ѧ превцїи лѵи. лѵи кѫ сфїнтѵ ѫсте.
Шїи самониѧ че кемѫ ноумеле лѵи.
Кемѫ дїѵ шїи ѣлѵ ѫзнѫ ей.
ѦѦ стлѫпѵ де нѵворѵ грѫи кѫтрѫ ѧнши,
Кѫ феріа мѫтѵріѫ лѵи.
Шїи сѫса лѵи че дѣлѣ лѵ.
Днѵ сѫѵ нострѵ тоу ѫскѵтаи ей.
Сѫѵ тѵ милостивѵ ѣраи лѵ.
Шїи їзбѫ диѫи спре тоте ѧнчепоутеле лѵ.
сѫдикаци-кѫ дїсѫѵѧ нострѵ.
Шїи ѧкираци-кѫ ѧм пѫдирѣ сфїнтѫ ѫ лѵи.
Кѫ сфїнтѵ е днѵ дисѫѵ нострѵ: ∾

Psalm 99.

Чѧ кѫтекѫ лѵи давидѵ.

Стригаци сѫѵи тотѵ пѫмїнтѵ.
Лѵкраци дїѵи ѧвелїе
Ѧнтраци ѧнтрѫнсѵ ѧм вѣкѵрїе.
Се цици кѫ дїѵ сѫѵ нострѵ
Ячела фѣче пре ной, ѣ нѵ ной прѣнсѵ.

www.dacoromanica.ro

Ѥ ноꙗ ѡмерїи лѹи семѹ ши ѡи пшѹрѣ лѹи.
Ѧнтраци ѧ оу҃шѧ лѹи ѧн споведере.
Ѧн кѹ҃циле лѹи ѧн кѫ҃тече,
Шїи йсповедици-вѫ лѹи ши лѫѹдаци нѹмеле лѹи.
Кѫ дѹ҃че-й дн҃ѹ҃ ѧ вѣкѹ҃ мѣ҃рѣрѧ лѹи.
Шїи пѫрѫ лл цн҃тѹ шїи цн҃тѹ дѧдекѫрѹ҃ лѹи : ∾

Psalm 100.

— Кѫнтекѹ҃ лѹи дѫ҃дѹ ρ̃ :
Мѣ҃рѣре ши цюдецѹ кѫнтѹ цїе дн̃е.
Кѫнтѹ шїи ѧницелегоу ѧ кале невиноватѫ.
Кѫндѹ вере верн̀ кѫтрѫ мере.
Тречѧ ѧ сѫѹ ѧримїен мѣле при ѧмнжлокоу де каса мн̃ѣ.
Ноу ѧранните поу҃шю ѧтре окїи мїеи фирелѣце кѫ҃кѫторю.
Че фѣчерѫ трѣчере о҃у҃сѫре.
мѫ
Ноу лнпнсѐ мїе ѧри хнклѣнѫ.
Че фернсе де мере.
сѫѹ҃ ноу кѹноскѹю.
Че клеветїа ѧтрѹ âскѹнсѹ соцѹ҃ сѫѹ âчеста-и гонша.
Трѹфашю҃ коу ѡкю҃ ши несѫтѹратѹ кѹ ѧримà коу âчеста ноу҃ мѫ҃каю.
Ѻокїи мїеи спре крѐдинчошїи пѫмѫнтѹлѹи.
Сѫ поую прѐ҃шїи коу҃ мере.
Чеи че ѧ҃ѫ҃ла пре кале невиноватѫ.
Ѧ҃честа-ми слѹжїѧ.
ж
Ноу҃ вїà при мнло҃ де каса мн̃ѣ че фѫчѣ трѹфѫ.
Че грѫжà недерептате ноу дерѣце ѧнтре ѡкїи мїеи,
Демѫрѣцà о҃у҃чидѣ тоци пѫкѫтошїи пѫмѫ҃тѹи.
Се пїарѫ де четатѣ дн̃ѹи тоци че факоу фѫрѫ лѣце : ∾

Psalm 101.

Рѫ̃. шедѣрѧ а дї, сѹгѫчюрѣ мѣсерѹлѹи кѫ҃дѹ ѡцкоѕѣцие-сѧ ѧраннпѧ
гѫ
дн̃ѹи варсѫ сѹчюрѧ сл҃. рѫ̃.
м
Дн̃е âбу҃ѕи сѹгѫчюрѣ мн̃ѣ.
Шїи стригарѣ мн̃ѣ кѫтрѫ тѝре се вїе.
Ноу҃ ѧнтѹ҃че фаца тà де мере.
Ѧн че ѕи тѫ҃жескѹ.
Плѣкѫ кѫтрѫ мере о҃у҃рѣкѧ тл҃а.
Ѧче ѕи кемѹ-те коу҃рѹндѹ âѹѕи-мѫ,
Кѫ перѝрѫ кà фѹмѹ҃ ѕилеле҃мкле.
Шїи ѡселѐ мале ка о҃у҃скарѣ о҃у҃сѹкѫ-сѐ.

www.dacoromanica.ro

Вътъмѫ́ фоую ка а̑ба шӥ оускъ·сѣ ѧ̑рнила мк̑.
Къ зинтаю се мѫ́рънкъ пъре мк̑
Де гласъла̑ соуспирило̑ мѣле,
Леписѣ ѡсо̑ мӥе пелицеей мкле̑.
Покию-ме не съторатъ̑ пъстинеи
Фоую ка де нопте ко̑бъ ѧ̑н тъ̑нъ.
Превегїаю шю фоую ка пасърк ѧ̑нсъггъръ-се спре зидю.
Ѧ̑н тоте зиле ѧ̑мпъта-ми драчӥи мӥеи.
Шӥ чен че лъда-мѫ къ мере ꙗюрасе,
Дереѣ чѐръшѣ ка пърк мѫ̑каю,
Шӥ бъторъра мѣ коу́ плѫ̑черѣ ме́стекаю.
Де фаца мънїеей тале ши ѕоцїа т̑а,
Къ рѫдикаши а̑ѕънкаши-мѫ
Ѕӥилеле мѣле ка оумбра трекъръ.
Шӥ ѣ̀ ка фъръ̑ секаю,
Є̑ тоу дн̃е ѧ̑ вѣкъ лъкъе̑ции.
Шӥ памя̑тк та дин ро̑ ѧ̑ рѡ̑.
Тоу́ ѧ̑нтръ ѧ̑вїере ѣ̀ ѣфътинъши сїѡнъ̑
Къ врѣмк ѣ̀ се милъеции пренсъ, къ кире крѣмѫ.
Къ дъ̑че врѣръ
Шѣ̑бїи тѣ́и пїетриле лъ̀и.
Шӥ църъна лъи милъиръ.
Шӥ спъмя̑тасе-ко̑ лимбеле де нъмеле дн̃ъи.
Шӥ тоци ѧ̑мпърацїи пъмя̑тълъи де слава та.
Къ зидкіе дн̃ъ сїѡнъ̑.
Шӥ нъѣціе-се ѧ̑ слáва с̑а.
Къътъ спре ѕъгъчюрк плекацило̑.
Шӥ ноу трекъ ѕъгъчърк ло̑.
Се се скрыѣ а̑чѫста ѧ̑тръ алтъ ѕо̀дъ.
Шӥ ѡмерїи че се зидескъ лъдя̑-и дн̃ъ.
Къ плѣкъ-сѣ де ѧ̑рá̑т̑ъ̑ сфиціеей салѐ,
Дн̃ъ дин черю спре пълмя̑тъ̑ каътъ.
Се а̑оуѕъ-се соу́спиреле ферекацило̑.
Се дезлкце фїний ѡмоѕъци.
Се спъе ѧ̑ сїѡнь нъмеле дн̃ъи.
Шӥ лъѳоу́да лъи ѧ̑ ѣросали̑м.
Къндъ а̑дърасе-ко̑ ѡме. . . .

Psalm 103.

Ѧ̑веци-те коу́ лъмк ка къ къмѣше.
Т̑инсеши черю̑ ка́ ѡ пїале,

www.dacoromanica.ro

Коепришн къ апъ пре ман сѵсѣ лѵн.
Пѵсе нѵwрїи .ѧ сѵнрѣ с҃м
.Ѧмблъ спре ѣрепилѣ вънтѣи.
Фѣче ѧнцерїи с҃ѣи духѵре.
Шїи слѵцилѣ салѣ фокѵ ѣпринсѵ.
Ѣσѕи пѫмънтѣ спре .ѧврѣтошарѫ с҃а.
Нѵ се ва плека .ѧ вѣкѣ де вѣкѣ
Фъръ фѣдѵ ка къмѣшѫ ѧвѣцерѫ ей.
Спре кѣдри стѫ ѣпе.
Де ѣпъратѣ тѫ фѵри-вѣ.
Де гласѣ тѣрѵлѵи тѫ спѫмънта-се-во
Соуе-се ка кодрїи, ш҃и дециниѓѵ-се къмпїи,
.Ѧ лѣ чѣи ѣѕитѵ лѣ, хотаръ пѣсеши че трекоу.
Ничи ѧнѣтѣкѵ сѣ се копеѣ пѫмнтѣ.
Тремисеши ѩзвоѣσъ ѧмблѫте,
Ири ѧ мижлѣ де кодри трекоу ѣпѣ.
Ѧдапъ тоте гадѩнеле сателѣ.
Ѧцѫта ѡнагрнѩ ѧ сѣтѫ с҃а.
Спре ѣчѣлъ парнле черюлѵи петрекѣ.
Дѩ мнлѣ де пїатръ дав гласѣ.
Ѧдапъ кѣдрїи де пре ѣсѵпра с҃а.
Де σодѣ фѣтелѣ талѣ сатѵръ пѣмѫнтѣ.
Че σъсърнши пажице внтелѣ.
Шїи ѣбъ ѧслѵ ѡмернѣ.
Се скоцн пъре дѩ пѫмънтѵ.
Шїи внрѣ веселѫце .ѧрима ѡмѵли.
Се ѳѫнгъ фаца къ ѳѫнтѵ,
Шїи пърѫ ѧрима ѡмѵли ѧнтърѣце.
Сатѵръ-сѣ лѫнеле къмпилѣ,
Кодрїи ливанѵлѵи че ѧ-и σъсѣдитѵ.
Ѧчїѣ пасърнле ѧкѵюбѵръ-сѣ.
Ѧлѵ ѣродїѵ вїѫцъ ѡблѫдѵѫце пренїїи.

Psalm 104.

. . . . . чеи къторѫ ѣврѫ шѣбѣ лѵи.
Шїи сколсѣ . . . .
сѫи ѧм боукоурїе. . . . .
, ш҃и ѣлешїи сѫи ѧ . . .
Шїи . . . . .
. . . . . рѫ лимбъ
Шїи троу́да . . . .

www.dacoromanica.ro

. . . . . Сѣ фер'кскъ д . . .
. . . . . (1)

Psalm 105.

Сѣ ведемъ ѧндо҃чацъ ѧлешїи тъи.
Сѣ . . . . . ѧквсе́лїѣ лимба т҃л.
Шїи се лъдъ . . . . .
. . . . . ѕ пъринцїи ноштрй,
Фъръ ле . . . . .
Пърйцїи . . . . .
. . . . . 'ксеръ чюде . . . . .
. . . . . е мо҃цї . . . . . (1)

Psalm 106.

. . . . шїи ѧ ка́ле дер'ѣптъ.
Сѣ ѧнтре ѧ четате ѡѡ҃ во҃ фи.
Сѣ се йсповедѧскъ дн҃ъи ме҃рерней лъи.
Шїи чюда лъи фечорило҃ ѡамерило҃.
Къ сътъратъ їасте съфлето҃ дешѣ҃тъ.
Шїи съфлето҃ флѧмѧндъ ѧмпло҃ де дъцацъ,
Чеи че шесъръ ѧнтръ ѧнтъръ'кѣ ши ѧ оумбрѣ морцїеи.
Ферекацїи коу месерътате шїи къ фїе⊐ъ.
Къ мънїаръ коу'ве҃теле дн҃ъи.
Сфато҃ челиѣ деко҃ ѧнтъръто҃.
Шїи плекъ-сѣ ѧнтръ тръдъ ѧрнма ло҃,
Ноу' пътъръ ши нъ ѣра ло҃ ѧюътнрю.
Шїи кїемѣръ кътръ дн҃ъ къндъ тънжїѧ.
Шїи де невоиле ло҃ спѧси преншїи.
Шїи-й скоасѣ пренши ден тър'крекъ ши ди ъбрѣ мо҃цїеи.
Шїи легътърило҃ ⊐ъпъръ-сѣ.
Сѣ се йспов'кдѣскъ дн҃ъи месерериле лъи.
Шїи миръреле лъи фїило҃ ѡмереции.
Къ фрѧ҃се о'шиле де ѧрамѣ
Шїи верциле де фіеръ фрѧнсѣ.
Шїи прїїми пре ѧнши де калѣ фърълециле ло҃.
Дерептъ стрѧмбътъцилѣ салѣ плекаре-сѣ.
Де тоатъ мънкар'ѣ нѧдъшїа-сѣ съфлето҃ ло҃.
Шїи ѧпропїѧръ-сѣ пъръ ла ъшѧ мо҃цйей.
Шїи кїемаръ кътръ дн҃ъ къндъ тънжиръ.

(1) Din fila pe care se află psalmii 104 şi 105 n'a mai rămas decât un colţ.

www.dacoromanica.ro

Шӣ де невоиле лꙋ сфсн преншӣи.
Тремисѣ коꙋвънтꙋ сѫꙋ ши вѣдекъ пренши.
Шӣ избѫви пре'ниши де пагоꙋбеле лꙋ.
Се сѣ ѣспов'кдѫскъ дн҃и мѣ'рерии лꙋи.
Шӣ мирꙋрѫ лꙋи фечорїилꙋ шамерилꙋ.
Шӣ цюнгїм-вꙋ лꙋк коꙋмъндарѣ лаꙋдъ.
Шӣ се спꙋе дѣла лꙋи ѧм боꙋкꙋрїѣ.
Цосꙋ мѣцѫ ѧм маре ѧ корабїь.
Че фъчѫ фачерӣ ѧ ѫпѣ мꙋтѣ,
Ѩчелѣ въsꙋръ лꙋкрꙋ дн҃ꙋи.
Шӣ мирꙋр'к лꙋи ѧнтрѣ ѫдънкатꙋ.
Sисѣ пн҃ стътꙋ дꙋ вйвоѕътꙋ.
Шӣ ѕъдикаръ-сѣ оꙋнделе лꙋи.
ѕъдикаръ-се пъръ ѧ черю.
Шӣ скъsꙋръ пъръ ла фъръфꙋндꙋ.
Gꙋфлетꙋ лꙋ ѧ ѕъꙋ топїа-сѣ.
Тꙋбꙋраръ-сѣ ши клѫтїѫ-сѣ ка б'кцїи.
Шӣ тоатъ ѧнцеп҃чюр'к лꙋ ѧгиците фꙋ.
Шӣ кїемаръ кътрѫ днꙋ къндꙋ тънжиръ.
Шӣ невойле лꙋ скоасе пре ѧнши.
Шӣ sисе бꙋѕъей ши стътꙋ четꙋ.
Шӣ тъкꙋръ оꙋнделе лꙋи.
Шӣ веселиръ-сѣ къ тъкꙋръ.
Шӣ дер'ксе-и ѧм пристанище воꙗ лꙋ.
Се се исповѣдѫскъ дн҃ꙋи месерии лꙋи.
Шӣ мирꙋр'к лꙋи фїилꙋ ѿѫмерилꙋ.
Сѣ ѕъдиче ѣль ѧм бесѣрекъ ѿмерѫскъ.
Шӣ спре шедериле бътрѫрилꙋ лаꙋдъ ѣлꙋ.
Поꙋс-ѫꙋ ѕъꙋре ѧм поꙋстїе.
Шӣ ѧ ѣшителе ѫпелꙋ ѧ сѣтѣ.
Пъмънтꙋ ѕодиторю ѧ слатинь,
Де ѕѣле че вїѭ спре ѧнсꙋ.
Поꙋс-ѫꙋ ѧм пꙋстїе ѧ ѫзерѣ де ѫпе.
Шӣ пъмънтꙋ фъръ де ѫпъ ѧ еширѫ ѫпелꙋ,
Шӣ сълъшлꙋи ѫчїе флѫмънsїи.
Шӣ фѣчеръ четъци ѧн дебїꙋ
Шӣ съмърѫръ ѫгрꙋ ѕъсъдиръ вїи.
Шӣ фѣкеръ плꙋ де вїѫцъ,
Шӣ блъви пре ѧншїи-ши ѧмꙋциръ-сѣ форте.
Шӣ вителе лꙋ ноꙋ се ѧмпꙋцънаръ.
Шӣ ѧмпꙋцънаръ-сѣ ши ѧѕъширъ-сѣ.

www.dacoromanica.ro

Де гриже шӣ де сѫле дърери,
Врѣсѣ-сѣ ѫкърѣрѣ спре цюдечїи лъ̑.
Шӣ съблѫзнирелъ̑ прӣ нетрекоу́те, ѣ ноу пре кале.
Шӣ ѫютѣ мишелѫлъ̀и де месерѣтате.
Шӣ пъсѣ ка ѫиле ѫчинеле.
Ѣѫsърѫ дерепціїи ши веселирѫ-сѣ.
Шӣ тоа́тѣ фърълку́ѣ .ѧгрѫ́дкиле съ̑тъ̑ сѣs.
Чире-ӣ пр'к .ѧнцелептъ ши фери-вѣ чѣстѫ.
Шӣ .ѧцелку́е-ва месе́рериле дӣ̑и.

Psalm 107.

Рз. кънтекъ̑ лъдъ̑s.

Гата ѣ .ѧрима мѫ̑ дӣе гата ѣ .ѧрима́ мѣк.
Кънтъ ши кънтъ славѣкей мѣлѣ.
Скóлѫ-те слáва мѫ̑к.
Сколъ́-те ѱѣ̑тире ши чѣтери.
Сколи-мѣ демърѫца ши исповедеско́у-ме цїе .ѧ ѫмери дӣе.
Кънтъ цїѣ .ѧнтръ̑ лúмби.
Кѫ маре-ӣ спрѣ чéрю месе́рѣкрѫ тѫ̑.
Шӣ пáрѫ́ ла ноуѫ́ри дѣкдевъръ̑ тѫ̑s.
сѫдикѫ-те спре черю sѫ̑s.
Шӣ пре спре то̑ пѫмѫ́нтъ̑ слáва тѫ̑.
Ка се се ѫзбѫвѣ́скѫ ѫбиціїи тѫ̀и.
Спѫсѣце коу́ дерѣпта тѫ̑ шӣ ѧоу́si-ме.
Sѫоу́̑ грѫ́и .ѧ̑нтръ̑ сфѫ̑тъ̑ сѫs.
сѫдúкѫ-мѫ̀ шӣ .ѧмпа̑цѫ сúкїмѫ̀,
Шӣ валѫ̀ сáтелъ̑ мѫсоурѫ.
Ѧл мїеѫ̑-и галаадъ̑ шӣ а̀л мїеѫ̑-и манасїѫ.
Шӣ Ѐфре́ѫ̑ .ѧ ѧюторю̑ капѫлѫи мїеѫ.
Шӣ ѭда .ѧмпѫратъ̑ мїеѫ.
Моавь коновь недѣждѣ́к мѫ̑.
Спре ѫдомею̀ тиншѫ згарбѫра мѫ̑.
Мїе ѧлци стрепри плекáрѫ-сѣ.
Чере мѫ ва бъга .ѧ четате де старе,
Сaѫ чире мѫ ва дерептà пърѫ ла домею̀.
Ѧоу́ ноу тѫ дмӣне .ѧмпенсеши-не.
Шӣ ноу ешӣи дӣ̑е .ѧ врѫтѫтѣ́ нострѫ.
Дѫ ноáѫ̀ ѧюторю де гриже.
Шӣ дешѫ̑тѫ̑ е спѫсенїѫ ѫмерѣскѫ.
.Ѧнтръ̑ дӣ̑sѫs фачемѫ врѫтѫтѫ.
Шӣ ѧчелà ѫкърѫ драчїи ноцірӣ.

www.dacoromanica.ro

Psalm 108.

Рꙑ кѫнтекъ лъи дв҃ъ.

Дне лъда мѧ нъ тъчѧ.
Кѫ сотъ пѫкѫтосъи ши сотъ менчюросъи спре мере дешкисерѫ-сѣ.
Грѧйрѫ спре мере коу лиꙗ҃ѫ менчюрасѣ..
Шꙗ коу коувенте оусѫте ѧкъюрарѫ-ме.
Шꙗ лъптарѫ . . . . . .

Psalm 110.

. . . . . .
Исповедескъ-ме цїе дмне коу тоатѣ ѧрима мѣ.
Ѧ сфатъ дерепцило ши ѧ збо маре е лъкрꙑ дмнъи.
Чешютѣ ѧ тоатѣ воиле лъи.
Исповедире ши маре фрѫ҃сѣце лъкрꙑ лъи.
Шꙗ дерътатѧ лъи лѫкъѧцие ѧ вѣкꙋ де вѣкꙋ.
Памынте фапт-аъ мирърило салѣ.
Милостивъ є шꙗ ефтинъ є дмнꙑ мънкарѣ дат-аъ темъцило денсъ.
Поменѫцие ѧ вѣкꙋ лѣцѧ сѫа.
Тѫрїѧ лъкрърело салѣ спъре ѡамерело сѫи.
Є дѣ ло ѧ ѡчинѫ лиꙗ҃ви.
Лоукрърелѣ мъръло дѣдевѫ є ши юдецъ.
Крединчоасе-сѣ тоате зилеле лъи.
Ѧврѣтошате ѧ вѣкꙋ де вѣ҃ъ.
Фапте ѧн дѣдевѫ ши ѧ дерептате.
Избъвире тремисе ѡамерило сѫи.
Порънчи ѧ вѣ҃ лѣцѧ сѫ҃а.
Сфънтъ є ши фрикосъ є нъмеле лъи.
Ѧнчепътꙋ ѧцелепчюрней фрика дмнъи є.
Ѳ ѧцелепчюре боурѫ тътъро че ѡ факꙋ.
Лъда лъи лѫкаѫцие ѧ вѣ҃ де вѣ҃:

Psalm 111.

Ѧллилоуїа. рѧ҃і.

Фериче де бѫ҃батꙋ чѣ҃ че се тѣме де дмнꙋ.
Шꙗ ѧм порънчита лъи ва҃ фѫ҃рте.
Таре спре пѫмънтъ фи-ва сѫмънца лъи.
ѧ ѕ
Солъ дерепцило блъвисе-ва.
Слъвѫ ши богътатѣ ѧ каса лъи.
Шй дерептатѣ лъи лѫкоуѫцие ѧ вѣ҃ де вѣ҃кꙋ.
Лъмирѫ ѧнтръторѫрекоу кꙋ лъмнрѫ дерѣцило.

www.dacoromanica.ro

Мєсєрѣре ши мнлꙋире ши дерѣ҃тꙋ.
Дꙋ҃че бръбатꙋ҃ милꙋиіре ши дꙋ҃х.
Сокотѣ҃кціе кꙋ҃вентєле салѐ ⸗ цюдецꙋ.
Кꙋ҃ ⸗ вѣ҃кꙋ нꙋ сє сѫ҃дикꙋ,
⸗Ам памєнте де вѣ҃к фи-ва дерептꙋ҃.
Де âꙋ҃зире сѫ҃м ноꙋ҃ сє тѣ҃мє.
Гата ѐ ⸗рима лꙋи сє недѣ҃ждꙋмскꙋ спре дмн҃ꙋ.
⸗Аврѫ҃тоше-сє ⸗рима лꙋи ши нꙋ сє тѫмѐ.
Пзрꙋ кꙋ҃ кꙋꙋтꙋ҃ спре драчїи сѫ҃и.
⸗Ампрѫ҃ци ши дѣ҃де мишєлѡ҃.
Дерептатѣ҃ лꙋи лѫ҃кꙋжіре ⸗ вѣ҃кꙋ де вѣ҃кꙋ.
Кѡ҃нꙋ лꙋи ⸗рꙋ҃цꙋ-сѐ ⸗ слѫ҃вѫ.
Пѫкꙋтосѫ҃ꙋ ꙋзꙋ ши мѫнїе-сѐ.
Коꙋ҃ диниїи сѫ҃и скрѫ҃чкꙋ ши҃ тописе-ва.
Дешидерѫ҃тꙋ пѫкꙋтосꙋ҃и пїаре: ∾ ѱл҃ѡ҃ Сꙋ҃ві.

Psalm 112.

Лꙋдаци фецїи дн҃ꙋ҃и.
Лꙋдаци нꙋмеле дмн҃ꙋ҃и.
Фїе нꙋмеле дмн҃ꙋ҃и бл҃ꙋвитꙋ дѣ҃к âкмѐ изрꙋ ⸗ вѣ҃кꙋ.
Дела сѫ҃кꙋритꙋ҃ содрелꙋ҃и пѫ҃рꙋ ла âпꙋсꙋ҃.
Лꙋдатꙋ ѐ нꙋмеле дмн҃ꙋ҃и.
⸗Рѫ҃тꙋ ѐ спре тоѫ҃тѣ лн҃ꙋиле дмн҃ꙋ.
Спре черюре слѫ҃ва лꙋи.
Чире ѐ ка дн҃ꙋ҃ сзꙋ҃ нострꙋ.
Че спре ⸗рѫ҃ціїи вїи.
Шїи спре плекѫ҃ціїи кꙋꙋтꙋ.
Шпре черю ши спре пѫмѫ҃нтꙋ.
Че рꙋдикꙋ деспре пѫмѫ҃нтꙋ мишелꙋ҃.
Шїи дин гоꙋнойіце ⸗нꙋ҃ціꙋ мѣсероꙋ҃.
Сѣ҃ поꙋѐ прии ⸗нсꙋ҃ коꙋ цюдечїѐ.
Коꙋ҃ цюдечїи ѡ҃мерїи сѫ҃и.
Че поусѐ стѣ҃спаа ⸗ касꙋ.
⸗Ам҃ѧ де фечори велмше-сѐ: ∾

Psalm 113.

Аллилоꙋїа. рг҃і.

⸗А еширѫ лꙋи ізр҃а҃ѧ҃ ди ѣгиптоꙋ҃.
Каса лоꙋи ⸗аковꙋ де ѡ҃малєри варварꙋ҃.
Фоꙋ҃ю ден сф҃нціѫ лꙋи.
Шїи ізр҃анл҃ꙋ цꙋрꙋтꙋ҃ лꙋи.
Марѣ вѫ҃зꙋ ши фꙋꙋи.

www.dacoromanica.ro

Шй ѡ҃сданꙋ҃ тонѫ се[1] .ѧрапѡи.
Кодрїи ꙗюкарѫ ка бе҃бечїи.
Шй моу́нцїи ка́ мїенй ѡ҃ило҃.
Че-ци фꙋ҃ ма́ре де фꙋꙗиши.
Шй тоу҃ иѡ҃рдане че те тоу҃на́ши .ѧрапой.
Кодрїи де ꙗюкатꙋ҃ ка бе҃бечїи.
Шй моу́нцїи ка мїеїи ѡ҃ило҃.
Де фаца дмꙋ҃и сѫдикѫ-сѐ пѫмѧнтꙋ҃.
Де фаца szꙋ҃ꙋ҃ лꙋ іа́ковь.
Че .ѧнтоарсе пїатрà .ѧ ѡ҃зерѐ де а҃пе.
Шй нетѫ́тѫ .ѧ изво҃ де а҃пе.
Ноу́ ноа҃ѡ дмн҃е ноу ноа҃ѡ.
Че нꙋмеле тꙋ҃ дѫ҃ славѫ.
Доупѫ месерꙗкрꙗ҃ тѫ҃а ши дꙗ҃девѫрꙋ тѫ҃ꙋ.
Се ноу́ кѫнва ꙋ҃ѧкѫ лй҃биле ѡ҃ѡ́ ѥ҃ szꙋ҃ лꙋ҃.
Є дн҃ꙋ҃ нострꙋ҃ спрѐ черю ши спрѐ пѫмѧнтꙋ҃.
Тоа́те кѫте врꙗ҃к фѧче.
Йдоаїи лй҃билꙋ҃ ѧ҃сꙋинтꙋ ши а҃оу́рꙋ лꙋкрꙋ҃ мѫрꙋлꙋ҃ ѡ҃мереци.
сꙋ҃ꙋ҃тꙋ а҃оу҃ ши ноу́ грѫ́ескоу.
Ѻ҃ѻкй а҃оу҃ ши нꙋ вѫдоу҃.
Ѫрекй а҃оу҃ ши нꙋ а҃ꙋдꙋ҃.
Нарй а҃оу҃ ши ноу а҃поу҃.
Мѫроу҃ а҃оу҃ шй ноу пипѫ́ескоу҃.
Пичоа́ре а҃оу҃ ши ноу҃ .ѧмблѫ.
Шй ноу глѫсескоу҃ коу грꙋ҃маѕꙋ҃ сꙋ҃
Фїе ка ей тоци че факоу ей.
Шй тоци че сѐ нѫдѫескоу спре́нсꙋ.
Каса лꙋи їизда҃й҃ недежꙋи спре дмн҃ѕꙋ҃.
Ѧ҃ꙗютóрю ши скоу́титорю лꙋ҃ ѧ҃сте.
Каса лꙋ а҃ронꙋ недеждꙋи спре дмн҃ꙋ҃.
Ѧ҃ꙗютóрю ши скꙋтиторю лꙋ҃ ѧ҃сте.
Чеи че темꙋсѐ де дмн҃ꙋ҃ недéждꙋирѫ спрѐ дмн҃ꙋ҃.
Ѧ҃ꙗютóрю ши скоу́титорю лꙋ҃ ѧ҃сте.
Дмн҃ꙋ҃ че помéни-не бѧ҃ви-не.
Бѧ҃вит-аоу҃ каса лꙋи їзда҃й҃
Бѧ҃витѫ ѧ҃стѫ каса лꙋи а҃ронꙋ.
Бѧ҃вици сѫмтꙋ тéмоуцїи де дн҃ꙋ҃.
Мичїй кꙋ҃ мари.
Сѐ а҃даѻгѫ дмн҃ꙋ҃ спрѐ вой.

[1]) Turnă-se.

www.dacoromanica.ro

Спрѣ вой ши спрѣ фїнй вощрй.
Блвици вой дмнѣи чела че фѣчѣ черю ши пѫмѫнтѣ.
Черю черюлѣи дмнѣлѣи.
Ѣ пѫмѫнтѣ дѣде фїнле шамерило.
Ноу морцїи лаоудѫ-те дмне.
Ниче тоци че дѣшингѣ ѫнтроу ѫдѣ.
Че ной вїнй блвимѣ дмнѣ.
Де ѫкмоу пѫрѫ ѫ вѣкоу: ∞

Psalm 114.

Рдї ѫллилѣїа.

Прѣ юбию кѫ ѫоуѕн-ва дмнѣ гласѣ соугѫчюрїеи мѣле.
Кѫ плекѫ оурѣкка са мїе.
Шїй ѫн ѕилеле мѣле кїемѫ вою.
Прѣсѫрѫ-ме доурериле морцїей.
Невонле ѫдоулѣй ѫфларѫ-ме.
Скрѫбй ши доурѣре ѫфлаю ши ноумеле дмнѣи кїемаю.
Ѡ дмне йзбѫвѣце соуфлетоу мїеѣ.
Милостивоу е дмнѣ ши дреѣ.
Шїй ѕѫѣ нострѣ милоумце,
Че хрѫнмцеле тїреріи дмнѣ.
Смериѣ-ме ши спѫсниѣ-ме.
Ѫнтоасче-те сѣфлетѣ мїеѣ ѫ сѫпаисѣ тѫѣ.
Кѫ дмнѣ бїре фѣчѣ цїе.
Кѫ скоасе сѣфлетѣ мїеѣ де моарте.
Окїи мїей де лакрѫми.
Шїй пичоареле мѣле де лѣрекаре.
Огодескоу ѫнтре днѣ ѫм пѫрта выйло :

Psalm 115.

Глѫ ѫллилоуїа рей.

Кресоюѣ дерѫптѫ ѫчѫ грѫйю.
Ѣ ѣоу плекаю-ме фоарте.
Ѣ ѣоу ѕнишю ѫ мирарѣ мѫ то ѣ ѿмѣ менчюросѣ.
Че воіо да днѣи де тоате че дѣдѣ мїе.
Скѫфь спсенїе прїнмѫкѣ.
Шїй ноумеле дгѣи кїемѣ.
соугѫчюриле мѣле дмнѣи дѫѣ ѫнтре тоци ѿмерїй лѣи.
Чинститѫ е ѫнтре днѣ моарта прѣподобицилоу лѣи.
Ѡ дмне ѣоу шѣбоу тѫѣ.
Ѣоу шѣбѣ тѫѣ ши фїюу шарбеей талѣ.

www.dacoromanica.ro

Че спáрци лънгóриле мѣлѣ.
Цїе цюнгю кóмъндаре лаоу́дъ.
Шѝ ноу́меле дмн҃ѣи кїемъ.
Соугъчюрилѣ мѣлѣ дмн҃ѣи дъ҃ лнтрѣ тоци ѣамерїи лоу́и.
Лкоу́рцилѣ кáса дмн҃ѣи при л мижлóк де тирѣ їѣ́рлме: ∞

Psalm 116.

Psi.

Лъѣ́дъци пре дмн҃ѣ тоáте лнбили.
Ка лъоу́дъци пре лнсѣ́ тоци ѿамерїи.
Къ лврáтоше-сѣ́ месерáрѣ лѣи спрѣ ноѝ.
Шѝ дѣдевърѣ́ дмн҃ѣ лъкъжице лн вѣкъ: ∞

Psalm 117.

Алнїа рзі.

Ѝсповéдици-вѣ дмн҃ѣи къ дѣ́че є къ л вѣкоу є месéрїрѧ лѣи.
Се зикъ кась лѣи їзрáи къ дѣ́че є, къ л вѣкѣ є месерѣ́рѧ лѣи.
Се зи҃ кась лѣи ѣáронь къ дѣ́че є къ л вѣкѣ є лéсерáрѣ лѣи.
Се зикъ ѣмѣ тоци чеи че се темѣ де дмн҃ѣ къ дѣ́че є, къ л вѣкѣ є месѣ́рѣрѧ лѣи.
Де гриже кїемаю дмн҃ѣ ши ѣоу́зи-мѣ л ларгѣ.
Днмн҃ѣ мїе ѣюторю.
Шѝи нѣ фрикъ дѣ́фаче-ва мїе ѿмѣ.
Дн҃ѣ мїе ѣцюторю, ши ѣѣ каоутѣ спрѣ драчи мїеи.
Май бирѣ є сѣ недежѣици спрѣ дмн҃ѣ.
Декътѣ недеждѣици спрѣ ѿмѣ.
Май бирѣ є сѣ недеждѣици спрѣ дмн҃ѣ.
Декътѣ недеждѣици спрѣ боѣре.
Тоáте лнбиле лкѣнцюрáръ-ме.
Шѝи кѣ ноу́меле дмн҃ѣи противнѣ́-ме лоѣ.
Лкоу́нцюра де лкоу́нцюрáръ-ме.
Шѝи кѣ ноу́меле дмн҃ѣи противнѣ́-ме лоѣ.
Лкоу́нцюрáръ-мѣ ка ѣлбирилѣ стрѣдѧ.
Шѝи ѣпринѣсеръ-сѣ ка фокоу́ л спирѝ . . . .

Psalm 118.

Ѣщѣтъ шѣбѣ тъѣ л кинѣ сѣ нѣ клетъкскъ мерѣ трѣфашїи.
Окїи мїеи сфрáширъ-сѣ лн спáсенїѧ тѣа ши л кѣвънтѣ дерѣ́тъцилѣ талѣ.

www.dacoromanica.ro

Фѫ̑кѫ шѣ̑бѫ̑ тѫ̀ дѫ́пѫ месерѧ́рѣ тѫ̑а шй дерѣ̑тѫцилѡ̑ талѣ̀ .ѧвацѧ́-ме
Шѣ̑бѫ̑ тѫ̀ сѫмтѫ̀ ев̀ .ѧнцелѣ̑цѧѕѫ-ме шй цн-воѭ лрѧ́тѫрїѧ тѫ̑а.
Брѣкмѣ̀ е сѣ́ фѧкѫ дмн̑ѣ̑ спа́серѫ лѣ́цѧ тѫ̑а.
Дерѣ̑т ачѧ̀ ѭбїю порѧ́нчителѣ тале мѧи брѧтѡ̑ де ѧоурѫ̑ ши де пазїм.
Дерѣ̑т ачѧ̀ кѫтрѫ́ тоа́тѫ порѧ́нчителѣ талѣ̀ дерѧце-ме тоа́тѫ калѣ̀
недеркїта ѻ̑сѫю.
Мирѫ́рате-сѫ̀ мрѫтоурїнле талѣ̀ дерш ѧчѣ̀ йспы́тїѧ-ле сѫфлетѫ̑ мїѣ̀.
Спѫ́рерѧ кѫвентелѡ̑ талѣ̀ лѫ́мирѣѕѫ шн .ѧнцелепцѣѕѫ тйреїй.
ѯѡ̑тѫ̑ мїѣ̀ дешкишнѡ̀ шй трѧшю дѫ̑ кѫ порѧ́нчителе талѣ желоуню.
— Старѣ в̂ . . каоутѫ спрѣ̀ мере шй милоуѧцїе-ме дѫпѫ цюдѣцѣ чѣ́
юбѫскоу нѫмеле тѫ̀.
Ѯрмеле мѣ́ле дерѣ̑це дѫ́пѫ коукѫнтѫ̑ тѫ̀ ши се нѫ .ѧвѫнкѫ мерѣ̀
тоатѫ фѫрѫ лѣ́це.
Избѫвѣ́цїе-мѣ̀ де клеветеле ѡамерилѡ̑.
Ши фери-воѭ порѧ́нчитѣ́ле талѣ̀.
Фаца тѫ̑а лоумирѧѕѫ спрѣ̀ шѣ̑бѫ̑ тѫ̀ шй .ѧвацѫ-мѫ̀ .ѧн дерѣ̑тѫциле
талѣ̀.
.Ѧ ѣширѣ ѧпелѡ̑ скѡ́лсерѫ ѡкїи мїеи дерѣ̑ че нѫ ферирѫ лѣ́цѣ тѫ̑а.
Дерѣ̑тѫ̀ ѣцни тоу дмн̑е шй дерѣкїтѣ цюдѣцеле талѣ̀ ши порѧ́нчите
дерептатѣ̀ мрѣ́тѫрїѧ тѫ̑а ши дѣ́девѫрѫ̑ фѡ́ѧрте.
Топи́т-ѧ̑ жѧ́лостѣ тѫ̑а кѫ оуи́тарѫ кѫ́вентелѣ та́ле драчїи тѫи.
.Ѧфїербѫнтатоу ѣ коуѫвнтѫ̑ тѫ̀ фоѧ́те шин шѣ̑бѫ̑ тѫ̀ юби-лоу.
Цюрелѫ̀ еоу сѫмтѫ̀ ши ѡкѫрѫтѫ̑ дерѣ̑тѫциле талѣ̀ н-оуи́таю.
Дерептатѣ тѫ̑а дере́птате ѣ .ѧ вѣкоу ши лѣ́цѣ тѫ̑а дѣ́девѧ́рѫ.
Скрѧ́би шй невѡ̀ ѧфларѧ́-ме порѧ́нчителѣ талѣ̀ .ѧвцятоу́рѫ мїе сѫмтѫ̀.
Дерѣ̑тате ѣ мѫртѫрїѧ тѫ̑а .ѧ вѣкь .ѧнцелепцѣѕѫ-мѣ̀ шй вїоу вою́ фїе
Кїемаю кѫ́ тоа́тѫ .ѧрі́ма мѣ̑к ѧоуѕи-ме дмн̑е дерѣ̑тѫциле талѣ̀ чею.
Кїемѫ кѫтрѫ тире спѧ́сѣцце-ме шй фери-воѭ мрѣ́тоурїа та.
Инте апоукаю фѧ́рѫ врѣ́кле кїемаю спрѣ̀ коувѣ̑теле недеждю.
Инте ѧпоукарѫ ѡкїи мїе кѫтрѫ демѫрѧ́цѫ сѣ́ ме .ѧвцоу де кѫвен-
теле талѣ̀.
Глѧ́сѫ̑ мїеѭ̀ ѧоуѕи дмн̑е доупѫ ме́серѧрѣ тѫ̑а шй дѫ́пѫ цюдецѫ̑ тѫ̀
.ѧвїи-ме.
Ипропїѧрѫ-сѣ̀ чѧ̀ че гонѧ̀-ме фѫрѫ лѣ́це ѣ де лѣ́цѣ тѫ̑а делѫ́гѧрѫ-сѣ́.
Ипроа́пе ѣцни тоу дн̃е шй тоа́тѣ кѫилѣ дѣ́девѫрѫ,
Де ѧинте коуноскоую де мрѣ́тѫрїнле тале кѫ .ѧ вѣкѫ ѕѡ̑сѫитоу-лѣ́кй.
Кеѕи смѣ́реніѧ мѣ̑к ши скоа́те-мѫ̀.
Кѫ лѣ́цѧ тѫ̑а нѫ ѻ̑уитаю.
Цюдекѫ цюдецѫ̑ мїеѭ̀ шй избѫ́вѣ́цїе-ме дерѣ̑тѫ̀ кѫвентѫ̑ тѫ̀ .ѧвїе-мѣ̀.
Департе де пѫ́кѫтоши спѣсенїѧ кѫ дерѣ̑тѫцилѣ талѣ̀ нѫ̑ чѣ̑шѫрѫ
Ѣ̑фтин ши гоу́реле талѣ̀ мѫ̑те дмн̑е дѫ́пѫ цюдецѫ̑ тѫ̀ .ѧвїи-ме.

www.dacoromanica.ro

Моу҃ци гонїѧ-ме ши доденѧ́-мѣ Є̑ де мрѣтвріле талѣ нѫ ме ферїѧ.
Вѣзѫ нелѧцелепціи ши топїѧ-ме къ коу҃ве̑телѣ талѣ нѫ ферирѣ.
Бѣsн къ порѣ́нчителѣ талѣ ѭбїю дл҃не месїпарѣ̀ тѣ ѧвїи-ме.
Ѧнтрѫ ѧнчепѫтѫ̑ кѫвентелѡ̑ талѣ д҃кдевѣрѫ ши́ ѧ вѣ̑ тоа́те ꙗюдѣ̑целе дере̑тѫцией талѣ.
Ꙗюдечїи мѣра́рѣ-мѣ ѧ дешѣ̑тѫ̑ ши де коу҃вентеле талѣ ѧфрикѣ-сѣ Бѫкоу҃рѫ-ме ѣ̀ѫ де кѫвентеле талѣ. ѧрима мѣ̑.
Къ ѧ̂флаю брѣнѣ́ мѫ̑те.
Недере̑тате ноу҃ ѡ поу҃тѫю ведѣ̀ ши ѳ҃сѫю ѣ̀ лѣцѣ тѣ ѭбїю.
Кѫте дешѫ̑те ѿрѝ ѧ сѝ лѣѳ҃даю-тѣ де ꙗюдѣцеле дере̑тѫцїеи талѣ.
Пачѣ мѫ̑тѫ челора чѣ ѭбѣскѫ̀ лѣцѣ тѣ ши ноу҃ ѧсте лѡ̑ ѧшелѣчюрѣ.
Ꙗцѣ̑таю спсенїѧ тѣ дм҃не ши порѣ́нчителе талѣ ѭбїю.
Фери сѫфлетѫ̑ мїеѫ̀ мрѣ́тѫрїѧ тѣ шѝ ѭвїю фоа̑те.
Ферїю порѣ́нчителе талѣ ши мрѣ́тѫрїѧ тѣ къ тоа́те кѫилѣ мѣ̑ле ѧнтре тѝре дм҃не.
Сѣ сѣ апропїе сѫу҃гѫчюрѣ мѣ̑ѣ ѧнтре тири дл҃не доу҃пѫ кѫвѫнтѫ̑ тѫоу҃ ѧцелѣ̑цѧѕѫ-ме.
Сѣ ѧнтре чарерѧ мѣ̑ѣ дл҃не доу҃пѫ коу҃вѫнтѫ̑ тѫѫ̀ изѣ́вѣ̑кіе-ме.
сѫгѫи во̑ ѳ҃снеле мѣ̑ѣле кѫнтаре кѫндоу҃ ѧвѣци-ме дере̑тѫцило̑ талѣ.
сѫспоуде-ва лі҃ѣа мѣ̑ѣ коу҃вентеле талѣ къ тоате порѫ̑нтеле талѣ дере̑та́те ѣ̂.
Фїѣ мѫрѧ̀ тѣ сѣ спѫсѣ̑скѫ-ме къ порѣ́нчителе талѣ ѭбїю.
Прѣ̑ѣ ѭбїю спсѣнїѧ тѧ̀ дм҃не ши лѣцѧ̂ тѣ ѧвѫцѫтѫра мѣ̑ѣ ѧсте.
Бїѫ ва фи̑ сѫфлетѫ̑ мїеѫ̀ ши лѫѕда-те-ка ши ꙗюдѣцеле талѣ ѧ̂ютаво̑ мїе.
сѫтѫчїю ка́ wм҃ пїердѫтѫ̑ чаре шѣ̑бѫ тѫѫ̀ къ порѣ́нчи теле талѣ ноу҃ ѳ҃нтаю҃: ∾

(Va urmà).

www.dacoromanica.ro

DĂRI DE SEAMĂ

† **Grecianu (Ştefan Dimitrie)**, *Istoricul unei bătrâne moşii boereşti, Grecii. Publicat de Paul St. Grecianu. Bucureşti 1910, 1 br. 8°, V + 61 pag. + 5 pl. şi 1 hartă.*

Salutăm cu entuziasm publicarea primei lucrări din opera postumă a mult regretatului Ştefan Grecianu, neobositul cercetător al documentelor noastre boereşti din Ţara Românească. Bătrânul Grecianu a lucrat o vieaţă întreagă, dând într'adevăr „exemplu, că trecutul nostru, cine-l caută, îl găseşte"; a strâns un bogat material, dar a tipărit prea puţin din el, fiind foarte circumspect la fiecare nume din document şi la orice cuvânt spus. Aşà se explică de ce, chiar lucrarea de faţă, pe care o publică acum fiul său, d-l Paul Grecianu, membru al Societăţii Istorice Române, fusese pregătită pentru expoziţiunea naţională din 1906, tipărită în parte, dar amânată pe un an şi mai bine, până ce moartea răpì din sânul Societăţii noastre pe venerabilul Ştefan Grecianu la 1 August 1908, rămânând scrierea aceasta gata de tipar, ca multe altele.

Broşura îmbrăţişează istoricul moşiei boerilor din Greci, dovedindu-ne că această veche familie există din zilele lui Mircea cel Bătrân şi că ea s'a înrudit cu cele mai de frunte familii boereşti din ţară. Pe lângă documente, inscripţii şi portrete, scrierea conţine observaţiuni judicioase mai ales asupra epocei lui Matei Basarab. Lucrarea rămâne fără îndoială o preţioasă monografie istorică.

EM. E. KRETZULESCU.

Soutzo *(M.—C.) L'as et la libella de Volusius Moecianus. (Extrait de la Revue belge de Numismatique, no. 2 de 1910). Bruxelles, 1910, 1 br. 8°; 16 pag.*

După interesanta comunicare despre originea assyro-chaldeană a greutăţilor romane, pe care d-l Soutzo a susţinut-o într'un mod magistral la congresul din Cairo în 1909 şi a publicat-o în revista

www.dacoromanica.ro

noastră [1]), iată o nouă interpretare asupra înțelesului cuvântului *as* și *lib(lla* la Volusius Moecianus.

Printr'o argumentare susținută de cunoscuta-i erudiție, d-l Soutzo ajunge la concluzia că *asul* la Volusius Moecianus nu corespunde unui as monetar, ci reprezintă un simplu synonim egal cu a 16-a parte dintr'un dinar, pe când *libella* singură reprezintă valoarea unui *as* monetar din epoca lui Volusius Moecianus.

EM. E. KRETZULESCU.

Apostolescu (N. I.), L'ancienne versification roumaine (XVII-e & XVIII-e siècles). Paris, Champion, 1909. In 8°, 91 pagine.

A doua lucrare a d-lui Apostolescu despre literatura română, publicată în franțuzește cuprinde cinci capitole: I) Considerațiuni generale asupra versificației române moderne (Ritmica); II) Primele încercări; — Miron Costin, Dosofteiu; III) Incercări de proză rimată și de versuri în măsură cantitativă: Principele Cantemir, Mihaiu Haliciu; VI. Macarie, Văcărescu, Alexi, Seulescu (ms. Pauletti). In concluzie se amintește despre tratatele scrise de Iordache Golescu și I. Eliade Rădulescu.

Despre această lucrare, d-l Mario Roques, profesor la Sorbona și membru de onoare al Societății Istorice Române, scrie în „Romania" (Avril-Juillet, 1910): La versification roumaine moderne, essentiellement fondée sur le rythme tonique binaire, est d'origine encore fort obscure; elle ne s'établit définitivement, au moins dans les œuvres écrites que dans la seconde moitié du XVIII-e siècle, mais elle avait été précédée d'essais fondés sur des systèmes très différents. C'est de ces essais que M. Apostolescu, à qui nous devons de bonnes études de littérature comparée franco-roumaine, a tenté d'écrire pour la première fois l'histoire. Il étudie ainsi en particulier les imitations de la versification polonaise (vers rimés et rythme arithmétique) par Miron Costin et le métropolite Dosithée, en notant pour celui-ci, avec grande vraisemblance, une curieuse influence de la poésie populaire rythmée; le pastiche que tenta plus récemment Hasdeu de cette versification arhaïque; les essais de vers mesurés ou de prose rhytmée quantitative de Michel Haliciu et de Démètre Cantemir; enfin les traités de versification de la fin du XVIII-e siècle et de la première moitié du XIX-e, qui s'obstinent à chercher en roumain des éléments prosodiques absents, tout en prenant au besoin comme exemples des vers purement rythmiques selon la formule

[1]) Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie, vol. X, fasc, II pag. 192 și urm.

www.dacoromanica.ro

moderne. Il y a dans la méritoire dissertation de M. Apostolescu beaucoup de recherches nouvelles et précises, et il faut souhaiter que l'auteur continue ses investigations dans la littérature de la Roumaine avant le XIX-e siècle en même temps que ses études plus modernes. Je ne veux pas abandonner ce livre sans y signaler un premier chapitre qui est un très bon exposé sommaire, méthodique et pénétrant, des principes de la versification roumaine moderne.

MARIO ROQUES.

*

Aceste cuvinte sunt de ajuns, spre a dovedi că lucrarea d-lui Apostolescu a umplut un gol ce se simţià în istoria literaturii. Meritul disertaţiunii îl pune în evidenţă d-l Mario Roques, aşa cum se cuvine. Nu ne mai rămâne dar, decât să răsfoim din nou paginele, spre a le rezumà pe scurt.

Primul capitol e consacrat explicării terminilor şi elementelor versului românesc în genere şi al celui modern în special. Cu ocazia aceasta s'a expus versificaţia actuală, spre a o deosebì de cea veche, şi spre a puteà face pe un străin să înţeleagă ce este un vers românesc şi ce înseamnă un *ritm* într'o compoziţie poetică română. Toate celelalte capitole au de scop să arate în ce consistă vechea versificare românească, pe care în timpurile moderne Hasdeu a întrebuinţat-o în poema sa dramatică *Răsvan şi Vidra*. De origine polonă — după cum o arătase d-l Bianu pentru Dosofteiu — această versificaţie, pe care M. Costin o credeà de origine greacă, stăpâneşte până în pragul secolului al XIX poezia noastră. — In lucrare se arăt motivele pe cari se întemeeà M. Costin în credinţele sale privitoare la versificaţie cum şi legăturile pe cari Dosofteiu a încercat un moment să le aibă cu literatura poporană română. — Un pas către versificaţia latină s'a făcut de D. Cantemir, şi în această *l'Ancienne Versification Roumaine* se stabileşte faptul nou că strălucitul principe moldovean a încercat să facă versuri *cantitative* în *Istoria ieroglifică*, ascunzându-le în proza ritmată şi de multe ori rimată din această satiră. Macarie, pe care V. A. Ureche îl menţionase în treacăt, e studiat de aproape, arătându-se cum el vroise a aplicà versului român sistemele greceşti. Tot acelaş lucru îl predică în teorie Ienăchiţă Văcărescu, rămânând ca în practică să facă versuri ritmate. E interesant de ştiut că Ien. Văcărescu menţionează pe Italieni ca model. In sfârşit, Săulescu îşi dă seama lămurit de ce este versificarea modernă, înainte de Heliade, şi deci el — cf. ms. dela Academie a lui Pauletti — poate fi socotit drept primul teoretician al versificaţiei actuale care înlocueşte pe cea veche.

*

www.dacoromanica.ro

NOTĂ. *Proza „cursată" a lui Cantemir.* Pe lângă altele, d-l Apostolescu are meritul de a fi determinat cel dintâiu influința retoricei în proza rimată a lui Cantemir, recunoscând acel „cursus" din evul mediu, despre care Havet, citat de d-sa scrie: „le mot cursus a servi au moyen-âge, à partir du XII-e siècle, à désigner un agencement euphonique des fins de phrase, agencement qui était soumis à des règles, et grâce auquel la structure de la prose participe de cele des vers" (pag. 65).

Noi credem că în compunerile ritoricești ale lui Cantemir, se vor află, ca floricele, multe elemente populare, cristalizate de veacuri în limbă, cum sunt „țânțarii cu fluere, greerii cu surle, albinele cu cimpoi" și altele, prinse de neîntrecutul erudit din graiul poporului și puse deadreptul pentru variația stilului. De aceea nu putem termină această notiță decât cu dorința ca autorul acestui strălucit studiu, care știe cum s'a împrăștiat opera aceluia ce ne putea aduce lumină asupra lui Cantemir, să-l aibă pe într'adevăr universalul și genialul Principe scriitor, ca o distinsă predilecție.

A. T. D.

VICTOR LAZĂR.— *Die Südrumänen der Türkei und der angrenzenden Länder.* Beitrag zur Ethnographie der Balkanhalbinsel. Bukarest, 1910.

Lucrarea e împărțită în zece capitole.

În capitolul I, se arată numele sub care găsim pe Români la scriitorii dinainte de năvălirea slavă, nume arhaice în parte. După năvălirea slavă, iese la iveală numele de Vlahi, Valahi, Balahi, la croniștii latini Flachi, Blachi, Blanchi. Numele lor de astăzi la Greci, Cuțovalahi, sau, ca o îndreptățire a pretențiilor grecești asupra acestor Români, Elinovlahi, Vlahoelini, Vlahofoni-Elini. La Slavi, Țințari; în Albania, Cioban și Bieli-Vlași. Românii din nordul Dunării n'avem încă un nume stabilit pentru ei. Autorul îi numește Românii de Sud, considerându-i ca ramura sudică a poporului român. Ei înșiși se numesc *Armâni, Rrmâni, Rumâni*, în Meglen, *Vlahi*. Sunt și numiri locale, Voscopoliți, Grămosteni, etc. Fărșeroți, ramura migratoare mare parte și azi.

Teritoriul ocupat de ei în trecut — înainte de năvălirea Slavilor — era întins: în Dalmația, Bosnia, Herțegovina, Serbia, Moesia, până la Marea Neagră. După năvălirea Slavilor pornesc în spre sud, ajungând până în Peloponez. Astăzi îi găsim în vilaetele Ianina, Monastir, Salonic și Cosovo, mai compacți în ținutul Caraferiei, munții Pindului (și în Grecia de nord), sangiacul Berat, Meglen, Monastir. Comercianți și meseriași români în toate orașele Turciei, Bulgariei, Serbiei și Greciei.

Cu privire la numărul lor, autorul arată toate datele, foarte contradictorii, grecești, slave, franceze, germane, italiene, turcești și române. Aici îi aflăm între

www.dacoromanica.ro

18 mii şi peste un milion! Dintre Românii de sud, s'a încercat numai d-l Diamandi să deà numărul lor într'o formă, care să inspire încredere. Alţii n'au făcut nimic, ba lipsesc chiar şi datele oficiale despre biserici şi şcoli de pe anii dela 1906 încoace.

Autorul spune, că funcţionarii români superiori i-au comunicat, atunci când petreceà în Turcia (1905), că *numărul* Românilor în Turcia *ar fi de 500.000* pe când *numărul total al Românilor din Peninsula Balcanică* ar fi, după d-l Diamandi, de *1.180.000* locuitori.

Capitolul II, un breviarum al istoriei Românilor de sud, după d-nii Iorga, Onciul şi Arginteanu. Ramura acestor Români a fost timp mai îndelungat în legătură cu cei de nord.

Interesante sunt datele despre perderile suferite. Slavizaţi în parte mare, în cele două veacuri din urmă grecizaţi, se pierd şi în Albania prin căsătorii. Au rămas curaţi acei Români din Meglen, cari au trecut la Mahomedanism.

Capitolul III. Caracterul. Cu cât au fost mai puţin atinşi de civilizaţia degenerată bizantino-orientală, cu atât mai frumos. Mai curat Fărşerotul.

Capitolul IV. Imbrăcăminte, locuinţă, nutriment. La Fărşeroţi şi la crescătorii de oi prevalează albul, ca peste tot la Români. Locuinţa celor migrători, colibi, cari se fac şi desfac după trebuinţă şi anotimp. La cei stabili, case frumoase. Nutrimentul bun.

Capitolul V. Ocupaţiunea veche a creşterii oilor, cu care e împreunată migrarea, în decreştere continuă. Plugari în Muzachia şi Meglen mai ales; foarte buni comercianţi, răspândiţi până prin Egipt.

Capitolul VI. Limba. Bucăţi alese în dialect, în limba literară şi în traducere germană. Constatare interesantă e, că sunt vorbe în uz la ei, cari se găsesc în unele părţi din Transilvania. (Autorul a copilărit şi junit în Jina — sus în munţii Cibinului (Lotrului) — din Transilvania).

Capitolul VII. Obiceiuri la naştere, nuntă, moarte, în legătură cu sărbătorile, superstiţii. Capitol foarte bogat.

Capitolul VIII. Biserica. Luptele pentru biserica naţională.

Capitolul IX. Şcoala grecească şi şcoala naţională.

Capitolul X. Literatura. Bucăţi alese de folclor în traducere germană.

Din cuprinsul lucrării, se vede îndeajuns că autorul şi-a întocmit un plan bine chibzuit şi a grupat un material ales, strict necesar pentru oricine voeşte să aibă o idee lămurită despre Românii din sudul Dunării. Ea, fiind scrisă într'o limbă străină, are menire să informeze cu folos pe bărbaţii politici, cari urmăresc chestia Orientului.

A. T. D.

Isidor Ieşan. *Românii din Bosnia şi Herţegovina în trecut şi în prezent.*

Zelosul cercetător Român, d-l Isidor Ieşan, membru al Societăţii Istorice Române, ne trimite din Bihaci (Bosnia) studiul d-sale despre Românii din Bosnia şi Herţegovina, în trecut şi în prezent,

www.dacoromanica.ro

după ultimele date. Intr'adevăr, d-l Ieşan a prezentat mai întâiu acest subiect la Academia Română, în şedinţa din 19 Noemvrie 1904 (Analele Academiei Române, seria II, tom. XXVII, Memoriile Secţiunii Istorice, p. 37—62); apoi a publicat studiul a două oară cu reîntregiri într'o broşură de 90 de pagine, 8°, tipărită în Arad la 1906. Acum d-sa ne împărtăşeşte broşura din 1906 cu adaose autografe despre numele satelor şi numărul caselor în care locuesc Românii prin Bosnia şi Herţegovina.

Astfel pagina 62 din ediţia Arad 1906, unde se află trecute numele comunelor, împreună cu numărul caselor şi al locuitorilor, după datele primite, se poate completà aşà:

La numărul de 2.700 locuitori, o parte însă ţigani-rudari, trecuţi acolo, se adaugă încă peste 750 de Români, cari se află în satele Drinjaca, Kusonge, Knežina, Iadar, Simici, Špionica, Vazuća, Kamenica, Nemila, Praca, Sitnčež. Cifra se măreşte cu cel puţin 1.500 de Macedo-Români cari se află aproape prin toate oraşele din Bosnia şi Herţegovina, „unde se ocupă cu negustoria, cu birturile, dar mai cu seamă cu prelucrarea aurului şi argintului, ca aurari" (p. 63). La numărul Românilor din Bosnia şi Herţegovina se mai adaugă încă peste 77.300 de Români din Novibazar. Despre „Coloniile române din Bosnia" mai avem un studiu cu acest titlu, datorit d-lui Teodor Filipescu şi tipărit de Academia Română la 1906. Acestea sunt singurile monografii despre Românii din acele părţi.

Cartea d-lui Isidor Ieşan este scrisă cu multă simţire românească. Aceasta o probează atât dorinţa autorului de a cunoaşte trecutul acelor Români, cât şi preocuparea constantă de a stabilì numărul lor exact. D-sa termină cercetările cu următoarele cuvinte:

„Acì, în special în aceste ţări, sunt multe izvoare, mari tezaure pentru trecutul nostru încă glorios şi măreţ, despre care mulţi Români n'au nici o idee. Aceste ţări, Bosnia şi Herţegovina, sunt încă un câmp nou pentru toate cercetările ştiinţifice, geologice, etnice, istorice, etc., şi desgroparea acestor tezaure ar sprijinì mult dacă nu ştiinţa, dar de sigur istoria veche a poporului român".

Noi, din parte-ne, nu putem încheeà mai bine aceste frumoase cuvinte, decât cu dorinţa ca acela, care are meritul de a fi întreprins cel dintâi cercetările în acele părţi, să le continue cu izbândă, spre folosul neamului.

A. T. D.

www.dacoromanica.ro

Dr. BADEA CIREŞEANU

Tezaurul liturgic al Sfintei Biserici creştine ortodoxe de răsărit. Tom. I. 8°.

D-l Dr. Badea Cireşeanu, profesor universitar la Facultatea de Teologie din Bucureşti, ne dă la lumină o importantă operă teologică, intitulată „Tezaurul Liturgic" în trei tomuri, din cari au apărut până acuma tomul I, iar tomul II şi III se află sub tipar.

Tomul I cuprinde literatura liturgică, adică toate cărţile liturgice în număr de vreo 400, scrise dela începutul creştinismului şi până azi, cu o amănunţită dare de seamă asupra fiecăreia din ele. Lucrarea se începe printr'o dedicaţiune închinată bisericii şi neamului românesc, apoi cugetări liturgice şi după aceea Precuvântarea dezvoltată „Către cetitori". Insăş precuvântarea este un izvor de ştiinţă liturgică universală. Intr'însa aflăm greutăţile întâmpinate de autor în curs de 17 ani cât a muncit şi a scris cartea până ce a pus-o sub tipar cu a sa cheltuială şi mare îngrijire. Din prefaţă mai aflăm şi călătoriile făcute de zelosul autor cu pericole şi mari sacrificii în ţările din Europa, Asia şi Africa în curs de mai mulţi ani pentru studii liturgice. Stilul scrierii este curgător, curat românesc şi dat într'o formă uşoară atrăgătoare, căci după cum zice însuş autorul *„la potrivirea şi lustruirea stilului, a avut în vedere lucrarea obiectelor de artă făcute din lemn ori metal. Acestea nu pot să iasă deodată lustruite din barda ori ciocanul meşterului, ci trebue trecute prin migăloase prefaceri până ce ajung să împodobească căminele noastre cu frumuseţea lor"*. Şi ca să susţină aceasta, citează pe cei mai mari scriitori, pictori şi arhitecţi ai lumei cu lucrările lor clasice şi moderne, arătând răbdarea depusă şi munca lor îndelungată până ce au sfârşit lucrările cu cari se făleşte omenirea.

Tot din prefaţă mai cunoaştem cuprinsul celor 3 tomuri ale Tezaurului, dar în aşă fel în cât cetitorul străbate pe nesimţite tot cuprinsul până ce soseşte la sfârşit, ca printr'un noian de idei superioare şi atrăgătoare, apoi prin cugetări şi descrieri originale ale cultelor păgâne văzute şi studiate de autor. Domnia sa spune mai departe că, Brahmanismul şi Budismul indian, Parsismul platoului iranic, Confucianismul, Taotzeismul, Fotismul şi Sintoismul neamurilor mongole, sunt nişte culte păgâne cu pagode, preoţi şi aşezăminte, dar decăzute prin forma şi cuprinsul lor. Iar Sabeismul, Zooteismul, Antropoteismul, Şamanismul şi Fetişismul, sunt nişte culte sălbatice ce stăpânesc şi azi vreo 150 milioane de negri africani, insulari, australieni şi americani. Starea lor religioasă este mai josnică

www.dacoromanica.ro

decât a tuturor popoarelor lumei. In urmă se scoate în evidenţă *superioritatea cultului Bisericii ortodoxe* prin forma lui aşà de frumoasă şi ideile măreţe şi umanitare.

După prefaţă se începe studiul propriu al *Literaturei liturgice* într'un lux de dovezi şi adnotaţiuni în limbile: ebraică, greacă, latină, germană şi franceză. Acest studiu se împarte în trei perioade: *a)* scrierile liturgice ale periodului patristic (sec. I—IX); *b)* ale periodului evului mediu (sec. IX—XV) şi *c)* ale evului modern (sec. XVI—XX).

Dintre scrierile *periodului I* ne uimeşte frumuseţea studiilor asupra liturgiilor monumentale ale Sfinţilor Iacov, Marcu şi Clement Romanul, făurite în primele timpuri ale Creştinismului, iar după aceia studiile asupra liturgiilor oficiale ale Bisericei ortodoxe şi apoi cele ale Bisericii latine cu toate scrieriile de acest fel ce stau în legătură cu liturgiile. Nu sunt trecuţi cu vederea nici ereticii monofiziţi şi nestorieni cu liturgiile şi scriitorii lor. Intre aceştia se deosebesc: Nestorie, Narzes (Garbana), Toma de Edesa, Iesuiab, Sahac, Dioscur, Bar-Aftonius, etc.

Periodul II se începe cu scrierile liturgice greceşti. Mai însemnate sunt ale lui Teodor Studitul, Niceta Pectoratul, Mihail Psel, Cerularie, ş. a. In Biserica latină s'au distins: Alcuin, Amalariu, Rabanus Maurus, Valafrid, Strabo, Humbert, Bona-Ventura, Durantis, etc. Intre eretici mai cunoscuţi au fost: Iosua patriarhul Nestorienilor, Sabar-Jesu, Ebed-Iesu, Moise Barcefa, Ioan Bar-Susan, Bar-Sabuni, Bar-Salibi, Ignatie Behenam, ş. a. Fiecare scriitor are timpul activităţii sale şi titlurile scrierilor ce a compus.

Periodul III se înfăţişează mai bogat, pentru că acum intră pe câmpul literar nişte scriitori noui în fiinţa protestanţilor, şi apoi se mai iveşte şi literatura rusească şi română. Dar începutul se face tot cu scrierile greceşti ale timpului, compuse de Ieremia II, Gavriil Severul, Petru Arcudie, Leon Alaţiu, Filara, Nicolae Vulgaris, Ionache Postelnicul, ş. a. Intre Ruşi s'au distins: Polonul Iosif Zaluski, Veniamin arhiepiscopul Nijni-Novgorodului, Gavriil Mitropolitul Petersburgului, Dobrowski, Smolodovici, Hitrov, Nicolski, Smirnov, Lebedev, Debolski, etc.

Poporul român în acest period este chemat şi el la vieaţă, se deslănţueşte din cercul limbilor slavonă şi greacă, îşi reînviază limba sa strămoşească, scrie întrânsa cărţile liturgice, le tipăreşte şi le foloseşte spre luminarea lui. Diaconul Coresi (sec. XVI) dă semnalul reinvierii limbii, traduce şi tipăreşte foarte multe cărţi bisericeşti. Pe el îl urmează (în sec. XVII), Meletie Macedoneanul, Silvestru Ieromonahul, Ieromonahul Melchisedec, Varlaam, Eustratie Logofătul, Dosoftei şi alţi luminători ai poporului românesc. Mai târziu (sec.

www.dacoromanica.ro

XVIII), se distinseră: Mitrofan episcopul Buzăului, Antim Ivireanul, Chesarie episcopul Râmnicului. etc. Secolul XIX este cel mai bogat în scrieri româneşti de toate felurile prin înfiinţarea seminariilor, liceelor, Universităţilor şi a *Facultăţei de Teologie din Bucureşti.*

In Biserica latină au înflorit literatura liturgică: George Wicelius, Iohann Cochlaeus, Jéana S. André, Onufrie Panvini, Melchior Hitorp, Lindanus, Pamelius, Goar, Renaldotius, Zaccaria, Sailer, Ferdinand Probst, ş. a. Iar la Protestanţi: Hesshusius, Hospinian, Bingham, Neale, Kliefoth, Adalbert Daniel, etc.

Ereticii, deşi au mai scăzut din ceea ce îi vedem în perioadele precedente, totuş au şi ei organizarea lor. In timpul de faţă Nestorienii se servesc de 3 liturgii, Copţii de 3 liturgii, Etiopenii de 10 liturgii, Iacobiţii de 30 de liturgii, Armenii de 1 liturgie şi Maroniţii de 14 liturgii. Toate acestea sunt arătate amănunţit în tomul I al Tezaurului liturgic.

Lucrarea este împodobită cu multe şi frumoase ilustraţiuni. Tomul I cuprinde vreo 44 de ilustraţii printre cari semnălăm: încântătoarea vale a Iordanului, chipul Impăratului Justinian, reptilele la cari se închină Zooteiştii, Biserica Sfântului Mormânt din Ierusalim, Basilica Sf. Petru din Roma, a Sf. Paul din apropierea Romei, diferite alte măreţe monumente europeene, româneşti şi ruseşti, cum şi monumente asiatice.

Opera d-lui Dr. Badea Cireşeanu, în genere, se prezintă foarte bine, este un bogat izvor de ştiinţă, repetăm, redat într'o formă plăcută şi uşoară la înţeles pe graiul tuturora. Autorul, condus de preceptul că tot omul ştiutor este dator să facă ceva bine pe pământ şi să folosească prin ştiinţa sa şi semenilor săi, a pus nevoinţă întru aceasta şi a izbutit să ne dea ceva deosebit, c va nou şi unic în felul său. Adăogăm: nu din pofta de înavuţire, ci numai din dragostea şi râvna de a folosi, şi-a cheltuit avutul său, ca să înzestreze cu o operă de seamă literatura noastră bisericească. Opera d-sale poate stà în fruntea celor mai preţioase lucrări de acest cuprins. Iar pilda dată de d-l Dr. Badea Cireşeanu ar fi de dorit să fie imitată şi de alţi apostoli ai neamului românesc.

ST. NICOLAESCU.

www.dacoromanica.ro

ALEXANDRIA *în literatura românească de* **N. Cartojan.**
Lucrare premiată de Universitatea din Bucureşti cu premiul Hillel; tipărită cu ajutorul „Fundaţiunii Universitare Carol I".
Bucureşti, 1910, vol. 8°, VI+102 pagine.

Autorul resumă cercetările făcute în apus despre originea romanului şi răspândirea lui în literatura universală şi apoi trece la istoria Alexandriei în literatura românească. In privinţa primului monument literar, d-l Cartojan constată că cel mai vechiu manuscript de Alexandrie, cunoscut până acum, *„Codex Neageoanus"*, datează din *1620*, fiind scris de „Popa Ion Românul" din Sămpetru. Dar, din natura corecturilor, din lacunele pe cari le prezintă textul manuscriptului, precum şi din faptul că în limba textului se desting bine două straturi deosebite de limbă, tânărul cercetător scoate concluzia că *manuscriptul din 1620 e o copie* şi nu originalul.

Cu ajutorul unor note ale copistului, strecurate în text, autorul distinge stratul de limbă al copistului de stratul arhaic şi dialectal al arhetipului. Cercetând apoi stratul de limbă arhaic şi dialectal, d-l Cartojan datează şi localizează prototipul acestei còpii — cu rezervele pe cari i le impune stadiul actual al filologiei noastre — *în sec.* **XVI** în S.-V Ardealului.

Odată stabilit, că cel mai vechiu manuscript cunoscut e o copie, problema ce se impune e aceasta: care e forma pe care a avut-o romanul în prototipul pierdut — Codex Neagoeanus fiind un ms. defectuos (jumătate din text s'a pierdut). Pentru a deslegà această problemă, zelosul cercetător studiază comparativ toate manuscriptele cunoscute din bogata Bibliotecă a Academiei Române, precum şi din diferite publicaţii, pe cari le clasifică în 2 mari grupe: *A*, texte cu versiunea desvoltată; *B*, texte cu versiunea prescurtată; (ambele grupe decurg însă din acelaş prototip). Inlăturând apoi diferenţele introduse arbitrar de copişti, d-l Cartojan isbuteşte, pe baza elementelor comune, să reconstituiască schematic forma prototipului pierdut. Comparând această schemă cu redacţiunile slavone şi bizantine, d-sa deduce că Alexandria noastră derivă din *Alexandria sârbească* — nu din cea bulgărească — care versiune sârbească se apropie de redacţiunea *bizantină C.* (Se ştie că redacţiunile bizantine au fost reduse la 3 tipuri: A, B şi C. Tipul C se deosibeşte de celelalte prin desvoltarea elementului miraculos şi prin introducerea elementului creştin: Alexandru devine un adevărat erou al creştinismului).

Odată lămurită problema originii Alexandriei noastre, autorul urmăreşte mai departe soarta romanului în literatura românească. După ce a circulat două veacuri în manuscript, Alexandria a fost

www.dacoromanica.ro

pusă sub tipar în 1713, pe vremea lui Brâncoveanu. Până acum nu s'a aflat nici un exemplar din această tipăritură; dar existența ei ne este cunoscută dintr'o mărturie a lui Del Chiaro, secretarul lui Brâncoveanu. Pentru a doua oară s'a tipărit Alexandria în 1794, și de atunci edițiunile se țin lanț, toate reproducând ediția din 1794.

In a 2-a parte a studiului său, autorul caută să stabilească influința mare, pe care a avut-o romanul acesta în literatura cărturarilor, precum și în cea populară.

După cercetările d-lui Cartojan, pasagii din Alexandrie se găsesc împrumutate în Cazanii, Hronografe, Învățăturile lui Neagoe, Ceasornicul Domnilor al lui N. Costin. Impotriva Alexandriei se ridică în zadar marii noștri cronicari (Miron Costin, N. Costin, Stolnicul Const. Cantacuzino); Alexandria a continuat multă vreme să rămână cartea cea mai citită a poporului și episoade din Alexandrie au fost zugrăvite frumos în icoane de lemn.

Mai importantă, întru cât dăinuește și astăzi, este influința Alexandriei în *literatura populară*. Astfel, după unele legende ale poporului, roabele lui Alexandru au băut apa vie, pe care acesta o primise în dar dela Evant împărat, și au devenit nemuritoare. Acestea sunt *ielele*, cari se găsesc invocate ca roabe ale lui Alexandru și în descântece. După alte legende, *Ducipal* ar fi sorbit și el din apa vie. Trăește acum în „ostrovul mărilor" și „când i se face dor de stăpânul său, nechează de se cutremură pământul". *Tătarii*, cu cari s'au războit în atâtea rânduri poporul nostru, au fost identificați cu *Căpcânii*, monștri pe cari i-a închis Alexandru între munți, și au scăpat de acolo.

Interesante sunt încercările de localizare ale unor episoade din Alexandrie. Astfel în munții Zarandului, localnicii arată și astăzi călătorilor, pe creștetul munților *„urmele calului lui Alexandru Macedon"*, prefăcute la noi în urmele copitelor calului lui Negru Vodă. In județul Romanați se știe că se află ruinele singurei cetăți romane din Dacia Maluensis: Romula. Poporul a pus în legătură ruinele acestei cetăți cu expediția lui Alexandru contra Atenei, din Alexandrie, și a denumit ruinele *„Antina cetate"* [1]), ca în Alexandrie, (manuscrisul cel mai vechiu din 1717).

[1]) Despre *Cetatea Antinii*. In cercetările mele asupra ruinelor dela Reșca, am arătat că numele Antina apare pentru întâia oară ca toponim în scrierea lui Marsigli tipărită la 1726, redactată însă pe la începutul secolului al XVIII-lea, cu câțiva ani înainte de data tipăririi. In orice caz, informațiunea lui Marsigli despre numele ruinelor culeasă din graiul poporului este ulterioară răspândirii Alexandriei, dela care poporul a împrumutat numele cetății Athena din Grecia pentru ruinele din Oltenia. In privința circulării acestei scrieri, Stolnicul Cantă-

www.dacoromanica.ro

Plină de interes este iarăş originea unei sărbători populare, care a dat mult de lucru folcloriştilor noştri: *„Paştele Blajinilor"*. Autorul pune în legătură această sărbătoare cu episodul *Nagomudrilor*, sau cum îi numeşte Alexandru „Blajinii", în romanul popular. Referindu-se însă la prototipul bizantin al romanului, autorul găseşte că Nagomudrii sau Blajinii din red. slavone corespund în redacţiunile bizantine cu Brahmanii; astfel încât, mulţămită Alexandriei, au ajuns *Brahmanii* din India să fie sărbătoriţi *în tradiţiile poporului nostru.* Influinţa Alexandriei s'a întins chiar şi în *colindele noastre.*

A. T. D.

General P. V. Năsturel, *Luptele dela Ogretin şi Teişani din zilele de 13 şi 14 Septemvrie 1602.*

(Extras din Analele Academiei Române, seria II, tom. XXXII. Memoriile Secţiunii istorice).

D-l General P. V. Năsturel, cu ajutorul a două documente interne: piatra mormântului lui Stroe Buzescul şi hrisovul lui Radul Vodă Şerban din 29 Iunie 1604, ne dă un preţios şi amănunţit studiu despre luptele dela Ogretin şi Teişani din zilele de 13 şi 14 Septemvrie 1602. Aceste lupte s'au purtat de Radul Vodă Şerban şi de vitejii săi ostaşi împotriva lui Simion Vodă, care venise asupra ţerii „cu Turci, Tătari, Moldoveni, Leşi mulţi fără samă", cu gând s'o cucerească.

Viteazul Stroe Buzescul, se ştie, a murit la Braşov în 21 Octomvrie 1602. Acolo fusese trimis de Domn, după bătălia dela gura Teleajenului din anul 1602, Septemvrie 14, în ziua de Marţi, ca să-l vindece bărbierii de rana căpătată la obraz în învălmăşeală cu cumnatul Ha-

---

cuzino ne dă a înţelege că ea era mai răspândită în Moldova decât în Muntenia, unde probabil se răspândeşte mult, după ce se tipăreşte pentru întâia oară pe la 1713. Inainte de această dată, ruinele dela Reşca erau cunoscute în genere sub numele simplu de *„Cetate"*, cum cetim într'un document din 1712. Cam la această epocă se şi încrucişează chiar vechia tradiţie despre ruine, păstrată prin viul graiu, cu această tălmăcire nouă, cărturărească, scoasă din Alexandrie, de vreme ce un voluntar din Ţara Muntenească mai puteà povesti, după 1711, lui Cantemir în Rusia, că pe marginea Oltului s'ar fi „văzând nişte temelii ca de cetate, cărora sătenii din bătrânii lor apucând le zic *Curţile lui Ler Împărat"*. Acesta erà vechiul nume al ruinelor înainte de făurirea actualului Antina din Athina.

Şi mai înainte de pătrunderea Alexandriei în literatura populară română, se pare că „Istoria Troadei" tălmăcià poporului dărâmarea cetăţilor şi rostul ruinelor.

www.dacoromanica.ro

nului tătăresc, pe care îl răpuse în luptă dreaptă vitejească [1]). Trupul lui Stroe a fost adus în ţară şi astrucat cu mare cinste la mănăstirea Stăneşti din judeţul Vâlcea. Piatra cu inscripţiune a fost pusă deasupra mormântului său de Sima stolniceasa, scumpa lui soţie. Datori suntem să amintim şi aceasta, că inscripţiunea a fost citită până acum şi de alţi sârguitori, dar cu multe greşeli şi, firește, şi înterpretări greşite. D-l General însă are meritul de a ne fi dat cel dintâiu citirea exactă, pe care o însoţeşte, spre mărturie, şi de un frumos facsimil, apoi vederea cum şi planul schitului Stăneşti, arătându-ne pe el şi locul unde anume zac oasele vestitului Stroe Buzescu.

Analizând punct cu punct inscripţiunea de pe piatră şi preţiosul hrisov din 1604, care ne povesteşte pe larg faptele şi vitejiile lui Stroe, d-sa stabileşte lămurit locul pe care s'au dat aceste lupte, timpul şi durata lor, spulberând tot odată afirmaţiunea greşită în istoriografie, cum că, Viteazul Stroe n'ar fi fost credincios până la sfârşit domnului său, eroului Mihaiu Vodă, şi că el împreună cu fraţii lui Radul şi Preda l-ar fi părăsit în momente de grea cumpănă şi ar fi trecut de partea vrăjmaşului, recunoscând ca domn pe Simion Vodă Moghilă. Pe baza izvoarelor documentare se constată că Stroe a luat parte şi la prima bătălie dela gura Teleajenului, întâmplată la 20 Octomvrie 1600, apoi prin mărturisirea Simei stolnicesei „că au slujit Stroe lui Mihaiu Vodă până perì în Ţara-Ungurească". Cu alte cuvinte Stroe n'a părăsit pe domnul său, ci l-a servit cu dreaptă şi credincioasă slujbă până la 8 August 1601, când eroul Mihaiu a fost ucis mişeleşte la Turda din ordinul lui Basta. Pe baza aceloraşi izvoare se stabileşte că domnia lui Mihail Voevod încetează în Ţara-Românească în Noemvrie 1600 şi urmează aceia a lui Simion Moghilă, dela 20 Octomvrie 1600 până în Maiu 1601 (7 luni), după care începe a lui Radu Şerban Basarab, dela Maiu 1601 şi până în Iunie 1601 (2 luni). Apoi a lui Simion Moghilă a douaoară dela Iunie 1601

[1]) Despre această luptă ne vorbeşte şi «*Letopiseţul Ţării-Rumâneşti*», publicat de noi în coloanele acestei *Reviste*, astfel: „Mai făcut-au Şărban Vodă şi alt războiu la gura Teleajănului, în lunca Teeşanilor, când au venit Simeon Vodă Moghilă, cu însuş Hanul, şi cu mulţime de Tătari, ca să-l scoaţă din ţară şi să fie el domnu. Şi acolo făcură războiu foarte mare cu Hanul în multe zile, şi nimic nu sporeà Tătarilor, că-i sprijineà cu focul şi cu sabiia, şi însuş Şărban Voevod cu vitejiia lui aleargà în toate părţile, de-ş îndemnà voinicii lui şi le ziceà: staţi cu vitejie şi nu vă daţi mijlocul, că Dumnezeu iaste cu noi într'ajutor. Şi aşà să băteà vitejaşte. *Atuncea, la acel răsboiu fù rănit la cap Stroe Buzescul, când s'au lovit de faţă cu nepotul Hanului, si au tăiat pre nepotul Hanului. Iar Stroe Buzescul fiind rănit, îndată îl trimise Şărban Vodă la Braşov, să-l vindece bărbierii de rană, şi nimic n'au folosit ci acolo au murit*». (Vezi Revista pentru Istorie, Archeologie şi Filologie, vol. XI, partea I-a, p. 138).

www.dacoromanica.ro

până la Iulie 1602 (peste un an). Şi, în sfârşit, se continuă domnia lui Radu Şerban Basarab dela Iulie 1602 înainte.

Ni se dau multe lămuriri cu privire la tactica urmată de beligeranţi, de aşijderea la întocmirea oştirilor lor, despre calitatea şi forţele lor numerice. Insuş Radul Vodă Şerban, vorbind de vrăjmaşii săi, spune că erau atâţea: „încât lăţimea lor şi lungimea lor nimeni nu puteà vedeà marginea oştilor lor". Apoi amănunte preţioase, pe ce cale a venit Simion Vodă cu aceste forţe „fără samă" şi unde l-a întâmpinat pe el Radu Vodă Şerban cel călit în răsboae sub Marele Mihaiu.

Ni se dă şi un crochiu al luptei dela Ogretin şi Teişani cu descrierea topografică a locului pe care s'a petrecut.

Dar, pentru a-şi face cinevà o idee şi mai limpede de chipul cum se dispuneau trupele şi de tactica ce se întrebuinţà pe acele timpuri, d-l General schiţează procedeurile de luptă ale lui Henric al IV-lea, regele Franţei, în răsboaele religioase ce a avut cu diferiţi prinţi din Europa, în perioada dela 1560 la 1600, şi ne dă drept pildă bătălia dela Dreux din luna Decemvrie 1562. Ne explică interesanta temă tactică într'un mod aşà de fericit, încât pare că azistăm la însăş acţiunea petrecută. Şi într'adevăr, cine altul puteà să ne deà o atare dizeraţiune, dacă nu un distins Comandant de oşti, precum este d-l General P. V. Năsturel?... D-sa, prin cercetările făcute cu dragoste şi multă răbdare, descopere, luminează şi ilustrează frumoase pagine din cartea neamului peste cari s'a aşternut uşor vălul uitării. Studiul de faţă, foarte important pentru istorici, dar mai vârtos pentru militari, este complet, bine alcătuit, redat într'o curată românească şi cu multă competinţă: se îmbogăţeşte literatura noastră istorică cu un frumos mărgăritar!

ST. NICOLAESCU.

N. I. Apostolescu, *Cetăţuile lui Negru-Vodă şi a lui Ţepeş. Valurile romane: brasde şi troiane. Sisteme de apărare în trecut.* Bucureşti 1910. Broşură în 8°, p. 27. (Extras din Revista Armatei).

D-l D-r N. I. Apostolescu, pe lângă ocupaţiunea d-sale de predilecţie istoria limbei şi literaturii române, despre cari a publicat mai multe lucrări de netăgăduită valoare, se îndeletniceşte mult şi cu istoria patriei, şi în această direcţiune îi datorăm iarăş lucrări preţioase. De pildă, studiul de faţă face şi el parte din aceste lucrări din urmă. Intr'un stil curgător şi pe baza unui bogat material do-

www.dacoromanica.ro

cumentar, d-șa se nevoește a ne explică: de când datează cetățuile pomenite, de cine anume au fost făcute și la ce serveau ele? Ce erau valurile romane: brasdele și troianele? Și înzestrat cu mult discernământ critic, metodă științifică și competință în materie, izbutește a ne da destule amănunte nouă și lămuriri prețioase în această direcțiune. Studiul d-sale dar îl recomandăm cu multă căldură tuturor celor cari se ocupă cu trecutul neamului românesc. O singură observațiune ne rezervăm a-i face cu privire la faptul că d-sa nu admite existența domnitorului Ivancu Basarab, socotind că acest Ivancu nu-i altul decât socrul lui Nicolae Alexandru Basarab și tatăl doamnei Marghita și că Nicolae Alexandru Basarab, după d-sa învingătorul lui Carol Robert, ar fi adevăratul Negru-Vodă. Toate acestea d-l N. I. Apostolescu le admite pe baza cercetărilor făcute de alți istorici de mai'nainte și cari în această privință sunt greșite. Drept aceea ne permitem a-i atrage atențiunea că personalitatea lui Ion Basarab sau Ivancu Basarab, cum îl numesc izvoarele slovenești, astăzi nu se mai poate contestà de niminea, ea este pe deplin adeverită de aceste izvoare slovenești și de cele ungurești. Datorită acestor izvoare, știm că Ivanco este fiul lui Tyhomir, este bărbatul Marghitei sau Margaretei și învingătorul Regelui Carol Robert în 1330; că el este tatăl lui Nicolae Alexandru Basarab și al domniței Teodora, măritată după țarul Bulgar Alexandru, pronumit Assen, și care Teodora, după despărțirea de soțul ei Țarul Alexandru, s'a călugărit și a purtat în călugărie numele de monahia Teofana.

ST. NICOLAESCU

G. Poboran, *Istoricul orașului Slatina. Ediția unea II* (cu numeroase acte, documente și 82 ilustrațiuni). Slatina 1909. 1 volum quarto mare, p. 507.

Lucrarea se începe cu prefața dela întâia ediție, încheiată cu următoarele cuvinte: „Ce bine ar fi, dacă toate orașele și chiar satele țării noastre și-ar aveà scrisă istoria lor.“ După această prefață urmează „câtevà aprecieri și scrisori primite după publicarea primei ediții“ și continuă a două prefața la ediția unea de față.

Cuprinsul cărții este:

Cap. I. Diferite Slatini: originea numelui și vechimea orașului.— Cap. II. Date geografice, topografie; râul Olt, legende și credințe; navigația Oltului, poduri.—Cap. III. Dealuri, văi, gârle; Geologie, climatologie. Cevà despre județul Olt, mărcile și pecețiile județului și ora-

www.dacoromanica.ro

şului.—Cap. IV. Marginile oraşului, moşia domnească Slatina, împrejurimile şi delimitările ei; întinderea actuală.—Cap. V. Descrierea specială a oraşului Slatina. Demografie (date statistice). — Cap. VI. Istorie, întâmplări, calamităţi. — Cap. VII. Etnografie sau etnologie, sociologie, obiceiuri, portul. — Cap. VIII. Administraţie, justiţie, pedepse; politice. — Cap. IX. Comerţul (negoţ), industrie (meşteşugurile), pieţe şi bâlciuri (târguri), monede. — Cap. X. Impozite (d ri), venituri, cheltuieli, buget. — Cap. XI. Comunicaţie, drumuri, poşte. — Cap. XII. Serviciul sanitar (spitale, doctori, farmacii), chestiuni de edilitate. etc. — Cap. XIII. Clerul şi bisericile. — Cap. XIV. Şcoalele, învăţământul. — Cap. XV. Familii boereşti şi persoane însemnate. — Cap. XVI (capitolul de aur): Filantropi, testatori (donatori, legatari).

Cum vedem, lucrarea d-lui G. Poboran, din capitolele citate, cuprinde un bogat şi variat material, pe care d-sa a căutat să ni-l aducă la cunoştinţă. Este munca zelosului şi a dornicului de a şti cât mai multe din trecutul oraşului Slatina, leagănul său de naştere, de a-i aduce prinosul său printr'o atare carte frumoasă, care să povestească şi celor prezenţi şi urmaşilor săi acest trecut. Puţine sunt oraşele cari se pot bucură de asemenea fii, cum este d-l G. Poboran, harnicul institutor şi director al şcoalei primare Ionaşcu! El şi-a înţeles bine menirea şi va prea merită posterităţii. A dat cartea de aur a oraşului Slatina, şi acum povestea-i maestrită o poate ascultă ori şi cine. Cu privire la metodă şi unele chestiuni istorice ar fi de făcut câtevà observaţiuni. Dar mă întreb, ce lucrare omenească poate fi perfectă? Să ne mulţumim că avem destul material, şi cine se crede mai dibaciu în a clădi, n'are decât s'o facă. Cartea d-lui G. Poboran a fost pusă la premiile Academiei Române şi a fost recomandată pentru premiare. Ca neobosit sârguitor îl felicităm şi-l îmbrăţişăm, dorindu-i aceeaş dragoste de muncă şi tărie de voinţă, pentru a lucrà şi mai bine şi mai frumos în viitor.

ST. NICOLAESCU.

www.dacoromanica.ro

SOCIETATEA ISTORICĂ ROMÂNĂ.

PROCES-VERBAL

No. 59.

ADUNAREA GENERALĂ DELA 22 DECEMVRIE 1910.

Președenția d-lui *Kretzulescu Em.*, Președinte.

Ședința se deschide la orele 6 p. m., în saloanele Eforiei Kretzulescu din Calea Victoriei No. 57. Sunt de față 18 d-ni membrii: Kretzulescu Em., Tanoviceanu I., Sărățeanu C., Ursianu Vice-amiral, Peretz I., Apostolescu N. I., Lahovari Scarlat, Spineanu G., Obedeanu C., Popa Lisseanu G., Gârbea G. O., Teclu G., Nicolaescu St., Olinescu D., Protopopescu-Argeș C., Mironescu Vladimir, Dumitrescu Al. T.

La ordinea zilei, completarea biuroului și a comitetelor; votări de noui membri.

D-l *Kretzulescu Em.*, Președinte, deschizând ședința, arată că sunt 2 ani de când d-nii membrii nu s'au mai întrunit în adunare generală, dar că în acest interval mersul societății a fost progresiv. Numărul membrilor crește din zi în zi, iar „*Revista pentru Istorie, Archeologie și Filologie*"—organul societății — apare regulat, semestrial. De aceea, nu se îndoește că Societatea își va luà treptat, treptat, avântul său. Apoi declară că d-sa va da și de acum înainte tot sprijinul de care Societatea are încă nevoe, până va ajunge să se susțină prin propriile-i mijloace.

D-l *Protopopescu-Argeș*, cassier, face o scurtă dare de seamă despre mersul financiar al Societății, spunând însă că raportul cuvenit îl va prezentà comisiunii de verificare.

Se procede la alegerea membrilor biuroului Societății în locurile vacante. Se alege cu unamitate *Vice-președinte*, în locul decedatului general C. I. Brătianu, d-l *Sărățeanu C.*, Consilier la Curtea de Apel din București.

Pentru locul de *Secretar general*, rămas vacant prin moartea lui Grigorie G. Tocilescu, candidează d-nii Peretz I., profesor universitar, și Apostolescu N. I., doctor în litere dela Sorbona. Votează 18 d-ni membri, cu vot secret. Au întrunit d-l Peretz I., 11 voturi și d-l Apostolescu N. I., 7 voturi. D-l *Peretz I.* este proclamat *Secretar general.*

Se alege cu unanimitate *cassier*, în locul d-lui Protopopescu-Argeș C., demisionat, d-l *Apostolescu N. I.*

Biuroul Societății pe 1910—1911 se complectează deci astfel: *Președinte, Kretzulescu Em.; Vice-președinți, Tanoviceanu I.* și *Sărățeanu C.; Secretar-general, Peretz I.; Cassier, Apostolescu N. I.*

Se numește *secretar al biuroului*, în locul d-lui Protopopescu Argeș C., desărcinat, d-l *Dumitrescu Al. T.*

www.dacoromanica.ro

Se procede la completarea Comitetului Societății, alegându-se în locurile vacante d-nii *Lahovari Scarlat, Nicolaescu St.* și *Protopopescu Argeș C.*

Comitetul Societății pe 1910—1911 se compune dar din membrii biuroului și din d-nii: *Băileanu Magnus, Bobescu I. B., Colescu Leonida, Dimitrescu Marin, Gabrielescu N., Giurescu C., Grădișteanu I. C., Grecianu Paul, Lahovari Scarlat, Nicolaescu St., Petrașcu Nicolae, Protopopescu-Argeș C., Quintescu Nicolae, Șomănescu Sava, Teclu George.*

Se completează comitetul de redacție al revistei, alegându-se în locurile vacante d-nii: *Densusiauu Ovid, Gârbea G. O., Năsturel General P. V., Nicolescu Elie, Popa Lisseanu G.*

Astfel, *Comitetul de redacție* al revistei se compune din membrii biuroului și din d-nii: *Arbore Zamfir, Băileanu Magnus, Bobescu Ion B., Burileanu Dimitrie, Crețu Grigorie, Densusianu Ovid, Dimitrescu Marin, Dinulescu St., Dumitrescu Al. T., Gârbea G. O., Năsturel General P. V., Nicolaescu St., Nicolescu Elie, Obedeanu Constantin V., Popa Lisseanu G.*

Președintele Comitetului și director proprietar al revistei, Kretzulescu Em. Secretar de redacție, Dumitrescu Al. T.

Se alege *comisiunea de control,* compusă din d-nii: *Sărățeanu C., Spineanu Dr. G.* și *Nicolaescu St.*

Se procede la alegerea membrilor și se proclamă aleși:

Membru onorific, d-l *Mario Roques,* profesor la Sorbona, propus de d-nii Apostolescu N. I., Kretzulescu Em., Peretz I., Nicolaescu St. și Dumitrescu Al. T.

Membrii corespondenți: d-nii *Svilokositsch,* secretarul Legațiunii sârbe din Capitală, propus de d-nii Kretzulescu Em., Dumitrescu Al. T. și Nicolaescu St., *Romanski St.,* profesor universitar din Sofia, propus de d-nii Nicolaescu St. și Dumitrescu Al. T.

Membrii activi:

Densusianu Ovid, profesor universitar, propus de d-nii Peretz I. și Apostolescu N. I.

Panaitescu Colonel Scarlat, profesor la Școala superioară de Războiu, propus de d-nii Apostolescu N. I., Dumitrescu Al. T. și Nicolaescu St.

Gârboviceanu Petru, profesor, administratorul Cassei Bisericilor, propus de d-nii Kretzulescu Em. și Dumitrescu Al. T.

Lepădatu Al., secretarul Comisiunii Monumentelor Istorice, membru corespondent al Academiei Române, propus de d-nii Kretzulescu Em. și Dumitrescu Al. T.

Atanasiu I. Maior, regim. 23 Dâmbovița, No. 3, Târgoviște, propus de d-nii Kretzulescu Em., Dumitrescu Al. T. și Nicolaescu St.

Dumitrescu I. M., căpitan, reg. 28 Radu Negru, Curtea de Argeș, propus de d-nii Apostolescu N. I. și Dumitrescu Al. T.

Vlădescu Pompiliu, advocat, Pitești, propus de d-nii Apostolescu N. I. și Dumitrescu Al. T.

Lazăr Victor, funcționar la Academia Română, publicist, propus de d-nii Apostolescu N. I., Dumitrescu Al. T. și Nicolaescu St.

Cartojan N., profesor, propus de d-nii Apostolescu N. I. și Dumitrescu Al. T.

Marinescu Iulian, funcționar la Arhivele Statului, propus de d-nii Nicolaescu St. și Dumitrescu Al. T.

Dendrino, inginer, propus de d-l Kretzulescu Em. și Apostolescu N. I.

Balnojan N., Belgrad, propus de d-nii Apostolescu N. I. și Dumitrescu Al. T,

Ședința se ridică la orele $11^1/_2$ din noapte.

www.dacoromanica.ro

TABLA DE MATERII

A VOLUMULUI XI, PARTEA II.

Pag.

Kretzulescu Em., *Codex Kretzulescus* (urmare). Partea II: 1. Cronica bisericii Sf. Nicolae şi a Românilor din Scheiu (Braşov); 2. Relaţiuni despre biserica română greco-orientală; 3. Turburări în biserică. . . 265

Năsturel General P. V., *Genealogia Năsturelilor* (urmare). Şerban I, Logofătul; Cazan II, Vornicul; Udrişte II, Vtori Logofăt, marele cărturar. (Cu mai multe facsimile şi gravuri). 282

Kogălniceanu Const. M., Cercetări critice cu privire la Istoria Românilor. „Vlad I Voevodul Basarabiei" (1396—1397). 331

Bănescu N., *Moştenirea lui Tudor Vladimirescu.* (Cu casa lui Tudor din Vladimir. Fotografie). 334

Apostolescu N. I, O carte a lui Bălcescu. (Note inedite) 340

Nicolaescu St., *Letopiseţul Ţării Rumâneşti.* Text (urmare). 347

Apostolescu N. I., Din vieaţa lui Tocilescu (Corespondenţă) 356

Dumitrescu Al. T., *Escursiuni istorice:* 1. Prin Ţara Făgăraşului: Bogomili; monumente; — Negru-Vodă; 2. Târgovişte a: Ruine şi biserici. (Cu fotografii). 362

Schmidt D-r Hubert, *Săpăturile dela Cucuteni.* (Raport, tradus din limba germană de Victor Lazăr). 381

Năsturel General P. V., *Biserici şi mânăstiri din Oltenia*: 1. Mânăstirea dela Creţeşti jud. Dolj; 2. Biserica dela Recica jud. Romanaţi (Cu fotogr.). 387

Peretz Ion, *Pravila dela Govora.* Studiu şi text comparativ (urmare). . . 391

Dumitrescu Al T., *Despre Oraşul Floci* (In legătură de nume cu „Vlahi" (Iflaci) şi „Civitas Velanorum" (Romula). (Cu 1 hartă din sec. XIII.). 409

Apostolescu N. I., *O recensiune a d-lui Weigand.* (Răspuns). 439

Giuglea G., Psaltirea Voroneţeană. I. *Text cu chirilice.* 444

*

DĂRI DE SEAMĂ DESPRE:

Grecianu St. D., *Istoricul unei bătrâne moşii boereşti, Grecii. Scriere postumă tipărită de Paul St. Grecianu. (Em. Kretzulescu).* 468

Soutzo M.-C., *L'as et la libella de Volusius Moecianus (Em. Kretzulescu).* 468

Apostolescu N. I., *L'ancienne versification roumaine. Cu recensiunea d-lui Mario Roques. (Al. T. Dumitrescu)* 469

Lazăr Victor, *Die Südrumänen der Türkei und der angrenzenden Länder (A.T.D.)* . 471

Ieşan Isidor, *Românii din Bosnia şi Herţegovina (A. T. D.)* 472

Cireşianu D-r Badea, *Tezaurul liturgic al sfintei biserici creştine ortodoxe din răsărit (St. Nicolaescu),* 474

Cartojan N., *Alexandria în literatura românească (A. T. D.)* 477

Năsturel General P. V., *Luptele dela Ogretin şi Teişani din zilele de 13 şi 14 Septemvrie 1602 (St. Nicolaescu)* 479

Apostolescu N. I., *Cetăţuile lui Negru Vodă şi a lui Ţepeş. Valurile romane: brazde şi troiane. Sisteme de apărare în trecut (St. Nicolaescu).* 481

Poboran G., *Istoricul oraşului Slatina (St. Nicolaescu)* 482

*

Societatea Istorică Română. *Adunarea generală dela 22 Decemvrie 1910. Completarea biuroului şi a comitetelor; noui membrii* 484

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro